B C U I A S Y
Central University Library Iasi

K 15.

B C U IAȘI

Proprietatea Bibliotecii
Universității Iași
CRI – 20

Central University Library Iasi

V/6

11/8 Sib IV 53 39567/410

B C U IASI

6/108

ANTICARIAT
Lei 50

Central University Library Iasi

23

B C U IASI

Central University Library Iasi

Nu s-a găsit în Bucureștiguarele

Acq. Ant. I. 100/76

88.166

CLARISSIMI VIRI PETRI BARROCII PATRICII VENETI EPISCOPI PATAVINI.

DE MODO BENE MORIENDI.

EIVSDEM

Consolatorij LIB. III.

Officium ad deprecandam pestilentiam.

Officium ad impetrandam pluuiam.

Officium ad aeris serenitatem poscendam.

Omnia nunc primum impressa non sine priuilegio ac mulcta & excommunicationis pœna, ut in priuil. cont.

1531

BCU IASI
Central University Library Iasi

CLARISSIMI VIRI PETRI
BARBOCII PATRICII
VENETI EPISCOPI
PATAVINI.
DE MODO BENE
MORIENDI.
LIB. III.

Central University Library, Bangalore

BERNARDINVS SCARDAEONVS PA

TAVINVS PRESBYTER MARCO

VNGARIO PATAVINO

PRESBYTERO. S.

O Pusculum iampridē ad nos missum, quod de ratione bene moriendi scri psit uir ille p̄clarus Petrus Barrocius Episcopus Patauinus: nnā cum eiusdem cōsolatorio libello, ac hymnis, et orationibus Deo decantādis ad propulsandam pestilentiam: & ad serenitatem pluuiam'q; poscendam legi, & perlegi diligētissime: atq; ex tuo mandato à multis mendis, quas librarii insciti temere inuexerat, pensiculate inter legendum uindicaui. Feci ergo quod imperasti: & pēsum persolui meū. Non uideo cur deinceps tam pia, ac salutaria opuscula occludi diutius latebris debeant. Est enim omnibus mortalibus summe necessaria disciplina bene moriendi. Nihil sanè in uita expedit magis, q̄ puidere vt pie sanctè'q; moriamur: quādo nullibi erratur grauius, q̄ in morte. Nā quoquomodo id euenerit, actū est. Siquidem tantum semel accidit: nec corrigi, aut reparari ullo ingenio potest. Propaganda itaq; est hęc doctrina, ac diuulganda passim per orbem uniuersum. Non enim potest tā

grauia opera huius hominis, quo magis admirer esse, qui ea supprimant, aut perire permittant. Sed excitati forsan hoc exemplo, & ii, penes quos latent, in lucem subinde proferent: & expectantium desiderio satisfaciēt, uel sero. Quis enim uel ex doctissimis quibusq; uiris iandiu opus hoc bene moriendi, cupide, & obuiis (ut dicitur) ulnis non expetat, uel ex eo etiam solo: quod legat. M. Ant. Sabellicum uirum eruditissimū itidem diu ante peroptasse? Scribit siquidem in Dialogo, quem de latinę linguę reparatione confecerat: desideriū suū, his uerbis. Vt de aliis fileam: quis est tam stupidi ingenii, aut ab humanarum literarum studiis, tam alienus: qui in Petro Barrocio Patauino antistite, eodem'q; Veneto, utrunq; dicendi genus non suspiciat, & miretur? Incidi quandoq; in eius carmen. nihil grauius uidi unq̄: nihil magis pium magis'q; religioni accomodatum. Cupio uehementer uidere opus ab eo de optimo genere moriendi nupertime absolutum: in quo audio omnia diuine ab eo composita. Hactenus de Episcopo nostro, & de opere isto Sabellicus q̄honorificentissime. Te modo Marce quæso, huic rei præsto adsis: & una mecum enitere, & ope, & industria tua: ut libellus iste certe aureus chalcographis q̄primum datus: in manus omnium ueniat q̄emendatissimus. Quod autem uideris subdubitare de compositione quasi horridula & subobscura: nihil est q̄ uerearis. Non enim idem cunctis doctis stilus: alius alio dicendi genere capitur. Est autem

Episcopo nostro seorsum ab aliis stilus suus peculiaris: ut & Ciceroni,& Plinio, & Quintiliano, & Senecæ fuerat: & (ut de nostris loquar) ut Ambrosio, Augustino, Hieronymo, Cypriano, Lactantio, Gregorio, Bernardo, ac reliquis tam doctis, q̃ sanctis uiris. Differunt quidem omnes isti inter se mirum immodum dictione: pari tamen ferè eloquentiæ laude censentur. Enimuero Episcopi nostri stilus pulcher est, magis q̃ comptus: & grauis,magisq̃ disertus:atqui re uera latinus in primis, & castus: atq; etiam ornatus:uel hoc ipso, q̃ minime ornatus esse uideatur:ut est de muliere dictum:quæ ideo bene olere,quia nihil olebat,uideretur. Quod uero dictio plerunq; continuata lectorem suspendere uideatur:id accidit aut materię difficultate, aut crebra parenthesi, quæ est Episcopo nostro in hoc præsertim opere perq̃ familiaris. Dum enim studet breui multa concludere:interserit q; eo studio non infeliciter pleraq; ex sacris literis ualde cõmoda: periodum producere consueuit: quod insolitis primo uideri potest obscurum: at mox, ubi animaduerterint, & perspicuũ, & decorum fit. Sed iam de stilo, & compositione satis. Hic te modo candidissime lector appello: perlege obsecro has lucubrationes: & fideliter animo retine, quæ legis. Non enim hic tibi recte dicendi præcepta traduntur:sed ratio bene moriendi: quæ eo attentius ab omnibus perdiscenda est, quo certius est omnibus moriendum. Potest Grammatica, Rhetorica, Logica, Arithmeti-

ca, & cæteræ artes, quæ liberales appellantur, a' multis ignorari sine uitio: at bene moriendi ratio ignorari a' quoq; sine maximo scelere, atq; discrimine non potest. Quare accingat: se pro uiribus quisq; suis ad percipiendam istam sapiẽtiam: et discat in tota uita recte, et laudabiliter uiuere: ut semel contingat bene, et feliciter mori. Vale. In agro Patauino ex uico nostro Murellarum. M D X X X I. Calen. Iunii.

Central University Library Iasi

B C U IAȘI
Central University Library Iasi

PETRI BARROCII PA-
tricii Veneti, primum Bellunensis, demum
Patauini Episcopi DE RATIONE
BENE MORIENDI ad Mar
cum Barbum P V Patriarchã
Aquileiensem S R O Ec
clesiæ Cardinalem Epm
Prænestinum.

LIBER PRIMVS

OSES in deserto Pharam, cũ
m iussu Dei (sicut in Numeris legimus) duodecim, singulos de tribubus, elegisset, quos ad considerandam terram Chanaam mitteret: post multa, quæ de terra, de populo, de urbibus, inquirenda mandauit: Afferte nobis, inquit, de fructibus terræ. At illi peragrata quadraginta diebus omni regione, abscissum cum uua palmitem, ac de malis granatis, & ficis loci portantes, terram quidem fluere lacte, ac melle renunciauerunt: sed cultores habere fortissimos, urbesq; grandes, atq; muratas: quorum alterum ad capescendum contra illos bellum incitare animos poterat: alterum deterrere. Quamuis autem gulæ dediti forent maiorem immodũ: utpote qui pauloante carnium desiderio flagrasse leguntur: plus tamẽ apud eos ualuit metus. Siquidem ut ne aduersus illos arma su-

mere cogerentur: & iidem ipſi, qui exploratū miſſi fuerant: præter Ioſue filium Num, & Caleph filium Iephone, omnes contraq; pauloante retulerant, terræ detrahere incœperunt. Et uniuerſus filiorum Iſrael cœtus totam illam noctē fleuerūt: atq; aduerſus Moſem, & Aarō murmurauerunt: deq; conſtituendo ſibi duce, ſub quo in Aegyptum redirent, mutuo locuti ſunt. ob quam culpam, duobus illis, quos ſupra memorauí, exceptis, oēs in deſerto pierūt.

Hæc mihi ſingula diligentius intuenti, Marce pater, noſtro huic operi, in quo bene moriē di rationem exponere conati ſumus: conuenire uidentur. Miſſus enim abs te aliquādo ſum, ut commiſſo mihi populo prædicarem. Nam cum interrogato diligenter de fide, deq; aliis multis benedixiſſes: Euangelium impoſuiſſes: Spiritum ſanctum manuum impoſitione dediſſes: caput, manuſq; chriſmate perunxiſſes: baculum tradidiſſes: annulum uelut Eccleſiæ ſponſo impoſuiſſes: tandem Euangelium porrexiſti: atq; dixiſti. Accipe Euāgelium: & uade prædica populo tibi commiſſo. Cum autem facere quod tu iuſſeras, non ualerem, niſi uitā prius illorum, moreſq; didiciſſem: (non enim omnibus omnia prædicanda ſunt: ſed exemplo Apoſtoli Pauli, qui paruulis in Chriſto lac potum dabat, non eſcam: rurſuſq; ſapientiam loquebatur inter perfectos: auditorum haben

da est ratio: quäq; quo tempore me mittebas, nihil ipse dixisti: quoniam uulgo aiunt: Bene intelligenti pauca uerba sufficere: mitti me tamen etiam ad considerandum populum intel lexi) iui ego: conspexi: prædicaui: de fructibus terræ post tertium decimum annum, uelut de terra Chanaam, (quod commutationem significat) rediens, attuli: terram fluere lacte ac melle renuncians: ut ex hoc opere quod & ipsum est de fructibus terræ, cognosci potest. Nam assidua mortis meditatio, de qua scriptū est: Memorare nouissima tua: & in æternum non peccabis: rationabiles, sine dolo, sine libidine esse nos facit. Quorum duo quidem prima ad lac pertinent: quemadmodum Petrus Apostolus docet: cum ait. Sicut modo geniti infantes: rationabiles, sine dolo, lac concupiscite. Tertium uero ad mel, quod ab apibus fit: quæ, authore Gētili Poeta, Nec concubitu indulgent: nec corpora segnes In uenerem soluunt: aut fœtus nixibus ædunt. Cultores porro huius terræ dico fortissimos: urbesq; grandes, atq; muratas: quoniam qui ex ea bene moriendi rationem, tanq; terræ fructus colligere uolunt: uitia necesse est superent: (quod non cuiuscunq;, sed fortissimorum est tantum:) & præcepta maiorū, beneq; uiuendi consuetudinē diuturnā, uelut urbes grādes, atq; muratas inhabitent. Credo autē & nūc fore: qui, ne cō-

mutare in melius quo ignorãter gessere, cogã
tur: (hoc est quippe aduersum Chananeos ar-
ma capere) terræ detrahere incipiãt: fleant: con
tra nos murmurent: & de legẽdo Gentili ali-
quo authore, sub quo velut duce ĩ prioris igno
rantiæ tenebras redeant (hoc enim per Aegy-
ptum intelligo) cõsilium ineant. Sed illorum,
qui in deserto periere, interitus Iosue filium
Num, & Caleph filium Iephone imitari nos
admonet: quorum ille quidem saluator inter-
pretatur: hic, canis: ut, quando canibus ad
custodiam, atq; ad uenationẽ uti solemus: pec
cata, quæ tanq̃ totidem feræ, atq; adeo malæ
bestiæ in latibulis conscientiæ nostræ sunt: ue
nari, & a' furibus, atq; abigeis, tum gregem do
mini, tum uero bona (siquæ intra nos forsitan
sunt) custodire. atq; hoc pacto ad Saluatorem
peruenire possimus. Tu igitur, cuius ego iussu
ad considerandam terram profectus, hæc de
illius fructibus attuli: legas, ac perlegas uelim
opusculum nostrum, Marce pater. tibi enim al
latum, & tuo nomini dicatum est: & si quid in
eo corrigẽdum offenderis: id pro tua erga me
beneuolentia, meaq; in te pietate, corrigito: sin
uero aliquid legeris, quod eruditissimas aures
tuas demulceat: nõ meum id esse cognoscito:
sed eius, a' quo omne datum optimum, & om
ne donum perfectum est. Verum iam quales
tibi de terra Chanaam fructus attulerim, uide.

Mortes, uitas, resurrectiones, hominibus esse quatuor posse.

CAP I

MORTEM maximum esse terribilium, perhibent, qui Naturæ secreta rimati sunt. Quam autē, non declarāt: seu quod non esse nisi unam putarunt: siue ꝙ, etiam si plures esse opinati sunt: quoniam quotnam essent, assequi non ualebant: de hoc certam ferre sententiam ausi non sunt. At qui non Naturam, sed Naturæ ipsius authorē cognouere per fidem: & plures esse posse hominibus mortes affirmant: & ex illis eam terribiliū maximum, certissime sciunt, quæ post resurrectionem futura est malis. Nam sicut duo sunt, ex quibus singuli quiq; constamus: corpus, & anima: quorum illud quidē per animam uiuit: ista uero uiuit per Deum: ita duas primum omnium esse posse mortes, intelligunt: animæ, cum à Deo deseritur: corporis, cum ab anima derelinquitur: & corpus quidem si absq; anima sit, nihil sentire: animam uero, si Deo careat: sentire ipsam certe: sed qualia non sentire melius foret: uerum interesse: corpori coniuncta sit adhuc, an non coniuncta. nam coniunctam sensuum illecebris falli: ut bene sibi esse putet interdum: &, si non fallitur: per gratiam Dei bonis operibus agere posse, uti ad se redeat Deus. non coniunctam autem, & pessime sibi esse intelli-

gere: & agere operibus bonis non posse, ut ad se ullo reuertatur modo: quoniam in inferno nulla est redemptio. Quia uero fieri potest, ut anima a' Deo derelicta corpus deserat: uel in suprema resurrectione recipiat: duas esse alias necesse est mortes: alteram, cum deserit corpus: quam primam mortē dicamus: alteram, cum redit ad corpus: quam Ioannes in Apocalypsi secundam mortem appellat. Et illa quidem mors est corporis tantum: post mortem uero pœna eius non est. Hæc autem pœna est corporis quidem: sed plane mors eius nō est. Dicitur autem etiam corporis mors: quod in eo anima non uiuendi causa est, sed dolendi. & hanc maximum esse terribilium censent. At non eodem modo de uita ratiocinati sunt hi, de quibus paulo superius locuti sumus, philosophi: ut maximum delectabilium eam dicere auderent. Nam in hac quidem uita plurimas cuiq; molestias, propter quas mœrore in summo uiuerent, accidere animaduerterūt. In alia uero, q̄q̄ esse immortales animas ferme' omnes putauerint: coniungi tamen posse corporibus denuo non putarunt. Et, si non coniungerentur, non nisi dimidiatam habituras uitam cernebāt: quam, tanta est corporis atq; animæ propriæ beneuolentia: quod etiam si anima, quod ad eā attinet, delectaretur: minus esse delectabilem opinati sunt, q̄ ut maximum dele-

ctabilium dici posset. Sed sapientiæ ueræ, qui Christus est, amatores, atq; ob eam rem uere philosophi, & plures esse hominibus uitas affirmant: & ex illis eam delectabilium maximum, quæ post ultimam resurrectionem futura est bonis. Nam animam quidem, cum Deo est iuncta: & uiuere, & non sentire solum: uerumetiam ea sentire, quæ mirifice sentientem oblectent: corpus uero priusq; ab anima separetur, uiuere ipsum quidem, & sentire: sed bona simul & mala: bona rara, & falsa: mala & uera, & crebra: ne continua dicam: atq; has duas esse uitas: alteram corporis: a quo nondum separata est anima: alteram animæ: cum in corpore nedum ab ea diuiso, Deo adhæret: sicut illius adhærebat, qui dicebat, Mihi autem adhærere Deo bonum est. Quia uero fieri potest: ut anima Deo adhærens, ipsa corpori non adhæreat: uel adhæreat quidē, sed resumpto: quod in resurrectione fiet suprema: duas esse alias necessum est uitas: alteram, cum Deo anima iuncta corpus deponit: alteram, cum resumit. Et illam quidē uitam esse animæ tantum: corporis uitam non esse. Hanc uero & corporis, & animæ uitam esse: quam maximum delectabilium dicunt. Resurrectiones autem totidem, hi, quos supra memoraui, philosophi nostri esse dixerunt. Nam cum primi parentis culpa sit factum, ut quæ ab illo propagatur caro, uitiū

uelut infectæ radicis redoleat: atq; iccirco anima, quæ à Deo creata uiuit, corpori adiuncta ut est, moriatur: resurgat primum omniũ per baptismũ oportet: ut esse uitæ particeps queat. Postea, si usum rationis adepta delinquat: moritur rursus: rursusq; resurgere per pœnitudinem potest. Et quãq; mortali adhuc degens in corpore, quotiens per peccatum aliquod moritur: totiens resurgere per pœnitudinem possit: non tamen resurrexisse putãda est: nisi, quo tempore separatur a' corpore, uita sua, quam diximus, uiuat: propterea q; sæpe resurgere, & ad extremũ mortuã remanere, nihil est aliud, q; sæpius mori. Hanc, si contingat: Ioannes in Apocalypsi primam resurrectionem appellat: forte quia superiorem illam, q; in homine fiat, qui ad Dei populum alias pertinere non potest: spectare ad natiuitatem magis est ratus. Et hæ quidem resurrectiones animæ sunt. Duæ, quæ sequuntur, ad corpus pertinent, cui suprema in resurrectione anima redditur: altera: si uita sua uiuens anima ei reddatur: quam secundam resurrectionem uocamus: altera: si uita sua non uiuens, reddatur: quæ, & resurrectio dici potest, & mors. Resurrectio quidem corporis: quod per animam uiuit: Mors uero corporis: q; in eo (quemadmodum supra docuimus) anima non uiuendi causa est: sed dolendi. Iuxta quem sensum etiam Propheta dicit.

Quia non resurgunt impii in iudicio: neq; peccatores in consilio iustorum.

Mortem Christiano bono expetibilem esse: atq; ut bonus fiat, in eius maxime uoluntate consistere. Bonum declinare a malo: & facere bonum. Malum ad pœnitudinem, confessionem, & satisfactionem confugere oportere.

CAP II

HAEC cum ita sint: mortem corporis eam, quæ fit, cum ab anima derelinquitur: quam plærique mortalium maximum terribiliú putant: tantum abest uti ueræ Christianus homo formidet: ut ultro potius expetere soleat. Cum enim præsentis uitæ finem, esse futuræ principium sciat: & in hac multa quottidie patiatur aduersa: quorum in alia passurus est nihil: fit ut partim huius fastidio, partim uero illius desiderio tum ingemiscat: & cum Apostolo ad Romanos dicat: Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? tum in primis cum eodem Apostolo ad Philippēses affirmet: q̄ Dissolui, & esse cum Christo, multomagis melius est. Iustus quippe, si morte præoccupatus fuerit: in refrigerio erit: atq; ob eam rem (quod alio loco legitur) Melior ei est dies mortis die natiuitatis. Deniq; & Ioannes audiuisse de cœlo se uocem scribit, quæ diceret. Beati mortui: qui in domino mo

riuntur:ammodo iam dicit ſpiritus:ut requieſcant a laboribus ſuis:opera enim illorum ſequuntur illos. Accedit uero ad hæc omnia:q̄, cum eius ſe domini ſeruum eſſe glorietur: de quo in pſalmo centeſimoquintodecimo Propheta dicit:Precioſa in cōſpectu domini mors ſanctorum eius:quam rem in conſpectu domini ſui precioſam eſſe intelligit: eam rem non poteſt non credere ſibi precioſiſſimam fore. Quæ autem precioſiſſima fore creduntur: peti maioremimmodū ſolent. Quamobrem tantum ab eius timore alienus eſt: ut mori (ſicut Apoſtolus de ſe ad Philippenſes ait) lucrum exiſtimet. Quod ſiquis dicat: non omnes,qui nomine Chriſtiano cenſentur: continuo uere Chriſtianos & ſanctos,aut iuſtos eē:uel in domino mori: cōfitentur quippe ſe noſſe Deum complures,qui factis negant:de quorum morte Dauid propheta dicit.Mors peccatorū peſſima. Nihilo tamen ſecius homini Chriſtiano expetibilem eſſe mortem contēderim. cui,q̄q̄ Deū ſæpe factis negauerit:q̄q̄ peccata peccatis addiderit: q̄q̄ inter iniquos & peccatores iam pridem connumeratus fuerit: uere Chriſtianū & ſanctum ac iuſtum fieri, & demum in domino mori licet,ſi uult. Ait enim per Ezechielem dominus. Si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis ſuis,quæ operatus eſt:& cuſtodierit omnia præcepta mea: & fecerit iudi-

tium,& iustitiam:uita uiuet: & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus est, nō recordabor: in iustitia sua, quam operatus est,uiuet. Nam si pœnitudo & custodia præceptorum Dei usq; adeo præteritorū criminum culpas obliterat,ut ex impio pium, iustum facit ex iniusto: sanctum ac iustum fieri & in domino mori, tam facile unicuiq; est, q̄ pœnitere,& præcepta Dei custodire. Hæc autem cum Dei gratia in uniuscuiusq; maxime uoluntate cōsistunt. Quamobrem & ut sanctus ac iustus quis fiat:& in domino moriatur:cum Dei gratia in uniuscuiusq; maxime uoluntate cōsistit. Cum autem Deus semper adiuuari uolētibus præsto sit:ait enim:Nolo mortem peccatoris: sed ut magis conuertatur & uiuat:qui alio loco: Et erit,inquit,anteq̄ clament,ego exaudiā: nostrum uero nullus inueniatur,qui a laboribus requiescere,& beatus effici nolit:quia hoc, nisi suorum quēq; factorum pœniteat: & præcepta Dei custodiamus, fieri omnino non potest:nullus itidem nostrum inueniatur necesse est:qui ut hæc assequi ualeat,adiuuari uelle nō debeat. Reliquū ergo erit: uti quo pacto hæc fiant,dicere aggrediamur. Qui enim sciet:poterit, uolet, ea proculdubio aget, per quæ sanctus & iustus euadat: &,cum moriendum sibi fuerit,moriatur in domino. Qui autem agere nolet:eum,si sanctus,& iustus non euadit:si

non in domino moritur: si mortem deniq; pes simam arbitratur: non domini, aut mortis culpa perire constat: sed sua. Qui (sicut in psalmo centesimo octauo Propheta commemorat) dilexit maledictionem: & ueniet ei: & noluit benedictionē: & elongabitur ab eo. Et præceptorum quidem duo sunt genera: alterum longinquum: alterum proximum. Longinquum appello, quod in reliqua hominis uita cōsistit: proximum: quod in ea est uitæ parte, quam deficientibus iam senio, uel aduersa ualetudine uiribus, magis magisq; aduentare ad mortem uidemus. De lōginquo tot sunt, nō Christianorum modo, uerum & Gentilium documenta: ut qui ea scribere aggrediatur: nil, nisi eadem, & hæc minus concinne, minusq; eleganter scripturus sit. Nos tamē carptim nonnulla perstringere, ab instituto nostro alienū esse non credimus: ut, quibus multa legere nō uacat, aut non libet: saltem pauca ista non desint: quæ cum quia breuia, tum uero quia utilia sunt: nec ocii exigent multum: vt vel ab occupato legi non possint: & ab omnibus expetentur, vtputo: q̄ animæ salutem promittant.

Quamobrem cui cura est, in domino mori: in domino necesse est uiuere studeat. Viuere autem in domino, nihil aliud est, q̄ hoc facere, quod ait Propheta. Declina a malo: & fac bonum. Et mala quidem magis nota sunt, q̄

ut homini, qui modo paulo eruditior sit, enumerari oporteat. Infidelitas, Desperatio, Dei odium, Superbia, Ira, Inuidia, Desidia, Auaritia, Ingluuies, Libido, Mendacia, Periuria. Similiter uero & bona: Fides, Spes, Dilectio Dei, Humilitas, Patientia, Beneuolētia, Diligentia, Liberalitas, Sobrietas, Castitas, Veritas, & Diuini nominis reuerētia. Cum igitur dicit: Declina a malo: non hoc tantum intelligit: ut ab operibus malis abstineas: (hoc enim etiam tēporalis pœnæ metu faciūt quidam) sed ut uerba etiam, & cogitationes malas cōpescas. De corde quippe exeunt homicidia, adulteria, fornications, furta, falsa testimonia, blasphemiæ: quæ coinquinant hominem. Eodem modo, sed ordine prorsus contrario, cum dicit: Fac bonum: non hoc tātum petit: ut cogites bene: (hoc enim interdum faciunt etiā mali) sed ut uerbis quoq; & operibus bonis insudes. Quoniā, sicut impossibile est sine fide placere Deo: ita sine operibus fides est mortua. Qui ergo & hæc facit: & illa nō facit: ei ego Dei uerbis denuncio: q̄ in domino uiuit. Quæ res unicuiq; summopere optanda est. Verum quia Septies in die cadit iustus: &, Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus: & ueritas in nobis non est: huic proximū fuerit: ut, qui se in horum aliquo Deum offendisse cognoscit: protinus ad pœnitudinem, con-

feſſionem, & ſatiſfactionem feſtinet: omneſq; annos ſuos i amaritudine animæ ſuæ illi recogitet. Nam quod contra te ipſe accuſaueris, ſpiritus immũdus accuſare non poterit. Et quod in te prius ipſe punieris: Deus, qui duplicem tribulationem nemini dat: ſecundo non puniet. Accipias igitur primum omnium neceſſe eſt boni ac ſapientis illius uiri conſiliũ, qui ait.

Pro anima tua ne confundaris dicere uerum. Eſt enim confuſio adducens peccatum: & eſt confuſio adducens gloriam & gratiam. Et ſi tibi mirum uidetur: q̃ una eademq; res hinc quidem gloriam & gratiam afferat: illinc uero infamiam, & uindictam: (hoc enim per peccatum, quod uelut ducem infamia & uindicta comitatur: intelligi uoluit) paulo intuere accuratius: & nihil erit quod admireris. Nam ea conditione in hanc uitam intraſti: ut, uelles nolles, erubeſcendum tibi eſſet omnino: ſed, utrum ante, an poſt: optionem dedit, qui neceſſitatem impoſuit. Si erubeſcere crimen confitendo, nolebas: erubeſcere, cum patraturus eras, debuiſti. non enim patraſſes, ſi erubuiſſes. Quia uero cum patraturus eras, non erubuiſti: poſt, confitendo, erubeſcas neceſſe eſt. Qui ſi hoc agere neq; cum patraturus eras uoluiſti: neq; poſtea confitendo uis: quia tuum ipſius peccatum fateri erubeſcis: confuſio tibi hæc peccatum adducit: & cum eo ignominiam, &

uindictam in præsenti uita persæpe, semper autem proculdubio in futura. Scriptum est enim de illo, qui transgreditur lectum suum, contẽnens animam suam & dicens. Quis me uidet? tenebræ circũdant me: & parietes cooperiunt me: & nemo circũspicit me: quod in plateis ciuitatis uindicabitur: & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non sperauit, apprehendetur: & erit dedecus omnibus. Et rursus in Apocalypsi: q̃ libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui: ex his, quæ scripta erant in libris, secũdum opera ipsorum: & qui non inuentus est in libro uitæ scriptus: missus est in stagnum ignis. Iam si crimen quidem fatearis: sed fatendo non erubescas: aut, quod longe sceleratius est, lætaris insuper, & glorieris: quẽadmodũ illi, de quibus dicitur: Lætantur, cũ malefecerint: & exultant in rebus pessimis: tam tibi prodest crimen fateri, q̃ nõ fateri. Quinimmo fateri, multo amplius nocet: quippe cum te non ad gloriam, & gratiam adducat confusio: sed contraria prorsus ratione, gloria, & gratia ista, quam captas, cũ laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & iniquus benedicitur ad cõfusionem. Porro, si uel cum patraturus eras, erubuisti: ob eamq; rem non patrasti: uel post fatendo erubescis: utrauis harum confusio ad gloriam te adducit, & gratiam. Hoc tantum interest: q̃ innocẽtiam illa retinet: ista recuperat: tãtoq; illa me-

lior est,q̃ ista:q̃to præstabilius fuit non ꝑdere, q̃ inuenire. In ista tamẽ (ut ne illã nimis contẽ nas) summa q̃dã consistit utilitas:q̃ qui semel est lapsus:cautius ingredi solet: & tũ cõfusionis,quam in recuperanda rectitudine animi sustinuit,memor,custodire diligentius rectitudinem consueuit:tum uero Dei misericordiam expertus, & propugnaculum sibi eam aduersus desperationem parat: & ipsum Deum, cui ob eam rem plus iam debere incœpit: hoc iã amplius diligit. Vidisti,fateri,& cum rubore fateri unumquéq; debere,quæ perpetrauit peccata:uide iam nunc,si lubet: quando fateri. Ante mortem, inquit, confitere: a mortuo quasi nihil,perit confessio. Confiteberis uiuens: Viuus & sanus confiteberis: & laudabis Deum: & glorificaberis in miserationibus eius. Statimq; uelut quid ex ea re secuturum sit, inferẽs subdit. Quam magna misericordia dñi,& propitiatio illius conuertẽtibus ad se! Iuxta quod etiam in Prouerbiis legimus. Qui abscõdit scelera sua:non dirigetur:qui autem cõfessus fuerit,& reliquerit omnia:misericordiã cõsequetur. ut scias:non sine utilitate,atq; adeo maxima, peccatorum confessionem tãq̃ acceptabile quoddam sacrificium solere offerri. Sed infirmitatis tuæ conscius,eadem rursus patraturum te credis. Credas sane: dum & animã interim mundes: &, si forte iisdem,uel aliis eam

denuo

denuo criminibus inquinaueris: denuo mundare paratus sis. Neq; enim quia fore ut barba tibi denuo subnascatur intelligis: ideo non septimo quoq; die radere illam curas: aut quia somnum tibi scis, famẽq; iterum redituram: ideo uesci, aut dormire non uis. Quis autẽ uel eandem rursus commissurum te dixit? uel, si non in præsentia fatearis: fateri cum uolueris, posse promisit? quando & meliora in dies, salutiq; uiciniora denuo quoq; sperari oporteat. Cum annis quippe (ut uulgo aiunt) sapiẽtia uenit: & multos quottidie audias sic uita functos esse: ut mortem non prius aduentare persenserint, q̃ mortui sint. An non id aliquando Prouerbium audisti? Cui tẽpus est: ne tẽpus expectet. Iuxta quod Apostolus in prima ad Corinthios ait. Hoc itaq; dico fratres. tempus breue est. Et rursus in secunda. Exhortamur: ne in uacuum gratiã Dei recipiatis. Ait enim. In tempore accepto exaudiui te: & in die salutis audiui te: Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Certe audisti. Da igitur operam: uti frustra te audisse, ne doleas. At graue est, inquies, temetipsum accusare: & quæ clam omnibus commisisti: atq; ab alio in lucẽ prolata, molestissime ferres: ulciscereris q; si posses: ea tuo ipsius ore detegere. Graue est, fateor: sed multo grauius, perpetrasse: sed multo grauius in conuentu omniũ, qui sunt, fuerunt,

futuriq; sunt, hominum, astantibus mille milli bus, & decies cētenis millibus angelorū, ab Iudice Optimo, Maximo, potētissimo: propterea reum dici. Sed multo grauius, paratū tibi a cōstitutione mūdi regnū amittere: sed multo grauius, dānatū in ignē æternū, qui paratus est diabolo, & angelis eius, præcipitē mitti. Verū hæc fateri quidē oportere, te docent. Cui uero nō docēt? Quis igitur ille erit? An Deus, in quē deliquisti, & sancti tum angeli, tū hoies: quos & peculiariter singulos, cum te corporis, cuius ipsi mēbra sunt, mēbrum abscideris: & cum in Deū delinqueres: uniuersos læsisti? Ciues enī sanctorū & domestici Dei sunt: & quisquis in sanctū sanctoq;, ac demū huius (ut ita dixerim) patrē familias Deū delinquit: in eos delinquat necesse est. Nam regis, aut patris familias iniuriam, populi, qui sub eo est, uel familiæ iniuriā esse, nemo ignorat. Certe: hi erūt: Deus quidē ut ignoscat: Sancti uero cū angeli, tum hoies, ut & ignoscāt: & diuinā tibi misericordiā impetrēt. Nam gaudio, quod illis super uno peccatore pœnitētiā agente, magis q̄ supra nonagintanouē iustis, qui nō indigēt pœnitētia: futurū est: priuari cum nolint: pro te uniuersi (ne dubita) intercedēt. Hoc tamē, si hoium adhuc nobiscū uiuētiū copia sit, solū nō sufficit, quia & magis erubescere unusquisq; solet: si se corā hoie mortali accusēt: & humilitatis amplius

exhibere: si ei se, cui natura est par, ætate uero, ac cæteris fortunæ bonis, interdū lōge supior: pp Deū subiiciat. Qui ergo illi erūt, quibus fateri te uolo? An oēs oīno mortales: quos si nō alio modo, certe quia in Deum creatorē eorū peccasti: grauiter offendisti? Non. Neq; enim quæ aut fieri nequeunt: aut factu nimis grauia sunt: exigit a te Deus tuus. neq; illis oībus ligādi atq; soluendi potestas est data: sed paucis. Quid ergo? Erūt ne oēs Christiani populi sacerdotes? (His enim tāq; Apostolorū successoribus, quibus ligādi, atq; soluēdi super terram potestas est data: ligare, ac soluere, licet?) Non. Vt enim hoc fieri possit: factu oppido q; graue est. An oēs tuæ ciuitatis sacerdotes? Non. Cōuocari enim absq; ingēti labore non possent. Ac tibi sæpe, cū difficultas, tū in primis uerecū diæ magnitudo quo minus fatereris obstaret. An tuæ saltē Ecclesiæ presbyteri oēs? (his quippe de animæ tuæ salute peculiaris est cura) Non. Quoniā (ut nulla de rubore illo ratio habeatur) uult tum sibi eos tum uero cæteris, posse sufficere: non circa te solū, dies, noctesq; occupatos esse. An ex illis omnibus, tres, duo ue: ut in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum? (nam & ipse dominus ait. Vbi sunt duo, uel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio eorū. Et rursus. Si duo ex uobis consenserint super terram: de omni re quam-

cunq; petierint: fiet illis a Patre meo, qui in cœlis est) Non, Iudices enim eos uult esse: non testes. Quis ergo hic erit: cui, si hominum adhuc nobiscum uiuentium copia sit: fateri te imperat Deus tuus, Sacerdos tuus, Pastor tuus, Aduocatus apud Deum tuus: qui, si aliter nequeat, pro tuis peccatis etiam proprio corpore pœnas luere paratus est: qui animæ tuæ uulnera uidere cupit, ut curet: non ut interimat: cui nihil antiquius fuit, q̃ ut sanus mansisses: & de tuo interitu damnum, de recuperata uero animæ ualetudine commodum apud Deum futurum est grande. Et hic unus: ut, q̃to res est factu facilior: tanto tu contra inexcusabilior sis. Quem uero, si ob suum aliquod scelus capitis damnato iudex ea se cõditione reuocaturum sententiam polliceretur: ut coram pluribus honestis uiris pœnitudine ductus fateretur: & Reip. sed minimo cum suo in cõmodo satisfaceret: eaq; apud omnes de fide iudicis opinio foret: ut facturũ, quæ polliceretur, dubitaret nemo: quem, inq̃, pœnitere, fateri, satisfacere non iuuaret: Et Deus tuus, qui peccata tua, etiam si tu illa non fatearis, intelligit: quẽ mentiri non posse, certo certior es: damnatum te capitis animæ (habet enim ut opinor & aĩa caput suum) differt ad supplicium mittere: ad pœnitentiam benignitate sua adducit: pollicetur se mutaturum sententiam, si tu mutaueris uitam: tu ue-

ro,quasi uel admonētē non audias:uel (quod deterius est) pollicentem contemnas:non coram pluribus honestis uiris,sed coram Sacerdote tuo tantum,coram medico animæ tuæ, coram pœnarum,quæ te manent, apud iudicē uiuorum & mortuorum deprecatore,uiro bono,& salutis tuæ nō minus q̄ suæ ipsius studioso,qui prodere quod audiuit,si non quia grande est scelus,certe quia grandis ei legibus statuta est pœna,formidat:fateri non uoles? Aut tā tulū hoc,illud ue oneris,quod tibi satisfactionis loco inducitur,subibis inuitus? Aut fortasse nec in eum peccasse dolebis? Equidē scio eos, qui dignū morte quippiam perpetrarunt:cum in iudicis potestatē redacti sunt, sui statim sceleris pœnitere: ac,si forte fortuna euaserint: iā intra semetipsos constituisse:nihil postea eiusmodi perpetrare:quosdam, (q̄q̄ pauciſſimi illi sunt quidem) q̄ eos Deum pœnitet offendisse: sed plerosq; quod supplicii uel præsentis dolore,uel futuri metu,torquentur:nec ignoro: iudici,quem latere plurima consueuerunt: quæstionibus uictos fateri: quæ cum suprema infamia etiā supplicium ultimū secum trahere norunt:postremo & morte affici. Quanto est nobis cum Deo nostro conditio melior: qui omnium iudex cum sit:& uniuersos simul bonos, ac malos in potestate habeat: pœnitudinem, & ulterius non peccādi propositum, non pœ-

næ metu,sed innocentiæ amore expoſcit:(ma lus enim etiam ſi a' nemine puniatur:ipſe ſibi ſupplicium eſt)&,cum falli non poſſit:confeſſionem,non tormentis,neq; ut occidat:extorquet:ſed impunitatis,& beatitudinis pollicitatione, educere nititur. Quocirca benignitate eius ad noſtram utilitatem uti conuenit: non ad dānum ſempiternum abuti:ne forte ſecundum duriciam noſtrā,& impœnitens cor,theſaurizemus nobis iram in die iræ,& reuelationis iuſti iudicii Dei:qui reddet unicuiq; ſecundum opera ſua: & primum quidem omnium curare:ut,q̄diu poſt baptiſmum,rationis particeps anima,mortale hoc corpus inhabitat:ſemper uiuat. Sin minus, certe per pœnitudinem, confeſſionem,& ſatiſfactionem,ut reſurgat: & tantiſper ita permaneat,dum corpus ipſa deſtituat.Quod ſi nec iſtud contigerit:& ſæpe mortuam,ſæpe reſurgere opus eſt:ſaltem ſæpius ut reſurgat. quod qua ratione fieri debeat, ſatis iam pro ſuſcepti operis breuitate monſtrauimus.

De quinq; cogitationum generibus: quorum primum pœnā, reliqua uero culpā inducunt: Deq; triplici modo peccandi. CAP III

Voniam autem ex cogitatione,tāq; ex radice uerba ſimul & opera bona & mala prodire certum eſt: de ipſa pauloaltius diſputemus opor-

q

ret. Non omnis enim cogitatio uolũtaria est: & quæ uoluntaria non est: eam bonã malam'ue dicere, planè absurdum uidetur. Volũtas autem sine cogitatione nulla est. quãobrem quæ cogitationes neq; uolũtatem habent, neq; delectationem peccãdi: eas, etiam si malæ cuiuspiam rei sunt, peccatum non parere, interdum uero (sicut paulopost dicturi sumus) etiam gratiam augere, dubium non est. Nam si præteruolent: ac ueluti fugiendo se se ostendant: culpæ ascribi non possunt: utpote cum prohibere in potestate nostra nõ sit: & perinde ante oculos mentis ferantur, atq; ante oculos corporis interdum lapides ferri solent: quos improuiso cum aspicimus, trepidam persæpe: semper autem, uel si confidentissimi simus: cõuiuere solemus. Pœnæ tamẽ ascribi possunt: q̃ aut qualia minime uellemus, obiiciuntur: aut melioribus occupatos rebus perturbant. Si uero uelut umbra consurgant: & peccandi affectum non ipsæ inducant: sed ueluti uenturũ denuncient: quales sunt, quæ circa primos animi motus uersantur: culpæ quidẽ ascribi possunt: uerũ leuissimæ: & quæ ab aĩa Deũ minime separet: timẽdæ sunt tamẽ: & (sicut ait Propheta) paruulæ allidẽdæ ad petrã. Petra autẽ erat Christus. Minus. n. ea rõne obsunt: & facilius pimũtur. Nã quẽadmodũ ei, q in altũ & p̃cipitẽ quẽpiã pductus est locũ: primũ genua labãt: mox uer-

tigo ſenſus obtenebrat: tum, ſi quid etiã leuiter impulit: ille ſubito in præceps tanq̃ res motu carens reuoluitur: eodẽ protſus modo, cum cogitationes ad prærupta uitiorum perduxerint: (perducũt autem, niſi protinus reſiſtatur) uires primũ amittit: mox animo occæcari incipit: cum ſi diabolus impulſor acceſſerit: in affectum peccandi, ab eoq; tandem in profundũ malorum deiicitur: & qui aut non ſinere augeri, aut, ſi auctæ fuiſſent, reſiſtere illis potuerat: iam quo minus potitæ uictoria, tyrãnidem in eo exerceant: etiam ſi uelit, prohibere non poteſt. Tenendæ ſunt itaq; : & (ſicuti ſupradiximus) paruulæ allidendæ ad petram: ne, ſi aliter fiat, nos uiciſſim ipſæ in præceps miſſos allidãt. Quod ſi maiores exurgant: (bonæ autem & malæ poſſunt exurgere) uidendum primo, quales nam ſint. Nam quæ bonæ ſunt: ſi ab inuito ſuſcipiãtur: peccatum, atq; adeo maximũ gignunt. Quas enim ultro accerſi oportuerat: eas abſq; ullo noſtro labore oblatas, negligere, auerti, reiicere, culpa oppido q̃ grandis eſt. Quæ uero malæ: ſi nõ cũ horrore animi quodam recipiantur: in duas protinus partes mentem hominis diuidũt: cuius pars quidem una peccatum amplectitur: alia non amplectitur: ſcilicet cum illa inſiſtit diutius: eoq; oblectatur: hæc uero ſcelus non perhorreſcit: atq; ob eam rem non quantum poteſt, reſiſtit: q̃q̃ ad-

huc forte neq; cõsentiat: neq; delectationis ali quid sentiat: tamen ueluti inter morbũ & bonam ualetudinem de homine orta contentio in animæ interitum desinit: q; aduentãtem culpam non perhorrescere, consensus exordium quoddam est: ac sentiendi, consentiẽdiq; se periculis obiicit, qui partem sui aliquã rebus nefariis plusculum oblectari sinit. Nam peruersæ cogitationes separant a' Deo: & a' Deo separati, pereant necesse est. Sicut dominũ alloquẽs Propheta ostẽdit: cum dicit. Quia ecce qui elõgant se a te, peribunt. Porro, cum ita mentem hominis occupauerint, ut non iam diuisa cõtra se sit: sed unum idẽq; sentiens mandata domini uiolare non metuat: uel (quod longe deterius fuerit) nec, dum occupetur, sustinens, ultro eis obuiam proficiscitur: inuitas'q; ac reluctantes, perdurando, perseuerando, persistendoq; pertrahit: ne'ue ob aliquod suum bonũ, quo minus eas assequatur, formidat: de salute hominis illius actum iam est. Neq; enim apud Deũ, cui nota sunt omnia priusq; fiant, de quo scriptũ est: Scrutans corda & renes Deus: multum refert: feceris quod malum est: aut facere constitueris: quando utrũq; mortem adducit. Alioquin falsum esset quod Veritas dixit. Qui uiderit mulierem ad concupiscendũ eam: iam mecatus est in corde suo. Est tamen in hoc cogitationum genere, quod scire non sit inutile.

Nam quemadmodum inter uarias mortalis corporis mortes, una quandoq; uel mitior alia dicitur, uel acerbior: cum tamen omnes sint mortes: eodem modo inter eas, quæ de malis cogitationibus oriuntur, animæ rationalis mortes, una est grauior alia. Qui enim per infirmitatem, aut ueritatis ignorationem peccant: cum alteri quidem sciant se malefacere: sed minus firmi sint, quam ut continere se possint: alteri uero omnino se malefacere nesciant: mitiori mortis genere moriuntur. Quod, si mortes corporis intueri uelimus: letargicis, aut multum decrepitis idem euenit. Nam illi quidem non mori, sed dormire se putant: hi uero sciunt se mori: sed exhausto iam, effœto'q; corpore minus firmi sunt, quam ut defendere se aduersus mortem possint. Quæ igitur ob infirmitatem committuntur peccata: contra Patrem, quæ autem ob ignorationem, contra Filium committi dicuntur: q; Patri potentia, Filio sapientia proprie tribuatur. Contra quæ auxilium sibi esse Propheta cum sciret: gloriabundus dicebat. Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? Sciebat quippe illuminatione ignorationem, & salute infirmitatem fugari. At uero qui malitia peccant: eorum longe grauior est, longeq; acerbior mors. Peccant enim quia uolunt peccare: sed hoc di-

uersis de causis. Alii nanq; iustitiæ Dei tantum tribuunt: ut nullum misericordiæ locum relinquant. Vel contraria huic ratione: tantum misericordiæ tribuunt: ut iustitiæ nullas esse partes contẽdant. Alii obstinata in malum suum mente, quæ commiserunt peccata, peccandi amore, commissuri & denuo, si facultas detur, excusant: uel ea licet neq; excusent, neq; ament, neq; commissuri denuo sint, si facultas detur: damnari, q̃ pœnitere, aut ueniam poscere, malunt. Alii deniq; quam rem ueram esse comperierint: eam rem pertinacius tergiuersantes impugnant: parati in mendacium uertere: aut, si aliud non possint, odisse. Vel quæ quisq; diuino munere consecutus est: animi bona: illi, q̃q̃ nihil ipsi propterea incommodi sentiant, inuident. Quod pessimum, execrandum'q; inuidiæ genus est, nocens etiam, si uitam hanc spectes, non minus ei, qui inuidet: quam ei, qui sic inuidiosus est. Cui quidem animi morbo nullus inuenitur (quod sciam) corporis humani morbus, qui commode comparari queat. Et hoc, quocunq; accidat modo, peccatum in Spiritum sanctum uocatur: q̃ Spiritui Sancto proprie bonitas tribuatur: omnium omnino peccatorum grauissimum: & cui neque in hoc seculo, neque in futuro ueniam dari solere, ipse dominus contestatus est.

De quinq; cogitationum generibus: quorum quatuor gratia penes Deum acquiritur. Deq; triplici gratiæ promerẽdæ modo. CAP IIII

Vertamus nũc (si placet) hæc omnia: & quando peccandi, aut non peccãdi modos, & diuersa peccatorũ genera demõstrauimus: gratiæ quoq; apud Deum promærendæ, ac diuersa bonorũ genera demonstremus. Consequens enim est: ut, si cogitatione Deus offenditur: etiam cogitatione placari possit. Et quidem ubi cogitationi neq; oblectatio inest ulla, neq; uoluntas: eã, uel si bonæ cuiuspiam rei sit: gratiã apud Deũ non promereri, aliquando autem (sicuti supra ostendimus) etiam peccatum augere, consentaneum est. Quæ nãq; prætercurrit: & sese tãq; fugiens monstrat: quid apud Deum promereri potest: cũ & non accersita aduenerit: & prius fermè sit dilapsa, q; uisa? Dei tamẽ est donum: q; & eorum, quæ factu sunt bona, cõmoneat: & malis forsitã rebus intentum, si non multũ, certe uel tantulũ distrahat. Si uero nubis more consurgat: & benefaciendi studium, non ipsa imprimat: sed quasi iam iamq; imprimẽdum denunciet: bonum est illud quidẽ: uerum perleue: & quod ei, qui peccatis alias teneatur implicitus, conciliare Deum non queat. Adiuuanda est tamen: & ueluti nuper fatum semen inductis diuini eloquii fontibus irrigãda: nè aut

intra mentis sulcos siti exusta, euanescat: aut dici possit (quemadmodum in Euangelio legimus) nata aruisse: quia nō habebat humorem. Hac enim ratione cum utilior fit: tum uero facilius augetur: nec longum tempus, & sensim, pedetentimq; totam mentem complexa in benefaciendi desiderium ducit. Sin maior exurgat: (mala autē, & bona, potest exurgere:) quali nam erga illam quis animo sit, plurimū interest. Si enim mala est: (teneri quippe, & allidi ad Petram quādoq; non potest) & cum horrore animi quodam recipiatur: ac non fugata quidem tristitiam, fugata uero lætitiam habitura mens uideatur: gratiam apud Deum promereri solet: quod in bello ciuili, immo uero domestico, atq; intestino, iniquis conditionibus cum tali hoste cōgressum, non succubuisse, victoria quædam sit. Ideoq; Apostolo Paulo, cum ter dominum rogasset, uti stimulus ille carnis Angelus Sathanæ, a quo se, ne ob reuelationum magnitudinem extolleretur, colaphizari, dicebat: discederet: dictum a domino fuit. Sufficit tibi gratia mea. nam uirtus in infirmitate perficitur. Quod multo ante in semetipso expertus Propheta, Si consistant, inquit, aduersum me castra: non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me præliū: in hoc ego sperabo. Si uero est bona: & nō ea, qua æquum est, animi oblectatione suscipiatur: sed

hoc ipsum hominis mens,ut quæ cuperet oble
ctari,molestè ferat:sicut quidã antiquorũ fere-
bat,cũ diceret: Cõcupiuit anima mea desidera
re iustificationes tuas in omni tpe: diuisum se
in duas partes intelligat:ab quarũ altera susci
pitur cogitatio:ab altera uero nondũ susciꝑ-
tur:sed,cũ illa in sentẽtia pseueret:hæc resiste-
re diutius nequit:tãdẽ uelut inter carnẽ & spi-
ritũ de hominis possessione nata discordia, in
meliorẽ desinit partẽ: q bonis cupere oblecta
ri, perfecti apud Deũ boni pars quædã est. Iam
uero,si cũ oblectatione susciꝑiatur,ac præsente
quidẽ ea mens fiat hilarior: de subtracta uero
tristitiã habitura uideatur:esse iã se intra gratiæ
terminos,seu præsentem retineat,siue absentis
desiderio moueatur,agnoscat. Porro,cũ sic af-
fecta est,ut eã læta susciꝑiat:uel (qđ lõge præ-
stabilius est) dũ ueniat,expectare nõ sustinens,
ultro ei occurrat:& ad se se,ut ꝑpere moneat:
inuitãq, aut reluctantẽ,perdurãdo,perseverã-
do,persistendoq pertrahat: cum unum,idẽq
sentiens,domini mandatis inhæret:eisq non
iam oblectari desiderat:sed oblectatur,& gau-
det: ne'ue ob aliquam suam culpam aliter in
posterum affici mereatur,formidat:consuma-
ti se apud Deum meriti, uel si nihil aliud fa-
ciat,esse cognouerit. Quoniam apud eum,qui
bonorum nostrorum non eget: nihil interest:
feceris quod bonum est: aut facere solũ,mox

illud facturus, constitueris. Sicut aperte ostendit Propheta, cum ait. Dixi: confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Ob solam enim confitendi pollicitationem, impietatem peccati remissam fuisse, firmam benefaciendi sententiam facti apud Deum meritum obtinere demonstrat. Est autem etiam in hoc cogitationum genere, quod nosse operæprecium sit. Quo enim pacto inter uarias mortalium uitas, una persæpe uel beatior alia dicitur: uel minus beata: cum tamen omnes sint uitæ: eodem pacto inter eas, quæ de bonis cogitationibus prodeunt, animæ rationalis uitas, una esse beatior alia. Qui nanq; suopte ingenio firmi sunt: & se se quo minus a concupiscẽtiis distrahantur, facile cõtinent: gratiã ipsi quidẽ apud Deũ promerentur: uerũ non maximã. Ná ubi facile uincitur: decernũtur dona fortasse: decernũtur supplicationes: decernũtur trophæa: sed triumphus nequaq̃. Debilis n. est hostis, q primo statim cõgressu deiicitur: & q̃tũ pugnãtis laboris, tãtũ uictoris gloriæ detrahatur, oportet. Nam unusquisq; (sicut in prima ad Corinthios dicit Aps), ppriã mercedẽ accipiet secũdũ suũ laborẽ. Qui rursus & qd fieri oporteat, sciũt: & illud sedulo faciunt: (factũ autẽ cogitatio præcedat, necesse est) gratiã & ipsi apud Deum promerentur: sed nõ maximã: quoniã eorũ & sciẽtia

conſcientiam,& uoluntatem conſcientia ſic ut get:ſic ſtimulat:uti ferme aliter non poſſe age re uideantur.Horum ergo (ſi nouis in re tanta uti licet uocabulis) illud de Patre,hoc uero de Filio benemereri dicitur:quod Patri (ſicuti ſu pra diximus)potentia,Filio ſapiẽtia tribuatur. Qui porro,nec quia firmi ſint nimis: nec quia eorũ,quæ fieri oporteat,nimis gnari, ſed quia Deo credunt: & bonitate præcipua ſunt,faciũt bene:ii (mea quidem ſententia) lõge maioris, atq; adeo maximi apud Deum meriti ſunt.Be nefaciunt enim:quia benefacere uolunt.Neq; ſi qua in re Deum offenderint: (quis enim eſt, qui eum non offendat aliquando?) iuſtitiæ il lius tantũ tribuunt:ut miſericordiæ ſibi ianuã claudãt: neq; rurſum, ſi miſericordiam ſæpius experti ſunt:iuſtitiam nullam eſſe contẽdunt: ſed quodam ueluti temperamento ſic utrũq; altero condiunt: ut neq;, cum peccauerint,ue niam conſequi poſſe deſperent:neq; propterea q̃ ueniam conſecuti ſunt,conſequendi ſpe de nuo peccent:utpote qui Deo & miſericordem iuſtitiam,& iuſtam miſericordiam ineſſe non dubitent:ob eamq; rem tantum abeſt,uti pec candi amore ſua pertinacius excuſent facino ra:uel pœnitere,aut ueniam poſcere nolint: ut ea perſæpe,uel priusq̃ peccent,accuſent:& ante pœnitudine ducantur,ac ueniam poſcant: q̃ ſe peccato perfecte conſenſiſſe intelligant. Neq;

uero

uero fieri potest: ut hi tales ac tanti, quam rem ueram esse comperierint: eam uel impugnent, uel odiant: utpote qui pro ueritate parati sunt, si sic necesse est, etiam mori: aut ulli omnino mortaliũ inuideant: utpote qui sic omnes homines diligunt: ut singulorũ bona, sua esse existiment. quod optimum, summis'q; laudibus efferendum beneuolẽtiæ genus est: utile etiã, si præsentis uitæ rationẽ uelimus habere, non minus ei, qui diligit: q̃ ei, cui sic diligi cõtigit. Et hoc (quocunq; eueniat pacto, uti superiorũ ordinem uocabulorũ sequamur, bene de Spiritu sancto mereri dicatur: q; ei, quemadmodum ante iã diximus, proprie bonitas tribuatur) omnium prorsus bonorum optimum, & quod, seu præsentem, seu futuram uitam inspicias: gratiam, atq; adeo maximã, apud Deum promereri solet.

Coactionum duo esse genera: & uoluptatem prope'modum coactionem uideri. Ex his peccatorũ, & gratiæ, quam apud Deum quis promeretur: magnitudines discerni posse. CAP V

Vamobrem, quoniam ex cogitatione uoluntatem, & ex uoluntate gratiam, culpamq; magnam aliquãdo, nonnunq̃ autem maiorem, interdũ uero maximam oriri ostendimus: & ex culpa, quæ a Deo animam separat, animæ in mortali corpore cõstitutæ mortem, nec minus ex gra-

tia uitam, aut resurrectionē cōtingere demon
strauimus: de uolūtate paulo diligētius quædā
tractare, & quæ coactus quis, aut p infirmitatē,
itidēq; ignorans, aut per intēperātiā facit, uelit
ne, an non uelit: discutere necessariū duximus:
uti quod, q̄tūue sit, aut nō sit, uniuscuiusq; me-
ritū, tāto manifestius liqueat. Et coactionis
quidē duo sunt genera: unū, quod uolūtatem
omnino excludit: aliud, quod nō excludit: sed
nolentem (ut ita dixerim) uelle facit. Similiter
ignorationis unū, quod sciētiā excludit: aliud,
quod cū ignoratione pmiscet. Ex quibus alte-
rū nullā, alterū aliquā, sed minus grauē, inter-
dū uero etiā leuiusculā contrahit culpam: De
quibus hoc ipso ordine dicere incipiemus.

Quæ igitur res principiū foris habet, sic ut
nihil ipsi, quod ita fiat, aut nō fiat, interius cōfe
ramus: hæc, quāuis a nobis fieri uideatur: uitio
nobis dari nō pōt. Nā si tyrannus me quispiā,
aut potestatē habens ad ido'lū pertrahat: mani
busq; uiolenter apertis, thura imponat: &, ne
abiici queant, ui clausas teneat: eisq; super pru-
nas rursum uiolenter apertis, proiicere in ignē
thus faciat: uoluntariū, quod a me factū est, iu-
dicabit nemo. At si principiū habet iterius: sic
ut uel tantulū ipsi, q̄ ita fiat, aut nō fiat, interius
cōferamus: hæc, q̄uis ab inuitis fieri uideatur:
uitio dari consueuit. Si enim bona, fortunasq;
meas, aut etiā uitam in potestate habēs iubeat

thura offerre,hac lege: uti mihi ea sint salua,si offerã:si nõ offerã:publice ueneant: egoq; interficiar:& ipse offerã: uolũtariũ,quod a me factũ est,nemo nõ dicet. potui quippe nõ offerre. Ab eo tamẽ uolũtario differt, quod spõte,si nõ hæc incidissent,erã facturus. Et cũ tale quippiã accidit:uitio id semp datur: sed tanto grauiori,q̃to & magis prohibita erãt, quæ ille iubebat:& minus grauia, quæ nos timebamus: uel tãto minus graui,fortassis etiã leuiori: q̃to & minus prohibita illa,& hæc grauia magis. Sunt enim quæ nullo genere facere nobis,aut pati licet,uel si fortunis oĩbus amissis,necari p grauissima quæq; supplicia deberemus: ut idolis immolare:Deũ negare:atq; hoc genus alia. Quæ ut facere,aut pati,sic etiam uelle nõ licet: atq; ob eã rẽ facere,aut pati uoluisse, etiã si casu sit factũ,ut nõ fecerimus,aut passi fuerimus: culpa oppido q̃ grãdis est. Sed nõ ab re fuerit forsitã,ut melius intelligamur:si q̃dã de testamẽto nouo,ac ueteri,ueluti de thesauro quodã,pferamus exẽpla. Dauid, postq̃ uxorẽ Vriæ, qui cũ adulteriũ ppetrauerat,cõcepisse resciuit: ueritus ne,qđ ignoráte uiro cõmiserat,id utero mulieris intumescente sciretur:accersitũ ad se uirũ eius,ut cuius opera uti uellet,ire ad domũ propriã iussit: fore existimans,ut cũ uxore cõcũberet,si iuisset: quã tpe iam multo nõ uisam,desiderare ardẽtius debuit. Id cũ ille face-

re iterum atq; iterum monitus noluisset: q; arca Dei, ac toto populo sub papilionibus, atq; in terra manente, unum se domum ingredi, & comedere, ac bibere, & dormire cũ uxore sua, piaculum esse affirmaret: Dauid ignominiam adulterii ueritus, de morte hominis cogitare coactus est: scriptaq; ad Ioab Epistola, ut positus in loco, ubi prælium fortissimum foret, derelinqueretur, quo percussus interiret: hominẽ cum ea remisit. Hoc scelus quidem permagnũ fuit: sed quod, nisi intercessisset ignominiæ metus, nequaq; erat facturus. Debuit autẽ uir tantus, & tantæ apud omnes authoritatis, quẽ Samuel uirum secundũ cor domini esse iam dixerat: cui se Deus de fructu uentris eius positurum super sedem suam iurauerat: ignominiam eam timere, non sua ipsius causa tantũ: sed etiã quia eo se exẽplo sciebat populo uniuerso nocere: fuitq; propemodum perinde coactus: ac si honestissimo alicui uiro tyrãnus contumeliosum se quippiam facturum cõminaretur: nisi turpe quid faceret. Non tamen propterea paricidium facere debuit: sicut nec Susanna: cum hinc quidem adulterii culpã sine ignominia, illinc ignominiam sine culpa uideret: non egit quod senes impuri cupiebant. maluit enim innocentiam cum infamia custodire: q; sine innocentia famam seruare. Hoc autem minus Propheta debuit: q; non una ipsius, atq; Susannæ,

causa fuit: sed illa quidem innocens: hic iam adulter: illa de ignominio crimine uitãdæ, hic de scelere sceleribus operiendo agebat: illa, qđ in eum usq; diem non egerat: si uideri uoluisset nunq; egisse: ueniam multi dedissent: hic & egerat: & non uideri egisse, quærebat: illa denicq; fœmina, & puella. hic uir, & iã senex: propterea grauissimas culpæ huius pœnas dedit: Primum ignominiæ: dicente ad eum Nathan: immo uero dicente per Nathan Deo: Tu fecisti abscondite: ego autem faciam uerbũ istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis huius: Deinde doloris, quo ei, qui uxorẽ habeat, accidere maior non potest: cum permittente domino, & Achitophel ita fieri cõsulẽte, Absalom filius in eo ipso solario, unde uxorẽ Uriæ conspexerat: tendi sibi tabernaculum iussit: & introductis coram uniuerso Israel uxoribus patris, ad eas ingressus est: Ad hæc & gladii, quem idem Propheta de domo eius usq; in sempiternum non recessurum prædixit: Postremo & interitus infantis: qui eo ex complexu fuerat natus: quando eius illi præsentia uoluptati foret, quẽ tam graui scelere genuisset. Oportuerat quippe ignominiam adulterii nõ innocẽtis parricidio tegere: sed continẽtia deuitare: aut certe, si facere non erubuerat: neq; qp in populũ spargendum foret, erubescere. Puto autem & omnipotẽtis Dei iustitia factũ fuisse:

ne ullo modo abſconderetur: quod ipſe in pri
mis celatum uolebat: ut, quam maxime time-
bat pœnam: eam unam omnium maxime da-
ret: & rurſus miſericordia Dei effectum: ut qui
ex peccato eius ſi non temporalẽ, quæ omni-
bus nota foret, pœnam dediſſet: poterant ad
ſimilia perpetrãda induci: tantum deterreren-
tur ſuppliciis: quantum exemplis ante accenſi
fuiſſent. Quid uero Petrus? cum ei hoſtiaria di
ceret: Et tu cũ Ieſu Nazareno eras? & hoc idẽ
qui aſtabant, affirmarent, dicentes: Vere & tu
ex illis es: nã & Galilæus es: & loquela tua ma-
nifeſtum te facit: Seruusq; in primis Pontifi-
cis: qui (tanq̃ cuius nullo pacto refelli teſtimo-
nium poſſet) dicebat: Nõne ego te uidi in hor-
to cum illo? q̃ negauit: q̃ neſcire ſe quid illi
dicerent, affirmauit: q̃ hominem non noſſe iu
rauit: q̃ anathematezauit: nonne uniuerſa hæc
coactus feciſſe uidetur? coactus autẽ non qua-
licunq;, ſed ultimi ſupplicii metu: quod eſſe
omnibus formidoloſum ſolet: alioquin nihil
horum facturus: Erat enim charitate in Chri-
ſtum egregia: & qui pro omnibus ſæpe ſolus
reſponderet, Tu es Chriſtus Filius Dei uiui. Et.
domine bonum eſt nos hic eſſe: ſi uis: facia-
mus hic tria tabernacula: tibi unũ, Moſi unũ,
& Heliæ unum. Et rurſus. Domine, ſi tu es: iu-
be me uenire ad te ſuper aquas. & illud, quod
cœna proxima affirmauerat. Et ſi omnes ſcan-

dalizati fuerint: sed non ego. Et. Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Coactus igitur fecit: non tamen ea coactione, quæ seruare innocẽtiam posset. Debuit quippe nil horum facere: & ueritatis, ac fidei potius, q̃ supplitiorum, aut mortis rationem habere. Sed minus ipse quidem peccauit, q̃ si nullo eiusmodi metu territus negauisset. Atq; aliam huius peccati pœnam non dedit, iccirco q; sibimetipsi iudex, & carnifex esse non distulit. Egressus quippe foras (ut Euangelista est author) fleuit amare. Possem hoc loco multa coactionum exẽpla proponere, atq; illis demõstrare: quotquot ita coguntur: illud uelle, quod faciunt: quotquot autem facere nolunt: eos nullo genere cogi posse ut faciant. Nam & Loth angelos uti ad sese diuerterent, compulit. Et eum rursus angeli de Sodomis compulerunt exire. Et Esau Iacob fratris accipere compulsus est munera. Et Beniamin filium cum reliquis fratribus in Aegyptum mittere coactus est Iacob. Et Aegyptii populum Israel exire de Aegypto urgebant. Et Iepthe sibi ducem facere maioris natu Galaad necessitate compulsi sunt. Et Angelus ad Manue. Si me cogis, inquit: non comedam panes tuos. Et Saul contra Philistæos, qui in machinas descenderant, pugnaturus, necessitate compulsum se se domino holocaustum obtulisse cõmemorat.

Et eum rursus, cum responsis, quæ per Phitonissam audierat, cõturbatus nollet comedere: coegerunt serui sui, & mulier, ut comederet. Et Abner Asaheli, ut recederet, ac eũ persequi nollet: dixit: ne forte cõpelleretur confodere eum in terram. Et Absalom Dauid regem cogebat uti ad se cum fratribus ueniret: qui noluit ire: coegit ut fratres saltem secum dimitteret: qui dimisit cũ eo Amon, & uniuersos filios regis. Et filii prophetarũ coegerunt Heliseũ, donec acquiesceret eis: ut quæsitũ mitterent Heliam. Et Heliseus Naaman, uti munera de manu sua acciperet, uim facienti, penitus non acquieuit. Et Nabuchodonosor tres pueros uti statuam auream adorarent, cõpellere non potuit. Et Cyrus Persarũ rex Babyloniis in eum irruẽtibus uehementer, necessitate cõpulsus, Danielem ut in Leonum lacum mitteretur, tradidit. Et Mathias ut idolis immolaret compelli non potuit. Nec Eleazarus, aut septem illi fratres Machabæi, uti carnes porcinas comederent, tormentis cogi potuerunt. Et homo ille, qui fecit cœnam magnã: quosdã cõpelli iussit intrare. Et Pilatus necesse habebat dimittere Iudæis p diem festum unum, quem uoluissent. Et Paulus in prima ad Corinthios euãgelizandi necessitatẽ sibi scribit incũbere. Rursusq; Iudæis Romæ cõmorantibus, cum de seipso loqueretur: Coactus sum, inquit, Cæsarẽ appellare.

Sed hæc in re tam nota plura sunt forsitan q̃ oporteret. Quamobrem ad alia transitũ facere melius est: & uidere, qui per uoluptatẽ aliquid faciunt: utrum coacti facere dicendi sunt. magnas enim uires uoluptatẽ habere, magis est notum, q̃ ut unq̃ probari oporteat. Et quidem cum ab ea, ueluti a uentorũ flatibus naues aliquæ, rapiuntur: interdum propemodũ coacti facere uidentur. Quis enim tantũ illum, & tam repentinũ mentis impulsum sustineat? Propemodum autẽ ideo dixi: quia inter hanc, & eã, de qua supra locuti sumus, coactionẽ interest plurimũ. Nam cum duo sint, quæ alternis euenire hac in uita consueuerũt: malum, & bonũ: siue illud reuera sit tale: siue esse tale uideatur: ex quibus illud quidẽ cum adest: dolore: cum affuturũ creditur, afficit metu: hoc uero si adsit, gaudium: si affuturũ credatur, affere spem consueuit: qui circa malum uersantur, quod solent omnes uitare: cogi: qui autẽ circa bonũ, quod expeti ab omnibus mos est: allici potius dicendi sunt. quod ex hoc maxime potest intelligi: quia, cum quippiã faciunt: illi quidẽ & dolent, quod faciant: & postq̃ fecere, tristantur: hi uero cõtraria prorsus ratione, & quod faciãt, & post q̃ fecere, lætantur Sed quia eos a uoluptate rapi uidemus: negare non possumus propemodum cogi: non tamen coactione, quæ seruare innocentiã possit. Nam si innocens non puta-

tur: qui & cum facit, dolet: & postq̃ fecit, tri-
statur: minus ille profecto innocens iudica-
bitur, qui utrobiq̃,& cum facit,& postq̃ fecit,
lætatur. Verum hic quoq̃ leuius multo de-
linquit: quã m si non eum ad id committen-
dum compulisset uoluptas. Quamobrem ut
eodem hæc ordine concludamus, quo supe-
riora conclusimus: qui per uoluptatem ali-
quid faciunt: tanto magis delinquunt: quan-
to & magis prohibita sunt, quæ committunt:
& minor eos uoluptas impellit: contraq̃ tan-
to minus: quanto & minus prohibita illa: &
hæc magis impellit: & semper multo grauius
peccant, quã m hi, quos dolor, aut metus coe-
git: quoniam non una eademq̃ mali uitandi,
& boni consequendi, ratio est: Et hoc ipsum
quod peccant, in Patrem peccant: cui peculiari
quodam modo potentiam diuinus sermo at-
tribuit. Iam uero quos bonorum huius tempo
ris, neq̃ præsentium gaudium, neq̃ futurorũ
spes potest allicere uti malo cõsentiant: hi gra-
tiam apud Deum promerentur tanto plenio-
rem: quanto & minus prohibitũ est id, de quo
agitur, malum: & quæ impellere conatur uolu
ptas, uehemens magis: aut tanto minus plenã:
quanto & magis prohibitum illud,& hæc ue-
hemens minus. Quos autem malorum tempo
ralium, neq̃ præsentium dolor, neq̃ futurorũ
metus potest compellere ut uetitorum quip-

piam faciant: gratiam & ipsi promereri solent, tanto proculdubio maiorem: quáto & minus prohibita sunt, quæ iubentur: & magis acerba, quæ uel tollerantur, uel timentur: aut tanto minus grandem: quanto & magis prohibita illa, & hæc minus acerba. Sunt enim quæ facere, grandis culpa non sit: ut mala pro malis retribuere: hominis à morte corporis eripiendi gratia mendacium dicere: ac eiusmodi alia: quæ si facere, grandis culpa non est: profecto nec uelle facere, grandis erit. semperq; multo ampliorem apud Deum gratiam promerentur: quàm hi, quos gaudium, aut spes loco mouere non potest: & hanc ipsam, quam promerentur, apud Patrem, ob eam quam diximus causam, promerentur. De coactionibus diximus hactenus: deinceps de ignoratione dicemus.

Ignorationum duo esse genera: & intemperantiam propemodum ignorationem uideri. Ex his peccatorum, & gratiæ, quam apud Deum quis promeretur: magnitudines discerni posse. CAP VI

Vius (uti supra docuimus) unum
c est genus, quod scientiam omnino excludit: & culpa uacat. Alterum: quod cum ignoratione permiscet & culpam: sed minus grauem: interdum uero etiam leuiusculam contrahit. Nam quod

dormiens quis, aut per ualetudinem, eam, quæ mentis alienationem inducat: cuius ſibi cauſa ipſe non fuerit, malum cõmittit: ſi illud uigilans, aut ſana mente non cogitauit: nec cõmiſſurus fuiſſet: uitio dari non poteſt. Voluntariũ quippe non magis eſt: q̃ ſi trãſeuntẽ illac quẽpiam cadens de tecto tegula feriat. Quod uero uigilans, & ſana mente cõmittit, ſciens quidẽ ſe facere, ſed ex his, quæ circa id, quod agit, ſunt, aliquid neſciens: uitio datur. Nam & uoluntarium eſt. Ab eo tamen uolũtario differt, quod ſponte, ſi non id ignoraſſet, facturus fuit.

Nolite, inquit, dominus meus, ſanctũ dare canibus: neq; mittatis margaritas ueſtras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus ſuis: & canes conuerſi diſrũpãt uos: Per hæc infidelibus, atq; immundis archana diuinæ legis myſteria non eſſe apperienda, declarans. Ego ignorans arcanum ante eum, qui cum loquor, infidelẽ, atq; immundũ, apperui. quod facerẽ ſciuiſſe me, omnes dicẽt: quid uero, aut cui facerem, non. Sed & ſi per iocum lapidem quis, lutum putans, proiiciat, memor illius fortaſſe, qui ait: In lapide luteo lapidatus eſt piger: hominẽq; percutiat: ſciuiſſe & illũ profecto quid ageret, dicent: ſed quonã ageret, non. Eodem mõ qui Salomoni forſitan auſcultans, ubi ait:

Noli ſubtrahere a puero diſciplinã: ſi enim percuſſeris eum uirga: non morietur: tu uirga

percutis eum: & animam eius de inferno liberabis: Puerũ disciplinæ causa pcussum occiderit: illũ, & quod ageret, & cui ageret, & quonam ageret, scisse omnes concedent: quẽ porro id exitum habiturũ foret, non. Qui ergo se agere sciẽs, sed ex his, quæ circa id, quod agit, sunt, aliquid nesciens, uetitorũ quippiam facit: uelle & ipse facere dicendus est: sed uoluntate multum ab illa differenti, quam, si illud quoq; sciuisset, fuerat habiturus. Et cui tale aliquid accidit: semper quidẽ peccat: uerum tanto grauius: q̃to & magis mala res est, quam agebat: & in perquirendis his, quæ circa eam sunt, ipse diligens minus: aut tanto minus grauiter, interdum uero etiam tanto leuius: q̃to & minus mala res ea, & in perquirendis his ipse diligẽs magis. Sunt quippe (ut quæ Diuina lex præcipit) quorũ nullo genere tolerabilis ignoratio sit. sed melius forsitan fuerit uti de testamento nouo, ac ueteri singula proponamus exempla: quibus istud, quod diximus: ignorationẽ esse quãdam, quæ scientia sic est permixta, ut neq; absoluta ignoratio, neq; scientia rursus absoluta existat: facilius possit intelligi. Iacob filius Iudas, cum Thamar nurum sedentẽ in biuio esse meretricem suspicaretur: (operuerat quippe uultũ suum mulier, ne posset agnosci) cum ea precium libidinis pactus, concubuit. Húc nemo dicet nesciisse quid faceret: aut quo:

aut quã ob cauſam: ſed cui, dicet fortaſſe. Cum enim mulier ueluti fornicationis rea duceretur ad pœnam: annulum, armillam, & baculum, quæ arabonis loco acceperat: miſiſſe ad ſocerum legitur: & illum muneribus agnitis dixiſſe. Iuſtior me eſt: quia non tradidi eam Sella filio meo: ac propterea peccaſſe quidem illum nullus negabit: q; & rei malæ operam dabat: & hoc, quod circa rem erat, non perquiſiuit: cum nuru ne, an cum meretrice concũberet: ſed minus plane peccaſſe, q̃ ſi etiam cui faceret ſciens, feciſſet tamen. quod non fuiſſe facturum, pro eo quodãmodo ſcriptura ſatiſfaciens docet, dum ſubdit. Vltra non cognouit eam.

Paulus item, cum & adoleſcẽs, quo tempore Stephanus occiſus eſt, teſtium, qui primi lapides in eum mittere præcepto legis debebãt, ueſtimenta ſeruaret: & natu maior, minarum ac cædis in diſcipulos domini uſq; adeo ſtudioſus foret: ut a principe ſacerdotum peteret epiſtolas in Damaſcum ad Synagogas: ut, ſi quos inueniſſet huius uitæ uiros, ac mulieres: uinctos perduceret in Hieruſalẽ: cum hæc inquam omnia faceret: ſciebat ipſe quidem quid faceret: & quo: & quam ob cauſam: & quo pacto: at cui faceret, neſciebat. Ait enim in prima ad Thimotheum Epiſtola. Gratias ago ei, qui me confortauit in Chriſto Ieſu domino noſtro: quia fidelem me exiſtimauit: ponens in

propter eos nobis præparet interitus: siue non diligũt: intelligant: ẽt sponte oblatis se iure uti frui non posse: ne tanto sit ingratitudinis eor̃ grauior culpa, quãto & accipiẽdi maior improbitas. Quod si hęc acta nõ sunt: ad duo illa, quę de necessariis, atq; domesticis cũ loqueremur, cõtra hũc maligni spũs impetum, sola reliqua esse docuimus: p̃sidia confugere oportebit: ut uel grauissimis eius loci uiris rei familiaris curam credamus: & singula quæq; describi curemus: uel, quid qs auferat, nihil nostra ītereſſe putemus: ut ne, dũ rei seruandę studemus: animam simul, & rem perdere cõpellamur. Supremo loco, si missis fortasse apparitoribus obsideatur domus: si ab tabellione describant bona: si uiuentibus adhuc nobis nr̃a distribuant sacerdotia: longe magnũ præsidium fuerit, ęle uata sursum mente cogitare: nil horũ sine Dei uolũtate accidere: merito'q; ista nos pati: q̃ his ante, supra q̃ æquum fuerat, inhiauimus: ut uoluntarie, imo uero ẽt cum gr̃arum actione qc̃quid illud fuerit supplicii subeuntes, migrare ex hac uita securi⁹ ualeamus: certi, q̃ nobis duplex tribulatio nõ consurget. Hoc enim & decem Ioseph fratres fecerũt. Nam cum eos ille causatus exploratores in carcerem detrusisset: eductis'q; die tertio diceret: uti uno ibi in carcere ligato, cũ frumento, qđ emerant, abeuntes, fratrẽ suũ minimũ adducerent. Locuti sunt,

ministerio, qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate. Ac propterea Lucas in actibus Apostolorum conuersionis eius ordinem ac modum cum scriberet: ut primum luce de cœlo circumfusus in terram cecidit: atq; audiuit: Saule Saule quid me persequeris? interrogasse eum memorat: Quis es domine? Et cum responsum accepisset: Ego sum IESVS, quem tu persequeris: Durum est tibi contra stimulum calcitrare: non contumacem, neq; rebellem fuisse: sed dixisse, Domine quid me uis facere? Paratum quippe ad obtemperandum se obtulit, qui non malicia, sed ignoratione deliquerat. Neq; tamen ob eam rem nihil peccasse dicendus est: debuit enim qui prophetarum dicta didicerat: prophetis credere: & quæ de Christo illi prædixerant, facta cognoscere: sed minus peccasse: quam si eum, quem in Apostolis & Christianis aliis persequebatur, Christum esse sciuisset. Ideoq; ueniam consecutus, factus est de persecutore Apostolus: de hoste amicus: de uase perdito electionis uas. Essent hic forsitan alia huius rei exempla afferenda in medium: exq; illis demonstrandum: eos, qui sic ignorant: uelle, quod faciunt, & si uetita res ea est: fa-

ciendo peccare. Qui uero facere nolunt: etiam si ex his, quæ circa rem sunt, aliquid nesciant: ignoratione non peccare: quia rei, quæ circa illud uersatur, quod agimus, ignoratione peccare non potest, nisi qui rē agere uult, circa quā aliquid est, quod factū ex uno, facere aliud potest. Nam & Pharao Aegypti Rex, & non multo post Palæstinorū Rex Abimelech, Abrahæ uxorem Saram, sororē tantum eius credentes, acceperūt sibi. Flagellauitq; alterum dominus cum domo sua plagis maximis: alteri uero & mortem cōminatus est. Et rursus Abimelech, cum Rebeccā, quam Isaac sororē dicebat: eius esse uxorē deprehendisset: peccati, quod ignorōne cōmittitur, periculo territus, Quare, inquit ei, imposuisti nobis? potuit coire quispiā de populo cum uxore tua: & induxeras super nos grande peccatū. Et idē iste Isaac cōsilio circūuentus uxoris, Iacob minori filio benedixit: sciens quidem se benedicere: sed cuinā benediceret, nesciēs. Et ad Lyam pro Rachele sorore altera ingressus Iacob misceri sciebat: qui cum autem misceretur, nesciebat. Et Iosue, simulq; principes multitudinis cum Gabaonitis fœdus inierunt: sciētes quidem inire se fœdus: qui nam autē illi forent, nesciētes. Et non potuit Israel stare coram hostibus suis: donec Achan filium Charmi, qui de Anathemate urbis Hiericho usurparat, delerent: quos tamen

quo

quo minus eum delerēt,excusare poterat igno ratio.Et Ionathas filius Saul, quia sūmitate uir gæ,quam habebat in manu, mellis paululum degustauerat: (q̄q̄ quo tēpore adiurabatur po- pulus,nō adesset)ægre ab interitu liberatus est. Et uir Dei ille,qui Hieroboan rege Israel thus iaciente aduersus altare exclamauerat:prophe- tæ senis fraude reuocatus,ut cibum ibi,contra q̄ sibi in sermone domini fuerat imperatū ca- peret, a Leone occisus est. Et hi, quos Heli- seus ad se capiendum a rege Syriæ missos in Samaria duxit:sciebant se ire: & ire uolebant: quo autem irent,nesciebant. Et Petro,cum do minum ne Hierosolymam, ubi post ludibria, & flagella occidendum se dixerat, proficisce- retur: increpare cœpisset: dictū a domino fuit. Non sapis ea,quæ Dei sunt:sed ea,quæ homi- num. de quo etiam, cum transfigurati coram se domini gloria delectatus respondisset: Ra- bi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria ta- bernacula:tibi unum,Mosi unū,& Heliæ unū: Marcus Euangelista dicit. Non enim sciebat quid diceret.Et dominus meus Iesus,cum pro trāsgressoribus in cruce fixus oraret: Pater,in- quit,dimitte illis:nō enim sciunt quid faciunt. Iuxta quod in prima ad Corinthios Paulus, si enim cognouissent,inquit:nunq̄ dominū glo riæ crucifixissent. Et in Actibus Apostolorum Petrus,cum de claudo,quem manu apprehen-

sum sanauerat, rationem ad populum redderet: inter cætera, Et nũc, inquit, fratres scio: quia per ignorantiam feciſtis: ſicut & principes uestri. Rurſusq; Paulus Antiochiæ poſt lectionẽ legis ac prophetarum, cum rogatus ſermonẽ exhortationis haberet ad plebem, inter multa, Qui habitabant, inquit, Hieruſalem, & principes eius hunc ignorantes, & uoces prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur, iudicantes impleuerunt: & nullam cauſam mortis inuenientes in eo, petierunt a Pilato, ut interficerent eum. Qui & in epiſtola ad Romanos, de quibus pauloante dixerat: Quia, cũ cognouiſſent Deum: non ſicut Deum glorificauerũt: de his ſtatim ſubiungit: Et obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Ac de Iudæis, Teſtimoniũ, inquit, perhibeo illis: q̃ æmulationẽ quidem Dei habent: ſed non ſecundũ ſcientiam. Et iterum in prima ad Corinthios, Si quis, ait, uidetur Propheta eſſe, aut ſpiritualis: cognoſcat quæ ſcribo uobis: quia domini ſunt mandata: Si quis autem ignorat: ignorabitur. Et rurſus in Actibus Apoſtolorũ Petrus, cũ egreſſus de carcere angelũ ſequeretur: neſciebat quia uerũ eſt, quod per angelũ fiebat. Paulus quoq; in eiſdem Actibus, cum Athenienſibus de ignoto Deo uerba faciens diceret: Quod ignorãtes colitis: hoc ego annuncio uobis: & parum infra: Tempora quidẽ huius ignorantiæ deſpiciens

Deus,nunc annũciat hoĩbus:ut omnes ubiq; pœnitentiam agant:ſcire eos quodãmodo,& neſcire oſtendit quid colerent.Nam Epheſi,cũ Demetrius Argentarius ſeditionem aduerſus Paulum concitaſſet:de his,qui in theatrũ impetum fecerant:dicitur.Erat enim Eccleſia cõfuſa:& plures neſciebant,qua ex cauſa conueniſſent: cum tamen omnes illuc conueniſſe ſe ſcirent:uolentesq; cõueniſſent. Et Paulus,cum Ananiæ,qui percuti eum præceperat, dixiſſet: Percutiet te Deus,paries dealbate:ut ab aſtantibus reſciuit eũ ſummũ ſacerdotẽ eſſe: Neſciebã,inquit,fratres quia princeps eſt ſacerdotũ. Ex quibus,cũ diligẽtius inſpiciuntur: manifeſte apparet: & ſcire hoĩes quod agant: & quæ circa id ſunt oĩa,ſæpe neſcire:& non quia hæc neſciãt,minus uelle quæ ſciũt:uel uolũtatis culpã(ſi res eſt modo,cui poſſit culpa ineſſe)quia ignoratio aliquãtulũ minuit:continuo & nullam exiſtere. Nunc quod huic eſt proximum,aggrediamur oportet: ac uideamus: qui per intemperãtiam aliquid faciunt: utrum ſcire quid faciant, dicendi ſint:ut ſimul etiam intelligamus: utrũ quod faciũt,uelint.Et quidẽ partim ſcire,partim uero neſcire dicendi ſunt.Scire:q; hoc,illud ue aut faciãt,aut facere appetant: niſi forte ex his,quæ circa id quod agunt,ſunt (quemadmodũ pauloante oſtẽdimus) eos aliquid lateat, quod in quottidiano

nitæ usu etiam temperantibus aliquando acci
dat necesse est. Nescire autē hoc, illud ue, quod
faciunt, aut facere appetunt: malum esse: ꝙ sic
ab ineūte ætate educati sunt, sic institituti: ut bo-
num id esse existiment. Volunt igitur illi pro-
fecto quod faciunt: & ita uolūt: ut etiam facien
dum existiment: nedum ut facti pœnitētia du
cantur: ant, cum faciunt, doleāt. quos pulchre
in eo libro, qui Sapientiæ dicitur, expressos in-
tueri licet: dum dicunt. Venite fruamur bonis,
quæ sunt: & utamur creatura tanq̄ in iuuentute
celeriter. Vino precioso & unguentis nos im-
pleamus: & non prætereat nos flos temporis.
Coronemus nos rosis, anteq̄ marcescant: Nul
lum pratum sit, quod non pertranseat luxuria
nostra. Nemo uestrum exsors sit luxuriæ no-
strę: Vbiq; relinquamus signa lætitiæ. Q m̄
hæc ē pars nostra: & hæc est sors nostra. Quos
ignorātia hæc non excusat. Nam si culpa non
uacat, qui ex his, quæ circa id quod agit, sunt,
quædā ignorans, aliquid fecit, quod, illa sciēs,
nequaq̄ fecisset: quēq;, cum primum quid fecit
resciuit, fecisse pœnitet: q̄to ille minus uacabit,
qui & ea forsitā omnia sciuit: & insuper atq; fe
cisse se gaudet: cum præsertim huius sibi igno
rantiæ longa male uiuendi consuetudine ipse
causa fuerit? Quocirca, ut hæc quoq;, sicut supe
riora illa, cōcludamus tandē: qui per intēperā-
tiā aliquid faciunt: tanto his grauius peccāt, de

quibus pauloante sumus locuti: quanto & improbius factu est illud, quod faciunt: & male uiuendi consuetudo apud eos uetustior fuerit: uel tanto leuius: quãto & minus malum illud, & ista recentior fuit. Vtriq; tamẽ & minus peccant, q̃ si illi etiam quæ circa actum sunt, uniuersa sciuissent: hi per intẽperantiam non peccassent. & hoc ipsum, quod peccant: in Filium, cui proprio quodam iure sapientiam Scriptura diuina attribuit: peccant. quos porro tanta in omnibus, quæ agunt, aut patiuntur, diligentia esse conspexeris, ut nihil, nisi uniuersis, quæ circa id quod agunt sunt, diutina deliberatione pensatis, aggrediantur: &, q̃ bene, atq; honeste ab ipsa usq; pueritia instituti sunt: semp, & ubiq; temperantiã seruent: eos (si modo alicubi reperiri possunt) seu in culpam non incidant: siue boni aliquid operentur: gratiã apud Deum promereri cognosce, tanto maiorem: quanto & maius fuit, quod uel uitauerunt malum: uel operati sunt bonum: & scrupulosius, minusq; consuetum id erat, quod sunt aggressi: contraq; tanto minorem: quãto & illud minus fuit: & hoc notius, atq; usitatius. Nam quædam in conuictu quottidiano inueniuntur bona, quæ bona magna non sint: ut eos, a quibus te diligi scias, diligere: fratres salutare: benefaciẽti benefacere: atq; hoc genus alia: quæ cum facere, grande bonum non sit: haud dubium,

nec,uelle facere,grande bonum erit:quãtacũq; autem sint:agendo,apud Deum gratiam promerentur:omnes apud Filiũ:cui (sicuti supra diximus)attribuitur sapientia. Hæc de ignoratione quidem hactenus dixisse sufficiat. Nunc, quando intelleximus quibusnam cogitationibus, & quantum, & in quem unusquisq; uel peccare,uel promereri gratiã queat:& coactionis,itemq; ignorationis cum duo sint genera: unum tantum culpæ ascribi,ac uoluptatem ad coactionem,intemperantiam uero ad ignorationem propius accedere demonstrauimus: ut cum dies nobis mortis aduenerit: in domino mori,ac beati esse possimus:omni cura,studio, diligentia,tantisper declinare a malo,& facere bonum debemus, dum uiuimus. quod si horum aliquando alterũ,uel utrũq; fortassis omiserimus:ad pœnitudinem,confessionem, & satisfactionem, quæ & sola, & optima curandis peccatorum uulneribus remedia sunt, confugere oportebit. Ita fiet:ut uniuscuiusq; nostrũ mors, quæ,authore propheta, est in conspectu domini preciosa: in nostro, qui serui sumus: (atq; utinam boni serui essemus) cõspectu pretiosissima & uideatur,& reuera sit. De longinquo præceptorum genere satis pro suscepti operis breuitate tractauimus. De proximo in sequenti libro tractare incipiemus.

QVID HOC, QVIDVE SEQVENTI tractandum sit Libro: Et ab antiquo hoste unumquenq; multifariam impugnari, cum de hac uita migraturus est, Libri secundi

CAP I

IXIMVS in superiore libro: præceptorũ, quæ in domino mo
d ri doceant, duo esse genera: alte-
rum longinquum: alterum uero proximum: & longinquum quidem appella-re nos illud, quod in reliqua hominis uita con sistit: proximũ autem, quod in ea est uitæ par-te, quam deficientibus iam senio uel aduersa ualetudine uiribus, magis magisq; aduentare ad mortem uidemus. Et q̃q̃ ea, quæ de longin-quo dici possunt, uno forsitan libro uniuersa comprehendi debuerint: ut quæ de proximo dicenda erant, seorsum ab illis tractari possent: quia tamen in eis aliqua sunt, quæ, nisi cum proximo tractentur: & quam ob causam tra-ctentur, sciri uix possit: & identidem proximo subtracta fuisse uideantur: quæ huiusmodi sunt, in sequentes libros transferre, & proximo præceptorum generi accommodare, satius ar-bitrati sumus. Cum autem duo sint, quæ ad hoc, quod proximũ in domino moriẽdi, præ-ceptorũ genus appellamus, in primis pertinere uideantur: alterum, ut insidias antiqui hostis, & quo se pacto aduersus eas unusquisq; præpa

ret,ſciat: alterum uero, ut ab amicis, qui, cum reliqua uita,tum eo in primis quo moritur tẽpore,maxime neceſſarii ſunt:adiuuentur: quæ ad inſidias pertinent:hoc:quæ autem ad amicos:ſequenti libro tractabimus.Erigenda igitur ad cœlũ mens eſt: ſenſusq; in ſublime tollendi.Eſt enim homini colluctatio,non aduerſus carnem,& ſanguinem tãtum: ſed aduerſus principatus,& poteſtates, aduerſus Mundi rectores tenebrarum harum: cõtra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. quod ita ſe habere, illa Saluatoris uerba ſignificant,quibus ait. Venit enim princeps mundi huius:& in me non habet quicq̃. Qui enim ad dominum ſuum,in eo aliquid quærens,uenire non timuit: cur ad nos,in quibus ſua multa ſcit eſſe: uenire formidet? Venit igitur:atq; utinã ſolus ueniret,non innumerabili dæmonum multitudine conſtipatus:&,quæ contempto Deo facere perſuaſit peccata:ea tunc feciſſe nos arguit:ac ſempiternam pro eis damnationem meritos eſſe, contendit.Cui totis tantiſper uiribus reſiſtendum eſt:dum rationis uſum habemus. Neq; enim de diuitiis,aut honoribus, aut certe uoluptatibus agitur: cum tamen propter hæc multos ſe ſe morti obieciſſe ſciamus: ſed de anima: ſed de uita:ſed de bono,maloue ſempiterno. Excitare itaq; noſmetipſos debemus, & perinde atq; prelium cum hoſte crudeliſſimo commiſ-

furi: quē nec fugere ullo modo possimus: nec, si in suam nos redigat potestatem, unq̄ ad misericordiam flecti posse speremus: uel quæ supra nostras sunt uires, a nobis exigere. At quales nam struit insidias, perscrutari operæpreciū fuerit. Non enim (puto) ut in libidinem exarde scat: cuius semimortuum iam corpus ne moueri quidem sine adiutore in latus alterū potest. Nam quod de his dicitur, qui cum sacris Deo uirginibus adulterium, stuprum, incestum, sacrilegium perpetrarunt: (his enim nominibus crimen id appellandum censuerim: q̄ uno tēpore omnia hæc simul cōmittuntur; Adulterium: quia cum sponsis Christi: stuprum: quia cum uirginibus: incestū: quia cum Patris uxoribus: sacrilegiū: quia cum sacratis Deo) quod inq̄ de his dicitur, qui cum sacris Deo uirginibus hæc perpetrarunt: ut morientes, uirilis mē bri tentiginem sentiant: ad pœnā magis pertinere putauerim, q̄ ad culpam. Fit enim diuino iudicio: ut qui tentigine tam nefarie Deum prouocauere incolumes: tentigine uicissim a Deo prouocentur infirmi: & ad eam pœnam, quam per id tēpus patiuntur grauissimā (neq; enim uoluptatis tentigo illa est, sed doloris) etiam infamiam subeāt: q̄ his, qui adsunt, iam palam fiant, quæ in eum usq; diem latuerant: aut ad memoriam reuocentur, quæ multo ante commissa exciderant. Non igitur insidias

ſtruit,ut in libidinem exardeſcat: cuius (ut dixi) ſemimortuum corpus ne moueri quidem ſine adiutore in latus alterum poteſt: non ut gulæ illecebras appetat: cuius ita morbo corruptus eſt guſtus:ut ne cibum quidem,aut potum,quo ſuſtentandus eſt,capiat,niſi inuitus: nō ut deſidioſe agat:quem morbus,& dolor ocioſum eſſe non ſinit:non ut auaritiam ſectetur:qui nec his,quæ poſſidet,diutius frui poſſe ſe ſperat:non ut iracundia excandeſcat:cui nemo facit,& qui ipſe nemini facere iniuriam poteſt: non ut inuidia ſtimuletur: cui de aliorum felicitate cogitare non uacat: non ut infletur ſuperbia: qui ſeruorum,& uiliſſimi cuiuſq; ope indigeat: non deniq; ut iuret,aut peieret: uel ſcurriliter,aut ocioſe quid dicat: cui loqui etiam grande tormentum eſt: ſed ut in perfidiam ruat:ſed ut in deſperationem: ſed ut in impatientiam: ſed ut in uitium ſuarum nimiam confidentiam: ſed ut in temporalium rerum curam ſuperfluam. De quibus hoc ipſo ordine ſingulatim dicere incipiemus.

De perfidia,quam morienti antiquus hoſtis conatur immittere: quidq; aduerſus hoc Chriſtianus homo facere debeat.

CAP II

TENIM cum scribens Apostolus Corinthiis dicat: Secundum gratiam Dei, quæ data est
e mihi: ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat: Vnusquisque autem uideat quomodo superædificet: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positũ est: quod est Christus IESVS: Existimo antiquum hostem secundum maledictionem, quam sic exigentibus meritis suis incurrit: ut callidum euersorem ad conuellendum statim fundamentum accedere: ut, seu uirtutis aliquid superædificatum est: quod Apostolus aurum, argentum, lapides precioſos appellat: subtracto fundamento pariter corruat: siue aliquid uitii leuiusculi, quod ligna, fœnum, stipulam nominat: subtracto nihilominus fundamento sic corruat, ut ipse saluus esse non possit: nec quasi per ignem. scit enim sine fide impossibile esse placere Deo: & eum, qui non credit, iam iudicatum esse. Fidem autem cum dico: non quancunq; intelligo: sed eam, quæ in Deum est: sine qua saluus esse homo non potest. &, siquidem ad hoc eum redigere ualeat: ut (quod Apostolus ait: uerbum crucis pereuntibus stultitia est:) ipse crucem stultitiã arbitre-

tur:hoc & ipſe uelit:ſin minus:certe uel in errorem mittere aliquem ſtudet:ut in uno offendens,reus omnium fiat. Errorum autem infinita ſunt genera: quæ non tam cognoſcere utile eſt,q̃ uitaſſe neceſſe. uitari autem poſſunt: ſi ad eam fidem,quã Catholica ſeruat Eccleſia,unuſquiſq; ſe referat. Neq; enim diſputandum eſſe cum diabolo eo tempore arbitror:qui ſilogiſmorum,& ſophiſmatum ita eſt plenus:ut facile etiam peritiſſimum quẽq; poſſit inuoluere: præſertim cum corpore longa,uel graui ægrotatione confecto, minus per id tempus ad diſputandum idoneus homo ſit:& nõ cum uno uni ſit res: ſed cum pluribus: hisq;,non ſolum quia corporeis incluſi ſint, uerũetiam quia & acutiore ingenio, & antiquiore doctrina, & experiẽtia maiore exiſtunt,callidioribus: non enim ſine cauſa antiqui hoſtes uocantur:& poſtremo fides non ratiocinando, ſed credendo habeatur:cuius hoc ſemper maius meritũ fuit, quo minus eſt ipſa probabilis. Credidit Habraam Deo:& reputatum eſt ei ad iuſtitiã. Credamus & nos:& reputabitur nobis ad iuſtitiã. Credere enim(ut ait Apoſtolus)primum omnium accedentẽ ad Deũ oportet:quia eſt.alioquin,ſicut in Eſaia dicitur: Si nõ credideritis: nõ permanebitis:nec ipſi pmanere poterimus.

Fuere(quemadmodum audiui) duo quondam uiri eruditiſſimi,& omniũ,qui ex eodem

gymnasio essent in disputãdo facile principes: ac iidem hi bene morati, maxime'q; religiosi. e' quibus unus cum excessisset e' uiuis: ei, qui superstes erat, in sua forte bibliotheca Scripturæ sacræ studiis incumbenti, totus ardẽs apparuit: territo'q;, ac quænam ei tam grãdis pœnæ causa foret? interrogãti, gemens, dolẽsq; respõdit. Cum essem migraturus e' uita: uenit ad me hostis antiquus: & (quoniam apprime eruditum nouerat) sciscitari cœpit: de fide quid crederẽ? ego quæ in Apostolorum symbolo sunt, credere me, respondi. Ille exponi sibi quædã, quæ minus lucida uiderentur, rogauit. Exposui ut in Symbolo Athanasii legeram. Neq; enim lucidius, aut uerius exponi posse putabam. Tum ille, Non est, ait, ut putas: sed quæ ad Patrẽ pertinent, partim aperta & uera, partim obscura & falsa sunt. Nam ipse quidem æternus est: non tamen ut semper Deus, sic semper & Pater. sed prius Deus: postea Pater. Ad hæc cum ego exclamarem: hæreticum esse documentum: doctrinãq; diabolicã: Non est, inquit ille, clamoribus disserendũ, sed rationibus: si ueritatis indagandæ studio ducimur. Ego quid pro mea sententia sit, dicere facile possum: tu quid pro tua sit, melius explicare si potes: ab errore me grãdi liberaueris. Ipse miser, qui ingenio & doctrinæ meæ magis q̃ æquum erat considerem: cum eo tãq̃ cum uno quolibet hominum cæ-

terorum disputare cœpi: tandemq; rationibus, quas mihi ex aduerso plurimas ingerebat: & (quod magis admiratus sum) Scripturæ Sacræ testimoniis in errorem me paulatim tam nefarium misit: ut iam neq; Filium, neq; Spiritum sanctum, Deum putarem. Interim rapuit animam mors: & qualem reperit, iudici obtulit. Ab eo discedere in hunc ignem sum iussus: quem, & si maximus est: tolerabilem tamen utcunq; putarem: si uel post mille annorum millia finiendus foret: sed æternus est: idemq; tantus: quantum nulla unquã apud nos uidit ætas. ut me in singulas ferme horas scientiæ meæ pœniteat: quæ in tam immane præcipitium me deiecit. Et hæc dicens euanuit. At ille tum rei nouitate, tum uero amici damno permotus, ut in se primum reuersus est: cum iis, qui sibi amicissimi erant, quod uiderat contulit: petiitq;: quidnam aduersus huiuscemodi rem factu optimum ducerent: Decretum in commune est: ut ad eam se quisq; fidem referret, quam Catholica seruat Ecclesia. Paulopost in ægrotationem, ex qua & mortuus est, incidit. Et ecce ad eum itidẽ antiquus hostis prioris disputationis successu animosior uenit. quærit: de fide quid credat? Respondet: credere se quæ mater Ecclesia credit. Rursus antiquus hostis, quidnam credat mater Ecclesia? sciscitatur: Et ille, quod ego, inquit. Atq;

in hunc modum audientibus his, qui aſtabãt, ueluti ab aliquo interrogatus, credo quæ credit mater Eccleſia: & mater Eccleſia credit quę ego credo: tantiſper dicere non ceſſauit: dum animã redderet. Ita factum eſt: ut deluſa inimici uerſutia, ipſe in cœlum migraret: & poſt paucos dies amicis, quos, quidnam in huiuſcemodi re factu optimum uideretur cõſuluerat: longe alio habitu corporis apparens, gratias ageret: quod eorum conſilio ad cœleſte regnum, & beatitudinem ſempiternam aſcẽderat. Quæ nos uti ſunt geſta deſcribere, ſuperfluum arbitrati non ſumus: ut horum uel infortunio, uel ſucceſſu diſcere unuſquiſq; poſſet: de fide cum diabolo diſputari non oportere: ſed ſatis eſſe, ſi ad eam ſe quiſq; referat fidẽ, quam catholica ſeruat Eccleſia. Quoniam autem, q̃q̃ ipſi cũ eo diſputare nolumus: diuerſos tamen ille errores, uariasq; hæreſes ſeminare non deſinit: ut in fide q̃ firmiſſimi eſſe poſſimus: quo ea pacto cœperit, aut creuerit: & quid iubeat: cogitare poterimus. nihil eſt enim tã uehemens ad perſuadẽdũ (utputo) q̃ hoc genus aſſidua cogitatio. nã ſi uel potẽtia principũ, uel philoſophorũ documẽtis, uel certe rerũ factu faciliũ, & ad quas natura proni ſunt hoies, præceptiõe intro ducta fuiſſet: dicere nõ imerito aliqs poſſet: diuinã nõ eẽ, quã horũ aliqd induxiſſet. uerũ cũ nihil i ea fuerit tale: quimo uniuerſa ꝓtratia: iu

re optimo & est, & esse creditur diuinissima. Nam Apostoli, per quos in Iudæa primũ, deinde in toto terrarum orbe prædicata est: inopes, ignobiles, pauci, & rudes fuere: quorũ qui uel faciem, uel uestes aspiceret: multo autẽ magis, aut numerum cerneret, aut linguam audiret: authoritatem tanti faceret, quanti quæ minimi. Quod autem prædicabãt: eiusmodi erat: ut magis insanire putandi forent, q̃ dignũ aliquid auditu docere. Quis enim illos non crederet insanire: cum eum, quem esse hominem, & genere mortis turpissimo inter latrones à suis ciuibus crucifixum, mortuum, atq; sepultũ faterentur: ipsi iidẽ, qui hæc faterentur: a mortuis resurrexisse, & Deum esse affirmarẽt: & ita affirmarẽt: ut inter grauissima quæq; supplicia mori mallent, q̃ aliter dicere? Nam & hoc Apostolus tetigit: qui ad Corinthios scribẽs, Nos, inquit, prædicamus Christum, Gentibus quidẽ stultitiam: Iudæis autem scandalum: ipsis autẽ uocatis Dei electis, Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam. Quod enim stultum est Dei: sapientius est hominibus. Quod igitur prædicabant: cum eiusmodi esset: ne illis quidem, si quos tunc inuenissent, quibus nulla insedisset adhuc alicuius religionis opinio: persuaderi debuerat. Cum uero suos quæq; regiò deos haberet, suas cerimonias, suos immolandi ritus, sua phana, suos sacerdotes: & hæc partim opi-

nio

nio populi, partim imperatores, ac reges, ſuadē
tibus ita fieri oportere: ſacerdotibus idolorū,
defenderent: & ita defenderent: ut qui contra
mutire auderent, uariis cruciatibus necarētur:
multo (ni fallor) minus perſuaderi debuit. Por
rō cū ad hæc omnia, etiā quæ circa eius cultū
docebāt: uoluptatis huius ſeculi nihil, laboris
autē, & doloris plurimū haberent: ut caſtitatē
ſeruare: mulierē alienā nec concupiſcere: ieiu-
niis, atq; uigiliis carnē ſubiicere: aliena non ra-
pere: ſuis renunciare. Percutienti in unā maxil-
lā, præbere & alterā: auferenti palium, dimit-
tere inſuper tunicā: inimicos diligere: benefa-
cere iis, qui oderunt te: pro perſequentibus, &
calūniantibus orare: corporis cruciatus nec fu-
gere: nec timere: ſed eius potius ultro oblatū,
inter ipſa tormēta gaudere: abnegare temeti-
pſum: & ut ſequaris Chriſtum, tollere crucem
tuam: perdere hic animā tuā, ut alibi eam inue
nias: & alia hoc genus: quæ partim cōſulebāt:
partim etiā præcipiebāt innumera: cum inquā
quæ circa eius cultū docebāt: uoluptatis huius
ſeculi nihil, laboris autē & doloris plurimū ha
berent: ut (quæ pauloante cōmemoraui) mul-
to adhuc minus perſuaderi debuit: perſuaſa ta
men eſt: & ita perſuaſa: ut non promiſcuū mo
do uulgus, & ignobilē plebē, quæ patere ſæpe
callidorum fraudibus ſolet: ſed doctiſſimos, &
iam uiros, & prouinciarū nobiliſſimos reges,

ad extremũ uero etiã orbis dominũ uniuersi in suam trãsire sentẽtiã faceret: ut uerũ esse sciremus, quod Apostolus ad Hebræos scribit, dicens. Sancti per fidẽ uicerunt regna. Hoc autẽ quis nõ uidet esse diuinũ? Quod si diuinũ est: uera est, pfecto etiã fides nostra. Quotus enim quisq; inuẽtus fuisset: qui tantã inter ea, quæ in singulas ferme horas a tyrannis, aut carnificibus, excogitabãtur supplicia, cõstantiã exhibere potuisset: nisi uerũ esset, atq; adeo plusq; uerũ illud, pro quo tam obnixe, tãq; intrepide decertabãt. Perpauci sunt profecto, ut non dicã nulli: qui etiã in re summa, si per tormẽta res agitur: non etiã quæ sunt oĩbus manifesta, potius negent, q̃ torqueri uelint. At hi tot, tãq; inaudita tormenta, & ipsi subiere: & innumerabiles alios ad subeundũ induxere: quia rem occultã, stultã ac deliramenti similẽ, cuius nullã haberent aliam certitudinẽ, q̃ q̃ ita crediderant: negare noluerunt. Cur hoc? Non'ne quia uerissima erant, pro quibus tam intrepidi stabant. fidei Christianæ, ac ueri, eiusdẽq; summi Dei testimonia? Atq; ob hanc ipsam rem non specta toribus modo, sed ipsis quoq; iudicibus, qui torqueri faciebant: & carnificibus, qui torquebant, credibilia facta sunt, quæ dicebant. Sicut ait Propheta. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: cum etiam plus ipsi possent ferendo, q̃ carnifices inferendo supplicia: cum uicti

uincerent: & cæsi de hostibus triumpharent: cum (sicut in Euangelio dominus ait) tanq̃ frumenti grana mundissimi in terram cadentes, & mortui, multum fructum afferrent. Nullus ad extremum relictus est: cui non & uerum, & manifestum uideretur, quod prius & falsum, & occultum, & insaniæ, ac deliramentorum plenum atbitrabantur. Neq; nego: magno ad hãc rem adiumento fuisse miracula, quæ per hos ipsos, & multa, & maiora indies fiebant. Quis enim eis non crederet, a' quibus & dæmones effugari, & omnes humani corporis infirmitates sanari, & mortuos suscitari, solo uerbo uidisset? Sed hæc ipsa miracula ueritatis fidei Christianæ argumenta firmissima esse contendo. Nam ea, quæ super naturam sunt: non facit nisi Deus, aut cui Deus permiserit. Non permittit autem (utputo) iis, qui de se falsa loquuntur. Scimus enim quia peccatores Deus non audit: sed, siquis cultor eius est: & uoluntatem eius facit: hũc exaudit. Quod si aut Deus ea fecit: aut facere iustos pmisit: uerissima sunt profecto quæ sic persuasa fuerunt. Porrò si quis miraculis non adhibeat fidem: & ficta esse, non facta contendat: (quanquam longe ille quidem a' uero aberraturus sit) uideat si non istud & grande miraculum, & pro Christiana Fide argumentum certissimum est: q̃ inopes, & ignobiles, & pauci, &

rudes,totum in suam sententiã,absq; ullo miraculo,terrarũ orbem traxerunt:& in eo plurimos partim doctissimos,partim etiã potẽtissimos uiros. Ad hæc etiã illud uniuscuiusq; fidẽ firmabit mirifice: si doctorũ Hæbreorũ, Græcorũ, & Latinorũ summa ingenia,ingẽtemq; doctrinã secum ipse recenseat. Quos enim ex librorũ,qui ab ipsis æditi sunt,multitudine,simul ac pulchritudine:nõ disertissimos modo, uerum sciẽtiæ quoq; profundissimæ fuisse nõ dubitat:hos tantos,& tam multos falli nõ potuisse,facile credet: Cũ præsertim fuerit fermẽ semper, qui aduersus ecclesiasticũ dogma, Fidẽq; Catholicã,& summo ingenio, & ingenti doctrina contẽdere ausi, reges interdũ & imperatores,pro ea,quã ipsi introduxerãt, hæresi arma capere,ac in persecutione fideliũ debacchari fecerint. Qui siquid(nolo dicere)ueri,sed uerisimiliusculi pro suis erroribus afferre potuissent:totum,haud dubiũ,terrarũ orbem post se partim duxissent:partim etiã ptraxissent. Nam duo cum sint, quæ sententiã mutare homines faciũt:hinc quidẽ perturbatio animi:ut timor, spes,dolor,& gaudiũ:illinc autẽ ratio,quæ oĩa interdũ ista pessundat:& hac quidẽ ipsi disputando,ratiocinãdo,docẽdo:illis uero imperatores,ac reges,cõminãdo,pollicendo, donando, atq; torquendo uterentur:nihil obstitisset, quo minus omnes in suam sententiã (uti pau-

loante diximus)uel duxissent,uel ptraxissent:si ueri aliquid suadere aggressi fuissent. Non duxerunt autē, neq; perttraxerūt: quia ueri omnino nihil suadere aggressi sunt. Ēt enim ut oleū liquoribus aliis,ita rebus oībus,quæ sciri,aut credi possunt,supernatat ueritas. Neq; sine causa in Ēsdra Zorobabel sapiētiæ palmā cōsecutus est: cum uno,forte uinum,alio,fortiorē esse regē,scribēte,ipse,fortiores mulieres,super oīa autē uincere ueritatē disseruit. Quod enim sententiæ suæ rationē reddens dixit: Veritas magna & fortior præ oībus: Omnis terra ueritatē inuocat: cœlū etiā ipsam benedicit: & omnia opera mouentur: & tremunt eam: & nō est cū ea quicq̄ iniquū: Et paulopost: Veritas manet, & inualescit in æternū: & uiuit,& obtinet in secula seculorū: Nec est apud eam accipere personas,neq; differētias: sed quæ iusta sunt,facit oībus iniustis,ac malignis: & omnes benignantur in operibus eius: & non est in iudicio eius iniquū: sed fortitudo,& regnum,& potestas,& maiestas omniū æuorū. Hoc inquā,quod scripti sui rationē reddens disseruit: tam uerū est, q̄ quod uerissimū. Quamobrē tollere,mea quidem sentētia, de mente uniuscuiusq; dubium, siquod forte super fidei ueritate inciderit: hæc & singula possunt,& multo ampliùs uniuersa. Referri hoc loco possent, quæ in epistola ad Hæbreos non copiose modo,uerūetiam acu-

tissime de fide scribit Apostolus. Sunt enim grãdia, & ad explicandã fidei necessitatem, uti litatem, & potestatẽ apprime utilia. sed partim quia homini in uitæ mortis q̃ cõfinio laborã ti multa cogitare non uacat: partim uero quia, sicui uacat, ei de ipsa epistola sententias sum mere, quotquot uoluerit, licet: locum, unde sumi possint, demonstrasse sufficiat: ut uel ipse, uel qui curam ipsius gerunt, spirituales amici, quicquid optimum, & ad eam ægro tationem, quæ tunc maxime stimulat, accom modatissimum fuerit: depromere, atq; adduc cere in medium possint.

De desperatione, quam morienti antiquus hostis conatur immittere: Quid q̃ aduersus hoc Christianus hõ facere debeat. CAP III

I Am uero si fundamẽtum, quod est Christus Iesus, conuellere non po tuerit: quid porro moliri studeat im probus, uideamus. Neq; enim tam Troianis conuenire putãda sunt, quæ apud Ma ronem Latinus rex ciuitate obsessa in cõuentu Latinorũ dixit. Quos nulla fatigãt Prælia: nec uicti possint absistere ferro. Quam spiri tibus immũdis: & quidem multo accõmoda tius. Nam illi uicti aliquãdo, solum proprium relinquere, ac maritimis tempestatibus se se cõ mittere compulsi sunt. At hi fusi sint licet, atq; fugati: uicti q̃ atq; in ditionem redacti: uires ta

men colligere,& prælium in singula momẽta maioribus semper odiis,& pertinacia infestiore instaurare non prius absistunt,q̃ uel ex eo uictores euaserint:uel,anima in cœlum sublata,cum ea ultra dimicare non possint. Pugnant autem nostris armis:ut plurimũ:&,quibus uictos esse se sciunt: iis nos uicissim perfidi uincere moliuntur. Non aliter,q̃ captiuorũ improbissimi quiq; qui si,cum uictorem circa id,per quod uictor euasit,attẽtius agere uidẽt: extendere ad arma dexteras possunt:illis ipsis, quibus superati sunt, armis eum obtruncant. Quis enim unq̃ crederet pro fidei ueritate stare diabolum? Qui non alia magis re uictum se meminit,q̃ fide. Sicut in epistola sua scribit Ioannes. Hæc est uictoria, quæ uincit mundũ: fides nostra. Stat tamen,& ita stat: ut quã conuellere ante non potuit,perquam diligentissime firmet. & quemadmodum qui munitissimo,ac tutissimo loco ædificatam ciuitatẽ oppugnant: si neq; murorum fundamenta conuellere, neq; partem aliquam rumpere, neq; scalis superare altitudinem possunt: portas obstruere, & uallo fossaq; circundare solent: ut necui sit egrediẽdi facultas:atq; ita,qui obsidentur:uel uicti se dedant:uel fame sitiue cõfecti intereant. Ita hostis antiquus, si fundamẽtum,præter quod aliud poni non potest: conuellere,aut bonorum operum,quæ super illud

ædificata sunt, soliditatē rumpere, aut superare altitudinem nequit: fidem quaquauorsum firmare: & exitus intercludere uniuersos conatur: ut, sublata omni euadendi spe, dedere se se obsessus cogatur: aut præ famæ, sitiue anima eius in ipso deficiat. Sicut ait Propheta. Esuriētes & sitientes: anima eorū in ipsis defecit. Conatur autē huiuscemodi uerbis Christus Iesus, homo Deus, Dei filius, quē tu tā obnixe Deū nosse te confiteris: factis autē semper negasti: peccatum tibi per baptisma originale dimisit: gratiā dedit: liberū cōcessit arbitrium: intellectus, uolūtatis, atq; memoriæ tribuit usum: bonā corporis ualetudinē, animi dotes, multaq; fortunæ bona donauit: aduersis interdū rebus uti ad iustitiæ semitā redires cōmonuit: peccatorū, quibus eius patientiā toties, & tam nefarie irritasti, sæpius tibi iā ueniā præbuit, q̄ ipse petieris: cum tu eum tamen indies magis magisq; irritaueris: partim illis ipsis, quoq; tibi ueniā dederat: partim etiam grauioribus culpis. Defessus est denicq; ignoscēdo: cum tu defessus peccādo non sis. Putasne illum esse iniustū: ut non pro tuis te sceleribus digna quādoq; afficiat pœna? Putasne te ingratitudinē tātā, qua (ut cæteta sileā) pro te homo factus, pro te crucifixus, mortuus, & sepultus, abs te tam inique prouocatus fuit: impune laturum? Putasne sic apud eum misericordiā, aut ignauā potius in-

dulgentiam esse: ut iustitiæ omnino nil sit? Est profecto: atq; adeo nō minor q̄ misericordia. Scriptū est enim. Iustus dominus in oibus uiis suis. Et rursus. Deus iudex iustus. Et. Iustitia tua, sicut montes Dei. Et. Deus stetit in synagoga deorum: in medio autē deos diiudicat. Et quæ tu te huiusmodi multa legisti. Quod si apud eum uix iustus saluatur: tu impius, & peccator, ubi apparebis? ubi apparebis tu? Qui, cum patiētia eius ad pœnitentiā te inuitaret, secundū duriciā tuam, & cor impœnitens, thesaurizasti tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei: qui reddet unicuiq; iuxta opera sua? Non'ne hoc, & hoc omisisti? Non'ne illud & illud feciſti? Enumerans omnia, quæ cogitatione, uerbo, uel opere, aut bona non fecit, aut mala cōmisit: ea'q; singulatim per loca, personas, & tēpora, exaggerans unūquodq;, & in ueniæ desperationē q̄tū potest inducens, quā, etiā si petatur: quia satisfaciēdi, fortassis etiā confitēdi, spatium deest: nullo genere cōsequi posse illū affirmat: illud subinde in mediū afferens. Quoniā non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi? Et rursus illud: Quoniā in inferno nulla est redēptio: Vt uel exēplo Cain secum ipse iam dicat. Maior est iniquitas mea, q̄ ut ueniā merear: Vel cum Iuda Scariothe ad laqueū currat: & subtrahat se

se atq; abscondat a' misericordia Dei: quam etiam studiosissime imploratam, post quantæcunq; pœnitentiæ satisfactionem cõcedi sibi posse non sperat. Hæc eius sunt arma: hi doli: hæ artes: quibus miseram uniuscuiusq; animam crudelis impugnat: & ueluti fidei muris incluſam, ut egredi omnino non possit: ac fame, sitiq; contabescat: memoria præteritarum culparum, tanq; fossa, & iustitiæ diuinæ commemoratione, tanq; uallo quodam circundat. Contra quas quid Christi miles uicissim agere: quomodo se ad pugnam instruere debeat uideamus. Non est enim (ut arbitror) nouum hoc nomen: ut Christianum hominem militem appellemus. Siquidem & in Iob legitur.

Militia est uita hominis super terram. Et Apostolus in secũda ad Corinthios ait. Arma militiæ nostræ, non carnalia sunt: sed potentia Deo ad destructionẽ, munitionũ consilia destruentes: & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. & in captiuitatem redigẽtes omnem intellectum in obsequium Christi: & in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam. Quod & pluribus identidem locis usurpatum est. Quamobrem deiectis portarum repagulis, & fossa humo oppleta, diruptoq; uallo, exitum sibi per media hostium castra faciat, necesse est: faciat autem hoc modo. Nam primum omnium

ad memoriam reuocabit diuinæ misericordiæ quotquot potest exempla. quale illud Dauid, qui adulterio parricidium iunxit: & tamen sta tim ut dixit: peccaui: audire meruit a' Prophe ta. Dominus quoq; transtulit peccatum tuum. Et illud mulieris in adulterio deprehẽsæ: quã miseratus, non cõdẽnauit. Et illud Mariæ Ma gdalenæ: de qua, cum fuisset in ciuitate pecca trix: dæmonia septem eiecit: & peccata ei mul ta, quoniã dilexit multum, remisit. Et illud Pe tri apostoli: qui & ipsum negauit: & nõ ob eã rem tamen primatum, quem inter apostolos fuerat consecutus amisit. Et illud latronis: qui paucis admodum uerbis, quibus & socium cri minis increpauit: & dominum, ut sui meminis set, orauit: audire promeruit. Hodie mecũ eris in paradiso. Et illud Pauli: qui ecclesiam Dei & antea persecutus, & tunc etiam persequens, Vas tamen electionis est factus. Hoc est, repa gula portarum deiicere: hoc est, egrediendi de urbe obsessa sibi aditum patefacere: hoc est, erumpendi per hostium castra uiam latissimã aperire. Quemadmodum enim culparum, qui bus obligati fuimus, ueterum commemora tio, ad damnationis metum nos pertrahit: & misericordiæ quandam (ut ita dixerim) ia nuam claudit: eodem modo aliorum, qui, cum similia, & maiora fortassis admiserint, ueniam consecuti sunt: consideratio, ad

ſpem ueniæ firmiſſimam retrahit: ac eam, quæ pauloante uidebatur cõcluſa, miſericordiæ ianuam aperit. Hoc itaq; factũ cum fuerit: ſecundo loco, quæ cõfeſſus eſt, & pro quibus ſatiſſe ciſſe ſe meminit, peccata, ea nihil ad ſe exiſtimet ptinere. Si enim Propheta Dauid ob hoc ſolũ, quod dixit. Confitebor aduerſum me iniuſtitiã meã domino: miſericordiã conſecutus eſt: quod oſtẽdit, dum ſequitur: Et tu remiſiſti impietatẽ peccati mei: Si apud Eſaiam Prophetã, ubi dicitur. Confitebor tibi domine, quoniã iratus es mihi: de conſolatione fit mentio: unde protinus ſubditur. Conuerſus eſt furor tuus: & conſolatus es me: Quanto magis & miſericordiã, & conſolationẽ conſequi potuit, qui & cõfeſſus eſt: & ſatiſfecit? cum duplex tribulatio aduerſus nullũ conſurgat: & ea Deus fore impunita, pmiſerit, quæ ſua quis ſponte, ppter eum punierit? Sicut in Ezechiele conteſtatus eſt. Si dixero impio: morte morieris: & egerit pœnitentiã a peccato ſuo: fecerit q; iudiciũ, & iuſtitiã: & pignus reſtituerit ille impius: rapinãq; reddiderit: in mãdatis uitæ ambulauerit: nec fecerit quicq; iniuſtũ: uita uiuet: & non morietur. omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei. Quorũ uero fortaſſis pœnitentiã non egit: uel quæ necdũ etiam cõfeſſus eſt: ea, ſi non loquẽdi facultatẽ amiſit, uerbis confiteatur: dolens, gemens q;, q;

in eam usq; horã cõfessus non fuerit. Aut, si loqui ultra non potest: signis: quale est, pectoris percussio: coniunctio manuũ: & sursum uersus eleuatio: & lachrymarũ effusio: & huiusmodi alia. q; si nec istud potest: corde saltẽ solo cõfiteatur: & non egisse pœnitẽtiã se, uel minus legitimã egisse, itidẽq; confessum non esse, & ad hoc se redegisse, ut confiteri, aut pœnitẽtiã iam agere ultra non possit, doleat q̃ põt ex animo: certus, nec illã aut pœnitentiã, aut confessionẽ fore apud Deum seram: si est uera. Ait enim.

Nolo mortem impii: sed ut cõuertatur impius a` uia sua: & uiuat. Ad hæc & bona, siquæ ante id tẽpus gratia Dei adiutus fecit: ad memoriã reuocet. Reuocet autẽ sic: ut neq; sibi ea soli attribuat: neq; sine se rursus a` Deo solo facta intelligat. Sicut Apostolus in Prima ad Corinthios, qui cum oĩbus se Apostolis abundantius diceret laborasse: statim intulit. Nõ ego autẽ: sed gratia Dei mecum. Hæc duobus eum modis uti bene speret, efficient: altero: q; qui hæc operatus est: mercedẽ eum accipere æquũ esse, nõ ignorat: quãdoquidẽ & qui dedit uni ex minimis istis potum aquæ frigidæ tantũ in nomine discipuli: mercedẽ suã perditurus nõ sit: altero autẽ: q; qui eum, ut hæc operaretur, adiuuare dignatus est: iam tũc, cum adiuuaret: indiciis haud obscuris ostendit eũ amare se: & suum tutari opus nõ aspernabitur. Hoc est, hu-

mo fossam oppleret ut ne impetum in uallum facturo, & per media hostium castra erupturo, casus, aut etiam submersionis periculum sit. Hoc ubi fecerit: uallum iam securus aggrediatur, licebit: & Diuinæ Scripturæ sententias, quibus eum tanq̃ totidem fudibus inimicus uallauit, reuelat: in'q; hostem proiiciat: & Christum quidem Iesum hominem Deum aduocatum sibi ad deprecanda peccatorum, quibus maiestatem diuinam offendit: supplicia fore affirmet: Sicut in epistola sua scribit Ioannes.

Filioli, scribo uobis: ut non peccetis: sed & siquis peccauerit: aduocatum habemus apud Patrem, Christum Iesum: & ipse est propitiatio pro peccatis. Cui tantum est, ne ullus omnino intereat, studium: ut quæ pro nobis semel sine ullo peccato pertulit mala: ea semper Patri in satisfactionẽ debiti, quod singuli quiq; peccando contrahimus, offerat: quæ nobis firmissima salutis est spes: cum præsertim idem ipse etiam iudex futurus sit. Quis enim illius iudicium securus non subeat: quem habere in ea causa etiã aduocatum se sciat? Aduocatum dixi: fratrem dicere debuissem. Ait enim psalmo uigesimo primo. Narrabo nomen tuũ fratribus meis.

Non enim, (ut etiam ad Hebræos Apostolus scribit) non inquam confunditur, eos, quibus ipse per se, suos'ue, nomen Dei annunciaturus est: fratres uocare, quandoquidem & qui

sanctificat,& qui sanctificantur:ex uno sunt omnes. Cuius enim Patris ipse natura est Filius: eiusdem etiam nos Patris adoptione filios esse permisit. Et ob eam rem, cum oramus: Patrem nos docuit Deũ uocare. Quod & in Malachia legitur,cum dicit. Si Pater ego sum:ubi est honor meus:Parum dixi fratrem: cum corporis eius,cuius ipse est caput:singuli quiq; ex nobis membra simus. Quemadmodum Apostolus docet, Et uos, inquiens, Christi corpus estis:& membra de membro. Quod si nullus est, qui sui corporis perire uel minimũ membrum uelit:neq; Christus profecto perire nostrum quẽpiam uolet:quemadmodũ pluribus in euangelio locis testificatus est: uel cum dixit: Nõ ueni uocare iustos:sed peccatores.

Vel cũ de eo dicit Apostolus:q; omnes homines uult saluos fieri. Vel cũ dixit: Discite quid est: Misericordiã uolo, & non sacrificiũ.

Vel cũ dixit: Non egẽt,qui sani sunt,medico,sed male habẽtes. Vel cũ dixit: Filius hois uenit quærere,& saluũ facere quod perierat. Vel cum filii prodigi,qui in se reuersus: ueniã rogaturus aduenerat: q̃uis adhuc lõge eẽt: misericordia motus est. Vel cum in cruce fixus etiam pro eis,a' quibus erat crucifixus, orauit:dicens: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Vel cum alia huiusmodi, quorum plena sunt Euangelia, protulit.

Quocirca nō est cur desperare(modo in se reuersus sit)quispiā debeat:cum ab eo iudicādus sit:quē eundē & habiturus est aduocatū:& fratrem habet:& cuius etiā ipse est mēbrū. Dicat igitur diabolo:dicat tētatori:dicat humani generis hosti.factis negaui: factis confiteor iterū. Cur amplius possit negatio ad dānandū,q̄ cōfessio ad ignoscēdū:Peccatū originale dimisit. Quid mirū?cum uenialia simul atq; mortalia uniuersa dimiserit? Gratiā dedit:dabit etiā: ut gratiā pro gratia habeā. Liberum concessit arbitriū:nunc potius cōcessurus est liberū:cum peccare iam displicet. Qui enim facit peccatū: seruus est peccati. Intellectus,uolūtatis,atq; memoriæ tribuit usum:his bene uti incipere nūq̄ serum est. Intelligo iam ipsum esse ueritatem: sicut ait Ioannes: & Spiritus testificatur: quia Christus est ueritas,& in eo oblectabitur posthac intellectus meus. Scio existere summū bonum : sicut & testificatur Propheta. Quam bonus Israel Deus iis,qui recto sunt corde. Et propterea nihil iam aliud præter eū uolo. Memini ab eo me toties ueniā consecutū. Iam ultra patientiā irritare nō audeo:ne mihi aliquādo in furorē uertatur. Memini moriturum: & propterea in æternum non peccare constitui.

Memorare,inquit,nouissima tua:& in æternum non peccabis. Donauit bonā corporis ualetudinē, animi dotes, fortunæ bona cōplura.

Aequum

Aequum est,ut qui bona ualetudine bene usus non sum: nunc iam mala bene uti aggrediar. Aequum est,ut qui pro animi dotibus digne illum ueneratus non sum:uenerer iam nunc eũ: uel ferc': & cum eis animã illi meam,ueluti uirginẽ castã despondeã:sicut scriptũ ab Apostolo est: Despondi enim uos uni uiro uirginẽ castam exhibere Christo. Aequum est,ut qui fortunæ bonis,uelut graui sarcina,meo uitio oneratus fui:nunc iam beneficio Dei,uelut relictis oĩbus,exoneratus,nudus nudũ sequar:qualem in cruce pro me pẽdere iã uideo. Nec erit quo me persequẽtis inimici manus uel retineat, uel apprehendat. Aduersis rebus,uti ad iustitiæ semitã redirẽ,cõmonuit:cõmonet etiã nunc. sed prius quidẽ,q animo eram in meam pernicieẽ obstinato,redire contẽpsi:nunc iam relicta uia lata & spatiosa,quæ ducit ad mortẽ:in eam rediui,pergo'q,quo' me ducit: securus ducere ad cœlũ eam rectissime. Irritaui patiẽtiã eius multis magnis'q criminibus : prouoco nunc iam misericordiam multis , magnis'q gemitibus. Neq ille lassari potest ignoscẽdo:in quo(sicut ait Propheta)non est deficiens, neq laborans: neq ego ueniã implorando. Scio quippe non esse cõdignas passiones huius tẽporis ad futuram gloriã,quæ reuelabitur in nobis: & certus sum: q etsi non dabit mihi, eo q amicus eius sim:dabit certe uel propter improbitatẽ . Scio

esse iustissimũ: & propterea non punituꝝ cõfido: quæ ipse nunc punio. Scio ingratũ me hactenus extitisse: & propterea pœnitet me ingratitudinis meæ. Qui Petrũ Apostolũ, a' quo negatus fuerat, respicere dignatus est: me (puto) eadẽ, quæ Petrus egit, facientẽ non despiciet. Iræ amantiũ amoris integratio est. Amabo cũ posthac tanto ardẽtius: q̃to (uelut aliq̃diu cõtecto amoris igne) minus amare sum ujsus.

Charitas autẽ operit multitudinẽ peccatorum. Et dimissa legi fuisse Mariæ Magdalenæ delicta multa: quoniã dilexit multũ. cui enim minus dimittitur: minus diligit. Non est, non est inquã ignaua in eo negligẽtia, sed iusta misericordia, misericors'q; iustitia. Qui dixit: Iustus dominus, in oĩbus uiis suis: Idem etiã dixit: Voluntatẽ timentiũ se faciet: & deprecationẽ eorũ exaudiet: & saluos faciet eos. Qui dixit: Deus iudex iustus: Et: Iustitia tua sicut mõtes Dei: dixit etiã: Deus fortis & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? Et rursus. Homines: & iumẽta saluabis domine. quẽadmodum multiplicasti misericordiã tuã Deus? Et qui dixit: In medio autẽ deos diiudicat: dixit etiã: Eripite pauperẽ: & egenũ de manu peccatoris liberate. Desine iam (qui tibi mos est) dimidiatas Diuinæ Scripturæ sentẽtias afferre in mediũ. Tunc quoq;, cum ipsum dominũ gloriæ tentares, attulisti dicẽs: Scriptum est enim,

Angelis suis mãdauit de te: ut custodiant te in oĩbus uiis tuis. In manibus portabũt te: ne unq̃ offendas ad lapidẽ pedẽ tuum: Et non addidisti: Super aspidẽ & basiliscũ ambulabis: & cõculcabis leonẽ, & draconẽ: Quod de te scriptũ. statim post ea, quæ in mediũ attulisti, prophetæ testimonia, sequebatur. Scis enim q̃ peccatori dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas: & assumis testamentũ meũ per os tuum: tu uero odisti disciplinam: & proiecisti sermones meos retrorsum? Si uidebas furem: currebas cum eo: & cum adulteris portionẽ tuã ponebas. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Et paulopost. Existimasti inique: q̃ ero tui similis? Arguam te: & statuã contra faciẽ tuam. Nam quæ mihi cõmemoras crimina: eorũ ego (quoniã diligẽtibus Deũ omnia cooperãtur in bonũ) cõmemorationẽ ita suscipio: ut non, quia peccaui, ueniã consequi me posse desperem: sed ut, si cuius pœnitẽtiã agere oblitus fuissem: eius uel nunc, quoniã ad memoriã reuocasti: pœnitentiã agã. Quid enim dum omnimodo, siue per occasionẽ, siue per ueritatẽ pœnitẽtiã agere monear? Nam (ut tu recte quidẽ, sed intentione obliqua dixisti) patiẽtia Dei ad pœnitentiã me inuitat: non ultra igitur differã: ne thesaurizem mihi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei. Reddet enim unicuiq̃ iuxta opera sua: tibi autem

quo authore mala patrantur uniuersa: quid nisi sempiternũ malũ? Vade igitur retro sathana, uade: quia mihi certum est (ut in Iob legimus: quẽ tu dum superare conaris, meliorẽ fecisti) etiam si occiderit me: sperare in eo. Quis enim unq̃ in eo sperauit: & cõfusus est? Habeo prophetã, qui dicat. Ego autẽ semper sperabo. Et rursus. Mihi autẽ adhærere Deo bonũ est: ponere in domino Deo spem meã. Et iterũ. Deus auxilii mei: & spes mea in Deo est. Et eodem loco. Sperate in eo omnis cõgregatio populi: effundite corã illo corda uestra: Deus adiutor noster in æternũ. Est enim (ut apud eundẽ prophetã habemus) miserator & misericors dominus: patiens, & multũ misericors: suauis uniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius. Quomodo nãq̃ miseretur pater filiorũ: misertus est dominus timentibus se. Adibo igitur cum fiducia ad thronum gratiæ eius: ut salutẽ inueniã: & misericordiã cõsequar, in tẽpore opportuno. Scio nihil tam ei displicere posse, q̃ ueniæ desperationẽ: qua quisquis tenetur: multo ea sola magis Deum offendit, q̃ cæteris quãtiscũq̃, quibus illũ irritauit, peccatis. Non enim arbitratur Deũ esse, qui finitum in eo aliquid putat: neq̃ intelligit quid sibi id uelit, quod de misericordia eius locutus est Dauid: dum ait. Misericordia autem domini ab æterno: & usq̃ in æternũ, super ti-

mentes eum. Proinde interitū laquei tui, quē mihi abscōderas: tecū (ut dignus es) auferet: eoq; captus, & alligatus disce: perfectū iam in te illud, quod imprecatus est Dauid, dicens. Veniat illi laqueus, quē ignorat: & captio, quam abscondit, apprehēdat eum: & in laqueū cadat in ipsum. Anima autē mea exultabit in domino: & delectabitur super salutari suo. Tam prorsus delectabitur: ut uel si cōpertū sit mihi hoc: de damnandorū esse me numero: sperare tamen in eo non desinā. Hoc est, uallū cōfringere: hoc est, fudes reuellere, & in hostē proiicere. Hoc est, per media hostiū castra sibi exitū facere: atq; destructis munitionibus, deiecta q altitudine, quæ se aduersus Dei scientiā extollebat: & subiugata omni inobediētia, fidē firmam, & spem cōtinuā retinere: ac uersas in fugam perfidorū, & de salute sua desperantiū hostium turmas capere, atq; pessundare.

De impatientia, quā morienti antiquus hostis conatur immittere. Quid q aduersus hoc Christianus homo facere debeat. CAP IIII

c Aptas autē diligenter custodiat necesse est: quia neq; dimittere potest: ne bellū rursus īstaurēt: neq; (quod immortalē a deo naturam cōsecuti sunt) interficere. Multo q tunc in maiori uersatur discrimine: q si cōplures domi, quos cepisset, leones uiuos haberet. Nam eos quidem

de alto iaculis,aut sagittis conficere,& fame,ac longa cõsuetudine reddere mansuetos posset. Hos uero neq; aliquo modo interficere, quia naturæ sunt immortalis:neq; ulla omnino cõsuetudine(longa sit licet,atq; cõtinua) reddere mãsuetos potest. Quid igitur capti moliantur: quid contra Christianus miles moliri debeat, uideamus. Neq; enim sine causa Petrus Apostolus scribit. Sobrii estote,& uigilate: quia aduersarius uester diabolus,tanq̃ leo rugiens, circuit quem deuoret: cui resistite fortes in fide:scientes eandẽ passionẽ ei,qui in mũdo est, uestræ fraternitati fieri. Nam qui fortis nõ est: qui corporis dolores ferre patiẽter nescit: qui longá ægritudinẽ æquo animo tollerare non didicit: perdit sæpenumero per impatientiam quicquid uel fide,uel spe conquisierat: &,dum murmurat:aut (quod est longe deterius) blasphemat:infideli,& eo,q nihil habeat spei,fit peior. Siq̃dẽ murmurare,ac blasphemare,si Deũ non credas,est malũ:si autẽ credas:pessimum. Et in eum,de cuius bonitate nil speres,hæc facere,graue est:in eum uero,de quo optime speres:grauissimũ:dicẽte in prima ad Corinthios Paulo. Neq; murmuraueritis: sicut quidã eorũ murmurauerũt:& perierunt ab exterminatore. Hoc igitur modo antiquus hostis,ubi captum se,atq; in ditionẽ redactũ aspexerit:tanq̃ leo rugiens circuit:sicubi uel rimæ unius aditum ui-

deat,per quē ingredi,capere, ac deuorare eum, a' quo captus est,possit. Circuit autē non solus aut semel: sed magna spirituū immūdorū turma stipatus,& iugiter: ut fiat,quod scriptū est.

In circuitu impii ambulant. Sic enim & cū uenissent filii Dei,ut assisterent corā domino: affuisset'q; inter eos etiā Sathan: interrogatus unde ueniret: legitur respōdisse. Circuiui terram: & perambulaui eam. Et quoniā fidelē,ac de bonitate Dei optime sperantē expertus, nullum in eo perfidiæ aut desperationis aditū patere intelligit: arrepta ægritudinis,quæ illū occupat,occasione: impatientia sibi aditū facere, & cum ea pariter ingredi studet. Non enim si in iis, quæ ad animā pertinēt,superare non potuit: cōtinuo & in illis non poterit,quæ corporis sunt: quia & caro aduersus spiritū concupiscit: & uicisse per eā se plurimos,atq; adeo maiorē hominū partē,non nescit. Sed quia corporis quæuis ægritudo,si corporis solius est, minores habet uires, q̄ ut animū impatientia stimulet: ac sine animi stimulo nihil agi posse cognoscit: hanc ipsam ægritudinē, quæ cum incluso,& nulla ex parte ad se aditū præbenti manet,suarū facere partiū nititur: (scit quippe cōsanguineā suam esse: & quæ in exterioribus tenebris, ubi post supremū iudicium futurus est ipse: domicilū habeat: habitura'q; sit in posterum magis: quēadmodū scriptū est. Ibi erit fle

tus & stridor dentiũ)ut aperto per eã tãq̃ quodam postico repente,ac improuiso irrumpens, animã deuoret. Diuidunt autẽ inter se (qui pessimorũ quorũcũq; mos est)ægritudo & diabolus,etiã anteq̃ capiatur,hominẽ totum:ut ægritudo corpus:animã diabolus habeat. Itaq; cõmunicato cõsilio,& copiis in unũ iunctis,eum aggrediuntur:illa intus manẽs: hic foris. Vexat autẽ illa tantũ:hic,nisi aperiatur,uexare nõ potest. Expectat tamẽ foris,intentus, nequa sibi (si forte uel leuiter aperiatur) quo minus irrumpat,sit mora. Quo autẽ pacto uexet,& quibus exagitet modis, tam longum est dicere, q̃ omnes humani corporis morbos, omnes dolores,omnia mala exponere: siti,fame,pruritu, capitis,dentiũ,pectoris,intestinorũ, articulorũ dolore,calculorum,stilicidio uesicæ, cruciatibus, frigore,æstu, humiditate, siccitate, ulceribus,suppurationibus,plagis, & quæ eiusmodi sunt plurimis. Quæ licet ægram,& partim dolore,partim sensuũ,quibus ad eam est iter, occupatione,minus cõpotem sui mentẽ,hoc magis oppugnent,quo sunt magis recẽtia:(nouitas quippe,ut quæ sunt bona,meliora, sic quæ sunt mala,peiora facit uideri) hoc tñ magis expugnãt,quo sunt magis inueterata. Deiiciũt.n. pedetẽtim,& cõtabescere faciũt animũ lõgo & graui morbo cõfectũ: ut ne semetipsum quidẽ amet:aut incolumẽ cupiat. Quẽadmodũ.n.for

tissimus uictoris prius exercitus ductor, si per ꝓditionẽ, aut insidias capiat: tetroq́, ac graui carcere per multos annos maceratus abire sinatur: nil ultra de triumpho, nil de uictoria, nil de bello instaurando, aut re militari, nil de imperio cogitabit: sed ab iis, qui partiũ suarũ erant, derelictus, authoritate inter militares uiros amissa, ignotus, & egens, priuatã (modo secura sit) in uotis uitã habebit: eodẽ modo quẽ uiribus animi prius egregiũ diutius morbus confecerit: nil, nisi humile, abiectũ cogitare de se, multo (etiã postq́ conualuerit) tẽpore potest. At uero in ipsa infirmitate, in febre, in cruciatibus mortẽ (ut arbitror) solã, & cupit, & cogitat. Nam cum bona corporis ualetudo bonum sit corporis quoddã, cuius ualetudo aduersa priuatio quædã est: & hæc ipsa ualetudo aduersa tanto magis priuet, q̃to grauior fuerit: qui in grauissima ægrotatione sunt: cum eius, quod memorauimus, boni ferme habeant nihil: nihili ferme ducant necesse est uitã hanc corporis, quæ in eiusmodi ualetudine apud eos est ferme nulla. Porro cum diris identidẽ cruciatibus agitentur: tantulũ illud, quod habent uitæ, perdere satius ducũt, q̃ inter mala eiuscemodi uiuere. Ob quam causam multos sibimetipsis manus legimus ituliſſe: & aut ueneno, aut ferro, aut præcipitatione uitã finiſſe: alios uero in blasphemias ora laxasse: sicut in Apocalypsi

ſcriptum eſt: Blaſphemauerũt Deũ cœli præ doloribus,& uulneribus ſuis:alios autẽ contra Deum murmuraſſe:deniq; alios non murmuraſſe quidẽ, ſed minus recte de illo cogitaſſe. Hæc autẽ ſiue omnia in uno aliquo fuerint,ſiue ſingula:patientiã ei nullã eſſe demonſtrãt: & a minus recta de Deo cogitatione incipientia,primo in murmurationẽ deſcendunt: mox in blaſphemias cadũt:deniq; &in necem,cuius ſibiipſi cauſa ſunt,uoluntariã proruunt. Aegritudo igitur corporis longa,cum uexat:cũ premit: cum ſtimulat: cum nouis in ſingulas horas malis exagitat:cũ ſenſus,ut ſui non ſint cõpotes, occupat: cũ ſibimetipſis quoq;, ut odio ſint,facit:cum eos uitã corporis minimi ducere cogit:nil aliud agit:q; ut per minus rectã cogitationẽ,poſticũ aperiat diabolo:cum quo iã pridẽ in hominis eius interitum cõſpirauerat. Hic eſt(ut in Apocalypſi ſcriptũ inuenimus)patiẽtia,& fides ſanctorũ. Nam(ſi nõ fuerit)aperto ſtatim poſtico irrumpet tartareus leo: turbam q; ſecum malignorũ ſpirituũ rapiens,infelicẽ animã in murmurationis,&blaſphemiæ uerba propellet:arreptum q; de innocẽtiæ,quã prioribus præliis legitime decertãdo ſeruauerat:uelut arce tutiſſima,in caput præcipitẽ mittet. Contra cuius impetũ quiſquis perſeuerare intrepidus cupit:(cupere autẽ debet cui æternæ ſalutis eſt ſtudiũ)gratias die,noctu q; Deo agat

oportet: certus, atq; adeo pluſq; certus: eam ſibi ægritudinẽ, & tunc utilem, & poſtea utiliſſimã fore. Si enim Deum diligit: ut certe diligit: & diligentibus Deum (uti Paulus Apoſtolus author eſt) omnia cooperãtur in bonũ: & ægritudo corporis ex iis, quæ homini i hac uita euẽniunt, unũ eſt: cooperabitur ei profecto & corporis ægritudo in bonũ, ſeu perficiẽdo, ut Iob, & Tobiæ: ſeu ab elatione mentis cõſeruãdo, ut Paulo: ſeu Dei gloriã manifeſtãdo, ut ei, qui in euãgelio cæcus dicitur natus: ſeu criminis aliquid diluendo, ut latroni, qui ad domini dexteram crucifixus eſt. Si enim uaſa figuli probat fornax: ſi aurũ ignis examinat: ſi argentũ maleus & incus purũ eſſe demonſtrat: ſi frumentũ non prius in horreũ collocatur, q̃ flagellis excuſſum, uẽtilationibus a' palea ſeparatũ, cribro etiã perpurgetur: ſi ex eo non cõficitur panis, niſi mola contuſum in farinã tenuiſſimã redigatur: profecto & ægritudo corporis, & quicquid in hac uita ſuſtinemus aduerſi: hominẽ probat, examinat, purũ eſſe demonſtrat: in horreũ patris familias Dei collocari, & panẽ ex eo mundiſſimũ cõfici facit. Neq; enim temere uel Petrus, cum reliquos ſanans infirmos, Petronillã apud ſe in lecto iacere permitteret: cur hoc faceret a' Tito interrogatus, reſpõdit: ei ſic expedire: Vel Paulus, cum ſtimulũ carnis angelum

Sathanæ, qui eum colaphizabat, ab se auferri rogasset: responsum'q; accepisset: Sufficit tibi gratia mea: subiunxit: Quãdo infirmior, tũc fortior sum: Et: Virtus in infirmitate perficitur. Et. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis: ut inhabitet in me uirtus Christi. Quæ si & in cæteris ita se habent: tã pro corporis ægritudine Deo agere gratias debet Christianus homo, q̃ pro maximo quoq; beneficio. Nam, cũ in unaquaq; re Dei, cuius aut iussu, aut permissu, omnia fiũt: uolũtas spectãda sit: & hæc ipsa uoluntas iniusta esse non possit: iustitiã autem q̃diu hic sumus, ab eo semper misericordia tẽperari nõ ignoremus: debet, pfecto unusquisq; inter cruciatus, & mala sine murmuratione ferre: quia iusta sunt: & ferẽdo gratias agere: quia misericordia eius factũ intelligit, ut nõ qualia, aut q̃ta cõmeruit pateretur: & si illis, uel seruari, uel pfici, quas habet uirtutes, cognoscit: multomagis. Quod si gratias agere debet: blasphemare, murmurare, minus recte de eo sentire nõ debet: sed pati: sed patiẽter ferre: sed æquo animo tollerare: sed gaudere: q; uel nũc incipiat scire a deo diligi se. Ait enim. Ego quos amo: arguo, & castigo. Quippe hoc modo cõplures, qui aut pigrius ibãt: aut ne ibãt quidẽ: ad cœlestẽ patriam accelerare coegit: Sicut ait propheta. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea acceleraverũt. Non coegisset autẽ,

nisi diligeret. Adde uero, q̄, cū adhærere Deo sit bonū: (qui enim elongāt se ab eo, peribūt) & adhærere illi non possit, cui iusta non sit corporis ægritudo: si tribulat: (ut certe tribulat) spem quoq; adhærēdi ei certissimā præbet: dicente domino per prophetā: Cum ipso sum in tribulatione. Et rursus eodē propheta de domino. Iuxta est dominus iis, qui tribulato sunt corde. Ob quam forte causam Apostolus Iacobus, cum ad duodecim tribus in dispersione degētes epistolā scriberet: ita exorsus est.

Omne gaudiū existimate fratres mei: cū in tentationes uarias incideritis: scientes: q̄ probatio fidei uestræ patientiā operatur: patientia autē opus perfectū habet. Si enim Iob ille tormentorū uictor, & patientiæ exēplar mirificū, fortunis amissis, interēptis die uno ruina ædiū liberis, in grauissima corporis ualetudine, contra fortunā, contra morbū, contra uxorē, contra oneroſos cōsolatores, contra ipsum Sathanam, cum tamen ab nullo adhuc audiuisset: Iuxta est dominus iis, qui tribulato sunt corde: aut, Cū ipso sum in tribulatione: stabat intrepidus: nec aliud ferme magis rogabat, q̄ ut iuxta Deum poneretur, dicēs: Pone me iuxta te: & cuiusuis manus pugnet contra me: q̄to magis quilibet nostrū, quibus ne minima quidē eorū infortuniorū pars accidit: in ualetudine minus graui, stare contra morbū solū fortiter

debet: ac patientiã aduersus dolorẽ seruare lõganimẽ: immo uero etiam gaudere, & gratias agere: cum esse iuxta se dominũ, etiam si non rogauerit, sciat: & ei uel adhæreat: uel adhærere posse, non multopost speret? Equidem arbitror: eum, qui semel gustauit, & uidit, quoniam suauis est dominus: qui scit: cuius illa saporis sint uerba, quibus Apostolus ad Philippenses scribẽs ait: Dissolui, & esse cum Christo multo magis melius est: qui dicere potuit aliquando: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quã abscõdisti timẽtibus te: tantũ abesse ut pro ægritudine corporis quãtacũq; , aut blasphemet, aut murmuret, aut minus recte de ipso Deo cogitet: uti augeri eam sibi potius & uelit, & postulet. Tã gráde est quippe, quod præstolatur bonũ: ut omnẽ omnino pœnã esse uoluptatẽ existimet: atq; cum in euãgelio dominus dicat: Beati qui nunc fletis: quia ridebitis: & cõsequens sit, ut qui plures flendi causas habuerũt: plures quoq; ridendi habeãt causas: ut fiat quod per prophetã dicitur: Secundũ multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo, cõsolationes tuæ lætificauerunt animã meam: plurimum & ægritudinis, & infortuniorum habere optet: ut lætitiæ quoq; & exultationis plurimũ habeat. Nam si huius seculi amatores per maximos quosq; labores ad maximas fortunas festinant: si non nisi per bella periculosissima ad

summũ imperiũ peruenitur: cum tamẽ nec ille, nec istud possideri secure, aut diutius possit: quanto æquius est: a' nobis, qui scimus non habere hic nos manentẽ ciuitatẽ, sed futuram inquirere: maximos uel labores, uel dolores, & patiẽter ferri, cũ adsunt: &, si nõ affuerint, quæri ut ad ueras diuitias, uerũq; ac summũ imperium, quod & secure, & sine fine possidebitur, perducamur? audiamus'q; dicentem dominũ: Venite benedicti Patris mei, possidete paratũ uobis regnũ a' cõstitutione mundi? de quo & apud prophetã legitur: Regnum tuum, regnũ omnium seculorũ? Quãq̃ (si recte intueamur) quicquid in hac uita uel laboris patimur, uel doloris: minus est, q̃ ut maximum debeat dici: non solũ quia cito finitur: ac tanto citius, q̃to est maius: & quod cito finitur: uere maximũ dici nõ potest: sed etiã quia uel maximũ nõ est: cum fieri adhuc maius possit: uel si maximum est, ut fieri ultra maius non possit: cum uita pariter admit sensum. Nõ est igitur cur in aduersa corporis ualetudine blasphemare, murmurare, aut minus recte de Deo cogitare quispiã debeat: cũ neq; maximũ in se aliquid habeat: &, si haberet ut mori quis millies posset: quandoquidẽ paruũ est, quod aliquando finiri debet: non sint cõdignæ passiones huius tẽporis ad maximã illam ac sempiternã gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Sed nec illud præ-

termittendum est: morbū corporis (q̄q̄ inbēte, uel permittente domino) persæpe inferri a' Sathana: quēadmodum dicitur per prophetam:

Misit in eos iram indignationis suæ: Indignationem, & iram, & tribulationē, immissiones per angelos malos: quod cū alibi, tum uero in libro Iob manifeste ostenditur: ubi ait:

Dixit ergo dominus ad Sathan: Ecce in manu tua est: uerūtamen animā illius serua: Statim q̄ subdit: Egressus igitur Sathan a' facie domini percussit Iob ulcere pessimo a' planta pedis usq; ad uerticē eius: qui testa faniem radebat, sedens in sterquilinio: Quando autē a' Sathana non infertur: delectari eum tamen malo nostro maiorē immodū. Inuidus enim est: & sicut prosperos hominum successus ferre non potest: ita in iis, quæ nobis accidunt, aduersis rebus exultat: quod metuebat Propheta, cum diceret. Qui tribulāt me: exultabūt, si motus fuero: ego autē in misericordia tua speraui.

Quæ igitur amentia fuerit: eum, qui sic, uel malis nostris lętatur: uel, in ipsis ut, si mus, facit: hac īsup uoluptate afficere: ut blasphemare, aut murmurare nos audiat: cum hac in primis de causa, uel morbū inferat: uel de aliunde illato lætetur: q̄ in horum aliquo præcipitari posse nos sperat: sicut domino in libro Iob dixisse narratur: Mitte manū tuam: & tange os eius, & carnē: & tūc uidebis: q̄ in faciē benedicat tibi.

Certe

Certe consueuimus iis, qui nobis aliqua in re sunt molesti: uicissim ipsi esse nolle iucundi: & qui nobis male aut uolunt, aut faciũt: illis e' cõtrario mala pro malis reddere: q̃q̃ & qui molesti sunt, persępe vtiliores sint, q̃ qui iucundi: & bona ꝓ malis reddere (si perfecti esse cupimus, sicut & Pater noster, qui in cœlis est, perfectus est: qui solem suum oriri facit super bonos, & malos: & pluit super iustos, & iniustos) oĩbus omnino mortalibus debeamus. Sed simus sane' potius mediocriter mali: vt mala pro malis reddamus: q̃ summe mali: vt de bonis dici possit. Qui retribuunt mala pro bonis: detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem: Vel: Retribuebant mihi mala pro bonis: & odium pro dilectiõe mea: Vel, sicut alio loco dicitur. Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatẽ animæ meæ. Quod ergo hominibus non facimus, qui eiusdem naturæ, cuius & nos sumus, existunt: & aut detrimẽto nobis nullo fuerũt: aut non magno detrimento fuerunt: & vtiles esse possunt in posterum: id dæmonibus faciemus, qui alterius sunt naturæ: & detrimento semper nobis magno fuerũt, sunt, erũtq̃, modo possint: vt, cum molestissimi nobis quotidiæ sint: ipsi eis uicissim blasphemãdo, murmurando, aut minus recte de Deo cogitando, iucundissimi esse uelimus: & pro omnibus, quibus nos affecerunt, afficiunt' q̃, si possunt: & si

non possunt: saltem afficere uolunt: malis, hoc (ut ipsi putant) eis bonum reddere: ut socios nos: & culparum habeant, & pœnarū? Audenter dico: & hoc ita: ut ab nullo omnino homine, qui recte sentiat, reprehendi arbitrer posse, quod dico: q̄q̄ & in Deuteronomii cantico dominus dicat: Mea est ultio: & ego retribuā eis in tempore: Et eum propheta ultionum Deum appellet, dicens: Deus ultionū dominus Deus ultionum libere egit: q̄q̄ in Leuitico dominus per Mosem dicat: Non q̄ras ultionem: & Propheta Dauid in Psalmo octauo: Ex ore infantium & lactentiū perfecisti laudē propter inimicos tuos: ut destruas inimicū & ultorem: q̄q̄ deniq; mala pro malis reddere, qui cupit esse perfectus, non debeat: multo autē minus mala pro bonis: ultionē tamen hanc, qua, ut dæmonibus, qui molesti sunt nobis, ipsi uicissim molesti simus: gratias Deo ī grauissimis quibusq; morbis habemus, & agimus, nostram esse: & a' nobis quæri oportere: neq; propterea destructum a' Deo iri, qui sic ultor extiterit: & nō mala solum eis talia pro malis esse reddenda: ut q̄ innocentissimos esse nos sentiant: uerūetiam si ex malis, qbus nos afficiūt, aut affici delectantur: ipsi uicissim boni quippiā cōsecuti sumus: utpote qui patiēter ferēdo lōganimitatis meritum, & fortitudinis gloriā adepti fuerimus: pro huiusmodi tamen bono, mala eis, qualia

supra memorauimus, retribuere, malum non esse: imo esse maximũ bonũ. Hoc modo ultus est Iob: cum nunciis de improuiso allatis, boues, & asinas a' Sabæis abactas, oues igne consumptas, camelos cessisse Chaldeis in prædã: liberos ruina domus oppressos, corruens in terram, adorauit: & dixit. Nudus egressus sum de utero matris meæ: & nudus reuertar illuc. Dominus dedit: dominus abstulit: sicut domino placuit: ita factum est. sit nomen domini benedictum. Et rursus, cum pcussus a' Satha na ulcere pessimo: a' planta pedis usq; ad uerticem, in sterquilinio sedẽs, testa saniem radens, vxori, q; in simplicitate adhuc sua permaneret, exprobranti rñdit. Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini: mala' quare nõ sustineamus? Hoc modo ultus est Dauid: cum fugiẽti Absalon, maledictione pessima Semei filius Gera malediceret: & lapides quoq; in eum iactaret. Nam neq; interfici eum permisit, Abisai Saruiæ filio uolente in eum irruere: neq; tã eius, a' quo maledicebatur, animũ, q̃ Dei, quo iubente maledicebat: sententiam cogitauit, dicens. Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo: quærit animã meam: quãto magis hic filius Gemini maledicet mihi? Dimittite eum, ut maledicat, iuxta præceptũ domini: si forte respiciat dominus afflictionẽ meã: & reddat mihi dominus

bonum pro maledictione hac hodierna. Hoc modo ultus est Tobias: cui cum fatigato à sepultura,& iuxta parietē apertis oculis dormiēti,ex hirūdinū nido calida stercora incidissent: cæcoq; facto: cognati,ac noti,postremo etiam ipsa uxor exprobraret: q̄ manifeste uana facta esset spes eius: pro qua eleemosynas faciebat: & suæ gentis homines,quos iratus rex interfici,atq; insepultos dimitti iubebat: relicto interdum prandio sepeliens,omnē substantiā amisisset: ipseq; insuper occidi iussus fuisset: nihil in corde,nihil in ore aliud fuit: q̄ uel ad eos, à quibus irridebatur: Nolite ita loqui: quoniā filii sanctorū sumus: & uitam illā expectamus: quam Deus daturus est iis, qui fidē suam nūq̄ mutant ab eo: Vel ad Deum: Iustus es domine: & omnia iudicia tua uera sunt: & omnes uiæ tuæ misericordia,& ueritas,& iudiciū. Deniq;, Non est,inquit,cōtristatus contra Deum: q̄ plaga cæcitatis euenerit ei: sed immobilis in Dei timore permānsit: agēs gratias Deo omnibus diebus uitæ suæ. Hoc modo ulti sunt Apostoli: de quibus, cum iussu pontificū cæsi dimitterentur: legimus. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii: quoniā digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati.

Hoc modo ulciſci possumus etiam nos: immo & debemus: ubi quid uel à Sathana,uel ab alio,cum quo in nostrā ipse pernicie cōspira-

uerit: sustinemus mali: ut possimus nos quoq; dicere. Circundederũt me sicut apes: & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine domini: qa vltus sum in eos. Hoc est enim, leoni capto nullum ad se accessum præbere: hoc est, captiuum sine metu seruare: & quoniam interfici nequit: nec tuto' põt dimitti: sic angere, sic torq̃re: vt mortẽ, neqd tale aspiciat, optet. Hoc est, rugientẽ præ ira ad id tandem redigere: vt præ fame, atq; tristitia rugiat. Hoc est, corpis ægritudinem, quã suarum ille partium facere conabatur: nihil deiectum, nihil cõtabescentẽ, nihil confectum facere: vt pro se, contra hostem in acie stet: atq; perinde illa vti: ac peritissimus rei militaris dux proditore vteretur: qui vrbẽ exire non valens, qua facillime, & absq; vllo negocio intrari possit in eam, hosti de muro mõstrare pollicitus, detectis dolis captus, eisdẽ signis firmissimam muri partem demonstrare cõpellitur: vt hostili ad eum locum cõcurrente exercitu, & minus firma pars vrbis relinquatur illæsa: & subeũtium, ac sibi per firmissimã partem aditum facere contendentium, strages q̃maxima fiat. Nam & morbus velut proditor quidã, qui facta semel cum diabolo in perniciem animæ conspiratione, cum egredi corpus nõ possit: viam illi de corpore, vt q̃facillime ad animam intrare possit, demõstrare promisit: si detectis consiliis in rationis potestatem redactus

firmissimam aiæ partem demonstrare cogat: subeuntem, & aditũ sibi per eam apire speran-tem.in discrimen grande pducet. Detectis aũt consiliis capitur:cũ sciẽs(quicũq; ille est)ægri-tudine corporis patientiã suam probari,pecca-ta purgari,virtutẽ perfici,dñm propẽ haberi,eã perinde atq; beneficiũ grande amplectitur: vt inter ipsos cruciatus,nil nisi gras Deo & agat, & habeat. Iam vero firmissimã animæ partem demonstrare cõpellitur:cum aduersis semp ca sibus firmior factus, secundis aũt, velut minus firma ciuitatis parte sæpe deiectus, vti dolorẽ hosti demonstret: quasi per quẽ facilis ad men tem sit aditus:iubet. Ita fit: vt nec minus firmã aiæ partem inuadant: & identidẽ ad eam, quæ firmissima est, subeuntiũ aduersariorũ strages q̃ maxima fiat. Vis aũt videre minus firmã ani mæ partem esse,quæ ad secundas res veluti ad longam latãq; planiciem respicit? Audi Pro-phetam qd dicat. Obliti sunt Deum,qui sal-uauit eos:qui fecit magnalia in AEgypto:mi-rabilia ĩ terra Cham:terribilia ĩ mari Rubro. Vis rursus videre firmissimam esse, quæ ad res aduersas,veluti ad breuem, angustãq; viam, & hanc asperã,atq; decliuem spectat? Audi qd di-cat idẽ Propheta. Cum occideret eos:quære bant eũ: & reuertebantur:& diluculo veniebãt a d eũ:& rememorati sunt,qa Deus adiutor est eorũ:& Deus excelsus redẽptor eorũ est. Iuxta

quod & Salomon in ꝓuerbiis, Duo, inquit, rogaui te: ne deneges mihi. Mendicitatẽ, & diuitias ne dederis mihi: tribue tm̃ victui meo ne ceſſaria: ne forte ſatiatus illiciar ad negandũ: & dicam: Quis eſt dñs? aut egeſtate cõpulſus furer. Si enim grauius eſt negare, & dicere: Quis eſt domin⁹? q̃ præ nimia egeſtate furari: vt certe grauius eſt: ꝓfecto & minus firma eſt aiæ ꝑs ea, q̃ ad ſecũdas res ꝓſpicit: q̃ quæ ad aduerſas.

De virium propriarũ nimia cõfidentia: quã morienti antiquus hoſtis conatur immittere: quid q̃ aduerſus hoc Chriſtianus homo facere debeat. Cap. V.

PORRO cum ne ſic quidem ſe videt aliqd ꝓfeciſſe hoſtis antiquus: nouum cõtinuo pugnæ genus aggreſſus, ſe mortuum ſimulat: ſi forte victore longius abeunte, ac nil ſibi iam cũ eo certaminis fore metuente, ipſe e manibus eius elapſus, coacta vitiorũ, hoium q̃ terrenis rebus inhabitãtiũ manu bellũ inſtaurare denuo poſſit: nõ ſecus atq; venator, vbi cũ vrſo, leone ue cõgreſſus, inferiorẽ ſe conſpicit. ſternere nãq; ſe humi ſolet: ac ſpiritũ q̃ poteſt maxime cõtinere: vt, cũ generoſi cordis, & quæ nocere mortuo nolit, eum beſtia huc atq; illuc ſæpius vertens, nares q̃ ori, naribus, & auribus eius appo-

nens, nihil respirare deprehēderit: mortuū rata, discedat: ipse q̄ sensim erectus, ac subinde, vtrum illa reuertatur respiciens, sese ad suos recipiat: & coacta canum, atq̄ venatorum manu, eam rursus ē sylua eductam, viuam laqueo, aut retibus, vel certe venabulis mortuā capiat. Nā & hic ei dolus, multa persæpe vt ex snia euenirēt, effecit. Si enim in eis certaminibus, quæ inter se hoies agunt: nihil hostem timere, grāde sæpe victori periculū intulit: & ita grāde, vt de victore victū, de dño interdū fecerit seruū: tanto ꝓfecto in iis, quæ cū dæmonibus homini sunt, grandius affert, q̄to sunt ois versutiæ, calliditatis, atq̄ astutię pleniores. Sciunt autem & ipsos sibi hoies laqueum, quo capiantur, aliqñ tendere: & de arce cadere, quam cōstruxerunt. Si enim successibus crebris erectior, suis q̄s viribus ascribat, q̄ vicerit: & laqueū quodāmodo tendit, & capitur. Tendit dū vincit: capitur, dum suis viribus ascribit, q̄ vicit: &, quēadmodum minus sapiens architectus, de arce, quā super fundamentū, p̄ter qđ aliud poni non pōt: auro, argento, lapidibus p̄tiosis, extruxit: dum huc atq̄ illuc incautius agens discurrit: ferē in præceps. Surrepit enim paulatim, & in uitā reluctantem q̄ virtutē gloria comitatur ea, quā, ꝓpterea q̄ nihil pleni, nihil solidi habeat, inanem vocamus: vt iterdum ferme tutius sit, nihil boni feciſſe. Nam si, quēadmodū ait Pro-

pheta Dauid: Dominus dissipauit ossa eorum, qui hoibus placent: confusi sunt, quoniã Deus spreuit eos: Si per Hieremiã dominus, Maledictus, inquit, homo, qui cõfidit in hoie: & ponit carnẽ brachiũ suum: & a' domino recedit cor eius: Si verum est, quod apls Iacobus ait: Quicunq; voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituit': Si doctor gentium Paulus, Christi putat seruũ non esse, qui placere hominibus studet, dicens: Si hominibus placerem: Christi seruus nõ essem: pfecto' & qui sibi ascribit bonum, qđ fecit, cum homo sit: & homini placeat: cõfidat in hoie: amicus esse velit seculi huius: placere homini studeat: confundet': maledictus erit: inimicus Dei cõstituetur: Christi seruus nõ erit: quinimo cõfusus iam est, & maledictus, & a' Christi seruitute deiectus. Non. nait: dissipabit: aut, dissipat: neq; cõfundent': aut, confundunt': sed, dissipauit, atq; cõfusi sunt: qđ præcoquã eius pœnam significat: vt illud interim p̃tereamus: q̃ ossa, dixit: nõ cutem, aut carnem, aut neruos: quæ cũ minus firma, tum vero magis in propatulo sunt. Proinde cui aduersus diabolũ fortiter resistendi studiũ est: sic fide, spe, patientia, cæteris'q; virtutibus istructus adueniat: vt alienum esse apparatum hũc sciat, non suum. Nam omne datum optimũ': & omne donũ perfectũ desursum est, descendens a' p̃re luminũ: apud quẽ nõ est trãsmutatio, nec

uicissitudinis obumbratio. Et: Nos nō sumus sufficiētes cogitare aliqd ex nobis, tanq̄ ex nobis: sed sufficiētia nostra ex deo est. Et, sicut ad Galathas apostolus scribit: Siqs existīat se aliquid esse, cū nihil sit: ipse se seducit: Sic, aut nō gloriabitur: aut, si gloriari uolet: in dño gloriabitur dicet'q̄ cū ꝓpheta. Tenuisti manu dexteram meā: & in uoluntate tua deduxisti me: & cū gloria suscepisti me. Nā & si alii deus cuiuis hęc fecisset: restitisset ille quoq; similiter: ac de hoste uictoriā reportasset. Scimus famosam illā Pharisei, atq; publicani parabolā: quoꝝ alter grās agebat deo: q̄ nō esset sicut cęteri hominū, raptores, iniusti, adulteri: sed ieiunaret in sabbato bis: decimas'q̄ oīum daret, q̄ possidebat. Alter uero a' longe stās, nec oculos audēs eleuare ad cœlū, hoc solū inter crebras pectoris pcussiones: ore, ac corde, dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori: quē dñi testimonio descendisse in domū suā ab illo iustificatū audiuimus. Grāde periculū, inflari: grāde piculū, intumere: grāde piculū. inani gloria erigi, Iniustus cōtinuo de iusto est factus, & cuius bona opera multa erāt: una illū tm̄ cogitatio nō bona, fecit oīum reū. Apostolus i epistola ad Romanos cū in hunc articulū incidisset: post multa uere ac subtiliter dicta, Nō uolētis inqt, neq; currētis, sed miserentis est dei. Et tū ad Corinthios scribēs, Ego, ait, sic curro, nō quasi in

ĩcertum: sic pugno nõ quasi aerẽ uerberãs: sed castigo corpus meũ: & in seruitutẽ redigo: ne forte, cũ aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Propter quę ad Timotheũ scribẽs, Bonũ, inquit, certamẽ certaui: cursum cõsumaui: fidẽ seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ: quã reddet mihi dñs in illa die, iustus iudex: Gratiã (ut ego sentio) ĩ oĩbus uolens intelligi sibi pro gr̃a reddi: quẽadmodũ apud Ioannem alius Ioannes ille, qui Baptista ẽ appellatus, dixit. De plenitudine eius nos oẽs accepimus: & gratiã pro gr̃a. Quia eni in Euangelio dñs ait: Cũ feceritis oĩa, quæ pręcepta sunt uobis: dicite: quia serui iutiles sumus: qđ debuimus facere: fecimus: qui sic currit, ut nõ quasi in ĩcertũ, qñ nihil aliud, q̃ qđ debuit, facit: coronã iustitiæ non suo merito accipit, sed gr̃a dei. Cũ uero nec sic: ut tñ miserẽtis dei gr̃a currat (Non enĩ uolẽtis, neq; currentis, sed miserentis est dei) gratiam, ꝓfecto pro gr̃a accipit. Quod si ita est: erigi, tumere, inflari, tã stultum est q̃ qđ stultissimũ. Quẽadmodũ aũt inflari nõ p̃t, qđ, q̃ pte iflat̃ inane nõ sit: qm̃, ubi unũ ẽ corpus: ibi eẽ nequeat eodẽ tpe aliud: Et sicut quæ inflantur, cũ natura pati uacuũ nolit: si non alio, aere saltem irrumpente inflantur: Eodem modo cuiuscunq; ob aliquod animus bonum tumet: & uacuus necesse est fuerit ante, ut posset inflari: Et postea q̃ inflatus est, quia

non mundo est, immundo sit spiritu inflatus, oportet. An non hoc tibi uidetur dicere dñs, ubi ait. Cũ immũdus spiritus exierit ab homine: ambulat p loca arida, quærens requiẽ: & nõ inuenit: Tũc dicit: Reuertar in domũ meã, unde exiui: & ueniens inuenit eã uacantẽ, scopis mundatã, & ornatã: Tunc uadit, & assumit septẽ alios spiritus secum nequiores se: & intrãtes habitant ibi: & fiunt nouissima hois illius, peiora prioribus? Quanq; enĩ de populo Iudęorum, atq; Gentili scripta sit ista parabola: ac de uno, eodẽq; hoĩe, a' quo expulsus p baptisma ĩmundus spũs, illum rursus iuadit: recte posset intelligi: existimo q; & ad ea, quæ diximus, nõ insulse accõmodetur: si a' quo homine semel per fidẽ spiritus ĩmũdus exiuit: et p cuius spẽ, ueluti per locũ aridum ambulans, in ea requiẽ inuenire non põt: in eum hoĩem uacantẽ, & patientiæ scopa mundatum, ac inanis gloriæ tumore ornatũ, ipse cũ septẽ aliis spiritibus neqoribus itelligatur ingressus. Vacat aũt, quisquis inani gloria tumẽs, nihil intra se, nisi spũm cõtinet. Vacat, qui more ingẽtis ædificii (q̃uis uẽto sit plenus) uacuus eẽ uidetur. Vacat, cui quo pacto saluetur, q̃to'q; sit ĩ piculo, cogitatio nec minima ineſt. Vacat, quẽ bonis opibus uacuũ, ut inanis nõ sit, supbia implet. Ideo'q; cũ septẽ aliis spiritibus nequioribus in eũ spiritus immundus ingreditur. Ideo'q; fiũt nouissima ho

minis illius peiora prioribus. Ideo'q; pro uno ſpũ nequã octo, & in his ſeptẽ illo neqores, in habitãt. Quãobrẽ ille mea quidẽ ſnia recte fidẽ ſeruauit: ſpẽ tenuit: patiẽtiã cuſtodiuit: qui ĩ eo ꝙ fortiter cõtra ſpũs ĩmũdos qd fecit, nõ ſuas uires, ſed dei gr̃am miſerẽtis agnoſcit. Qui cũ propheta ſcit dicere. Nec enĩ in gladio ſuo poſſederũt terrã: & brachiũ eorũ nõ ſaluauit eos: ſed dextera tua, & brachiũ tuũ, & illuminatio uultus tui: qm̃ cõplacuiſti in eis. Et rurſus. Nõ enĩ in arcu meo ſperabo: & gladius meus nõ ſaluabit me. Saluaſti enĩ nos de affligentibus nos: & odientes nos confudiſti. In deo laudabimur tota die: & in noĩe tuo cõfitebimur in ſeculũ. Ille q cũ apoſtolo Paulo, ſi gloriatur, in dño gloriatur. Et cũ eodẽ Propheta, Non nobis, inquit, dñe non nobis, ſed nomini tuo da gloriã. Nõ enĩ qui ſe ipſum cõmendat, ille probatus eſt: ſed quẽ Deus cõmẽdat. Cõmendat aũt (puto) humilẽ: cõmendat quietũ: cõmẽdat trementẽ ſermones ſuos: cõmendat eũ, qui arrogantiã fugit: uitat ſupbiã: inanem gloriã neſcit: eum, qui diuina munera non ſibi aſſcribit, ſed Deo: & uictoriæ utilitate contentus, totã illi gloriã ſinit: eum, qui gratitudine animi diuinã erga ſe beneficentiã prouocat: &, cũ nihil habeat, qđ nõ acceperit: non quaſi nõ accepit, gloriatur: eum, qui, cũ ſe ſtare exiſtimat, uidet ne cadat: &, qđ ſtare potuerit,

non ſuum robur,ſed beneficiũ fuiſſe diuinum intelligit.Id uero in primis ante oculos quiſq; ille eſt.habeat:id mẽte reuoluat:Hunc quẽ pin de ac ſi mortuus fore,conquieſcere, nihil'q; reſpirare deprehẽdit,reſpirare aũt dico,dolos nectere,nim facere,terrorẽ inferre: Hoc enĩ pacto reſpirat ille,de quo ad beatũ Iob loquitur dñs: Gloria nariũ eius terror:Hunc inq̃,quẽ cõquieſcere,ac nihil reſpirare deprehẽdit: mortuũ nõ eſſe,ſed nec ægrotare quidẽ: ſimulare aũt oĩa. ut de manibus uictoris elapſus, bellum rurſus inſtauret:Proinde 'q; non illũ dimittat:nõ longius abeat,nõ(quaſi nihil ultra,periculi ſit) ſecurũ ſe iudicet:ſed quẽadmodũ ii ſolẽt, q̃bus ante oculos imane præcipitiũ ẽ,intẽtus ad ſuũ periculũ ſit:ne forte,dum huc atq; illuc circũſpectat:dum aliud q̃ qđ tũc maxie debet, agit, aut cogitat:dũ ſecurum ſe putat,vbi ſecuritatis eſt nihil:cadat in abyſſi profundũ:in os leonis tartarei:in obſcurũ baratrũ:in præcipitiũ ĩfinitum:& ſit caſus eius inſanabilis in morte. Cadit enĩ quiſquis ſe ſtare exiſtimat:Cadit, qui ſe ſe apud ſe erigit:Cadit,qui offendicula, q̃ ante oculos habet,non aſpicit:Cadit,cuius affectus tanq̃ pes quidã in directo non ſtat:Cadit, qui dicere deo nõ põt:Dilataſti greſſus meos ſubtus me:& nõ ſunt infirmata ueſtigia mea. Ille ſtat,cui(ſicut in cantico canticorũ legimus)crura ſunt tanq̃ columnæ marmoreæ,fundatæ ſu

per baſes aureas: Qui poteſt dicere: Perſequar inimicos meos: & cõprehendã illos: & non cõuertar, donec deficiant. Cõfringã illos: nec poterunt ſtare: cadẽt ſubtus pedes meos: Qui prę cinctũ ſe uirtute ad bellũ, & ſupplãtatos à deo fuiſſe inſurgẽtes in ſe, ſubtus ſe prædicat: Qui deo cum quadam animi gratitudine dicit: Inimicos meos dediſti mihi dorſum: & odiẽtes me diſperdidiſti. Qui aũt ſtat: neq; elabi de ſuis manibus diabolũ ſinet, ut bellũ rurſus inſtauret: Neq; ſibi metipſi laqueũ ullum, qũo capiatur, tendet: Neq; de arce uirtutũ, quam uelut ſapiẽs architectus extruxit, feretur in p̃ceps: Neq; ſe ſimulationibus aut diſſimulationibus ullis antiqui hoſtis circũuentũ dolebit. Sed quẽadmodũ in Euangelio dñs ait: Quia filii huius ſeculi prudẽtiores filiis lucis in generatione ſua ſunt: Eodẽ modo ipſe tenebraꝝ filiis fuiſſe prudentior iudicabitur. Libet mihi hoc loco principis apoſtolorũ uariã ſpectare fortunã. Eũ enĩ filiũ lucis fuiſſe, imo ẽt lucẽ, ábigit nemo: Cũ & apoſtolus Epheſiis, q̃ Petro nullo genere poterãt comparari: dicat: Eratis aliqñ tenebrę: nũc aũt lux ĩ dño: ut filii lucis ambulate: Et ipſum dñs inter illos hr̃e principatũ uoluerit: de q̃bus, imo uero ẽt ad quos dixit. Vos eſtis lux mũdi. Hunc igitur filiũ lucis, lucem q̃ in dño contemplari libet: q̃ uaria fortuna ſit uſus: Vt, q̃a tutius ẽ, ſũptibus diſcere alienis, q̃ ſuis alios

docere: ex eius varia mente, variis'q; euentis di
scant, qui hæc lecturi sunt: non extolli, non in-
tumescere, non erigi, nō inflari, nō in seipsis cō
fidere, nō inani gloria eleuari. Ingressus est ali-
quando in eius nauim dñs: &, cum per totam
noctem laborātes, nihil cepissent: ducere in al-
tum, & laxare in capturam retia iussit. cum au-
tem conclusissent pisciū multitudinem copio-
sam: & ab sociis, qui erant in alia naui, adiuti,
ambas, ita vt pene mergerent, nauiculas imple
uissent: stupore circūdatus Petrus, procidit ad
genua eius, dicens. Exi à me domine: quia ho-
mo peccator sum. Senserat enim puto aliquid
tale, quale Centurio ille, cuius puer infirmaba-
tur: qui & ipse, Domine, iquit, nō sum dignus,
vt ītres sub tectum meum: Tale, quale Ioseph:
qui, cum anteq; conuenirent, inuenta esset Ma-
ria in vtero habens de spiritu sancto: eā voluit
occulte dimittere. neq; enī existimabat dignū
se esse: qui cū tali tanta'q; virgine vno in domi
cilio versaretur. Tale aliquid senserat, quale vi-
dua illa Sareptana, quæ ad Heliam dixit. Quid
mihi & tibi vir dei? ingressus es ad me, vt reme
morarētur iniquitates meæ: neq; enim est vlla
participatio iustitiæ cū iniquitate: aut societas
luci ad tenebras. Et ii (vt qui præ nimia humi-
litate neq; iustos esse, neq; lucem se crederent)
nullam se cum iis, quos ante memoraui, socie
tatem habere posse arbitrabantur. Quid igitur

Petro,

Petro,cum sese peccatorem sentiret,& diceret: quid oro contigit. nempe vt audiret: Noli timere:ex hoc iam hoies eris capiēs.Bonum responsum: vt de piscatore piscator fieret hominum. Responsum bonum: quo & metus aufertur:& promittitur spes. Respōsum bonum: quo factum est: vt Deum hominē sequeretur: qui artificio vili intentus, ne cum hoibus quidem consuetudinis multum haberet. Cum autem idem hic supra mare ambulantē Iesum vidisset:ac turbatis omnibus, qui erāt in naui,& præ timore.clamātibus,(existimabant quippe fantasma esse) dicente dño, Habete fiduciam: ego sum:nolite timere: arrogantius aggressus periculum facere,dixisset: Domine,si tu es: iube me venire sup aquas: Dominus'q; iussisset: descendens de nauicula, super aquas ambulauit:vidēs ventum validum,timuit: mergi cœpit:clamauit ad dominū,dicens: Domine saluum me fac:& apprehensus manu,nil nisi modicę fidei fuisse se audiuit. Vt quāto grauius est increpari, q̄ hominum capiendorū facultatem etiam non petitam accipere:tanto esse humilitate peiorem atrogātiam sciret. Iam vero cum discipulos doceret:oportere se pati multa,& reprobari a' senioribus, & summis sacerdotibus, & scribis,& occidi: eū'q; apprehendens Petrus increpare cœpisset:cōminatus est ei:ac dixit,Va de retro me Sathana:quoniam non sapis quæ

Dei sunt: sed quæ sunt hominum. Vide & hic q̃tum nocuerit siue arrogantia, siue rerum, quę sunt hominum, sapientia: cõminationem pro increpatione refert: retro ire iubetur: qui cæteris fuerat antepositus: & Sathanas appellat, qui dominum amabat carnaliter. Porro cum discipulos cõmoneret: omnes in nocte illa scandalizatum iri: quia scriptum esset: Percutiam pastorem: & dispergentur oues gregis: & Petrus, audentius quidem, sed non sine quadam suarũ vitiũ confidentia diceret: Et si omnes scandalizati fuerint: sed non ego: tũc quidem audiuit, Amẽ dico tibi: qa tu hodie, in nocte hac, prius q̃ gallus vocẽ bis dederit, ter me es negaturus. Postea vero qa amplius loquebat: & dicebat: Et si oportuerit me simul cõmori tibi: nõ te negabo: sibimetipsi relictus, & negauit: & periurium fecit: cũ iuramento quippe negauit: & detestari, iurare, atq; anathematizare non timuit: vt discere possemus: non aliter casuros esse singulos quosq; nostrũ, qui suis, quippiam eorũ, quæ recte agerent, viribus ascripsissent. Deniq; suo periculo, ĩmo vero suis periculis, iam cautior factus, cum a dño post resurrectionem interrogaretur: & diceret: Simon Ioãnis diligis me plus his? nunq̃ ausus est, vel se in ea re cæteris anteponere, vel sic affirmare: q; amaret: vt non in hoc quoq; scientiæ domini, plusq̃ fuæ tribueret. Nihil quippe aliud respõdit: q̃ etiam

domine,tu scis quia amo te: Etiam domine tu scis quia amo te:& Domine tu omnia nosti:tu scis quia amo te. Contristatus est etenim: quia dixit ei tertio: Amas me? Veritus fortasse tale aliquid audire, quale anteq̃ dominus pateret, audierat. Propterea & apostolus Paulus in prima ad Corinthios epistola, cũ dixisset: Abundantius illis omnibus laborauí:statim illud,ve lut perperam dictũ, correxit: & subdidit: Non ego autem:sed gratia Dei mecũ: vt scirent oẽs quod & ipse alio loco scripserat: & nos supius exposuimus:Fidem seruasse,cursum cõsumasse,boni deniq; aliqd egisse,nõ volẽtis esse,neq; currẽtis,sed miserẽtis Dei. Quãobrẽ abigẽda nobis est omnis arrogantia: seruanda humilitas:expellenda huius mundi sapientia: de qua scriptum est: Nõne stultam fecit dominus sapientiam huius mũdi? quærenda sapiẽtia Dei: quam loqui se scribit Apostolus inter perfectos: fugiendus amor carnalis, qui cum carne deficit: sequendus amor spiritualis :de quo scribit idem Apostolus: Charitas nũquam excidit: deponenda ea, quam in nobis metipsis habemus, confidentia: suscipienda quæ in solo est Deo fiducia: vt possit vnusquisq; vestrum dicere: In domino confido: quomodo dicitis animæ meæ: transmigra in montem sicut passer? Bonum est enim confidere in domino:q̃ confidere in homine:Et non verba

solum, sed illæ, multo magis, ex quibus verba oriuntur, cogitationes, sic librandæ, sic regendæ, sic moderandæ: vt etiam si, secūdum qꝫ ait Iob: Non reprehendat me cor meum: etiam si (vt inquit Apostolus) Nihil mihi sim cōscius: etiam si (quēadmodum dominus dicit) omnia fecero: dicam tamē cum eodem Iob: Vere scio qꝫ non iustificetur homo compositus Deo: Et cum eodem Apostolo: Sed non in hoc iustificatus sum: Et (sicut me dicere docuit dominus meus Iesus) Seruus inutilis sum: qđ debui facere, feci. Hoc est, eum, qui se mortuū simulabat: pedibus, vt ne possit erigi, conculcare: hoc est, longius non abire, & sibi non tendere laqueū, neqꝫ semetipsum seducere: Hoc est, de arce nō cadere: & fidei, spei, patientiæ, cæterarumqꝫ virtutum præmium æternum non perdere.

De temporalium rerum cura superflua: quam morienti antiquus hostis conatur imittere: quid'qꝫ aduersus hoc Christianus homo facere debeat. Cap. VI.

SVPEREST nunc iā vt aliud impugnationis genus dicatur: quo velut vltimo, & post quod, nil sibi scit esse vltra quod faciat, subsidio vrit. est enim vehemens, & cui vix etiam fortes resistere valeant. Nam, vt sunt ingenia hominum

alienis vtplurimũ rebus magis intenta, q̃ suis: fieri solet iterdũ, vt qui ob suum incõmodum loco motus non est: ob alienum moueatur: & ita moueat: vt redire ad sese vix possit. Et quẽadmodum ii, quos rei familiaris p̃mit inopia: cum iter cœnosum petrosum'ue facturi sunt: si bonos fortassis calceos habeant: eos manibus gerũt: nudis'q; per illud pedibus eunt, maiorẽ (vt ego arbitror) calceorũ q̃ pedum iacturam putantes: eodem modo ii, quos rerũ omnium abundantia inopes fecit: (crescit enim cum diuitiis habendi amor: & quia oĩs cupido acquirendi ex opinione inopiæ fit: nihil interest vt possint inopes dici, parum habeant, an parum habere se putent) cum via, qua migrandum eis est ad aliam vitã, inuadunt: fortunæ bona, quibus velut calceis quibusdã, animæ pedes, hoc est, affectus, tutari debuerãt: seruare integra cupientes, aut nullam, aut minimã aĩæ suę curam gerunt. Quum tem, arrepto tẽpore hostis antiquus, qñ per se ipse nil potest: per alios conat efficere: efficere autem rationibus inter se quidem ipsis contrariis: sed ad eundem finem ducentibus, quæ ab rerum temporaliũ occupationibus oriũtur. Summittit enim vxorem, summittit liberos: summittit quicquid illi charissimum censet: vt eorum p̃sentia, lachrymis, vlulatibus, maxime autem verbis, amplexibus'q; dulcissimis stringatur: cõmoueatur: perturbet:

de'q illorum dolore magis,q̄ de suo periculo solicitus,aut migrare ad dominum nolit, ne illos deserat:aut ne hoc quidē,quod iam iam'q migraturus est cogitet.quorum alterum,hominem(quicunq ille est)Iesu domini mei cōsortio facit indignum:sicut ipse ait: Siquis amat patrem,aut matrem plusq̄ me: non est me dignus: Et siquis amat filiū,aut filiā super me: non est me dignus: Alterum uero,qđ ex superiore tñ dependet:miserū.Nam si beati sunt serui illi,quos,cum uenerit dñs,inuenerit uigilantes:si dñs meus dicit: Estote ergo parati: quia qua hora non putatis filius hominis ueniet: Quid nisi miseri erunt,quos & imparatos & dormientes offenderit? Sed & aliud ab his, malum proficiscitur.Nolunt enim ęgrotantē, & ad supremū usq uitæ deductum, a quopiā sui discriminis cōmoneri:existimantes(quando hec hominum natura est:ut inuiti morian tur)cōmonitionem huiusmodi morbo incrementa laturā.tandē,quia sicut scriptum est: Timor mortis expellit peccatū:rursus'q:Memorare nouissima tua & in ęternū non peccabis: Hęc male secura securitas:ac nouissimorū affectata obliuio,peccatum & uetus nutrit,& parturit nouū:si non alio modo:certe quia cōcesso ad deprecanda culparum supplicia spatio aliis in rebus abutitur:ut cum suo tandem malo discat,& sentiat id,qđ in Euangelio domi-

nus ait: Inimici hominis domestici eius: uerũ esse, ac nimis uerum. Gens enim (, sicut in Deuteronomio legimus) absq; cõsilio est: & sine prudentia. Vtinam saperent, & intelligerẽt, ac nouissima prouiderent. Adde uero: q; & uitam hanc corpotis, cuius gratia tam multis modis & deum offendunt, & proximos: dum seruare quidem appetunt: sed quo seruanda sit pacto, ignorant: eis ut plurimum auferunt: mulieres præcipue: quarũ fere' officium est, ęgros nouis semper cibis ingurgitare: cum abstinentia illis fortasse sit opus. Quia enim sanos atq; incolumes, si uiribus destituantur: cibo, potu'q; refocillari, & resumere spiritum sciunt: eadem cum infirmis atq; ęgrotantibus ratione, ut pristinas uires recipiant, agẽdũ putant: Et qm̃, quo plus alimenti receperint, hoc illi habent uirium minus: tantisper ingerere, atq; ingurgitare non cessant: dum miserum cibus, potus'ue strangulet, aut suffocet. Quid uero, quod de uiuentis hæreditate tractatur? Et quemadmodum, cum dominus dixisset: Ecce manus tradentis me, mecum est in mensa: facta est contentio inter discipulos: quis eorum uideretur esse maior: Eodem modo tunc inter consanguineos, affines, amicos, seruos, etiam & ancillas contentio fit: quid quis habere, aut non habere debeat. Et, dum unus quidem scriptum, & iam promulgatum mutari flagitat

teſtamentum: alius mutati non oportere contendit: hic q̃ ſibi minus q̃ mereatur, legatũ ſit, queritur: ille, q̃ non acceperit oia, dolet: quidã, non quid acceperint, ſed quid accepiſſe potuerint, cogitantes, iniuriæ loco ducant plus accipere potuiſſe: nõnulli vt pueri, & ſi qui iter eos non ſanæ mentis exiſtunt: taceãt quidem: ſed ita, vt pro eis taciturnitas ipſa magis loquatur: fore maioribus, & iis, qui ſana ſunt mente, contemptui: fortaſſis etiã prædæ: dum hæc, inquã, & alia huiuſcemodi importuniſſime faciunt: contẽtionibus, flagitationibus, & querelis ſuis ægram, iã iam' q̃ morituri patrisfamilias mentem vexant, cõturbant, diuellunt, occupant, diſtrahunt: vt tandem, cũ omnibus benefecerit: nullus contra inter eos inueniatur, qui ei faciat bene: imo vero cui etiam tarde mori nõ videatur. Quod ſi iurgia quoq̃, & pugna inter eos fiant: ſi ſeſe in oculis eius vulnerẽt, aut perimãtur: Hoc enim perſæpe accidit. Quid ſi liberoꝝ alium quidẽ ante ſe occiſum: aliũ vero a' præſidis apparitoribus ob cõmiſſum paricidium duci videat occidẽdũ? Qualis eum mœror inuadat, quæ rriſtitia, quãtus dolor, facile cuiuis coniectură facere licet. Atqui in eiuſmodi calamitate verſat: ei de ſemetipſo cogitare quomodo vacat? Sed neq̃ nobis, q̃ carnales filios non habemus: & diuino cultui dedicati, de eccleſiarum cẽſibus viuimus: tuta ab hoc incur-

fantium fluctuũ impetu ſtatio eſt: cũ ii, quos & optimos, & noſtrarũ rerum ſtodioſiſſimos putabamus: neceſſarii, atq; domeſtici noſtri, quales erga nos fuerintt tunc ſe tandẽ oſtendant. Solent etenim (atq; vtinã non omnes, aut ſem per ſolerent) vbi primũ ſublatã eſſe nobis animaduerterint vitæ ſpem: omnes ad rapinas cõuerti: ac pro ſe quiſq; domeſticis furtis incũbere. Et dum hoc, illud'ue (vt quicq; optimum ad manus venerit) rapiũt: dum amicis, quos ad eã rem ſibi ante parauerant, abſcondendũ cõmittunt: aut, ſi efferendi locus non eſt, ipſi abſcondunt: dum eſſe plurimos eiuſdẽ criminis reos appetunt: vt, qñ fieri ſine arbitris ea res nequit: quod de ſe metuũt, de aliis nõ loquantur: morientibus tunc, cum maxime opus eſſet: nemo adeſt: nemo aſſiſtit: nemo auxiliũ prębet: aut, ſi quis eſt: coquus eſt: ſtabularius eſt: alius hmõi eſt, pannoſus, & ſordidus: qui ante id tps intra cubiculũ nullo genere admiſſus fuiſſet. Porrõ, cum aquã, potionẽ vt hic, qualis qualis, debet porrigere: (mirãda res: imo potius miſeranda) totam licet domũ euertat: paterã non inuenit, aut cyathũ, in quo porrigat: tãta eſt improbiſſimorũ furũ rapacitas. Quid tu aũt putas infirmo: (ſiqs in eo adhuc, quo talia cernat, ſenſus relinquitur) quid putas animi eſt: quid intra ſe dicit: quid cogitat: quid factur⁹ eſſet, ſi poſſet: O diuitiæ conſeruatæ in malũ domini noſtri:

peritis iam nũc in afflictione peſſima. O amici ſecundũ tẽpus, qui nõ permanetis in die tribulationis: Amici menſę: Amici fortunę: Amici bonorũ noſtrorũ, nõ noſtr. iDeſeritur a' uobis nunc, qui propter uos ante ſemetipſũ deſeruit. Derelinquitur ſolus: cum quo die noctu'q; uerſari feliciſſimũ ducebatis. Deſtituitur auxilio, qui vnicuiq; ueſtrũ ſæpe auxilio fuit: Filios (ut puto) diceret, enutriui, & exaltaui: ipſi autẽ ſpreuerunt me. Diceret ẽt ſimul cũ Iob. Derelinquerunt me propinqui mei: & q me nouerãt, obliti ſunt mei. Inquilini domus meæ ſicut alienũ habuerunt me: & quaſi peregrinus fui in oculis eorũ. ſeruum meum uocaui: & non reſpondit: ore proprio deprecabar illum. Eſt uero & aliud longe grauius, longe'q; impietatis maioris, qđ a' conſanguineis, & affinibus perpetratur ſacrilegii genus: q præter ea, quæ toto pontificatus tempore a' nobis cõſecuti ſunt bona, prętęr filiarũ, aut ſororũ, quæ de bonis eccleſię maritis locatæ ſũt, dotes, prętęr liberorũ, quos uti liberalibus ſtudiis dare operam poſſent, in gymnaſio literario ſuſtentauimus, ſumptum, præter domos ædificatas, debita diſſoluta, fundos emptos, cõmiſſa magnorũ cenſuũ ſacerdotia, quaſi ſuũ, non eccleſiæ patrimonium illud ſit: quicquid in totis ędibus prętioſiſſimũ fuerit rapere, & aſportare non metuũt. Et quia impleri quidem domus poteſt: cupiditas autem

satiari non potest: cum optima quæq; abstule rint: & quæ minus bona sunt, auferunt. Postremo ēt uilia, usq; ad annulum, usq; ad conopeū, usq; ad eū ipsum, in quo morimur, lectum: ut super palea moriatur tandē qui dum inter delitias uiueret: moriturus esse in delitiis putabatur. quæ si iacentem, & ad extremū uitę punctū deductum, cum maxime & cōsolationis indiget, & officiorū: non mouent: Iob, atq; Tobiæ patientiam habeat, necesse est. Sed & ii, quorum uiuentium sacerdotia distribuuntur: succesſor'q; inimicus fortassis, aut quem minime uellent, constituitur. super omnia uero ii, quorum a principe missis apparitoribus, obsidentur ędes, ut intrandi, exeundi'u e libere facultatem habeat nemo: quorum'q;, etiam dum uiuunt, accersito tabellione, ac testibus, destribuuntur bona: ut ne suorum cuiquam aut mercedem soluere, aut muneris aliquid præbere possint: cum ingenti discrimine moriuntur. Fluctuant enim puto, & ob indignationem rei mœrore itaq; agitati: & nunc in desperationem, nunc uero in ulciscendi cupiditatem pelluntur: ut rari sint, qui non, (etiam si ore suo benedicunt,) corde malo dicant. Atqui hoc nostri potissimum ordinis hominibus accidit: ubi paulo locupletiores intra secularis, aut ecclesiastici principis, qui iure iniuriant illorū ad se bona pertinere affirmet:

ditionem decedunt. Hæc uel uniuersa, uel plurima, uel certe, si aliter nequeat, singula, uelut instrumenta quædã, & machinas bellicas, aduersũ nos istruit hostis antiquus: magnoq; impetu, tanq; urbem quaquauorsum munitã p eos oppugnat, qui terrenis semper curis immersi auaritiã colunt: & Mamonæ, sicut imperatori suo milites parent. Cõtra q̃, quid christianus miles, immo uero & imperator, & uictor, agere debeat, uideamus. Neq; enim ei (modo sibi ipse non desit) aliud de uictoria sperãdum est, q̃ tunc fuit, cũ aduersum ipsos dæmones gereret bellũ: quando & hostes minus potentes offenderit: & p̃teritorũ præliorũ memoria fiduciã afferre soleat ampliorem: & cõsumptis iam hostium uiribus, hunc ueluti tumultuarium, & ex omni hominũ colluuione factũ exercitum solũ eis superesse intelligat: quo fuso, fugato q̃, aut cæso, pacem sibi, & coronam repositam esse non dubitat: quẽadmodum nõ dubitabat Apostolus cum diceret. *In reliquo* reposita est mihi corona iustitiæ: quá reddet mihi dñs in illa die iustus iudex: Non solũ aũt mihi: sed & iis, qui diligũt aduentũ eius. Non coronabitur aũt: nisi qui legitime certauerit. At uero legitime certare nihil aliud est, q̃ in bono, quod semel est cœptum, perseuerare. Qui enim perseuerauerit usq; in finem: hic saluus erit. *Principio igitur* uxorẽ, liberos, &

quicquid cuiq; charissimum est, atq; adeo etiã semetipsum, sic amare unusquisq; debet, sic diligere: ut propter deum amet, ac diligat: deum uero propter eum ipsum colat. Hoc ab ipsa, si fieri potest, infantia, unicuiq; persuasum cupierim: sin minus: certe uel cum uir est: certe uel cum senex: certe uel cum decrepitus: certe uel cum moritur. Deinde sciet: nullum malũ homini non insano plus obesse, si præuideatur, q̃ si de improuiso irruens occupet: ac mortẽ, quę certo die, hora, momento, unicuiq; futura est: neq; celerius affuturam, si tempus eius sciatur: neq;, si non sciatur, tardius. Tertio loco nõ dubitabit: medicos, quæ ad medicinam pertinẽt, probe nosse: alios, etiam si semel, aut bis, quod ægrotanti sit utile, fecerint: plane errare: nec ullum esse periculi maioris errorem, q̃ ubi de hominis uita tractatur. Ad hæc itelliget: testamẽtum nulli mortem afferre: & clausum, (ubi sic necesse est) tantisper seruari posse: dum uiuit testator: interea q;, si noui aliquid interceserit, semper posse mutari. Postremo: q; auaritia in omnibus grande malũ: in clericis aũt ẽt horrendum sit monstrum: si de ecclesiarum censibus uiuit: uiuere diues, mori pauper quæret. Hæc qui sibi uiuens, & sanus contra huiusmodi malum præsidia comparauerit: eum ego dicere ausim, non uictorem modo in isto bello futurum: sed tam paruo labore uictorẽ, ut uix

bellū gessisse se sentiat. Nā neq; ullius magis rei desiderio cōmouebitur, q̄ eius, propter quē rem illā amabat: & siquid in ea, prēterq̄ nolebat, eueniet: quando absq; iussu, aut certe pmissu dei nō euenit, gratias ei aget: qui hoc fortassis modo suum aliquod facinus punit: & mortem, ut cū eo esse possit, quē super oīa diligit: ingentis doni loco ducet: quemadmodū ille ducebat, qui aiebat. Dissolui, & esse cū Christo, multo magis melius est: Et cæterorum quidē opera sic utitur: ut quos ministros esse sciat, nō medicos. Medicorū aūt: ut quos propter necessitatem ab altissimo creatos itelligit: neq; plus tñ eis tribuet, q̄ deo: qui lāguores aufert solus. Nunquid enī (ait Propheta) mortuis facies mirabilia? aut medici suscitabunt: & confitebuntur tibi? Et testamentum sic faciet: ut neq; creditorē post se ullum relinquat: neq; siquid ecclesiæ aut pauperibus legare constituit: plus hæredi credat, q̄ sibi. Et liberis, ac cęteris, quorū de suo iudicio res, fortunas q̄ pendere intelligit: sic consulet, ut pater: sic in consulendo perturbatione carebit, ut alienus: atq; auaritiā quidē tanq̄ idolorū seruitutē execrabitur. Si uero ecclesiastici ordinis est: sic in suis, familiæq; ac pauperū cōmodis, censum ecclesiæ annuū dispensabit: ut, seu necessarii, seu consanguinei, siue principes, ex eo auferre aliquid uolent: nō sit quid auferant: qū in cœlestes thesauros iā

pridem per manus pauperum delata sint, quæ supererant omnia. Vel si supereſt adhuc, qđ au ferre quispiã possit: id plane nec suũ esse puta bit. Qui uero non hęc sibi uiuẽs & sanus reme dia cõparauerit: difficilius quidẽ gesturus est bellum: non tũ de quo sperare uictoriam ne queat: si perturbatõe animi reiecta, rõnem ad mittat: eaq; dum uiuit, utatur. Nam uxorẽ nõ ideo duxit: ut propter eam deum relinqueret: sicut ille, per quẽ de paradiſi deliciis eiecta est oĩs posteritas: sed ut Christi, & ecclesiæ cõiun ctionẽ illam referret: de qua scribens Ephesiis Apostolus, dicit: Sacramentũ hoc magnũ est: ego autẽ dico in Christo, & in ecclesia: uel ut incontinẽtiæ, ac fragilitatis haberet remediũ. Ita enĩ ait idem Apostolus. Propter fornicatio nem aũt unusqsq; suã uxorem habeat: & una quęq; suum uirum habeat. Quod si Christi, & ecclesiæ cõiunctionẽ prę se ferre uult illã: quæ amentia est, diuidi ob uxorem a Christo: cum ideo duxerit eam: ut coniunctionis, de qua su pradictum est, uel solam referret imaginem: An nõ desipere putaretur, qui sororẽ, filiam ue regis duxisset uxorem: si propter eam a rege seperari uellet: cum hac solum duxisset de cau sa: ut ei q̃coniunctissimus foret. Equidem ar bitror ob hanc potissimum rem, Aman Ama dathi filium, de quo in libro Hester: insipien tiæ pariter & improbitatis suæ pœnas dedisse:

ꝙ ab omnibus honorari cum vellet: honoris gratia, quo se a' Mardochæo affici cupiebat: ab ipso quoq; rege separatus est. Nam cum indutum vestib⁹ regiis Mardochęũ, superq; equũ, qui de sella regis erat, impositũ, ac regio diademate coronatum, per platæã ciuitatis (vt ab rege fuerat iussum) circunduxisset: festinauit, inquit, ire in domum suã lugens, & operto capite, Lugebat autẽ, non suo se honore priuatum: vtpote quem hoc ipso negocio, primum de regiis principibus, ac rytãnis rex esse ostenderat: sed honoratum alium, quem pręcipue minime cuperet: & ob honorem a' rege separari volebat, cui honoris gratia cõiunctissimus esse studuerat: propterea'q; diuino iudicio, in illo ipso suspensus patibulo, quod Mardochæo parauerat: & honorem simul & vitã amisit. Sin ideo duxit vxorem: vt incontinentiæ ac fragilitatis haberet remedium: gaudeat necesse est, tunc se demum medicamento priuari: cũ ab eo quoq; morbi genere liberatus iam sit, cui vxor remedium fuerat. Si enim incontinentia infirmitas est: & huic infirmitati, cũ alia multa, tum vxor in primis medicamentum existit: qui hoc genus infirmitatis passurus vltra nõ fuerit: medicamentum, quod ei soli conuenit: tanq; superfluũ abiicere debet, nedum appetere. Hoc genus autem infirmitatem passurus vltra nõ est: qui cum carne perturbatiões quoq; carnis oẽs

deponit

deponit: imo vero depoſuit. Si quidem multo prius vnũquẽq; libido dimittit, q̃ vita. Porro ſi conſuetudinis mutuæ, ſi eorum, quę ſibi aliquando dulcia fuerant, memoria ſtimulat: (q̃q̃ quis eſt, qui in morte hæc cogitet:) dulciora ſe habiturum ne dubitet: mutuam q; conſuetudinem illam non auferri, ſed differri meminerit: ac non multo poſt cumulatiorem, diuturniorem q; reſtitutum iri confidat. Non enim tam decedere putandus eſt, q ſquis emoritur, q̃ præcedere: Atq; adeo, ſi vitę ratio habeat, interuallo non grandi: ne minimo dicam. Quomodo ergo his, honoris lucri ue cauſa, in longinquã regionẽ itutus: æquo animo caruiſſet: aut caruit forſitan: eodẽ modo tantiſper carere conſtituat, dum eam quoq; ad ſe vocauerit Deus. Alioquin & his nihilominus carebit: & ſempiternum prętera ſuſtinebit interitũ. Qui enim vxorem diligit ſuper Chriſtum: Chriſto haud dubium dignus non eſt. At vero cum de liberis cogitatio incidit: illud oportet meminerit: non eſſe de ipſis minorem Deo curam, q̃ ſibi. Quando quidem ne paſſerum quidem, aut capillorum alicuius noſtrum, obliuiſcatur: ſicut ſcriptum eſt. Non ne q̃q; paſſeres veneunt dipondio: & vnus ex illis nõ eſt in obliuione coram Deo? & rurſum. Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt. Puſillum quippe, & magnũ ipſe fecit: & æqualiter eſt illi cura

de omnibus. Quod si non minor de ipsis est Deo cura, q̃ sibi: & ei Deo, de quo scriptum est per Prophetam: Magnus dominus noster: & magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus: dimittat eos sane' securus: quibus nihil ad bene, beate'q; viuẽdum, defuturum sit: cum, (& quia sapientiæ eius non est numerus,) sciat: &, (quia magna sit virtus eius,) possit: &, quia summe diligat, velit: quæ illis profutura sunt, facere: sicut scriptum est in eo libro, qui sapientię dicitur. Diligis omnia, quę sunt: & nihil eorum odisti, quæ fecisti. & paulopost. Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt domine: qui amas animas. Et quidem si boni sunt: si recto sunt corde: si metuunt Deum: bene de illis spe ret: dicente Propheta: q̃ bonus Israel Deus, iis, qui recto sunt corde: Ac rursus Tobias pr̃e: Fili mi, pauperem quidem vitam gerimus: sed habebimus multa bõa, si timuerimus Deum. Sin contra mali sunt: si prauo corde: si Deum non timent: aut cõuerti ad dominum posse nõ diffidat: quos (sicut inquit Apostolus) benignitas Dei ad pœnitentiam adducit: aut si obstinato in malum suum animo fuerint morituri: eos, cum ad se nihil pertinere existimet, cuius imitari abnuunt mores: tum vero gratias agat: q̃ & mala eorum vltra visurus non sit: quæ sine ingenti mœrore non cerneret: & ab redden-

da pro eis ratione in posterum absoluatur: quod grande vnicuiq; sanæ mentis homini,& leuamen,& solatium est. Quod si infantes, aut qui nec dum vsum habeant rationis, vel fortassis habituri sunt nunquam ex eis: seu morituri sunt ita: lętari maiorem in modum debet: q; innocentibus,& iis,q; cũ mulieribus nõ sunt coinquinati,annumerandos esse intelligat: siue ad vsum rationis venturi: lætari nihilominus debet: q;, cum minus prospera sint fortuna futuri:(neq; enim desunt, qui pupillis quotidie mali aliquid faciant)omnibus pariter caituri sint damnis, quæ secundam fortunam sequuntur: vt superbia, vt gula, vt libidine, ut multis huiusmodi, quæ raro non in prosperis rebus habentur: & quo plura hic patientur incommoda: hoc vel plura sint in alia vita consecuturi bona: vt Lazarus ille mendicus: si vixerint bene: vel paucioa suscepturi incommoda, si male: vtpote cum nemo sit, aduersus quem tribulatio duplex consurgat. Nec illud in postremis habeat, quod & supra tetigimus: ab ea, quam pro ipsorum factis reddituras fuisset: sese interim ratione ereptum. Porro siquid aliud insederit animo, quod ei chariſſimum fuerit: hoc, quantuncunque, aut qualecunque sit: minoris faciat necesse est: quam ut p eo sese ipse mali sempiterni

periculis offerat. cum enim dicat in Euangelio dominus: Siquis venit ad me: & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam: nō potest meus esse discipulus: & iis, quę charissima vnicuiq; solent existere, nominibus cætera sine dubio, si quę his forte alicui charia forent, odio habenda monuerit: quisquis ea non ita, vt admonet dominus, odit: eius esse discipulus neqt. Qui vero Christi discipulus esse non potest: a' scholæ illius ocio proculdubio alienus habebitur, de qua in Apocalypsi dicit. Beati mortui: qui in domino moriunt. A modo iam dicit spiritus: vt requiescāt a' laboribus suis: opera enim illorum sequunt illos. Iam vero lachrymas, vlulatus, verba, cōplexum q; horum, quantum fieri potest, vitabit, vt captiosa: & venenata, vt mortifera, vt quæ, cum nihil afferant boni, plurimum vicissim mali apportant: quando quidem & illis ipsis noceant, qui hæc agunt: & huic, cuius aguntur causa, vt mœroris afferant nihil: certe prodesse nec possunt. neq; enim tardius ob eam rem moritur quispiam, & lugeatur a' multis: aut migratura ex corpore anima retineri amplexibus pōt. Nam illud q̄ parum sani est hominis, de aliorum dolore magis, q̄ de suo periculo esse solicitum? atq;, vt cum hominibus viuere aliquantulum possit, migrare ad Deum nolle? aut forte neq;

hoc ipsum cogitare: quod velit, nolit, migratu rus est tamen: ad sempiterna supplicia, si inui-tus: ad æternam fortassis mercedem, si volens? Excitandus est igitur vnicuiq; in tanto discri-mine animus: paranda'q; ad iter periculosissi-mum mens: vt ne aut dormientes, aut impara-tos offendat. Si enim grauissimis qbusq; in pe riculis constituti, ne somnum quidem admitte re oculis possunt: si longiusculum iter facturi: quæ sibi ad eam rem necessaria ducunt, omni diligentia comparant: quanto hi magis, & vi-gilare, & parati esse debent: quibus, & periculo rum omnium periculosissimũ periculum im-minet: & via, cuius inter mortales nullus est dux: oppido q̃ grandis restat? Hæc autem tan-to vnicuiq; euenient melius: quanto vt quẽq; verissimum arbitrabitur, sic eum de se libẽtius consulet. Consulet autem, non sicut ii consu-lebant, quos Esaias introducit dicens: Loqui-mini nobis placentia: quẽadmodum etiã eunu chus ille Achab regis Israel: qui missus acces-situm Michæam prophetam, dixisse legitur ei.

Ecce sermones prophetarum ore vno regi bona prædicãt. sit ergo sermo tuus similis eo-rum: & loquere bona. Quasi, non quia ventu-rum sic esset, loquerentur Prophetæ: sed quia sic locuti erant, euenire soleret. quem etiam se improbissimus Achab fatebatur odisse, quia nõ prophetaret sibi bonum: sed malum. Non

sic inquam consulet: ut consulebant illi, qui malum, sibi quod esset futurum, prædici nolebant: sed ut qui uerum, qualecunq; id sit, audire gestiat: & mortem (si in domino moriatur) ne malum quidem esse existimet: aut, si excellentioris animi fuerit: ut possit etiam ipse dicere: Dissolui, & esse cum Christo multo melius est: mortem sibi potius nunciari desideret. Nam quos ita in aduersa ualetudine animatos inuenerint: his non spirituales amici solũ, & qui mentiri grande scelus existimant: sed & qui secũdum carnem sapiunt tantum: ac mentiri solent interdum: quinimo ipsi etiam medici, quos curandæ ualetudinis ratio talia præfari uetat: uerum sine ullis uerborum ambagibus dicent: uel ut quod sentiunt, proferant: uel ut non ingratam, neq; iniucundã eis rem nuncient. Accedit uero & illud: qd quem non inuitum mori conspiciunt: eius, partim admiratione magnitudinis animi, partim uero, quia molesti esse uerentur: morte, etiam qui minus constantes fuerint, tristari non solent: aut certe parum tristari. Quod si nullus affuerit, qui consuli possit: aut affuerit quidem: sed cui fides adhiberi nõ debeat: num ei propterea auxilii nihil erit? Erit profecto: si conditionis humanæ memor, etiam tum, cum optime sibi ualere uidebatur, mori se potuisse itelliget. Neq; enim aliqua corporis ualetudine detinebatur is, cui de

horreis destruendis, & maioribus faciēdis intra se cogitanti, dictū est. Stulte hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem parasti, cuius erunt? Neq; rursus non crebri continuo accidunt casus: quibus palam omnibus fiat: multos passim pauloante sanos atq; incolumes efferri solere. Si huius igitur uitæ, etiam iis, qui bona sunt ualetudine, & ętate non grandi: fideiussor nullus existit: quid causæ est: ut quem aut ætas, aut grauior morbus inuaserit, nō sibi ipse dicat: Et si hoc alii negēt: ego tamen moriturum me scio. & si de me non male medicus speret: ego tamen in horas, uel potius momenta singula me deficere sentio. & si multos mihi annos uxor promittat: ego tamē plus de meipso credo mihi, q̄ cuiquā alii. faciam igitur ex necessitate uoluntatem: & quam nullus unquam effugit mortem, libēter suscipiam. Quis enim scit: si hoc me pacto Deus, cui quæ futura sunt, patent: ab iminentibus eripit malis: &, quod ita e re mea esse intelligit: mihi non uitam adimit: sed mortem donat? Instruam ergo me ad excipiendam eam: &, siquidem uenerit: paratum offendet: sin uiuere distulerit: instructum fuisse, nihil nocebit. neq; enim cui semper quasi cum hoste manus conserturo copiæ paratæ sunt: etiam si non dimicet, instruxisse aciem nocet: aut per murum in hostili obsidione suis locis obest milites collocasse:

etiam si non oppugnetur eo tempore ciuitas. Hoc ergo pacto, aut ex uno aliquo adstantiũ, aut ex semetipso sciscitatus, cũ intellexerit, aut ne intellexerit quidem, sed suspicatus etiam le uiter fuerit, mortem adesse: iterum atq; iterum studeat ab sese peccatum expellere: ac ipsum, aliud'ue aliquod ultra non perpetrare: &, quẽ admodum in Michęa scriptũ est, solicitus ambulare cum deo suo, memor illius, qđ in Eccle siaste legitur. Nescit homo: utrum amore, an odio dignus sit: Veniã pręterea ob culpas præteritas postulet: ac parata sibi, iustitia exigente, supplicia per misericordiam remitti precetur. Cibum porro, aut potum, non nisi quem iusserit medicus, capiat: aut, si eius fortassis copia nõ habeatur: eos, quos abhorrere naturam intelligit, fugiat. Nam cum equis & bobus, & aliis fere omnibus quadrupedibus natura insitũ uideamus: ut ualetudinarii cibũ potum'q; abhorreant: unde illud poetę: Labitur infelix studiorum atq; immemor herbæ Victor equus: fontes'q; auertitur: miser est homo: & nõ iam (sicut in psalmo legimus) comparatus iumentis insipientibus, & similis factus illis: sed iumentis ẽt longe insipientior: qui qđ illa duce natura cognoscunt, & faciunt: & natura, & rõne, & multa rerũ experientia doctus, aut non faciat: aut ne sciat quidem. Hoc propter eos dictũ uelim, quibus mulieres ministrant: aut siqui mu

liebri ingenio sunt: ut ne se cibis uino'ue onerari permittant, qui nimis fortasse uel sic onerati iam sunt. Nam cum omnes fermè corporis morbos curat inedia: tum eorꝝ nõnullis carnium uini'ue gustus mortifera sunt: seu ꝙ illis ueneni uicem gerãt: siue ꝙ ubi suum quis ferre onus nõ potest: si ei onus aliud superponitur: sub illo conteratur oportet. Non tñ siquos abhorrere naturã intelligit, cibos ei, potus'ꝙ prohibemus: continuo quos appetere infirmitas solet: permittimus. Vt enim qui animo male cõposito fuerĩt, libidinose uiuũt: ac uitia nõ naturę, sed cõsuetudinis culpa sectant̃: sic ex iis, ꝙ male cõposito corpore sunt, nõnulli quidem incontinentium, nonnulli uero intemperãtũ similes sunt: quibus, ea, quę appetũt, assequi tã est pestiferũ, q̃ animo male composito hominibus facere quæ fert uoluntas. Quãobrem ut modũ his aliquem uiãq; cõmonstramus: q̃q̃ non medicinæ, sed bene moriendi rationem monstrare instituerimus: & in tam grandi ętatum, uirium, habitudinis, sexus, loci, morborũ, temporis, & siquæ alia huiusmodi sunt, varietate, vix etiam ab ipsis medicis certam in his viam monstrari posse putemus: hoc tamen quantum operi suscepto sat est, cõmonemus: vt cibos, potus'ꝙ, & illos fugiat, quos abhorret natura: & illos non sequatur, quos infirmitas appetit; cæteris autem parce vtatur: & edẽdum

sibi, vt viuat, esse meminerit: potiusq; viuendum, ut edat. Nec ideo se tñ, aut euitatuꝝ mortem existimet: qđ nulli fermẽ homini cõtigit: aut productum uitã: qđ fieri nequit oino: dicente Iob spiritu sancto: Cõstituisti terminos eius, qui præteriri non poterũt: sed hæc faciat, partim ut ne, si nihil in curanda valetudine adhibeat diligentiæ: Deum tentasse videaẽ: contra quem scriptum est: Non tentabis dominũ deũ tuum: partĩ vero, uti ne suæ sibi mortis auctor fuisse putẽ: si nihil prorsus iis, quæ bonę valetudini contraria sunt, euitandis tẽperantię tribuat. Mulierũ uero blanditias, & solicitudinẽ importunam, ac sine ratione diligentiam, tam suspectas existimet, q̃ quæ sunt suspectissima. Interea testamẽtum (si vacat modo) accersito tabelliõe facere properet: sicut in Ecclesiastico scriptum est. In die ꝓsumationis dierũ vitæ tuæ, & in tpe exitus tui, distribue hĩditatẽ: eiectis, (ut nequa p illos mora interueniat) oĩbus: &, cũ creditoribus, vel ipse satisfecerit: vel satisfieri ab hĩdibus iusserit: cũ & ea, quæ male abstulit: & quę de sic ablatis, aut ꝓcepit, aut ꝓcipere potuit: Ad hęc ẽt dãni, qđ passus est ille ꝓpterea, ęstimationẽ reddiderit illi ipsi, a quo abstulit: uel hĩdibus eius, si cognoscunt: uel ecclesiæ, aut paupibus, si sunt ignoti: cũ debitoꝝ rõnes ubi, & qũo sint descriptæ, diligẽter exꝑserit: cũ ecclesiæ, uel pauperibus, nõ ex tristitia,

aut neceſſitate, ſiquid uolet legauerit; cũ hęre ditatem inter ſuos diuiſerit: cum ſeruis liberta tem, & famulis mercedẽ reliquerit: cum pupil lis, aut mentecaptis ſuis, vt ne eſurire, aut men dicare coganť, alimenta, & qbus tegantur, ſta tuerit: de ſepultura præceperit: oĩa deniq; di ſpoſuerit: aut ſignari tabulas iubeat: aut ſi te ſtiũ, qui tacere poſſint, copia ſit: eis pñtibus pu blicatas tanti ſper celari coget, dum uitæ reddi derit debitũ. Sic neq; inter ſuos ullá fieri cõtẽ tionẽ uidebit: & q̃relis eoꝝ aut nullis uexabi tur, aut nõ multis. Si tũ eoꝝ, quæ diximus, ali quid fortaſſis acciderit: id ſibi, p ſupplicio, qđ ob ſuã aliquã culpã ſubiturus apud ĩferos fue rat, pmiſſu dei accidiſſe intelligat: ut qñ (ſicut ẽt ſupra diximus) neĩno eſt, aduerſus quẽ triba latio duplex cõſurgat: & ſecurius mori, & re cta magis via migrare ad dñm poſſit. Ita nihil (arbitror) erit, quod loco illũ queat mouere: cũ hæc ipſa, quę uehemẽter ĩpellere debuerat, vis firmet illum potius: ac eſſe ĩmobilẽ faciat: & quæ præter ſententiã acciderunt: optanda ultro fuerint, niſi accidiſſent, At vero ſi teſtamẽ to faciẽdo tp̃s nõ eſt: de male ablatis tñ, de'q; creditoribus cum ſtatuerit: cætera, tanq̃ ad ſe nihil oĩno pertineant, negligat: neq; ſuoꝝ, q̃- bus ſuccurrere leges poſſunt: cõmodũ faciat pluris, q̃ ſuũ: cui, ſi nõ in dño moriať, ſuccurre re potuerit nihil: illud ſępe dñi dcñ ĩtra ſevol

uens,atq; reuoluens. Quid prodest homini,si mundum vniuersum lucretur:animæ vero suę detrimentum patiatur? Aut quā dabit homo cōmutationē pro anima sua? Hactenus de aliis. Nunc de nobis,qui ecclesiarū censibus vi uimus:sermo habeatur oportet:quāq; & in superioribus multa,quæ ad nos pertinent,posue rimus:& in iis,quæ sequunt,nonnulla simus dicturi:quæ illis etiā accōmodentur perbelle. Nam necessarios,atq; domesticos quales,cum cæteri,tum nos in primis habeamus,interest plurimum:nō solum quia multa sunt,quæ ab illis minus recte,si viuant,oriri solent incōmo da:verū etiā,quia puniri consueuerunt interdū & pro familiæ culpa,qui eam susceperunt re gendam:vt Heli,& pro subditorū delictis tri buū principes:quēadmodū in Numeris cerne re est. Fornicatus est.n. populus cum filiabus Moab:& adorauit deos eatū: & tamē dixit ad Mosem dns. Tolle cunctos principes popu li: & suspende eos contra solē in patibulis:vt auertatur furor meus ab Israel. Grādis quippe est culpa: nō puniſſe delinquentes in Deū ei,q ob hoc ipsum sup illos positus est,vt puniret. Vnde & scriptum est.Potētes potēter tormen ta patient. Et rursum.Noli quęrere fieri iudex: nisi valeas virtute irrumpere iniqtates. Hoc igit (vt neqd ab necessariis,atq; domesticis,in hora mortis nobis offendiculū fiat)hoc inq; cu

rādū eſt,& oī ſtudio perquirendū: vt eos eligamus ferè, quales in pſalmo centeſimo, ppheta deſcribit: quo ſaluatoris exēplo poſſimus etiā ipſi dicere. Nō vos me elegiſtis: ſed ego elegi vos. Ait aūt. Faciētes præuaricatiōes odiui: Declinantem a' me malignum non cognoſcebam: Detrahētē ſecreto' proximo ſuo hunc pſequebar: Superbo oculo,& inſatiabili corde, cum hoc non edebam. Ambulās in via immaculata, hic mihi miniſtrabat. Non habitabit in medio domus meę, qui facit ſupbiam. Qui loquitur iniqua: non direxit in cōſpectu oculoꝝ meorū. Hos(ſi vſq; gentium inuenti fuerint)ſic amabim⁹: ſic tractabimus: vt ille monet, q ait. Seruus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi aīa tua: nō defraudes illum libertate: neq; inopem derelinquas illum. Et rurſus. Si eſt tibi ſeruus fidelis: ſit tibi quaſi anima tua: quaſi fratrem ſic eum tracta. Ab his, tm̄ abeſt, vt diripi tunc do meſticam ſupellectilē, aut deſeri nos poſſe putemus: uti de ſuo potius, quinimo ēt ſeipſos in vſus noſtros impēſuros eos certo certius agnoſcamus. Quēadmodum de illo legimus, qui docebat. Ego aūt libentiſſime impendam, & ſup impendar ego ipſe pro animabus ueſtris. Et rurſus de illis, de quibus in epiſtola ad Galathas Apoſtolus ait. Teſtimoniū. n. phibeo vobis: quia(ſi fieri poſſet)oculos veſtros eruiſſetis: & dediſſetis mihi. Et iterum de illis, de qui-

bus in secunda ad Corinthios inquit. Quia secundum virtutem testimonium illis reddo: & supra virtutem voluntarii fuerunt: cū multa exhortatione obsecrantes nos grām, & cōmunicationem ministerii, quod sit in sanctos: & nō sicut sperauimus: sed semetipsos dederūt, primū dño, deinde nobis p voluntatē dei. Q d si tales inueniri non poterūt: (ut nāq; inter numeros, sic inter homines pauci inueniūtur pfecti) illi secūdo eligendi sunt loco, q proxime ad istoꝝ mores accedant: q̄bus, ut nequā furandi excusationē arripiāt: sua singulis quibusq; mensibus merces pēdēda est: iuxta illud Tobiæ p̄is. Quicūq; tibi aliquid opatus fuerit: statim ei mercedem restitue: & merces mercenarii tui apud te oīno nō remaneat. Et illud Saluatoris mei. Dignus est. n. oparius mercede sua. Tum cibus potus'q; ita quotidie dandus: vt (q̄q̄ ministri sint): homines tamen eos, & nobis natura simillimos esse memineri-mus: atq; ut inter nostras, eorumq; epulas, aut nihil omnino inter sit, aut q̄minimum: & hoc ipsum, quod interest: abundantia compensetur. Delicatas autem neq; illis apponere, neq; nobis parari sinamus: ne gulę aut nos deditos, aut eoꝝ quēpiā criari possint: quibus uita nr̄a viuēdi esse debet exēplar. Sup oīa vero ifirmis ut nihil desit, curemus. nā (ut illd prætereā: qd huius potissimū rei uēturus à no

bis iudex rõnẽ expoſcet,nihil æque hoĩum er ga nos mẽtes cõciliat:vt ea, quæ ęgrotantib⁹ exhibeẽ ſolicitudo.Hæc ſi inter ſe vniuerſa cõ ueniãt: minimũ erit,qđ a' quopiã eoꝝ morien tes incõmodũ ſentiamus:maxime ſi eos ſim plices magis q̃ aſtutos atq; (ut ſemel dicam) oues,magis q̃ lupos eligere noluerimus.Neq; .n.tanti eſſe apud aliquẽ debet aſtuta maligni tas,& cœli terrę'q; uerſandę ingenioſa callidi tas:ut pp alacritatẽ ingenii ſolam,tot ſimul vi tia tollerare debeamus,quot in hoc genus ho minibus ferè inueniunt.Iam uero ſi nõ quales uolumus,ſed quales nr̃oꝝ calamitas tempoꝝ fert,inuenerim⁹:(q̃q̃ &hoc alias utiliſſimũ ſit) neq; argẽteoꝝ nobis vaſoꝝ multitudinẽ ꝑpa rabimus:neq;,ſiquid inter ueſtes,libros'ue pre tioſius fuerit:nõ illius monumentũ aliqđ re linquemus:& qcqd a' quotidiano ſumptu reli quum eſt:id quotidie in orphanos, pupillos, viduas,infirmos,captiuos,& reliquos Chriſti pauperes diſpenſabimus:ut,cum nihil inuene rint p̃tioſi,qđ auferãt:auferre nec curent.Quia .n.tria ſunt ferè,quę ad furandũ hoĩes non bo nos alliciunt:egeſtas,cõmoditas,atq; cupidi tas:vnde ſcriptũ eſt:ne forte egeſtate compul ſus furer: Et uulgo dicitur: Cõmoditas fu rem facit: Et in Ioſue Acham filius Charnii, cum forte inuentus, crimen confiteretur:Vi di, inquit, inter ſpolia pallium coccineum

valde bonum,& ducentos ſiclos argenti, regu lam'q; auream quinquaginta ſiclorum: & con cupiſcens abſtuli:quia inquã tria ſunt ferè,quę ad furandum homines nõ bonos alliciũt: nec egeſtatem cauſari poterunt:q; menſtruas ſem per mercedes acceperint:neq; commoditatem inuenient: cum pretioſiſſima quæq; deſcripta iam ſint:neq; concupiſcere poterũt: cum,ſi pre tioſorum quippiam deſcriptum nõ eſt: id iam in cœleſtes theſauros manus pauperum com portarint. Hæc autem, cũ tota vita nobis agen da ſunt:tũ eo in primis tempore, quo vicinio res mortis nuncios cernimus: vt debilitatem virium,vt morbum, vt caniciem, vt ſenectam. Si porrò acta non ſunt:(bona enim hominum pars iſta cogitare nec curat) duo ſunt contra hunc maligni ſpiritus impetum ſola præſidia: alterum: vt grauiſſimos eius,in quo degimus, loci viros,clericos, ſi adſunt: ſin minus, laicos accerſamus: eis'q; ſupellectilis,ac rei familiaris omnem curam credamus:&, nequa per dome ſticos,vt domus ac latebrarum ignari,arte fal lantur: ab tabellione ſingula quæq;, in primis autem p̃tioſa,deſcribi coram eis curemus. Al terum vero,ſi forte nõ adſunt,qui accerſiri poſ ſunt:aut adſunt quidem:ſed nobis iſta cogita re non vacat: vtpote quos iam iam'q; ventura mors vrgeat: eſt vt memores illius ſimus, qui ait. Diuitiæ ſi affluant: nolite cor apponere.

De illis,

De illis,tanq̃ si nihil nostra interſit:ne paruam quidem habeamus curam: ſcientes nihil intuliſſe nos in hunc mundum:vt author eſt Apoſtolus: neq; auferre rurſus hinc aliquid poſſe. Nã & hoc ille ſciebat,q̃ dicebat. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ: nudus reuertar illuc. Neq; ob eam rem tamen,aut horũ appro bamus rapacitatem, quos & iniuſte rapere, & multo furibus,imo vero interdum etiã ſacrilegis deteriores eſſe putamus:aut quorũdam, & quidem non infimoꝝ noſtri ordinis hominũ inſcitiam laudamus: qui cũ nihil in ſuos neceſſarios tota vita liberalitatis oſtenderint: (quaſi earum rerũ nõ diſpenſatores, ſed domini ſint) in morte de iam non ſuis rebus liberales volũt exiſtere: eisq;,vel ipſi donant: vel vti furent intrepide, quæ q̃ſq; potuerit,authores ſunt: tanq̃ ſibi deperiturũ ſit, quicquid aut eccleſie ſuper fuerit:aut ad eius,qui in ſuũ ſurrogabitur locũ, manus peruenerit. Quam ego liberalitatẽ omni eſſe auaricia peiorẽ exiſtimo. Si quidem & odit dominus rapinã in holocauſtũ: ſicut per Eſaiam dicit: & alienam rem donare,vel vt furto ſubtrahatur, authorem eſſe,nihil aliud eſt,q̃ furum ſocium fieri. Quẽadmodum in eodem propheta ſcriptum eſt. Principes tui infideles: ſocii furum. Hoc autem cũ reliqua vita, tum in primis extrema eius pte, minime fcõ eſt opus. Si enim quo tempore ad præteritorum crimi-

num pœnitudinem intētissimi esse debemus, eo tempore tale; tantum'q; admittimus crimē: non cum hoste pugnare, sed vltro ei manus da re, studemus. Quocirca, q̃q̃ neq; illos rape, neq; nos donare, vel vt aliquid ipsi furentur autho- res esse oporteat: si tñ rapiant: si extorqueant: si furentur: (vt eorũ, quæ pauloante ostendimus: alterum præsidio nobis existat:) nihilo magis perturbari debemus, q̃ si minime ad nos res ea pertineat. Hoc aũt ita (ni fallor) commodissime fiet: si quo erimus in cubiculo: in eo, vel iuxta, nil nisi ęgrotāti necessarium sit. Sic enim (quæ duo cōturbare maiorē īmodum nos possent:) neq; exportari videbimus ab eis aliquid, neq; audiemus. Iam vt de illo, qui ab cōsanguineis, aut affinibus nr̃is fit impetu, pauca diseramus. nō enim vt reliqui domestici eligi possunt: sed qualescunq; contigerint: habendi sunt: si cupi- di: si elati: si arrogantes: si impudici: si rei eccle siasticæ inimici: si sanctorum & Dei cōtempto res: si in omne scelus parati. Primum oium, nu mero, & fortunis eorũ pensatis, quia oibus for tasse non possumus: & quibusdā, q̃ satis est per se locupletes sunt, nec debemus: & propinquio ribus, quos laborare scimus inopia: duos plu- res'ue timentes Deum deligemus: q̃bus, si con ditione sunt tali, vt in dñi hæreditatem merito vel ab extraneis admitti queant: sensim, & per interstitia temporum ad sacerdotium sublatis,

non ab re fuerit operã dare: vt,quando altario deseruiunt:(sicut Apostolus author est:)cũ altario participent. De cõditione ideo mentionem feci:quia cũ alia multa,tũ vero etiã deformitas corporis fieri,nec,si Deum timeant,sacerdotes permittit. Et hoc fere' a' parentibus vsurpari solet: vt ex omni filiorũ numero illos potissimũ deligãt,qui Dei ministerio dedicent̃:quos aliqua corporis ꝑte deformes, aut debiles norũt. Contra quos Mosi in Leuitico loquitur dñs:& dicit. Loquere ad Aaron. Homo de semine tuo per familias,qui habuerit maculã,non offeret panes Deo suo:nec accedet ad ministerium eius. Si cæcus fuerit:si claudus: si vel paruo,vel grandi,vel torto naso:si fracto pede,si manu:si gibbus:si lippus:si albuginẽ hñs in oculo:si iugem scabiẽ: si impetiginẽ in corpore: uel herniosus. Quæ oĩa,q̃q̃ sensum habeant spiritalẽ: ẽt secũdum lr̃am intelligi iuris pontificii scita nõ uetant: & hoĩes huiuscemodi, uel hominũ potius monstra,Deo secernere, ꝑtim ꝙ minus uenusti,aut fortassis ẽt ꝑridiculi sunt: ꝑtim ꝟo ꝙ ad ꝑagenda ea,q̃ debẽt:sese accõmodare nõ queunt:ut culpa nulla sit : certe meritũ perexiguũ est. At ꝟo si cõditione tali nõ fuerint:illis, & si qui sunt alii,qui laborẽt inopia:maxĩe aũt qbus filiæ multę sunt: ꝓ uirili nr̃a sic de bonis eccl̃ię habita rõne ꝑsonaꝝ, auxilio esse debebimus:ut in diuitias eleemosyna non uertat̃. Nã

eo pacto & paupibus aliis subtraheremus, qđ istis supra q̃ necessitas exigit p̃beret: &, dũ eos facere diuites volumus: in suprema deiicerent inopiam. Si quidem nec durare diu possunt ea ratione cõparatę diuitiæ: & tanto grauior vnicuiq; paupertas videt: quanto se paulo ante ditiorem fuisse cõmeminit. Qui porro inter hos Deum non timent: eos vbi semel, atq; iterum moniti ad Deum redire noluerint: perinde ac nullo propinquitatis iure cõiunctos, fugiemus simul atq; fugabimus: ne nobis aliquando exprobret dominus: quẽadmodum per Iehu filium Anani reuertenti in Hierusalem Iosaphat exprobrauit: & dicat. Impio præbes auxilium: & iis, qui oderũt dominum, amicitia iungeris. Et, si quid a nobis propinquitatis iure poposcerint: non esse plane propinquos dicamus: cum nobis (quæ summa, & sola bonoꝝ propinquitas est) moribus ꝓpinqui nõ sint. Nam & dñs meus Iesus, cũ ei quidã de turba dixisset: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærẽtes te: extensa in discipulos manu, Ecce, inquit, mater mea, & fratres mei: quicũq; enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mr̃ est. Et propheta Dauid, Nonne qui oderunt te, ait, domine oderam: & super inimicos tuos tabescebã? Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi. Alioquin si eis quoq; de bonis ecclesiæ auxilio esse

voluerimus: timendum est, ne non tam hoīes pascere: q̄ vitia nutrire videamur: & probis idē tidem plurimis inopia pressis desimus. Nō sumus enim ignari eius, quod in ecclesiastico legitur. Benefac humili: & nō dederis impio. prohibe panes illi dari: ne in ipsis potentior te sit. nam duplicia mala iuenies in oibus bonis, quæcūq; feceris illi: quoniā & altissimus odio habet peccatores: & impiis reddet vindictam. Hæc (si fieri potest) simul tota vita nobis agenda sunt: simul curandū: vt ne plus minusue in domo sibi nostra vindicēt iuris, q̄ necessario atq; domestico singuli quiq;: sciantq; nō esse illud patrimoniū suū: sed Christi: & eius apud nos non vllum dominiū, sed dispensationem solam existere: quā fideliter geri, cum Apostolus in prima ad Corinthios monet: qui, cū dixisset: Sic nos existimet hō, vt ministros Christi, & dispēsatores ministerio Dei: statim intulit: Hic iam quærit, inter dispensatores vt fidelis quis inueniat: tum dūs in Euangelio præcepit, dicēs. Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem cōstituit dominus super familiam suam: vt det illis in tēpore tritici mēsuram: Per mensurā puto, vt ne in dando modus excedat, intelligi. Quo circa, seu nos diligunt: nolint a nobis exigere, quo ante venturum iudicē rationem, & quidem exactissimam, reddituri sumus: ne forte, si minus recte sit reddita, eternus

eo pacto & paupibus aliis subtraheremus, qđ istis supra q̃ necessitas exigit p̃beret: &, dũ eos facere diuites volumus: in suprema deiicerent inopiam. Si quidem nec durare diu possunt ea ratione cõparatę diuitiæ: & tanto grauior vnicuiq; paupertas videt: quanto se paulo ante ditiorem fuisse cõmeminit. Qui porro inter hos Deum non timent: eos vbi semel, atq; iterum moniti ad Deum redire noluerint: perinde ac nullo propinquitatis iure cõiunctos, fugiemus simul atq; fugabimus: ne nobis aliquando exprobret dominus: quẽadmodum per Iehu filium Anani reuertenti in Hierusalem Iosaphat exprobrauit: & dicat. Impio præbes auxilium: & iis, qui oderũt dominum, amicitia iungeris. Et, si quid a nobis propinquitatis iure popoſcerint: non esse plane propinquos dicamus: cum nobis (quæ summa, & sola bonoꝝ propinquitas est) moribus ꝓpinqui nõ sint. Nam & dñs meus Iesus, cũ ei quidã de turba dixisset: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærẽtes te: extensa in discipulos manu, Ecce, inquit, mater mea, & fratres mei: quicũq; enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mr̃ est. Et propheta Dauid, Nonne qui oderunt te, ait, domine oderam: & super inimicos tuos tabescebã? Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi. Alioquin si eis quoq; de bonis ecclesiæ auxilio esse

inquit,adinuicem. Merito hæc patimur: qa pec cauimus in fratrẽ noſtrum: videntes anguſtias aiæ illius,dum deprecaret nos: & non audiui- mus: iccirco venit ſuper nos iſta tribulatio. Vide quid perpetrati ſceleris cõſcientia faciat. Tribulationẽ ſentiebant: cãm quare tribularen tur neſciebãt: &, ꝙ exploratores nõ eſſent: iniu ſte vexari ſe poterãt arbitrari. At vbi ad delicti, qd in fratrẽ patrarãt, memoriã ventũ eſt: conti nuo iuſte tũ ſe pati, tum illũ iuſte agere cõfeſſi ſunt: vſqueadeo: vt vn⁹ ex illis Ruben, q̃ſi pro Ioſeph,quem tñ non fratrẽ,ſed Pharaonis præ poſitum arbitraretur, rõnem reddens, diceret. Nunqd nõ dixi uobis: nolite peccare in puer: & non audiſtis me: en ſanguis eius exqritur. Quod ſi nõ his ante, ſupra q̃ æquũ erat inhiaſſe nos recordamur: (q̃q̃ quotuſq; ſq; hodie inueni tur,qui de ſe hoc audeat ꝓfiterit) exiſtimemus uelim,qñ nihil hic,niſi iuſſu,uel ꝓmiſſu dei eue niat: & in multis oẽs offendimus: id ob aliud aliqd noſtrũ facinus accidiſſe. quẽadmodum Tobias pater: qui,cum ad cęcitatis plagã etiam maledictis ꝓmeretur uxoris: in ipſo ſtatim ſuæ orationis exordio, Iuſtus,inquit,es domine: & omnia iuditia tua uera ſunt: & oẽs uiæ tuæ miſericordia,& ueritas,& iudicium. Neq; ue ro non illud multum profuerit: ſi uel de eius, qui hæc imperat animo,non male ſenſerimus: uel,ut peſſime ſentiendum ſit: rem ipſam, non

eius animum cogitemus. Quid enim si propte rea domum custodiri præcepit: vt ne qua nobis, aut ab inimicis iniuria, quod consternatis ob periculum nostrum domesticorum animis, factu facillimũ foret: aut ab illis ipsis domesticis preda fiat: quod fieri solere, plus iã in dãnis nostris sentimus, q̃ in historiis legimus. Quid si bona ideo describi iussit ab tabellione: vt ne aut nos valitudini restituti egeremus: aut illi quæ non sua sunt subtrahentes, peccarent? Quid deniq; si nostra iccirco distribuit sacerdotia: vt onere, quo nullum in rebus humanis est grauius, nos liberaret: ac inimicũ nobis hominem, non quidẽ vlciscendi, sed, q̃ ita iustitia exigat, puniẽdi studio illi supponens, in suo eũ labore doceret: nõ esse odio, sed misericordia dignos eos, qui sub sacerdotio⁊ oneribus gemunt. Verum, vt horũ nihil credamus: & mente ab eo non bona hæc fieri vniuersa sciamus: quid vetat, rem ipsam tantum, non eius etiam aium cogitare? &, siquidem ex sñia nostra est: &, quam nisi ille feciſſet, nos omnino fieri iussissemus: q̃ voti compotes facti simus, gaudere? quinimo (vt animum quoq; illius ante oculos habeamus) etiam voluptate intra nos quadam affici: q̃ Deo ita volente, qui & odit, & facere nobis pessime studet: contraria prorsus ratione, quæ ab amicissimo quoq; fieri oportuerat, faciat? Velut si esuriẽti, & frustum sibi panis

dari importunius flagitãti iracũdus homo ar
ptum de mensa panẽ iaciat, feriendi ille quidẽ
studio, non donandi: sed is, cui iacitur, declina
to paulum ictu, nec vllo modo feriat: & pane
sublato discedat. At qui ex sententia nostra est
(puto) tes ea: si contra rapinas, & furta consan-
guineorum, atq; domestico⁹ tutam esse nobis
suppellectilem volumus: si neq; à nostris deseri,
neq; ab eis indignissime annulo quoq;, & co-
nopæo, & eo ipso, in quo morimur, lecto deiici
cupimus: si non coquos, & stabularios, & pãno
sissimũ quẽq;, sed illos ipsos, qui consueuerãt,
ministrare nobis optamus: si vasorum domi
tũ supersse nõ displicet, quãtum potionibus,
cibisq; iferendis sat est: si deniq; oẽs illos, q̃ in-
nocẽtissimos relinquere deo studemus: vt pos
simus etiã nos dicere. Pater, quos dedisti mihi:
non perdidi ex eis quenq̃. Nam qui custodiri,
& descripta esse iam oia viderint: neq; subtra-
hendi animũ habituri sunt: quod fere non nisi
perficere, quæ volunt sperantibus accidit: neq;
nos, vt circa alia magis occupati, relinquent:
quippe quibus nil sit aliud, in quo magis occu
pentur. Neq; illud autẽ præter sententiã eueni
re putandum est: si nostra viuẽtibus adhuc no
bis sacerdotia distribuantur. Nam cum nõ esse
in eis tam honorem, q̃ onus, & quidem omniũ
grauissimum, partim rõne, partim vero, q̃d ma
ius est, experientia longa edocti sciamus: po-

tius lætari debem⁹:illud alii cui uis fuisse ipsi tum:si tantulum hoc vitæ qd' supereſt, lenius ferre,inter bona præſentis tpis collocamus. Nã & qui onus aliquãdiu aliquod portauerunt:ex onerari(puto)ſe,etiã ſi inimico imponendum, etiã ſi in terram proiiciẽdum ſit,malunt. & nõ quia pretioſum,propterea minus graue eſt,qd' portatur. Qua in re illud nos magis magisq; confirmabit:ſi cogitabimus,nec poſſe nos vltra pondus id ferre:vtpote cum ſani,atq; incolumes vix potuerimus:& eẽ a' nobis de eo forſitan nihilominus rõnem reddendam: vtpote qui cum illud ferre nequeamus:ſub eo tamen mori,q̃ exonerari malimus. Porro' ſi ad honorem,aut diuitias,quæ illud,veluti nucleum putamina,contegunt:oculos deflectamus:& ponderis obliti,ſola hæc forſitan cogitemus:vt peſſime cedat:neq; ablatũ iri a' nobis, quod aliis cõmiſſum eſt,ſi vixerimus:neq;,vt nemini cõmitatur,fore ob eam rem nobis quippiam melius,recordabimur,ſi vita functi fuerimus. Nam q̃ eos,quibus cõmiſſa fuerint, mortem nobis aiunt optare:ridiculum plane' eſt,ſi perturbat: quãdo & nihilo propterea celerius morituros eſſe nos,certiſſimum ſit:& qui hæc optant, ſibi noceant tm̃:nobis nocere prorſus nõ poſſint: quinimo proſint interdum. Si quidem vitã nobis deus,cum vt pœnitudinis tempus longius habeamus,tũ vero,vt ſic vltionẽ ex eis capiat,

ob eam rem prębere longiorem soleat: quod in Ezechia rege Iuda, videri forsitan pōt. Nam cum ęgrotaret vsq; ad mortem: eiq; prophæta Esaias dixisset: Prącipe domui tuæ: morieris. n. tu: & non viues: cupiebat illum profecto, Assyriorum rex, q; ita regno se eius potiri posse putaret: obire. Dominus autem ad Esaiam, anteq; egrederet mediam partē atrii: quid? Reuertere, inquit: & dic Ezechiæ duci populi mei. Hæc dicit dominus deus Dauid patris tui. Audiui orationē tuam: vidi lachrymas tuas: & ecce sanaui te. Die tertio ascendes templum domini: & addam diebus tuis, quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorū liberabo te. Nō enim esse mihi ocioſum videt hoc quod adiecit de manu regis Assyriorum liberabo te. Nā cum nihil ille, nisi, obsecro domine, memento quęso qūo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto: & qd placitum est coram te, fecerim: dixisse legat: fletu'q; illo magno, quē fleuit, corporis tantum mortem, quā immine re intelligebat, differri optasse putandus sit: ac, nisi voti compos fieret, de manu regis Assyrio rum liberari nō indigeret: quippe cui mortuo Assyriorū rex nocere non poterat: hoc, qd adiecit: De manu regis Assyriorum liberabo te: eo mihi referri videtur: vt, quando eius regno Assyriorum rex inhians, obire illum cupiebat: eosdem hos quindecim annos, Ezechię quidē

ad pœnitudinem & sobolem procreandam, vt esset de stirpe Dauid, ex quo Christus nasceret: Assyriorum aũt regi ad vltionem datos, sciremus. Quo circa, q̃q̃ hi, quibus, viuẽtibus adhuc nobis, nostra cõmittunt sacerdotia: nobis mortem optent: perturbari ob eam rem nos, tam ridiculum est: q̃ si loco in altissimo positos quis in infimo manens, vnde ne sagitta quidẽ, quæ ad nos vsq; ferretur, iaci posset: ense nos, cominus aggredi vellet: cum præsertim hæc ipsa eorum voluntas Dei nutu, interdũ & illis noceat: & nobis idẽtidem prosit. Sunt vero non pauca, quæ honorem ẽt solum, aut diuitias inspectantibus, molestiam auferant eam, quæ, cum, viuentibus adhuc nobis, nostra distribuunt sacerdotia, oriri solet. Nam & honor, vt cæteris esse maximus videatur: his certe, qui eo aliquã diu affecti sunt: consuetudine longa fact⁹ est vilis: atq; ita vilis: vt nihilo eos magis oblectet q̃ honorent: q̃ abiectissimum quẽq; plebeiæ seruilis'ue cõditionis hominẽ contristet, q̃ cõtemptui sit. Et diuitiæ non possessione, sed vsu delectant. Vsus autem & moderatus paucis minimis'q̃, naturam esse contentã docet. Et q modum excedit: vt naturæ noceat nihil: multas, maximas'q̃ diuitias prodigit. ac esse apud nos neutrum diutius potest. Siquidem, vt q̃ diutissime teneatur: cum vita corporis, vtrumq; relinquendum est. Quod autẽ istinc auferre non

possumus: id alienum esse, non nostrum, manifestum est. cum porro qđ nostrum non est, alii datur: nihil nos quidē amittimus. licet ille fortasse plus aliquid habeat. Vnde prophæta, ad eos, qui nunc inopia laborant, & contemptui sunt, subleuandos contra q̄ diuitum, & honoratorum superbiā deprimendā, Ne timueris, inquit, cum dives factus fuerit homo: & cū multiplicata fuit gloria domus eius, quoniā cū interierit, non sumet oīa: neq; descendet cum eo gloria eius. Nam illud, qđ in Ecclesiaste dicit: Vbi multæ sunt opes: multi & qui cōmedunt eas: Et rursus: Quid p̄dest possessori: nisi q̄ cernit diuitias oculis suis: Et iterum: Diuitiæ cōseruatæ in malum domini sui: pereunt. n. in afflictione pessima: Et paulo post: Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ: sic reuertet: & nihil auferet secum de labore suo: & alia hoc genus in numera, facile quēuis possunt adducere: vt eas etiam vltro despiciat: quēadmodum docet Prophæta: Diuitiæ si affluant: nolite cor apponere: nedum de ablatis dolere sinit. Id autem, quod in eodem Ecclesiaste legitur: Interdū dominatur homo homini in malū suum: Et rursus: Est malum, qđ vidi sub sole: quasi per errorem egrediens a facie principis, positum stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum: Et iterum: Vidi seruos in equis: & principes ambulantes super terram quasi seruos: Hęc

& alia huiuſcemodi plurima, quẽ non terreãt? quem nõ exaniment? quem nõ ad honoris cõ temptum inducant? quem nõ compellant dignitates, imperia, & dominationes relinquere? quẽ non vel ſolus Prophęta conturbet, dũ ait: Homo, cũ in honore eſſet: non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus: & ſimilis factus eſt illis? Et parum infra: Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos? Et rurſum: Vſq; in æternum non videbit lumen? Hæccine igitur ſunt illa, propter quæ, ſi aliis, dum adhuc viuimus, dentur: moleſtiam patimur? Hæccine ſunt, quæ perderes tam grandi diſpẽdium eſt? Pereat potius quicquid vbiq; honoris & opum terrenarum eſt. Nos iſta, etiam ſi oneris haberent nihil: bona falſa, tanti non facimus: vt cũ eis vera mala tot tantaq; non ſuſtinere, iniuriã arbitremur. His igitur rationibus, velut armis quibuſdam inſtructi, habebimus vnde hoſti antiquo, quacunq; per eos, quos ſupra memorauimus, cõſanguineos, affines, amicos, ſeruos, ancillas, neceſſarios, domeſticos, prĩcipes: in nos impetũ faciat: imperterriti reſiſtamus: et rerum tẽporalium occupationes, terrænas curas, auariciæ ſtudia, deſideria Mãmonæ, vno velut ingentis deſuper molis impulſu pariter obruamus: vt cum Maria ſorore Moſis cantare poſſimus domino. Glorioſe. n. magnificatus eſt: Et cum prophæta Dauid dicere: Perſequar

inimicos meos: & comprehẽdam illos: & nõ conuertar, donec deficiant: Confringam illos: nec poterunt ſtare: cadent ſubtus pedes meos: Et cum apoſtolo Paulo Deo gratias agere: qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu. De inſidiis, quibus aduerſus morientem inſtruit ſe hoſtis antiquus: de'q; his rebus, quas cõtra ſin gulas quaſq; illarũ ſibi præparare debeat Chri ſtianus homo, hactenus dictum ſit. De amicis, qui, cum reliqua vita, tũ eo in primis quo mo rtur tempore maximevnicuiq; neceſſarii ſunt: deinceps dicetur.

DE RATIONE BENE MOR. LIB. III.

Inter infideles atq; fideles, rurſusq; carnales & ſpirituales amicos plurimum intereſſe: & il los quidem morienti maximo eſſe impedimẽ to: hos autem adiumento maximo: ac infide lium caſtigatio quædam. CAP. I.

TQVONIAM per amicos ẽt impetum in nos facere antiquũ ho ſtem, paulo ante docuimus: & con ſanguineos, affines, neceſſarios, atq; domeſticos, amicos eſſe quoſdam negare nõ poſſumus: ſeruos quoq;, & ancillas, & princi pes, hoc ipſo quo homines ſunt, inter amicos collocari ſolere, nõ ignoramus: bene (arbitror) erit: ſi differẽtias amicoꝝ aliquas explicemus,

anteq̃ quid ab amicis agi velimus, dicere aggrediamur: de quibus, hoc libro verba fumus facturi. Nam ſicut ignem ventus accendit, & vẽtus extinguit: & hominem ignis calefacit: & ignis exurit: ſic nos cũ tota vita, tum vero mortis tempore, amici adiuuãt, & amici oppugnãt: & quidam fouent: quidã male afficiunt. Quod pulchre in eo libro, qui eccleſiaſticus dicit, demonſtratum eſt: vbi differentias huiuſcemodi explicans ait. Eſt amicus, ſecundũ tp̃s ſuum: & non permanebit in die tribulationis. Et eſt amicus, qui conuertitur ad inimicitiam: & eſt amicus, qui odium & rixam & conuitia nudabit. Et eſt amicus ſocius menſæ: & non permanebit in die neceſſitatis. Et paulo poſt, Amicus, inquit, fidelis, protectio fortis, qui autẽ inuenit illum: inuenit theſautũ. Amico fideli nulla eſt cõparatio: & non eſt digna põderatio auri, & argenti, ꝓtra bonitatẽ fidei illius. Amicus fidelis medicamentũ vitę, & imortalitatis: & q̃ metuunt dominum: inueniẽt illum. Ex quibus duo eſſe colligimus amicorũ genera: alterum, qđ protegit: ditat: ad vitã, & imortalitatẽ inuitat: alterum vero, qđ fugit: ad inimicitias conuertitur: denudat: & non amicos, ſed menſæ adheret. Qui ſunt igitur illi, de quibus ſuperiore libro tractauimus: Nempe hi, qui ob ſuam ipſorum, vel vtilitatem vel voluptatem amant: quos velut iacula quædam, ad vulnerandos

nos

nos acuit hostis antiquus. Qui rursus illi? de quibus hoc libro dicemus? Hi haud dubium: qui bona nobis, nostra causa volũt: quibus ad sananda peccatorum vulnera, tanq̃ vitæ, ac immortalitatis medicamẽto quodam possumus vti. Et hi vere fideles dicuntur. Nam alii (quoniam suæ ipsorũ vtilitatis, aut voluptatis amici cum sint, nostros se amicos esse mentiũtur) vere fideles non sunt. Quia vero manifestum est: ex anima & corpore vnumquęq; nostrũ constare: & bona nobis nostra cá velle videri possunt, tam qui corpori, q̃ qui animæ nostræ bona volunt: corporis, quod fere carneũ est, amicos, carnales: animæ autẽ, quæ spiritus quidam est: spirituales possumus appellare: & illos (certum est enim carnem aduersus spiritum cõcupiscere) cum infidelibus, hos cum fidelibus collocare. Nam si bona se nobis nostra causa velle affirment: illi quidem, aut falluntur: aut fallũt: Falluntur, cum bona corporis ad animę bona semper attinere existimant: fallunt, cũ scientes carnem concupiscere aduersus spiritum, bona se nobis velle dicũt, qui ea inimico potius nostro quæ caro nra est, volunt: hi vero neq; falluntur, neq; fallunt. siquidem bona nobis animæ velle, q̃diu hic viuimus: eius, quę potissima in vno quoq; nr̃m iudicatur, partis bona velle: cum vero ad resurrectionis diem venerimus: etiam eius, quę minus bona erat, bona voluisse

est: quia reddita corpori anima, suã vtraq; (corpus dico & anima) beatitudinẽ habitura sunt. Docet autem nos etiam ipsa (ni fallor) natura, quos mortis tempore amicos fugere, quos aduocare oporteat. Cum enim de carnis morte agitur, quæ nec vitari vllo modo potest: quia ea lege nati sunt omnes, vt moriãtur: neq; differri: quia constituti sunt vnicuiq; nostrum termini, qui præteriri non poterunt: existimo q; amicis carnalibus morienti opus non est. Exibit enim (vt ait prophetam) spiritus eius: & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. cum porro animæ ab illa pendere mors soleat: quę vitari quidem amicorum diligentia potest: sed, si vitata non est, ad maximum terribilium ducit: spiritualibus amicis, vt possit vitari, si vnquam fuit, tunc certe maxime opus est. Et ob eã puto rem potissimũ dicitur. Amicus fidelis medicamentum vitę, & immortalitatis: & qui metuunt dominum: inuenient illum. Si enim vitæ corporis amicum fidelem adiumento esse, intelligi noluisset: non addidisset: imortalitatis: quæ vitæ corporis nisi per animæ vitam euenire nõ potest: neq; rursus addidisset. Qui metuunt dominum: inuenient illum. Constat enim multos, qui dominum nõ metuerent, amicos, hoc genus plurimos inuenisse. Cum itaq; de animæ vita intelligat: quam nemo assequi potest,

qui non metuat dominũ: quisquis in tali tanto'q; discrimine amicum fidelem inuenire non potuit: non metuit dominum: qui vero inuenit: metuit. Et initium quidem sapientiæ, est timor domini donec eo a' charitate foras misso, alius item timor domini sanctus introeat: qui (sicut propheta est author) permanet in seculum seculi. Perbeati autẽ mihi esse videntur hi, quibus in sancte, ac religiose viuentium monasteriis, morte nõ subita mori contingit. Habent enim quęcũq; ad leuandos mortis dolores haberi possunt: ac de iis, quæ ad animæ vitam pertinent, idẽtidem cogitare sinuntur: immo vero admonentur, adiuuantur, coguntur. Quibus autem mori sic non contingit: si & a' quibus carnaliter amantur: & quæ ipsi carnaliter amant, amauerunt'ue: ea mittere foras possunt: ac duos, tres'ue secum spirituales amicos, & in his præsbyterum ad minus vnum habere: proximas in eiusmodi beatitudine partes tribuerim. Væ nãq; soli: quia, cum ceciderit: non habebit subleuantem se. Væ multo magis carnalium amicorũ turba stipato: quia cum ciderit: non solum non habebit subleuantem se: verum etiam a' plurimis comprimetur. Amicitia quippe huius mundi inimica est Dei: Quia eorũ, quæ carnaliter amasse nos scimus: vel desiderio, vel aspectu, multo magis autem lachrymis stringi animus consueuit vt

inuitus relinquat quæ plurimi quõdam feciſſe ſe meminit: & quos propter ſe conſpicatur lugere: eorum tanq̃ paulo poſt hinc receſſurus, ſubinde deſiderio cõmouetur. quod ei, qui in domino cupiat mori, maximũ afferre ſolet impedimentum: dicente domino. Qui diligit patrem, aut matrem ſuper me: nõ eſt me dignus: & qui diligit filium aut filiam ſuper me: non eſt me dignus: & qui non accipit crucẽ ſuam: & ſequitur me: nõ eſt me dignus. Illi etiam, qui nos carnaliter amant: quanq̃ a nobis fortaſſe carnaliter nõ amentur: magno nobis impedimento ſunt. Non enim quæ Dei ſunt ſapiunt: nec quæ ad alteram pertinent vitam, cogitare nos ſinunt: ſed dum hoc, illud ue manducari, aut bibi ſuadent: dũ extremas corporis partes fouere, & calefacere ſtudẽt: dum eos, qui de morte quippiam dicunt, pati non poſſunt: ſed bene de ſalute ſperare, etiam ſi ipſi nil ſperant, hortantur: dum iocis, & ſcurrilibus interdum uerbis moriẽti riſum mouere conantur: dum poſtremo in fletum, & fœmineum ipſi ullulatum erumpunt: egram infirmi mentem inquietant, angunt, impediunt, diſtrahunt: & de eo, in quo uerſatur, periculo tam diu cogitare nil ſinunt: donec ad eũ redacta ſit locum: ut, etiam ſi permittatur, non poſſit. At non abs te talia præſtolabatur amicus tuus: neq; blanditiis, & compoſitis ad conſolandũ uerbis de-

ceptum iri se iudicabat: ut in maximo periculo constitutus, abs te insuper circũueniretur: & non ante suum discrimen permitteretur, q̃ in illud absq; ullo remedio deueniſſet. Hæccine est ergo illa beneuolentia, qua erga se esse te olim putauit? Hæccine illa amicitia, quam inter vos mutuam cõsuetudo longa connexuit? Hæccine charitas, qua proximum tuum sicut te ipsum & dilexisti, & diligis? Quid rogo amplius faceret inimicus? Quid faceret, qui illum perpetuo perditum cuperet? Quid, qui iustissimas aduersus eum inimicitię causas habuisset? Equidem dici audiui: medicũ misericordem in causa esse vt vermibus scateat plaga: crudelem vero curare perbelle. Ob eam'q; rem constat & illius misericordiam omni crudelitate, & crudelitatem huius omni esse misericordia meliorem. Non est, non est inquã hæc amicitia: sed inimicitia: non beneuolentia: sed odiũ: non charitas: sed inuidia. Quę blandimẽta appellas: insidię sunt. Quas consolationes vocas, doli. quam bonam valetudinis recuperandæ spem nominas: certus animæ iteritus est. Proinde si odisti: amare ne simula: si amas: quæ amici sunt age: neq; duplici te sorde cõmacula: altera inimicitiarum, mẽdacii altera. Minus peccaret, qui aperte inimicum se diceret. Cui bone valetudinis, & vitæ huius nulla est spes: is de alia vita cogitare compellitur. Nõ potest

enim homo velle non esse: & qui se hic nulla ratione, esse posse intelligit: de loco iam, quo sibi migrandum est, cogitat. Nec, si plura sunt loca: & ad eorum vnum necesse est ire: in tormentorum potius, q̃ in beatitudinis locũ (modo eligendi ius habeat) ibit. Habet autem ius eligendi, quẽcunq; admissorum in Dei legem pœnitet vere: & eum vere pœnitet: qui & moriturum, & ante scientis omnia iudicis tribunal ducendum se nouit: quem ad misericordiam sicut tunc nulla rõne flecti posse, ita nunc nulla ratione nõ flecti posse, intelligit: vsqueadeo: vt vna persæpe lachrymula, maximas quasq; culpas, & culparum supplicia infinita, remittere cõsueuerit. Miserator quippe est, & misericors dominus, longanimis, & multum misericors. De cuius misericordia, quisquis dicere aggrediatur: tanta dicat oportet: q̃ta, & de ipso Deo. nihil est quippe aliud misericordia eius, q̃ ipse, cuius misericordia est. Quãobrem non tales, non quęso tales sint, qui amici aut sunt, aut credi volunt: sed verum, quod vnicuiq;, præcipue autem amicis debetur, dicant: vel, si dicere non sustinent, abeant: & illis dent locum, qui dicere parati sunt: vt ne, cum boni nil faciant: tum eorum qui essent facturi, occupent locum.

Quid a' spiritualibus amicis circa confessionem, testamentum, rei familiaris curam, amico

rum carnalium eiectionem, cōmunionem, vnctionem extremam, spei recuperandę valetudinis adēptionem agi oporteat.

CAP. II.

VNC ad spirituales amicos, quorum in tanto discrimine per quam necessaria bonitas est: nostra se flectat oratio. Vt enim in acie contra hostes instructa, sic & in hominis Christiani morte, cum de anima contentio est: suū quisq; officium sciat oportet. Atq; in bello quidem, sæpe pro loci, uel temporis, aut inopinatæ alicuius rei occasione, nouum repente consilium, ineundum est: alioquin in supremū discrimen rerum summa deducit. In hoc aūt nostro certamine tanto magis: quāto & astutiorē, & callidiorē, & magis uersipellē, sumus aduersariū habituri: qui nō uiribus cōfidens, sed dolis, nullum aliqñ uicit, nisi volentē. Velle aūt facit: dū dicit, malū bonum, vel bonū malū: dū transfigurat se in angelū lucis: & pro fide, sine qua impossibile est placere Deo: perfidiā suadet: dū iudicis, vel talē esse iustitiam prædicat, ut nullus apud eū sit penitus misericordiæ locus: vel cōtra, misericordiā talem: vt iustitiæ nullus: dum mortis doloribus, & periculis inferni circundato, dolores alios adiicit: sicut scriptum est: Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt:

& ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt: dum fortiter repugnantem ad ſe facit redire: &, q̄ contra omnia firmus atq; immobilis ſit cogitare: vt qui nihil habet, quod non acceperit, quaſi tamen non acceperit, glorief: Dum temporalium ſubinde rerum cogitationē ingerit: vt de quibuſcunq; aliis rebus magis, q̄ de ſeipſo ſolicitus ſit: dum alia deniq; eiuſmodi facit, quæ deceptum fraudibus animum vt vinci velit inducant. Non enim ignoramus aſtutias eius: neq; ſine cauſa ſcriptum puramus: q̄ ſerpens callidior erat cūctis animantibus. Contra huius itaq; dolos quid prius, qd poſterius fieri neceſſe ſit, ipſi decernent: & quia celerius interdum q̄ putabatur mors aduenit: interdum vero non aduenit quidem: ſed facultatem loquendi, vel vſum aufert ratiōis: quicquid optimum factu putauerunt facient. Nam ſi loquendi nondum facultatem amiſerit: curabunt vt quæ in longinquo præceptorum genere, ſanos atq; incolumes agere oportere docuimus: ſi nondū acta ſunt, agat. Peccata, quæ in Deum commiſit, vel proximum: fateatur: Amaro propterea animo ſit: ſatiſfaciat: vel ſatisfacere (ſi ſuperuixerit) ſpondeat. Extra communionem ſi ob ſuum aliquod facinus eſt: Eccleſię ſe iuſſis, ſi conualuerit, obtēperaturum promittat. Peccatū ſi quod piā perpetrauit: cuius ad ſummū pontificē, vel ſuæ ciuitatis ep̄m, aut certe alium

aliquē,pertineat absolutio: pro illius se libito, satisfacturum,si valitudinem recuperauerit, ob liget. Habeat pro his omnibus,quibus cōmacu latū se meminit:quē in eum vsq; diem fortassis verum non habuit,voluntarium dolorē. Agūt quippe pœnitentię signa,complures,quos vere nō pœnitet. At eum nō mortis, aut infernorū suppliciorū metus pœniteat,sed dei:quē tot tā tisq; beneficiis affectus,quotidie ingratissimus oīum mortalium tam nefarie lædere nō est ve ritus:amore,ac tpis breuitatē doloris magni tudine cōpensare contendat:atq; vt semel dicā (non.n.eādem repetere ociū est)si pater fami lias, aut hoc genus aliquid fuerit:curent vt do mui suę disponat. Hoc.n.in Ezechia rege Iuda prophetam Esaiam legimus obseruasse:præser tim cū ea ex re(si conualuerit)detrimenti nihil, sin mortuus fuerit,ipse,aliiq; vtilitatis plurimū consecuturi sint. Creditoribus satisfaciat. Debi torū rationes,vt ne qua post eius mortem ītet eos,heredes'ue suos controuersia oriat:diluci de,atq; aperte describat: & quæ loco moueri pñt:de his,si sic necesse fuerit, tabellionis ma nu, adhibitis testibus,monumentū aliqd' fieri iubeat:testīm faciat:de sepultura,deq; aliis sta tuat:quibus oībus,ut ita fiāt:ex oī amicorum, aut cōsanguineorꝝ numero duos,plures'ue bo nos & graues uiros præficiat. Nā quæ pauperi bus,aut ecclesiis legare statuerit:melius multo

valitudiné poterit,si earú rerum ignarus non
est:tanq; vnũ se & astantibus exhibebit,dicens,
rñdens'ue singulis:quem ad modũ ea in re fie
ri solet.quod si ea eruditione non est: aut quo
minus hæc agat,valitudine impeditur: orabit
spiritu:orabit & mente.Tum vero subtrahatur
ei spes omnis valitudinis recupandę.si.n. nul-
lo genere fieri possevt euadat,crediderit:primũ
omnium,cætera,quasi quæ ad se nihil ptineãt,
facile a spernabitur:deinde qd necessarium in-
tellexerit,tõne faciet volũtarium:postremo ob
firmato in ea re animo,ẽt si certus vitę spõsor,
accedat:mori potius volet:& cum Paulo apo-
stolo dicet.Dissolui & esse cum Christo, mul-
to magis melius est.Nam vt ne mortẽ supra q̃
ęquum est metuat,miseriarũ huius vitæ,ac futu
ræ beatitudinis cogitatio faciet. Nemo est.n.
(vt puto)qui non & in multis aliquãdo mise-
riis fuerit:&,quia nihil ferme' aliud afferre vi-
ta hæc solet:fore se quoq; formidet. Futuræ au
tem vitæ beatitudo tum sempiterna est,tumve
ro tanta,quantam ne cogitare quidẽ humanũ
ingenium possit.Siquidem oculus non vidit:
nec auris audiuit:nec in cor hominis ascendit,
quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum.
Qui vult ergo,& ab illis eripi,& ad istam pdu
ci: moriat necesse est:moriatur autem libenter.
Alioquin quomõ fieri eorũ cõpos merebitur,
ad quę inuitus accedit:Et quidẽ si tãti esset cor

minis Christi Iesu sacramentum porrigat: ut, quoniam dominus ait: Qui mãducat meã carnem: & bibit meum sanguinem: in me manet & ego in eo: princeps mundi huius, ad eum uenies, ac in illo manere iam uidens, in quo sui nihil inuenit, discedat: & utrũq; auferre non ualens, quia in eorũ altero non habet quicq̃: nec ab altero, altero separare, qa in Christo maneat: & Christus in eo, vtrũq; dimittat. Mãducet autem illud ore: sed ita: ut fide prius manducet. Alioquin manducare indigne, & iudicium sibi mãducare intelligat. Qui.n. mãducat & bibit indigne: iudiciũ sibi mãducat, & bibit. Hoc genus cibũ suis iccirco dñs dedit: ut ne, si ieiunos eos dimittat: in uia deficiãt. Grandis.n. eis restat via: & multo (puto) grandior, q̃ Heliæ: cũ ad montẽ Dei Oreb ambulaturus, quem sub iunipero repit, subcineritium panem comedit. Hoc ubi rite perægerit: & nulla iam reliqua ualetudinis recuperandæ spes fuerit: ea se unctione liniri exposcat, cui supremæ est nomẽ: ut leuium ẽt peccatorũ ueniã consecutus, pulcher & nitidus migret a' carcere in libertatem, a' tenebris ad lucẽ, a' lachrymarũ valle ad gaudium sempiternum, a' morte ad vitam, a' terra ad cœlum, a' miseriis ad felicitatẽ, ab hominibus ad consortiũ angelorũ, a' creaturis ad rerũ oĩum creatorem. Et in his quidẽ, qui ab ecclesia instituti sunt, ritus seruabitur. Ipse vero, quantũ per

valitudiné poterit,si earú rerum ignarus non
est:tanq; vnũ se & astantibus exhibebit,dicens,
rñdens'ue singulis:quem ad modũ ea in re fie
ri solet.quod si ea eruditione non est: aut quo
minus hæc agat,valitudine impeditur: orabit
spiritu:orabit & mente.Tum vero subtrahatur
ei spes omnis valitudinis recupandę.si.n. nul-
lo genere fieri possevt euadat,crediderit:primũ
omnium,cætera,quasi quæ ad se nihil ptineãt,
facile a spernabitur:deinde qd necessarium in-
tellexerit,tõne faciet volũtarium:postremo ob
firmato in ea re animo,ẽt si certus vitę spõsor,
accedat:mori potius volet:& cum Paulo apo-
stolo dicet.Dissolui & esse cum Christo, mul-
to magis melius est.Nam vt ne mortẽ supra q̃
ęquum est metuat,miseriarũ huius vitæ,ac futu
ræ beatitudinis cogitatio faciet. Nemo est.n.
(vt puto)qui non & in multis aliquãdo mise-
riis fuerit:&,quia nihil ferme' aliud afferre vi-
ta hæc solet:fore se quoq; formidet. Futuræ au
tem vitæ beatitudo tum sempiterna est,tumve
ro tanta,quantam ne cogitare quidẽ humanũ
ingenium possit.Siquidem oculus non vidit:
nec auris audiuit:nec in cor hominis ascendit,
quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum.
Qui vult ergo,& ab illis eripi,& ad istam pdu
ci: moriat necesse est:moriatur autem libenter.
Alioquin quomõ fieri eorũ cõpos merebitur,
ad quę inuitus accedit:Et quidẽ si tãti esset cor

pus,quãti est anima:qui solam corporis mortẽ subiret:dimidiatã sui totius mortẽ subiret. Cum vero minoris sit multo:atq; ob eam rem tanto minus dimidiatã subeat,q̃to pluris est rõ nis particeps anima, quæ ad similitudinẽ Dei est facta,q̃ perturbationũ & corruptionis plenum hoc corpus,qđ cum peccatoribus cõmune est nobis:minimũ doleat necesse est. Præterea cum sciat oẽs omnino mori:& ab hac lege ne Dei quidem filium secundũ carnẽ, exceptũ fuisse:quod mutari non põt,id libenter ferre, bene instituti ingenii est. Quæ cũ ita se hẽant: tantũ abest vt molestos esse existimen, qui valitudinis recuperandę spem subtrahunt:vti gratias eis haberi,atq; agi,&(quẽadmodum libro Regum secũdo legit)mercedem dari oportere pro nuncio,putem. Quia tñ fieri solet,vt interdum,cum id qđ dicitur non displicet,dicendi modus odiosus sit: bene (arbitror) erit vt,q hanc susceperе prouinciam:sic nullam esse illi reliqua ualitudinis,aut vitę huius spẽ moneãt: vt ea ex re ei gratulandum esse iudicent:sibi vero,q̃ digni habiti non sunt,qui simul migrarent,dolendum. Iturus est.n. vbi,non per,speculum in enygmate,sed facie ad faciẽ,&sicuti est, Deus videbitur:iturus vbi qđ est ex parte,euacuabitur,& qđ perfectum veniet:iturus vbi fidei certitudo succedet:res spei:charitas autem, quæ hic haberi perfecta nõ potest:habebit pfe

ctiſſima: iturus vbi quieſcit a laboribus: & ſuos cuius q; authores opera ſubſequuntur: Iturus vbi in ſecula ſeculorum laudabitur Deus: & torrente voluptatis diuinæ vnusquis q; potabitur: Iturus, vbi neq; ſatietate deſiderium fraudabitur: neq; in ea rurſus faſtidium ſentietur: quinimo deſiderium augebitur: Iturus, vbi pax Dei quę exuperat omnem ſenſum: intelligentiam vniuſcuius q; cuſtodiet: vbi deniq; omne bonũ habebitur, & nullum contra ſentietur malum. Quod ſi pp unũ aliqd horum gratulandũ cui libet foret maiorem in modũ: quanto magis gratulandũ eſt, propter omnia? Quãquam ipſi quidẽ omnia complexi non ſumus: quinimo nec minimã (puto) eorum partem, quæ ibi cumulatiſſime habiturus eſt. vt regnum: de quo in Euangelio dominus ait: Venite benedicti patris mei: poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi: Vt dulcedo: de qua dicitur per Prophetam: Qua m magna multitudo dulcedinis tuę domine: quam abſcondiſti timentibus te: perfeciſti eis, qui ſperant in te: in conſpectu filiorum hominum: Vt voluptas: de qua per eundem Prophetam: Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos: vt deniq; alia plurima. Nam (ſicuti ſupra diximus) oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum. Gra

tulandum est igitur illi, qui de tot tantis q; huius uitæ malis ad tot tantaq; alterius vitę bona proficiscitur: & timendum, ne, morte tardius ueniente, diutius hic moram trahere compellatur. Quantum & enim interuenerit moræ, tantum de beatitudinis diuturnitate, subtrahatur oportet.

De interrogationibus, documentis, minis, & precibus, quibus a' spiritualibus amicis adiuuandus est illę, qui morit. Cap. III.

VM itaq; sic ei præsentis uitę spem omnem ademerint ut q; non simul ipsi morituri sint, & dolere se dicāt: & reuera doleant: eumq; alterius uitę desiderio inflamatum, ad hoc redigerint: ut, qui paulo ante mori timuerat: nūc iam timeat non mori: quo magis de hominis salute sint certi: &, si qd intra mentis penetralia, & animi (quę in unoquoq; multę sunt:) latebras minus bonū, minusq; ordinatū latet, educāt: iterroget necesse est illū q inter eos sacerdos est, put in sequentibus ostendemus. Facienda sunt autē hæc priusq̄ loquēdi facultate, & rōnis vsu priuetur: Q d si loquendi tm̄ facultate priuatus, vsum adhuc habeat rationis: facienda sunt hęc nihilominus: & nutibus expectanda rm̄sio. Nā si nutibus, & manuum quodā motu, interdum vero vbi difficilius aut vehemētius aliquid exprimendū fuerit, etiā voce in vlulantis morem

emissa,muti quicquid volunt,significant:signi
ficare & ipse profecto nutibus poterit: quonā
in his,quæ ab se perquiruntur,animo sit: cum
præsertim affirmare,aut negare solū oporteat,
qd' vnicuiq;,& notissimum est,& facillimū. Et
quidē,si minus rēcte ad singula quęq; rñderit:
doceri eum oportet:atq;,vbi parū documenta
profecerint:minas etiā addi:iudicis ei aspectū
terribilem ante oculos poni:ignem æternum,
qui paratus est diabolo,& angelis eius, qualis
quantus'q; eum maneat,declarari:tum fletum,
& stridorem dentiū,tenebrasq; dēsissimas,mœ
rorem perpetuum,miserias infinitas, demonū
turculentos vultus,seruitutē miserimā obscuris
simū carcerē,mortem imortalē: omne deniq;
malum:& vniuersa hęc sine vlla euadendi spe,
sine vllo respirationis leuamine,sine vlla boni
cuiuspiam ad mixtione,nisi resipiscat,passurū:
vt vel sic territus, ad salutis tramitem redeat.
Quosdam.n.hoc modo ad viam redire cōpul
sos non ignoramus.& nihil refert,quo quis pa
cto ordo seruet: dum aliqua ratione seruetur.
Non me latet hoc loco:ei,qui iam iam'q; mo
riturus est,maxime periculosum esse talia è vi
cino audire. Solēt quippe salutis auferre spem
omnem:& tam saluari sine spe nemo potest, q̄
sine fide. Sed,cum illinc quidem q; minus re
cte responderit certissime perituū intelligam:
hinc autem,ut metu ad salutis tramitē redeat,
spei

hinc autem, ut metu ad salutis tramitē redeat, spei aliquantulum habeā: hoc ei, qui sic ægrotat, remedium adhibendum esse, non dubitauerim. Siquidē ait, per Ezechielem dominus.

Si dicente me ad impium, morte morieris: nō annūciaueris ei: neq; locutus fueris: vt auertatur a' via sua impia: & viuat: ipse ipius in iniquitate sua morietur: sanguinem autē eius de manu tua requiram. si autem tu annunciaueris impio: & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & a' via sua impia: ipse quidem in impietate sua morietur: tu autem animam tuam liberasti. Nam seu fiat in eo, quod scriptum est: Timor domini expellit peccatum: scire debeo: q;, qui conuerti fecero peccatorem ab errore uiæ suæ: saluabo animam eius a' morte: siue rursus illud fiat, qd' alio loco scriptum est: Impius, cū in profundum venerit peccatorum, cōtemnit: quandoquidem ego officio meo functus fuero: nō erit cur de manu mea quispiam sanguinem eius requirat. Solent autem (ni fallor) etiā corporum medici, hoc obseruare. Nam cui nullum, quo minus moriatur, nisi periculosum remedium est: illud ipsum remedium adhibent: &, siquidem moriatur: tanq; de eo, qui omnino moriturus fuisset, minus dolent: sin contra sanetur: tum uero & gaudent, & gratulant' maiorem imodum. Hos autem sicut uiuos ecclesia intra suorum numerum, nō admitteret: ac per

errorem, vel negligentiam, uel certe metũ, eorum, qui ecclesiæ præsunt, admissos, idẽtidem tamen foris esse non dubitaret: ita ecclesiastica sepultura indignos, asini sepultura, sepeliri iubet: ac per imprudentiã, vel incuriã, vel timorẽ eorum, qui ecclesiis prę sunt, ecclesiastica sepultura sepultos, in malũ suum, sepultos esse non dubitat. Igitur (vt ad id, unde digressus sum redeam) qui minus recte ad singula quęq; rñderit: si neq; documentis, neq; minis ad primum statim congressum adduci potest, ut in salutis tramitem redeat: non ob id tñ continuo deserendus est: sed nunc hoc, nunc illo remedio diligentissime pertractandus. Tandiu quippe de salute nullius desperandũ est: q̃diu hic viuitur. Et fieri potest: ut quem unũ, autem aliud remedium non curauit: curent multa: & quẽ multa semel tantũ adhibita non curarunt: curent eadem, iterũ atq; iterum repetita. Non enim uno semper ictu succiditur arbor: ea prę sertim, quæ radices altius egit: & multis iã annis induruit. Adiuuandus est etiam precibus, si forte, quod ipse accipere dignus non est, mereantur amici spũales accipere: aut certe sancti: quorum per eos auxilium imploratur. Multum enim valet deprecatio iusti assidua: longe autem plus beatorum, qui cum Deo sunt, ciuium authoritas. Et uix fieri potest: ut quod a' plurimis ingenti studio petitur: nõ paulopost accipiatur, si non

propter amicitiam, saltem propter perseuerantiæ, eorum, qui petunt, improbitatẽ. Neq; hoc ideo dixerim: q̃ pro eo, qui ita sit aiatus: q̃diu in errore persistit, exaudiri quẽpiam posse, existimem: aut quod sic pro aliquo interpellandum arbitror Deum: ut in errore suo persistẽs, saluetur: (hoc enim ab eo, qui summe iustus est q̃s nisi mẽtecaptus petere auderet?) sed qđ extorqueri multoꝝ orationibus posse non despe rem: ut luce veritatis illuminatus, aut auxilio diuino adiutus, aut bonitate Dei gustata, sententiam mutet: errorem corrigat: defleat'q̃ peccatum: & recte, uel sero respõdere incipiat. Quod si nec sic in iustitiæ tramitem redit: & obfirmato in malum suum animo moritur: tum demum, quia nihil est amplius, quod in eo agere possint spirituales amici: deserendus: & sepultura asini sepeliendus est.

Quæ amicorum spiritualiũ in eo, qui moritur, adiuuãdo sint partes: Si ex responsione illius, cum ab una earum, quæ superiore libro sunt dictæ, tentationum impugnari deprehenderint. Cap. IIII.

VO autem pacto docendus, quoue adiuandus sit modo, dictu difficillimum est. Neq; enim oẽs aut animæ morbos, aut antiqui hostis insidias intelligimus: cum ab ea utplurimũ parte impetum facere soleat, vnde minime puta-

batur. Et certum est, tam illos, nisi intelligantur, curari, q̃ has, nisi detegãtur, uitari non posse. Vt tamen in his quoq; uelut quandam demonstremus uiam: quoniam superiore libro quales contra morientẽ struat insidias, & quid contra, facere debeat Christianus homo, docuimus: non ab re fuerit earum ordine non mutato, quæ saltem in eis amicorum spiritualium partes existãt, breuiter perdocere: ut, si ab una qualibet earum impugnari eum ex responsione deprehenderit: in prõptu esse possit, quid agant. Et primum quidem quæ auxilia, contra singulas quasq; illarum ipsum sibi afferre oportere docuimus: ex eis ut quidq; optimũ, & impugnationi accõmodatissimum duxerint, ipsi decerpant oportet: ei'q; sumministrent. præterea uero, si perfidia laborare perspexerint: Symbolum ab eis alta voce iterum atq; iterum dici inter prima huius mali remedia fuerit: non solum, quia de eo quilibet facilius cogitat, quod præsente se dicit: & qui de fide sic cogitat, ut in Symbolo dicitur, male cogitare nõ potest: uerum etiam quia vel eorũq, ui illud pronunciãt, fide, vel uerborum, quæ audire spiritus immundus non sustinet, potestate, fugere ex eo loco inimicus compellitur. Si vero in desperationẽ cadere uiderint: bona ei sua commemorent: & unumquodq; quantũ sine adulatione, aut mendacio possunt, exaggerantes, bene illum spera-

re compellant: tantũq; ſtudeant releuare: quantum aſtutia inimici deiectũ aſpexerint: uerum hæc ita: ut non ſibi attribuat, ſed Deo, quæ fecit: ſciens, non eſſe ſufficiẽtes cogitare nos aliquid ex nobis quaſi ex nobis: ſed ſufficientiam noſtram ex Deo eſſe: & ſic operum ſuorũ mercedem recepturũ ſe ſperans: vt pro gratia, gratiã ſibi fieri nouerit. Sed & quæ paſſus eſt mala (prętereq; ſi quorum memoria in iram contra eum, qui iniuſte intulit forſitan, aut in huiuſcemodi aliud excitandus putetur) ei carptim ſingula enumerent: ut cum ea Dei iudicio, propter peccata ſua, ſit paſſus: (non eſt enim malũ in ciuitate, quod non fecerit dominus:) nullã, aut certe tanto minorem pro eis luſturũ ſe pœnam confidat. Siquidem tam ad iuſtitiam Dei pertinet: eum, qui dignas unius alicuius peccati pœnas dedit: pro eodem denuo non punire: & pro parte punitum, rurſus non punire pro toto: q; innocentem, & iuſtum non interficere. Quod ſi mala nulla ſit paſſus: (q;q; quis eſt, qui de ſe iſtud dicere ualeat:) aut minora ſit paſſus, q; meruit: condonatum ſibi ſupplicium totum, aut quod minus fuit exiſtimet, uel propter bonum aliquod opus, quod fecit, uel propter ſancti alicuius meritum: qui pro ſe ſatisfecit: uel propter liberalitatem iudicis: qui reis miſericordiæ ianuam patefecit. Nam (vt Epheſiis ſcribit Apoſtolus:) Dei donum eſt, non ex operi-

bus,vt nequis glorietur. ipſius enim ſumus fa/ctura. Et tamen,ſi condonatū non forent: quan taſcunq; in hac vita, vel futura ſubeat pœnas: præ illius,quod aliquando habiturus eſt,gaudii cōparatione nihil eſſe cognoſcat. Non ſunt enim condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam,quæ reuelabitur in nobis. Et leuia iudicari oportet,quæcunq; habitura ſunt finem. Quanq̄ quod non condonetur, diffide re,q̄diu uiuit,non debet. Poſſunt enim qui pro eo intercedunt ſpirituales amici, maxima promereri: Maiora vero haud dubiū ſancti,& ſanctæ,chorus'q; ille angelorū egregius: qui pro ſingulis quibusq;, die ac nocte, dominum interpellare non deſinit: cum teſte domino noſtro Ieſu Chriſto gaudiū ſit eis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: q̄ ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Poteſt & ille, qui a' dño ei cuſtos adhibitus peculiarem eius curā ſuſcepit: & ille, quem ſanus atq; incolumis uenerari præ cęteris conſueuit: qui in ſuā eum fidem recepit: & ille, cuius ſortitus eſt nomen: & alii plurimi, qui cōicato conſilio, perinde atq; agentes rem ſuā, pœnam ei omnem deprecari non ceſſant: quos uix credi fas eſt a' Deo exaudiendos nō eſſe: pōt & ipſe: ſi ad ſe rediens,aio,q; ſic Deū offenderit, mœſto ſit. Siquidē ſacrificiū Deo eſt ſpiritus contribulatus: & cor contritū, & humiliatū Deus

non despicit. Quod si ad impatientiã declinare aduerterint: rationibus, exẽplis, authoritatibus, quã m possunt maxime ad malor tolerantiá animent. Non enim permanere ita diutius pñt: sed aut ipse dolorẽ relinquet: aut dolor ipsum: iterea ferat, si exiguus est: quia facile fertur: si grauis: quia gloriose: uideat q ut non tam durus dici debeat dolor, q ipse mollis. &, seu multi sunt, qui eiusmodi mala tulerint patienter: pudeat unũ nõ esse ex multis: siue sunt pauci: hoc ipso speret: se unũ esse posse ex paucis. Ponat sibi ante oculos martyrũ patientiã: quomodo distenti sint, non suscipientes redẽptionem, ut meliorẽ inuenirent resurrectionẽ: quomodo ludibria, & uerbera experti, insup & uincula, & carceres: lapidati sint: secti sint: tentati sint: in occisiõe gladii mortui sint: quomodo circuierunt in melotis, & in pellibus captinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & in spelũcis, & in cauernis terrę: & sciat se ne minimã quidem adhuc eor malor partem pertulisse. Cogitet Christi capitis martyrum alapas, flagella, coronã spineã, crucem, clauos. Et si p alienis culpis talia passus est dominus: quid pro suis pati debeat seruus agnoscat. Meminerit, apostolis a dño dictũ fuisse. In patientia vestra possidebitis aias vestras. Meminerit Petrum in epla sua scripsisse: Modicũ

nunc si oportet contristari in variis tentationibus: Et Paulū in sua: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis: ut ihabitet i me uirtus Christi: Et Iacobum itidē in sua: Probatio fidei uestræ, patientiā operatur: patientia aūt opus pfectum habet. Quo enim pacto martyriū toleraret, qui corporis ægritudinē tolerare non pōt? Quomodo acciperet crucē suam: & sequeretur Christum: qui ob tantulū doloris obmurmurat? Quomodo animam suā perderet propter Christum: qui ne Christo quidem tradit eam libenter? Porro si nimia suarum uitium confidentia stimulari perpēderint: quid sit, aut quid possit, ei subinde ante oculos ponat. Commoneant: hominem esse, ignorantię, fragilitatis, & uoluntatis non bonæ plenum: cuius, nisi q̄ dominus adiuuit eū: paulominus in inferno anima habitasset. Nam & q̄ ab originali peccato per baptismi gratiam ereptus est: & q̄ per Dei misericordiam suorum sæpius peccatorum ueniam habuit: & q̄ uires ad resistendum diabolo, quātas necesse fuit, accepit: & quod nō permissus fuerit tentari super id, quod poterat: sed factus etiam sit ei cum tentatione prouentus: omnia hec Dei dona sunt: Dei beneficia sunt: Dei munera sunt. Sic enim ait Ephesiis scribens Apostolus. Gratia estis saluati per fidem: & hoc nō ex uobis: Dei enim donum est: non ex operibus: ut nequis glorietur. Quod Dei do-

na sunt: dicat cum Apostolo necesse est. Regi seculorū immortali, & inuisibili, soli Deo honor, & gloria: sibi uero simul cum Daniele, cōfusio faciei: quia peccauit. Postremo, si tēporaliū rerū cura superflua premi persenserint: cœlestia ei ante oculos ponant: angelorū atq; sanctorū pulcherrimos ac beatissimos spiritus: q̄ multi, q̄ ordinati, q̄ concordes, q̄ oi plenitudine bonoꝝ pleni sint, prædicent. Dei uero mirificam bonitatē, & pulchritudinem infinitā, quibus possunt modis, exponant. Non famē apud eos esse, non sitim, non somnū, non æstum, nō frigus, non lassitudinē, non laborem, nō tarditatē, non ignorantiam, non timorē, non dolorem, non discordiā, non pudorem, non paupertatem, non ignominiam, non mœrorem, non infirmitatē, non mortē: sed omnibus affluentem uoluptatibus uitam, & eam honestā atq; perpetuam: de qua cū cogitaret Propheta: Elegi, dicebat, abiectus esse in domo Dei mei, magis q̄ habitare in tabernaculis peccatorum. Et rursus. Melior est dies una in atriis tuis super milia. Et alio loco. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Quā ante oculos hns Apls ad Philippēses scribebat. Dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius est: & quę mihi fuerunt lucra: hæc arbitratus sum pp Christum detrimēta. Et statim post. Existimo oīa detrimentū esse, pp eminētem scientiam Iesu Christi domini mei:

propter quē omnia detrimentum fecit & arbitror ut ſtercora: ut Chriſtum lucrifaciam. Nam his comparata rerū temporalium quantum uis magna poſſeſſio, & detrimentū, & ſtercus eſſe quoddā videbitur immundū, fœtidum, nihili: qđ ab ſe auferri, & procul, ita ut nunq̄ ſibi amplius ante oculos ueniat, abiici uolet: nedum illius cura ſupflua tenebitur. His autem oĩbus, ſi ſpatium fuerit: & cū uſu rōnis uiſum quoq̄, & auditum retineat: adiiciendæ ſunt lectiones, Euangeliſtarū quidem, quæ de morte ſaluatoris loquuntur: alioꝝ vero ſanctorū illę potiſſimum, quæ affectuū plenæ, & ad rem accōmodatiſſimæ videbunt: hiſtoriæq̄ in primis martyrū, aut diuina præcepta. Et oſtendēda ſubin de crucifixi Saluatoris effigies: ut per quos maxime ſenſus ſanus atq̄ incolumis ad fidē Chriſtianā deuenit: per eos maxime infirmus, & moriens, conſeruet, adiuuetur, augeatur. Q đ ſi horum retinuerit neutrum: tota in amicoꝝ ſpiritualium precibus auxilii eius ſpes erit.

Quo pacto interrogari, quid rñdere, quæ p eo, aut cum eo dici oporteat. Cap. V.

VNC quo pacto interrogari, quid reſpondere, quæ pro eo, aut cum eo dici oporteat, videamus: ut vitę fini finē pariter operis cōiungamus. Nā hæc, q̄q̄ ſuo quæq̄ in loco ſparſim poni debere uoluminis ordo poſcebat: ſatius arbitrati

sumus colligere,uno'q; hoc in loco uniuersa p ordinē collocare:ut ne occupatis,& quidē maiorem imodū,occupationē aliam adderemus: si dispersa & longe ab se posita quęrere cogerē tur. Neq; isto contenti,discolores ex nimio titulos singulis quibusq; rebus seorsum posuimus:uti,eoꝝ more,qui Deū in ecclesia laudāt: quid,quis dicere,quid rñdere debeat,scire,apertо statim codice,uniuersis liceret:illud bonitate Dei fore sperantes:ut,qui hæc mente nō duplici præbere morituris obsequia non contempserint:& sibi,& illis inueniant,qđ per Prophetam dñs dicit. Sacrificiū laudis honorificabit me:Et illic:iter,quo oñdā illi salutare Dei.

Interrogationes a sacerdote illi, qui moritur,anteq̄ loquēdi aut intelligendi facultatem amittat,faciendæ: & qd vnicuiq; illarum ipse lingua,uel nutu debeat respondere. si religiosus:hęc interrogat.

FRATER Lætaris in fide Christi moriēs? Lætor. Interrogat. Gaudes,q̄ in hoc potius habitu,q̄ in alio moreris? Gaudeo. Interrogat. Fateris te non tam benefeciſſe, q̄ debuisses? Fateor. Inter. Pœnitet te? Pœnitet. Inter. Vis oīa,quæ cōmisisti mala, & quæ omisisti bona,si conualueris,qđ tñ tibi optandum non puto:corrigere? Volo. Inter. Credis pp te mortuum esse dominū Iesum Christum filiū dei? Credo. Inter. Agis ei hac de

causa ex toto corde gratias? ℟. Ago. Inter. Credis te nisi per mortē eius saluari non posse? ℟. Credo. Adhortatio. AGE itaq; illi mi frater & habe gratias quātas maximas potes: in'q; sola ipsius morte omnen salutis tuæ spem pone. Nihil sit præter eam, in quo fiduciā habeas. Memento eū esse iudicem tuū, aduocatū, & testem, quo apud Deū Patrem mediatore, arbitratu tuo poteris uti. nam pro sui corporis mēbro ipse, qui caput est, semp & ubiq; solicitus, Alapas, Ludibria, Sputa, Flagella, Coronam Spineam, Crucem, Clauos, Arundinem, Aceti Felis'q; Spōgiam, Mortem postremo, & Lanceā offerens, quod tu peccando cū iustitia Dei contraxisti debitum, prius ēt, q̄ contraheretur, dissolutum ostendet. Si uero religiosus non est: interrogat eum hoc modo.

CREDIS frater oībus articulis fidei / prīcipalibus? insuper & toti sacræ scripturæ per oīa pro sanctorū, catholicorū atq; orthodoxorū sanctæ Matris Ecclesiæ doctorum expositione? ℟. Credo. Interrogat Detestaris omnes hæreses, errores, & superstitiones ab ecclesia reprobatas? ℟. Detestor. Inter. Lætaris te in fide Christi: & sanctæ matris Ecclesię unitate, atq; obedientia mori? ℟. Lętor. Inter. Recognoscis te creatorem tuū sæpe multifarie grauiter offendisse? ℟. Recognosco. Inter. Doles ex animo, q̄ bonitatem illius, peccata peccatis ad-

dendo contempseris? ℟. Doleo. Inter. Doles itidem, ꝙ quibus uirtutibus eius beneficio præditus fueras: illis ad tuam ipsius & aliorū utilitatem, negligenter & perperam usus, multa prę termisisti bōa, quę facere potuisses? ℟. Doleo. Inter. Petis omniū tibi ueniam dari? ℟. Peto. Inter. Certū tibi est, si conualueris, (quod tamē optandum non censeo) uniuersa corrigere? ac pro uirili parte, quæ impotenter, ignoráter, aut malicioſe egisti: in melius emendare? ℟. Certum. Inter. Rogas omnipotētem Deum: ut in hac ſnia perſeuerandi tibi gratiam tribuat? ℟. Rogo. Interro. Ignoſcis ex animo uniuerſis, q tibi unquā uerbis, aut factis nocuere uel moleſti fuere: ut tibi quoq; dñs Ieſus, cuius gra iſtud facis ignoſcat? ℟. Ignoſco. Inter. Petis ab uniuerſis, quibus tu unq uerbis, aut factis nocuiſti, uel moleſtus fuiſti, tibi ueniam dari? ℟. Peto. Inter. Vis quæ male abſtuliſti oia, etiam ſi te bonis cedere oporteret: quibus & quāta debes, reſtituere? ℟. Volo. Inter. Credis, pp te mortuū eſſe Ieſum Chriſtū: qui niſi mortuus eſſet, tu ſaluari nō poſſes? ℟. Credo. Inter. Agis ob hanc ei rem ex toto corde gras? ℟. Ago. Mox adhortatur eum ut ſupra dicens. Age itaq; illi mi frater, & habe gratias quantas maximas: & quę ſequuntur. Ad has, interrogationes quiſq; ex corde uerbis, aut nutu reſponderit: eum iter prędeſtinatos eſſe certiſſimum eſt. Qui uero mi

tuus recte responderit: docendus: &, quãdo aliter fieri nequit: etiam denunciatione dãnatiõis æternæ terrẽdus est. Mox ad impetrandã Dei misericordiam, & sanctorum pro eo intercessionem, preces fundantur. Oso ad Trinitatẽ.

DEVS, Qui, ut ruinam reparares angelicam, hominem ad imaginem & similitudinem tuam fecisti: factum'q; ut stare posset, si uellet: naturę primum, post legis, postremo ẽt gratiæ muneribus confirmasti: adesto supplicationibus nostris: & animæ famuli tui de hoc seculo migraturę misericordię tuæ sinum expãde: ut, unde numerus augeri debet in cœlo: inde exultantibus inimicis tuis non augeatur in inferno: qui uiuis & regnas in trinitate perfecta unus Deus per omnia secula seculorum. ℟. Amen. Sequiẽ. Aña. Qui tribulant me inimici mei exultabunt, si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui. Psal. Vsq; quo dñe obliuiscẽris me in finem totus dicitur cũ Gloria patri & repetitur Aña. Oremus.

Oratio ad Deum Patrem.

QVAESVMVS dñe dẽ oõps, Pater domini nostri Iesu Christi, & Deus totius consolationis, potentiam tuam, quã parcendo maxime & miserando manifestas: animę famuli tui infirmæ ac peccatrici oñde: ut quæ miseriarũ est plena: uel nunc esse te patrẽ misericordiarũ intelligat: Per eundẽ ℟. Amen. Sequiẽ

Ant. Secundū multitudinē dolorū meorū in corde meo consolationes tuæ lętificauerūt animam meam. Psal. Deus ultionum dñs, Totus dicitur cum Gloria patri: et repetitur Ant. Oremus. Oratio ad Deum filium.

DOMINE Iesu Christe, cuius & sapiētia conditi sumus, & sanguinis effusione redēpti: insipientis, atq; ingratę huius aiæ preces exaudi: & pręsta: út te, quē & núc apud patrem nr̄m esse credimus aduocatū: & post fore iudicē nō dubitamus: talē in p̄ntia probet, cognoscat, & sentiat: qualē cum decet, q̄ ipse sit aduocatus, & iudex: Qui uiuis & regnas cum eodem Deo patre in unitate Spiritus sancti Deus. Per oia secula seculoꝝ. Amē. Sequit. Ant. Iudica me Deus: & discerne cām meā de gente nō sancta ab hoīe iniquo, & doloso erue me. Psal. ip̄se totus dicitur cum Gloria patri: & repetitur Ant. Oremus. Oratio ad Spiritū sanctum.

SPiritus alme, qui a p̄re filioq; ꝓcedēs, septiformis gr̄æ tuæ dono fideliū mētes firmasti: aīam famuli tui, q̄ minor est q̄dē cūctis miserationib⁹ tuis: sed in te tñ sperare nō desinit: illo nūc igne purifica: quo Apl̄oꝝ pectora, cū sup̄ eos in linguis igneis appareres, purificare dignatus es: ut in quo hoīe sua maligni spūs opa nūc req̄runt: ad eū hoīem, tua ꝓcul dona cernētes, ꝓpius aduētare nō audeāt: q̄ cū eodē Deo p̄re & filio uiuis & regnas Deus per oia secula

seculorũ. ℟. Amẽ. Sequẽ. Aña. Exurgat Deus: & dissipentur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum a facie eius. Psal. ipse totus dicitur cũ Gloria Patri: Et repetitur Aña. Quo facto implorat̃ pro eo sanctorũ intercessio: & primo beatę uirginis Marię. Aue Maria, gratia plena, dominus tecum: benedicta tu in mulieribus: & benedictus fructus uentris tui Iesus. Sancta maria mater dei ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ. ℣. Specie tua, & pulchritudine tua. ℟. Intende prospere procede, & regna. Oremus: TV, quę genuisti, natura mirãte genitorẽ tuũ: quę sola ex oĩ fœminarum cœtu uirgo esse potuisti, & mater, Maria interueni obsecro pro anima famuli tui apud eum, cuius sponsa existis, Deum Patrem: ut esse te aduocatã nostram, eãdem'q; aduocati & iudicis nostri matrem intelligat: & quã Euę nobis culpa induxit maledictionem: tuo iã merito obliteratam, & pro ea benedictionem introductam agnoscens, multo se amplius tuo beneficio recuperasse lætetur, quã eius olim perdiderat maleficio: per eundem Christum dñm nostrum. ℟. Amẽ. Inuocatio Angelorũ. Aña. Gaudium erit in cœlo coram angelis Dei sup uno peccatore pœnitentiam agente, q̃ sup nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia. ℣. In conspectu angelorũ psallam tibi Deus meus. ℟. Et adorabo ad tẽplum sanctũ tuum:

tuũ: & confitebor nomini tuo. Oremus. Oſo.

ANgeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, Virtutes, Dominatiões, Throni, Cherubim, & Seraphim, qbus magnificũ illud prælium cum dracone, & angelis eius pręliãtibus, non prævaluerunt: neq; locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo: aſſiſtite quæſo aĩæ huic peccatrici, ac miſeræ, quã pertrahere ad ſupplicii ſui locũ in contumeliã ueſtram angeli draconis conantur: tu'q; in primis optime ſpiritus, qui ei a' dño cuſtos es traditus: defende eam: ut neq; gaudium illud, quod ſuper uno peccatore pœnitentiã agente uobis eſſe domino atteſtante cognouimus, euaneſcat: neq; q; aduerſum uos prævaluerint ueſtri nobis unq; inimici inſultent: per eundem chriſtũ dominum noſtrum. ℟. Amen. Inuocatio omnium ſanctoꝝ Aña. Amen amen dico uobis: ſiquid petieritis Patrem in nomine meo: dabit uobis. ℣. Lętamini in domino, & exultate iuſti. ℟. Et gloriamini omnes recti corde. Oremus. Oratio.

CIues Dei excelſi, Pſiarchę, Prophete, Apoſtoli, Euangeliſtæ, Martyres, Pontifices, Confeſſores, Virgines, Viduæ, qui gratia ſancti Spiritus animati, uitam ducere in terris meruiſtis cœleſtẽ: & carnẽ ſpiritui ſubiugantes, Principatus, ac poteſtates, mundi rectores tenebraꝝ harũ, & ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, aduerſus quos & uobis tũc erat, & in pſtia nobis

est continua colluctatio: glorioſe uiciſtis: adeſte oro animæ huic afflictæ, quam rapere de manibus ueſtris ſpiritus maligni conantur: eiq; quantum apud cõmunem dominum poſſitis, oſtendite: Tu in primis Beate N. quem uiuens præcipua deuotione proſequi conſueuerat: ut hoſtes ueſtri, ac noſtri, quos olim, cum in carne eſſetis, diuina gratia roborati uiciſtis: non ſe nunc cum, & quia in carne ultra non eſt is: & quia gratia perfruimini ampliore, plus poſſe debetis: aduerſum uos præualuiſſe exultent: per Chriſtum dominum nrm. ℟. Amen.

Inuocatio Saluatoris. Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere, quod perierat. ℣. Erraui ſicut ouis, quæ periit. ℟. quære ſeruum ſuum: quia mandata tua non ſum oblitus.

Oremus. Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, cuius nobis benignitas, & humanitas, cum primũ plenitudo tpis uenit, apparuit: nõ ex operibus quidẽ iuſtiæ, quę fecimus nos, ſed ſecundũ miſericordiã tuam ſaluos non faciens, per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quẽ per te Deus Pater in nos effudit abunde: reſpice ad famulum tuũ, qui nũc cũ ſuis inimicis loquẽs in porta congrediẽ: & pro quo capi, flagellari, crucifigi, & mori, dignatus es: eũ nunc miſericordiſſime Deus, ut non cõfundatur, defende: cogitationes, locutiones, & opera, quæ vel ſe-

cit mala, uel bona non fecit: merito passionis tuæ oblitera: delens quod aduersus eum erat chirographum: & tuæ illud cruci, per quã saluati, & liberati sumus, affigens. Negligentias præterea suas tua, qui ex quo tempore intra uirginis matris uterum conceptus fuisti, usq; ad extremum mortis tuę momentum sine querela conuersatus es: diligentia suppleat: eiq; omnium, qui tibi ab initio mundi placuerunt, bonorum bona opera coniungantur: qui cum eodem Deo Patre, & Spiritu sancto uiuis & regnas Deus in secula seculoꝝ. ℟. Amen. Sequitur Añt. Ego sum uia, ueritas, & uita: dicit dñs: nemo uenit ad Patrem nisi per me. ℣. Principium uerborum tuorum ueritas. ℟. In æternum oĩa iudicia iustitiæ tuæ. Oremus. Ofo.

TV, qui viam esse te, ueritatem, & uitam dixisti: per quem siquis incesserit, saluabitur: qui non uis mortem peccatorũ: sed ut magis conuertãtur, & uiuant: dimitte Deus meus peccata famuli tui, offensiones, & negligẽtias: & quas pro eis dare commeruit pœnas, tuis, qui pro omnibus luere dignatus es, pœnis exolue: ut in eo saluando neq; misericordia iustitiam minuat: neq; rursus iustitia misericordiã auferat. Memento amoris: memento charitatis, quæ te pro nobis hominem factum, inter nos uiuere, & pro nobis mori coegit: eumq; ad pulcherrimum aspectum tuũ, amplexumq;

amantissimum inter suauissima oscula expirare cõcede: qui uiuis & regnas cũ Deo patre. ℟. Amẽ. Cõmẽdatio aiæ Deo Patri. Añ. Clamãs Iesus uoce magna ait: Pater in manus tuas cõmẽdo spũm meũ: Et hoc dicens expirauit. ℣. In manꝰ tuas dñe cõmẽdo spũm meũ. ℟. Redemisti nos dñe Deus ℣itatis. Oremus. Oro.

IN manus tuas æterne Pater famuli tui, quẽ Christi sanguine redimere dignatus es, spiritum cõmendamus: ut memor & cõmendationis, qua idẽ Filius tuus in cruce pro nobis pendens, suum tibi spiritum cõmendauit: & exauditionis, qua tu sanctissimam eius aiam cum a᷑ speciosissimo illo corpore separaret: intra charitatis tuæ sinum ineffabiliter suscepisti: huius quoq; famuli tui aiam, qui corporis, cuius idẽ Filius tuus, caput existit: per gram tuam membrum effici meruit: cũ a᷑ suo separabitur corpore: idẽtidem intra misericordiæ tuæ sinũ Deus ueritatis excipias: per eũdem dñm. ℟. Amen.

Inuocatio beatę Mariæ. Añ. Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatã me dicent omnes generationes. ℣. Diffusa est gratia in labiis tuis. ℟. Propterea bũdixit te Deus in æternum. Oremus. Oratio.

MAria uirgo benedicta, cuius humilitas & uirginitas tñ apud cõmunem deum posse promeruit, quantum & uelle dignatur: per lignum sanctæ crucis, in qua Filius tuus

dominus noſter exaltatus, omnia traxit ad ſe ipſum: & tartarei draconis caput cõtriuit: oſtẽde quæſo famulo tuo formoſiſſimã faciẽ tuã, quam contueri ſpiritus maligni non audent: eumq; in hac hora pręcipue ab omni eoꝝ fraude, ab aſpectu teterrimo, ab anguſtia corporis, & animæ liberatũ, ante eiuſdem Filii tui thronum conſtitue: &, quam ipſe, de ſuis operibus mereri non poteſt ueniam: eam tu tibi, quæ illius etiã mater effici meruiſti: donari expoſce, per eundem chriſtum dñm nr̃m. Amen. Inuocatio beati Michaelis Archangeli. Añt. Factũ eſt prælium magnum in cœlo. Michael, & angeli eius præliabantur cũ dracone: & draco pugnabat, & angeli eius: & non ualuerũt: neq; locus inuẽtus eſt eoꝝ amplius in cœlo. ℣. Benedicite dño oẽs uirtutes eius. ℟. Miniſtri eius, qui facitis uoluntatem eius. Oremus. Oratio.

INuictiſſime Dei noſtri pugil archãgele Michael, aſſiſte oro, animę fratris nr̃i. N. in hoc uitæ mortisq; confinio trepidanti: ut aduerſarius tuus diabolus, qui eam tanq̃ leo rugiens, expectat, ut deuoret: pręſentia tua perterritus fugiat: ipſaq; a' corporis uinculis abſoluta: ad refrigerii ſedem, quietis beatitudinem, & luminis claritatem, te ducente ſecura introeat, per Chriſtum dominum noſtrum. ℟. Amen. Inuocatio alia Saluatoris. Añt. Clamauit Ieſus uoce magna, dicẽs. Heli heli la mazabathani:

hoc est: Deus meus, Deus meus: ut quid dereliquisti me? ℣. Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? ℟. Longe a' salute mea, uerba delictorum meorum. Oremus.

Oratio.

Et ego eam te uocem precor pientissime Iesu, qua pro nobis inter dolores atq; tormenta moriturus, ut homo derelictum te a' Deo Patre clamasti: ut miserationis tuæ auxilium hac hora, uel forte momento famulo tuo ne subtrahas: tãta est enim ei anxietas animæ, defectio uirium, spiritus agitatio: ut te iam inuocare nec ualeat. Quare benignissime domine, per trophęum sanctæ crucis, per suppliciorum, quæ pro nobis perpessus es meritum, per nobilissimum mortis tuæ triumphum, cogita de eo cogitationes pacis, & non afflictionis, cogitationes misericordiæ, & non uindictæ, cogitationes præmii, & non pœnæ: eum'q; ab angustiis liberatum, illis manibus, quas pro nobis in cruce extentas clauis figi durissimis permisisti: suscipe: & in tua domo constitue: qui uiuis & regnas cum eodem Deo Patre. ℟. Amen. **Sequitur Antipho.** Pater, quos dedisti mihi, uolo ut ubi sum ego, & illic sint mecum: & uideant claritatem meam, quam dedisti mi-

hi, quia dilexisti me, ante constitutionem mundi. ℣. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo. ℟. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Oremus. Oratio.

FIli Dei, qui pro nobis moriturus in cruce, tuum in æterni Patris manus spiritum cõmendasti: commendatam tibi humilitatis nostræ ministerio animam famuli tui, interceden te genitrice tua Maria, suscipe: ac per animæ tuæ, per quam saluantur omnes animæ, honorem ac meritum a' suppliciis, tormentis, & pœnis ereptam ad iucundissimæ uisionis tuæ gloriam contemplandam admitte: qui cum eodem Deo Patre uiuis & regnas. ℟. Amen.

Tres sequentes orationes post commendationem animæ dicuntur: quando in maxima anxietate uersatur. Dicunt autem hoc modo. A ñi.

Apparuit autem illi angelus de cœlo confortans eum: & factus in angonia, prolixius orabat: & factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. S. D. Pater noster. S. Et ne nos. ℟. Sed libera nos. ℣. Iuxta est dominus iis, qui tribulato sunt corde. ℟. Et humiles spiritu saluabit. S. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te ueniat. S. Dominus uobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

REx meus & Deus meus qui, cũ ante passionem tuã a' discipulis tuis auulsus ora

res:pauere,& tędere cœpisti: sudorem,qui tibi in angonia oranti ueluti gutta sanguinis decurrētis in terram est factus: in satisfactionem pœnarum,quas pro suorum multitudine peccatorum se famulus tuus hic meruisse formidat:Patri tuo, eidemq; Patri misericordiarum ostende:ut quemadmodum tibi tunc angelus de cœlo,qui te cōfortaret,apparuit: eodē modo propter te nunc angelus ad eū bonus mittatur: qui eius animam secundum multitudinem dolorum eius in corde suo consolationi bus tuis lætificet: Qui uiuis & regnas cum eodem Deo patre. ℟. Amen. Añt Cum ergo accepisset Iesus acetum:dixit: Consumatum est: & inclinato capite, tradidit spiritum. S. Pater noster. S Et ne nos. ℟. Sed libera nosnos. ℣. Dederunt in escam meam fel. ℟ Et in siti mea potauerunt me aceto. S. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te ueniat. S. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio

DEus meus,redemptor meus, qui pro nobis in cruce mori dignatus, quod aduersus nos erat chirographum in ea fixisti: dolores quęsumus & molestias, quas nostra causa passus es ea potissimum hora,qua inclinato capite spiritum emisisti:Deo Patri tuo,Patri misericordiarum ostēde: & pro pœnis, quas propter peccata sua famulus tuus hic meruisse se

metuit,offer:ut iuſte ſimul,ac miſericorditer liberatus,miſericordiã & iudicium tibi cum propheta ſancto decantet:qui uiuis & regnas cum eodẽ Deo patre. ℟. Amen. Añ. Remittuntur ei peccata multa:quoniã dilexit multum. Cui aũt minus dimittitur:min⁹ diligit. S. Pater noſter. S Et ne nos. ℟ Sed libera nos. ℣ Beati, quorũ remiſſæ ſunt iniquitates. ℟ Et quorũ tecta ſunt peccata. S. Dñe exaudi oronẽ meã. ℟. Et clamor meus ad te veniat. S. Dñs uobiſcũ. ℟ Et cũ ſpiritu tuo. Oremus. Oratio.

DOmine amor meus,Saluator meus, qui per prophetã dixiſti:In charitate ppetua dilexi te:ideo attraxi te:miſerans:charitatem, quæte de cœlo in terram ad tolleranda corporis mala,& de terra in infernũ ad eruendos de tenebris & umbra mortis ſeruos tuos attraxit: pro pœnis,quas famulus tuus hic dare meruiſſe ſe timet:Deo patri tuo,patri miſericordiarũ expone:ut impfectum charitatis eius dilectionis tuæ perfectio ſuppleat:& per eam multitudine peccatorum cooperta,cum nuptiali ueſte ad cæleſtes nuptias ſecurus introeat: qui uiuis, & regnas cum eodem Deo patre. ℟. Amen.

De eo,quod legitur Moſes miſiſſe exploratores ad conſiderandum terram Chanaam ad hominem,qui populo ſibi cõmiſſo prædicatũ mittatur expoſitio deriuata. Cap. VI

OTERANT ista (ni fallor) Marce pater satis unicuiq; multa uideri: tibi uero fortasse etiam plusquam satis: cui cum plurima semp huiuscemodi præmanibus sunt: tum in primis rei ecclesiasticæ occupationes tantæ, ac tam multæ: ut, nisi alacritatem ingenii tui, & mirificam uniuersarum rerum experientiam noscam: admirer planè: quomodo sufficere omnibus possis. Sed quia nescio quo pacto, cum superiores libri senis fūt absoluti capitulis: hic quinq; tantum conclusus est: & quam in proœmio libri posuimus similitudinem (q̄q̄ eatenus qua posita est, nostro proposito satisfaciant) aliquibus forsitan diuinarum literarū studiosis uideri possit, non omnifariam conuenire: expositionem, quam ea de re ante hos aliquot menses feci, subiiciam uno eodem'q; labore: & huic libro eum, qui apud Arithmeticos perfectus uocatur, capitulorum numerum tribuens, & de similitudine a' nobis posita curioso lectori satisfeciens: ut tribus libris ac senis capitulis aut trinitatis perfectio significetur: ad quam contemplandam non nisi bene moriendi scientia peruenitur: aut quoniam per tria multiplicatus senarius decem & octo profundit: per quorum alterum diuinæ legis præcepta, per alterum uero resurrectio intelligitur: (qd'

in primo ſtatim libro poſuimus) mandatorum diuinorum cuſtodia ad eam, quæ maximum delectabilium eſt, uitam perduci nos poſſe, manifeſtum fiat. Identidemq; a' Moſe Prophetarum apud Iudęos facile maxime incipiens opus, uelut circino in orbem acto, in Moſem finiat. Lege igitur etiam hanc lucubrationum noſtrarum particulam: & an ſimilitudini a' nobis præpoſitæ congruat, uide.

MOSES in deſerto Pharam cum iuſſu Dei, ſicut in Numeris legimus, duodecim uiros, ſingulos e' tribubus delegiſſet, quos ad conſiderandam terram Chanaam mitteret: poſt multa, quæ de terra, de populo, de urbibus regionis, inquirenda mandauit: Confortamini, inquit: & afferte nobis de fructibus terræ: Eorum (ut arbitror) uel uiſu, uel guſtu, uolens partim gulæ deditum uulgus ad expugnandos terræ incolas animare: partim uero de Chananeorum uiribus, numero, ciuitatibus, ipſe certior fieri. Nam fere' euenit, ut quæ pingnis eſt humus: fructusq; cum multos: tum optimos gignit: populum quoq; numeroſum, & fortem, urbes uero muratas, & grandes habere conſueuerit. Quæ uero eſt arida: & fructus nec multos producit, nec bonos: populum contra paruum & infirmum, urbes uero aut nullas, aut non grandes, & abſq; muris

habeat. Porro illi peragrata quadraginta diebus omni regione, abscissum cum uua palmitem, ac de malis granatis, & ficis loci portantes, terram quidem fluere lacte, & melle renunciarunt: sed cultores habere fortissimos: vrbes q; grandes atq; muratas: quorũ alterum ad capescendam prouinciam incitare, alterum deterrere animos poterat. Quáuis aũt gulę dediti forent maiorem modum: utpote qui pauloante cũ promiscuo uulgo qđ ascenderat secum, fla grauerant desiderio carnium: dixerant q;: Quis dabit nobis ad vescendũ carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto gratis: plus tũ apud eos ualuit metus. Nam & qui exploratũ ierant: omnes, præter Iosue atq; Caleph, terræ detraxisse, populi q; vires oppido q̃ grandes dixisse legitur: & omnẽ turbam nocte illa fleuisse: cõtra q; Mosem & Aaron murmurasse describitur: usqueadeo: ut & mortem optarent: & de constituendo sibi duce, sub quo in Aegyptum redirẽt, mutuo loquerent. Ob quã culpam duobus illis, quos supra memoraui, exceptis, oĩs illa multitudo in deserto interiit.

Hæc mihi studiosius oĩa cogitanti, nobis, quibus prædicandi officium delegatur, conuenire videntur. Mittimur. n. primũ omniũ ad explorandá terram Chanaã: quod nomẽ (sicuti hi dicunt, qui hebraica noĩa interpretati sunt) commutatũ, seu cõmutationẽ significat. Prius. n. q̃

demandatam nobis prouinciam ſuſcipiamus: cõmutari debemus de ouibus in paſtores: de diſcipulis in magiſtros: de militibus, in Imperatores. Imperatores aũt non qualiſcũq; rei, ſed uitiorum, ſed criminum, ſed culparũ: quod maximum, & re vera ſũmum imperium eſt. Legimus quippe in Regum libris de Saule: poſtq̃ inunctus fuit in principem: ſigna'q;, q̃ ea res a' dño fieret, habuit: cum auertiſſet humerũ ſuũ, ut abiret a' Samuele: Mutauit tei deus cor aliud: qđ' & ita fore, pauloante Samuel dixerat. Poſt hęc, inquit, venies in collem domini, vbi eſt ſtatio Philiſtinoꝝ: &, cũ ingreſſus fueris ibi vrbẽ: obuium habebis gregẽ Prophetarũ deſcendẽtium de excelſo: & ante eos pſalterium, & tympanum, & tibiam, & cytharam, ipſos'q; prophetantes: & inſiliet in te ſpũs dñi: & prophetabis cum eis: & mutaberis in virum alium. Quæ res & Dauid itidem contigit. Tulit.n. (quẽadmodum eodem in libro legimus) Samuel cornu olei: & unxit eum in medio fratrum eius: & directus eſt ſpũs domini a' die illa in medio: & deinceps. Ad hanc igitur terram explorãdam, dum cõmutatio, quæ in nobis, qui terrenis antea rebus occupati eramus: & necdum oculos ad cœlum dirigere ſciebamus: dei beneficio ſit: mittimur exploratum. At qũo exploratum? Aſcẽdit, inquit, per meridianam plagã: cum'q; ueneritis ad montes: conſiderate terram qualis

fit. Iam ex hoc quod ait: Ascendit: in planicie,in imo,in infimis esse,nos cõmonet. Nõ potest aũt,qui euangelizaturus est:susceptam prouinciam aggredi:nisi ascensiones in corde suo disponat:sicut ait Propheta. Beatus vir, cuius est auxilium abste:ascensiones in corde suo dispositi:in valle lachrymarũ,in loco,quem posuit. Denicq; & ad Esaiam dicitur. Super montem excelsum ascende tu,qui euãgelizas Sion,

Et quanam cœli parte, Per meridianam plagam,inquit;plagam lucidam,plagam humilẽ, plagam solis ardore feruẽtem:ut eius, qd' Apostolus ad Ephesios scribens dixit: memineri-mus:Eratis.n.ait aliquãdo tenebræ: nunc autẽ lux in domino:ac rursus eius, quod Iesus dominus meus inquit: Vos estis lux mundi:ut humiles simus:ne forte cum eo,qui apud Esaiam dicebat:In cœlum conscẽdam super astra Dei: exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti,in lateribus aquilonis:corruere in terram mereamur:ut charitate,sine qua prędicari recte non potest,ardeamus. Hoc est.n. per meridianam plagam ascendere. Cum'q; ueneritis ad montes, inquit: considerate terram, qualis sit. Non potest(vt puto)prædicari populo, nisi tunc demum, cum eius intellecti sunt mores: Nam & Paulus paruulis in Christo lac potum dabat,non escam: Nondum enim poterant solidiore' cibo uesci: Sapientiã aũt loquebat' in

terperfectos: eos,q pro ꝓsuetudine exercitatos sensus hērent. Qui uero considerare vult terrā, qualis sit: qui mores populi,cui ꝓdicaturus est, intelligere cupit: ad montes ascendat oportet: eos,de qbus scriptum est. Leuaui oculos meos in mōtes:unde uenit auxilium mihi. Et iterꝝ. Montes in circuitu eius: & dñs in circuitu populi sui. Ad hos igitur montes postquam uenerimus: postquam ad superiora animum intenderimus:postquam sublimia illa legis præcepta fecerimus: considerare primum omnium terram debemus: hoc est: corpora: quę de terra sumpta sunt:sicut scriptum est. In sudore uultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: quia puluis es: & in puluerem reuerteris. Et populum, inquit, qui inhabitator est eius. Per populum, rationales, quæ in illa inhabitāt, animas designari crediderim:illas, de quibus in primi hominis formatione legitur. Formauit dominus Deus hominem de limo terrę:& inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: & factus est homo in animam viuentem: ut corporum uidelicet, atqꝫ animarꝫ diligenter habitatiōne,sciamus,quod sequitur. Vtrū fortis sit: an infirmus?Pauci numero:an plures? Ipsa terra bona:an mala? Ppʹm hoc loco fortē,intelligo alias,quæ carnem sibi lōga bene uiuēdi cō suetudine,ac præceptorū diuinorum obserua-

tione subiiciunt: Infirmum uero, eas, quæ carnis desideriis iampridem per intemperãtiam subiectæ sunt: aut p incontinentiam quotidie subiiciunt. Caro quippe (ut Galatis scribit Apostolus) concupiscit aduersus spiritum: spũs aũt aduersus carnem. Hęc enim sibi inuicem aduersantur: ut non quæcũq; uultis, illa faciatis. Pauci numero: an plures? Per paucos hoc loco malos: per plures, bonos intelligi puto. Pauci sunt enim qui sine uirtutibus sunt: quę simul oẽs in uno esse homine pñt: cum uitia oĩno non possint. Siquidem nec auaritia cum prodigalitate, nec ira cum metu, nec alia rursus cum aliis, uno tpe in eodẽ esse hoie possunt. Vnde & prophe ta in psalmo cẽtesimosexto, Pauci facti sunt, inquit, & uexati sunt a' tribulatione malorũ, & dolore. Statim'q; subdit. Effusa est cõtentio super principes: & errare fecit eos in inuio, & non in uia. Plures aũt sunt: qui uirtutibus omnifariã prædi ti sunt. Plures sunt, quibus bñdixit Deus: quẽadmodũ in eodẽ psalmo legitur. Et benedixit eis: & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minorauit. Plures sunt, quos nulla prorsus aduersitas suo põt loco depellere: sicut illum non poterat, qui de seipso ad Romanos scribẽs dicebat: Certus sum ꝙa neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia,

poterit

poterit nos separare à charitate Dei. Deniq; & Heliseus equis & curribus, ac robore exercitus regis Syriæ Dotham ciuitate obsessa, ministro præ timore nimio trepidanti rñdit. Noli timere. Plures enim nobiscũ sunt, q̃ cum illis. Ipsa terra: bona, an mala. Terram bonã, in Euangelio dominus eos esse ostendit: qui in corde bono, & optimo audientes verbũ, retinent: & fructum afferunt in patientia. Porrò malã prophetã in eodẽ psalmo eam dicit, quæ in salsuginẽ posita est. Posuit (inquit) flumina in desertũ: & exitus aquarũ in sitim: terram fructiferã in salsuginem: à malitia inhabitãtium in ea. Vide aũt si non ita est. Populum, qui inhabitator est terræ: animas intelligi diximus. hæ si malitię plenæ sint: si nihil nisi callide, atq; astute gerant: si dolis, atq; insidiis, & simplicium circũscriptionibus uacent: eam terram, etiã si erat ante fructifera, in salsuginem positã scimus. Nam qui in suis ipsorũ oculis sapiẽtes sunt, & coram semet ipsis prudentes: salem quidẽ uidentur habere: quod in Euangelio præcipit dñs dicens: Habete in uobis sal: & in epla ad Collocenses Apostolus monet: Sermo uester semp in gratia sit sale conditus: sed re uera salsuginẽ habent. Et unde hoc scias? A fructibus, inquit, eorũ cognoscetis eos. Nullum quippe opus bonũ, nullum fructum, nullam rem nõ pessimã, ferunt. Sequitur: & ait. Vrbes quales: muratę, an absq; mu

tis. Vrbs erat murata: de qua Esaias dicebat. Vrbs fortitudinis nostræ saluator ponet in ea: murus,& ante murale. aperite portas: & ingredietur gens iusta,custodiens ueritatē. Vrbs murata erat: cui in eodē propheta dns dicit. Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui corā oculis meis semper. Murata urbs erat ad quam per eundem Prophetam loquebatur, atq; dicebat. Super muros tuos Hierusalē, cōstitui custodes tota die: & tota nocte in perpetuū non tacebūt. Contra uero urbs absq; muris ea: in qua nihil fortitudinis, nihil custodię, nihil ad Saluatorē, & cum eo gentem iustā, ueritatis amicā, digne suscipiendam, inuenitur. quod scire prædicaturum populis hoiem necesse est: ut quid quibus prædicet, sciat. Humus pinguis: an sterilis? nemorosa: an absq; arboribus? Putas ociosum est: q;, cum supra dixisset: Ipsa terra bona: an mala? rursus, quasi de hoc dictum nil sit, cōsiderari diligentius iubet? Non est ociosum. Neq; enim quæ pinguis est terra, continuo & bona est. Sunt quippe terræ complures, & pingues simul & malę. An nō tibi pinguis & mala terra uidetur, de qua in Deuteronomii cantico dicitur. Incrassatus est dilectus: & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus: dereliquit Deum factorem suū: & recessit a' Deo Saluatore suo? An non pinguis, & mala uidetur: illa, de qua dns per Prophetam conqueri-

tur dicens. Circũdederunt me uituli multi: tauri pingues obsederunt me: Aperuerunt sup me os suũ, sicut leo rapiens, & rugiens? An non uidetur pinguis, & mala? quam ille sibi possidendam dari nolebat, qui inutilem rerũ temporalium exuberantiã sciens, Deum, quæ uictui suo tantum necessaria forent, rogabant: ne forte satiatus illiceretur ad negãdum: & diceret: Quis est dominus? Certe mala erat: & de qua nullo genere dici posset hoc, quod in Euangelio legimus. Aliud cecidit in terrã bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Id ergo nunc illis ut considerent p̃cipit. An uidelicet ea terræ pinguitudo eiusmodi sit: ut idẽtidem & pinguis, & mala sit? Nam si fructum illum producit, de quo in psalmo sexagesimo prĩo dicit Prophe-ta: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere: pinguis erit profecto: sed mala non erit. Sequitur.

An sterilis. Sterilem hoc loco intelligo: quę nullum boni operis protulit fructum: non tamen eiusmodi est: ut mala ualeat dici. Sterilis, & non mala terra erat, de qua dñs ad Ionã. Tu doles sup hedera, in qua nõ laborasti: neq; fecisti ut crescceret: quę subvna nocte nata est: & sub una nocte periit. & ego nõ parcã Niniue ciuitati magnę: in qua sunt plusq̃ cẽtũ uiginti milia hoĩum, qui nesciũt quid sit inter dexterã & siniſtram suam: & iumẽta multa. Sterilis, & nõ mala terra est: de qua etiã Propheta ad domi-

num dicit. Homines, & iumenta saluabis domine. quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus? Non mala, & sterilis est: quę sacramẽto initiata batismatis, nondũ ad usum rationis peruenit. Quæ ipsa quidem est bona: sed, uelut nuper sata plantaria, fructum quidem adhuc afferre nõ potest: sed salsuginis atq; malitię nihil habet. Nemorosa, inquit: an absq; arboribus. Putas hoc saltem superfluũ esse: ut posteaquã perquiri iussit: ipsa terra bona, an mala? & rursum, humus pinguis: an sterilis? nunc (uelut oblitus) præcipiat: Nemorosa, an absq; arboribus sit: indagari? Nõ est superfluũ. Quid enim esse in scripturis diuinis superfluũ potest? Sed alium prorsus hominũ, quibus prędicaturus quis est, statũ demõstrat. Sunt quippe complures, qui, etsi multis peragendis rebus idonei, nonnulla interdum grandia, tanq̃ totidem mirę magnitudinis arbores ferunt: locum tamẽ intra se uariis peccatorum, uelut immanium quarũdam bestiarum generibus prębent. Nam locis nemorosis utrũq;, & materia in diuersos usus plurima crescit: & ferarum nihilominus latibula multa sunt. Hæc qui succiso nemore diligenter purgauerit: & ferarũ latibula pariter destruet: earum'q; aliã perimet: aliam capiet uiuam: alias uero illinc migrare compellet: & (sicut ait poeta) Si arare uelit: nõ ullo ex ęquore cernet plura domum tardis de-

cedere plauſtra iuuencis. Erat aliquando Saulus nemoroſa humus: & tunc quidem, cum teſtes depoſuerunt ueſtimenta ſua, ſecus pedes adoleſcentis, qui uocabatur Saulus: & lapidabant Stephanum: Ac rurſus, cũ Saulus erat conſentiens neci eius: arbores multas protulerat: ſed non grandes. cum uero ſpirans minarum, & cædis in diſcipulos domini, acceſſit ad principem ſacerdotum: & petiit ab eo epiſtolas in Damaſcum ad ſinagogas: ut ſiquos inueniſſet huius uię uiros, ac mulieres: iunctos perduceret in Hieruſalem: iam eaſdem & multas habebat, & grandes: inter quas (puto) latibulũ ſuum inuenerat leo ille, de quo Petrus apoſtolus ait. Sobrii eſtote, & uigilate: quia aduerſarius ueſter, diabolus tanq̃ leo rugiens circuit quęrens quẽ deuoret. Inuenerat & urſus, qui apud Danielem legitur. Ecce beſtia alia ſimilis urſo. Inuenerat lupus: de quo in Euangelio dicitur. Lupus rapit, & diſpergit oues. Inuenerat aper: de quo dicit Propheta. Exterminauit eam aper de ſylua: & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Inuenerant deniq; aliæ multæ beſtiæ, uitę hominum infeſtiſſimæ: de quibus (credo) intelligebat Moſes: quando dicebat. Deus magnus, & terribilis, ipſe conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim, atq; per partes: non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicent contra te beſtiæ terræ. Nam & Ioſue cum filiis Io-

seph conquerẽtibus, q̃ terram in possessionem sortis, & funiculi unius tantæ multitudinis populus accepissent, respõdit. Si populus multus es: ascende in syluam: & succide tibi spacia in terra Pherezei, & Raphaim: qa angusta est tibi possessio montis Effraim. Secundum hunc forsitan sensum spiritualiter intelligitur. Videamus nũc: quomodo succisum sit istud nemus: quo pacto purgatum: & quanta frugum ubertate repletum. Cum iter faceret, inquit: contigit ut appropinquaret Damasco: & subito circũfulsit eum lux de cœlo: & cadens in terrã audiuit uocem dicẽtem sibi. Saule, Saule quid me persequeris? Quãdiu in eius humo rectę arbores stabant: Neq; circũfulserat eum lux de cœlo: neq; ullius audierat uocem: utpote foliis umbram facientibus, ramis'q; alterno contactu inter se perstrepentibus. At ubi succise sunt: ubi superbiæ altitudo deiecta est: ubi suscipiẽs mansuetos dominus, humiliauit peccatorem usq; ad terram: statim circunfulsit eum lux de cœlo: quæ illuminat omnẽ hominem uenientem in hunc mundum: & Verbi Patris æterni uocem audiuit: nec multo post peccatorum latibula uniuersa destruxit: exq; illis studium placendi hominibus, quod habuerat, interemit. Sicut ad Galathas ait. Si adhuc hominibus placerem: Christi seruus non essem. Angelum Sathanæ, stimulum carnis suæ, a quo colaphiza-

batur: uiuum cœpit: quemadmodum in secun da ad Corinthios scribens dicit. Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis. Immanem illam persequendorum Christianorũ libidinem, & alia hoc genus omnia ab sese migrare coegit: sicut in prima ad Thimotheum affirmat. Qui prius blasphemus fui, & pscutor, & contumeliosus: misericordiam Dei consecutus sum: quia ignorans feci, in incredulitate.

Deniq; ad Ananię uerba purgatus est: baptizatus est: uas electionis factus est: usqueadeo: ut continuo ingressus in synagogas prædicaret Iesum: quoniam hic est filius Dei: & stupentibus cunctis, atq; dicẽtibus, Nonne hic est, qui expugnabat in Hierusalem, eos qui inuocabãt nomen istud? & huc ad hoc uenit: ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum? multo magis conualescceret: atq; cõfunderet Iudæos, qui habitabant Damasci: affirmans: quoniam hic est Christus. cuius patuo tempore frugum iustitiæ incrementa sic aucta sunt: ut (quemadmodum ad Romanos scribens ait) Ab Hierusalem per circuitum usq; ad Illyricum repleuerit Euangeliũ Christi. Sequitur. An absq; arboribus? Per humum absq; arboribus, quę fruges quidẽ hominibus, si colatur: si uero inculta remaneat, fœnum pecori præbet: eos designati crediderim, de qbus Apostolus in epi.

stola ad Romanos ait. Cum enim gentes, quæ legem non habent: naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. qui steriles quidem non sunt: sed ea solum producunt, quæ pecori, quæ iumentis, quæ syluestribus etiam animalibus alicui quibus usui sint. Docent quippe: Aliena nō rapere: Quæ ab alio tibi fieri nolles, non facere: Honorare parētes: Filios alere: Propulsare iniurias: Benefacientibus benefacere: & multa huiusmodi, quæ in gentilium quoq; philosophorum libris inuenīūtur. Sed quid Esaiam prophetam clamare diuina uox præcipiat, audiamus. Omnis, inquit, caro fœnum: & omnis gloria eius quasi flos agri. exsiccatum est fœnū: & cecidit flos: quia spiritus domini suffllauit in eo; uerbum autem domini manet in æternum. Exciccantur igitur omnia hęc: cadunt: decorem amittunt: marcescunt: inutilia fiunt: & (sicuti in Euangelio dominus dicit) tanquam fœnum agri hodie sunt: & cras in clybanum mittuntur. Verte autem parumper hanc terrā uomere prędicationis: & semen uerbi Dei sulcis eius cōmitte. Incredibile dictu est tantulo temporis, q̄ lætas tibi segetes faciet: q̄ uberes afferet fructus. Dinumerabo eos, inquit: & super arenam multiplicabuntur. Et rursus in Apocalypsi. Vidi turbam magnam, quā dinumerare nemo poterat: ex omnibus genti-

bus,&tribubus,& populis,& linguis,ſtantes an te thronum,quos ex hac terra germinaſſe,dubi tat nemo. Quippe ubi ad bonitatem naturalis ingenii,animum'q; ab ipſa natura optime inſti tutú ars quoq; prædicatoris,& diuinum illud ſemen acceſſerit:uim continuo ſuam,atq; adeo maiorem q̃ antea, & excitata prędicationibus eſt,ad frugem meliorem cõuertit: quã neq; ſic cari timebis:quoniã qui operit cœlũ nubibus: & parat terræ pluuiam:rigat eã quotidie: neq; cadere metues:quia uerbum dominum manet in æternum:neq; ut ne decorem ſuum amittat, pollicitus eris:q; de ipſo uerbo ſecundum humanitatem iam legeris:Speciosus forma præ filiis hominũ:Neq; ne marceſcat,uereberis: quia ſcriptum eſſe meminiſti:Non dabis ſanctũ tuũ uiolere corruptionem: Neq; poſtremo ne fiat inutilis,formidabis:utpote q; non ignores: q; verbo domini cœli firmati ſunt:& ſpiritu oris eius oĩs uirtus eorũ. Hęc cum omnia ut diligẽter conſiderarent, iuſſiſſet:adiecit Confortamini: & afferte nobis de fructibus terræ. Confortari eos(arbitror)oportebat,ut debiles, ut ſuis uiribus diffidentes,ut mandatę prouinciæ magnitudinem agnoſcentes. Nam & Paulus,priuſq; in ſynagogas Chriſtum prædicaturus intraret: cum accepiſſet cibum: confortatus eſt. Quod idẽtidem nobis,cum Euangeliũ traditur,eueniat neceſſe eſt:dicente eo, qui tradit.

Accipe Euangelium: & vade prædica populo tibi cómisso. Potēs est. n. Deus, augere tibi gratiam suam. Quid. n. aliud hęc sibi uerba significant: q̄ & habere nos gratiam Dei: utpote cum sine illa ne mitti quidem possimus: & (nisi nobismet ipsis desimus) auctum iri eam: sicut scriptum est: Quia omni habenti dabitur: & abundabit: ei autem qui non habet, & qd̄ videtur habere, auferetur? Sed ad illud, uñ sumus digressi, redeamus. Attulerunt illi post quadraginta dies circuita regiõe absciſſum cũ uua palmitẽ, de malis granatis, ac ficis loci. Quid sibi hæc spũaliter uelint dictu difficile est. Si tamen non sumus obliti eius, qd̄ in Genesi legimus: Cœpit Noe uir agricola exercere terram: & plantauit uineam: bibens q̄ uinum, inebriatus est: & nudatus iacuit in tabernaculo suo: Atq; hoc totum passionis & mortis Christi domini nostri figuram fuisse intelligimus: auferet spero à nobis difficultatem oipotens Deus: cui difficile nihil est: ac per palmitem cum uua, hominẽ cum morte, quæ per uuam, ex qua uinum fit, q̄ inebriat, & mortuis similes facit: designati scimus. Nam & dominus meus in Euangelio discipulis suis ait. Ego sum uitis: uos palmites. Qui rursus Zebedæi filiis, sedere ad dextrã atq; ad siniſtram suam uolentibus, cum interrogati, possent ne bibere calicem quẽ ipse bibiturus erat: posse se respondissent: dixit. Calicem qui-

dem meum bibetis: hoc est: mortem meæ similem moriemini. Sed & sponsa in Cantico canticorum, ut dilectum suũ dicere audiuit: Ascendam in palmam: & apprehendam fructus eius: & erũt ubera tua sicut botri uineæ: & odor oris tui sicut odor malorũ: gutur tuum sic ut uinũ optimũ: statim respondit: Dignũ dilecto meo ad potandum: labiis'q; & dentibus illius ad ruminandum: de passione procul dubio, ac morte illius intelligens: qui ascendens in palmam crucis, fructus eius appræhendit. De quibus fructibus in Esaia dicebatur. Si posuerit pro peccato animam suam: uidebit semen lõgæuum: & uolũtas domini in manu eius dirigẽt. Deniq; & ipse dominus in Esaia, cũ ab eo quereretur: quare rubrum esset indumentũ eius, & uestimẽta eius sicut calcantium in torculari: respondit: Torcular calcaui solus: & de gentibus non est uir mecũ: Ostendens mortẽ se solum calcasse. Si. n. uinea populum significat: quẽadmodum & in psalmo septuagesimonono dicit Prophe ta: Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gẽtes: & plantasti eam: Dux itineris fuisti in cõspectu eius: & plantasti radices eius: & implenit terram: Operuit montes umbra eius & arbusta ei9 cedros Dei: Extendit palmites suos usq; ad mare: & usq; ad flumen propagines eius. De populo: quem de Aegypto in terrã Chanaã trãslatum dominus plantarat, intelligens: & apertius

apud Esaiam legitur: Vinea dñi exercituum, domus Israel est: & uir Iuda germen eius delectabile: Si inquã uinea, populum totũ significat: quid obsecro palmes nisi hoiem notatur? Rursus'q; si uua mortem: quid palmes cum uua nisi hominem cũ morte designat? Per mala vero granata, quorũ nonnulla dulcia sunt, nonnulla acerba: mortis duo genera significare existimo: alterum, qđ supra modũ est dulce: quid.n. dulcius ea morte, de qua dicitur: Pretiosa in cõspectu domini mors sanctorũ eius? Et rursum. Iustus, si morte prẽoccupatus fuerit: in refrigerio erit? Et iterum beati mortui: qui in dño moriunt? alterum qđ acerbum est maiorem ĩmodum. Quid.n. illa potest esse morte acerbius: de qua scriptum est: Mors peccatorũ pessima? Et rursus: Cum morietr homo: hẽreditabit serpentes, & bestias, & uermes? Et iterum: Mortuus est autẽ diues: & sepultus est in inferno? Ad quem forte sensum ẽt illud accõmodari potest: quod in extrema parte tunicæ Aaron, alternis, cũ tintinnabulis & malo granata poni Deus præcepit: ut illorum quidẽ sonitu ad malorum granatorum intuitum, horũ uero intuitu, ad mortis memoriã reuocatus, sic se in sacerdotalibus exerceret officiis: sic ministeria diuina peragere: sic pro sua & populi ignorantia precaretur, qui pontifex foret: ut acerbam illam uitare, & dulcẽ gustare aliquando mereretur. Nam mor

tis assidua recordatio utrunq; facere cõsueuit: & ut non peccemus: sicut scriptum est: Memorare nouissima tua: & in æternum nõ peccabis: & ut Deo bonis operibus placere curemus: quẽ admodũ ait Propheta. Inclinaui cor meum ad faciẽdas iustificationes tuas in ęternum. pp retributionẽ. Iam uero siquid nã tertius ille fructus significet, quæras: quo minus dubites ad idem hoc, qđ paulo ante memorauimus, uniuersa referri: audi Hieremiã quid dicat. Oſtẽdit mihi dñs, inquit: & ecce duo calathi pleni ficis positi ante tẽplum domini. Calathus unus ficus bonas habebat nimis: ut solent ficus esse primi tẽporis: & calathus unus ficus hẽbat malas nimis: quę comedi non poterant: eo ꝙ eẽnt malę. Et dixit dñs ad me. Quid tu uides Hieremia? Et dixi. Ficus bõas, bonas ualde: & malas, malas ualde: quę comedi nõ possunt, eo ꝙ sint malę. Et factum est uerbum domini ad me, dicẽs. Hęc dicit dominus Deus Israel, Sicut ficus hę bonę: sic cognoscam trãsmigrationẽ Iuda, quam emisi de loco isto in terram Chaldeoꝝ, in bonum: & ponam oculos meos sup eos ad placandũ: & reducam eis in terram hanc: & ędificabo eos: & non destruam: & plantabo eos: & non euellam: & dabo eis cor, ut sciant me: qa ego sum dominus: & erunt mihi in populum: & ego ero eis in Deum: quia reuertetur ad me in toto corde suo. Et sicut ficus pessimæ, quę co

medi non possunt: eo q; sint malæ: sic dabo Sedechiam regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Hierusalē, qui remanserūt in urbe hac: & qui habitant in terra Aegypti: & dabo eos: in uexationem, afflictionē q; omnibus regnis terræ, in obprobrium, & in parabolā, & in prouerbiū, & in maledictionē, in uniuersis locis, ad quæ eieci eos: & mittam in eis gladiū, & famē, & pestem, donec consūmantur de terra, quā dedi eis, & patribus eorū. Non ne his tibi uerbis apertissime uidetur duo hæc mortis genera designasse. Chaldei quippe, quasi dęmones interpretantur. Sedechias aūt iustitiam domini, & Aegyptus tribulationē coangustantē significat. Quid ergo est: eos de terra Chaldeorum reducere, nisi de ptāte dæmonū uindicare? Quid rursus est: Sedechiam, & eos, qui Aegyptum inhabitant, in uexationē dare, nisi iustitiam domini in tribulatione malos coangustante ostēdere: Et certe prius illud ad id pertinet mortis genus, quam dulcem esse docuimus. Nam & ficus bonę, bonę ualde, ita esse demonstrant: Hoc uero posterius, ad secundū: quod acerbissimū est: & per ficus malas, malas ualde commodissime designatur. Longum est, & alterius forsitan loci successum rei mysticæ per singula explicare: quomodo ex illis fructibus cognosci posset, terrā fluere acte & melle: cū ex nullo eorum, uel apes carpere, uel pasci pecora consueuerint:

Vndenam hi,qui terrę detraxiſſe leguntur:percipere quiuerint:eā deuorare habitatores ſuos: cum nullum ipſi (qđ quidem ſcriptum ſit) deuorari uidiſſent:Ob quem tantū metū, & mortui fuiſſe in Aegypto,& tunc ſaltem perire optarent:cum ne hoſtem quidē uidiſſent: nedū cū eis manus cōſeruiſſent:Quamobrem in Aegyptum redire melius ducerēt:qui pauloante tot tantis'q; miraculis de Aegypto egreſſi clara luce deptæhenderant,ſibi auxilio eſſe oīpotentē Deū,& poſſe,& uelle:Quo pacto,ſi per populū multum & fortē boni,& qui carnem ſubiicere ſpiritui:rurſus'q; per urbes muratas, loca & natura,& incolarū ſtudio minutiſſima ,eādem'q; ad Saluatorem & gentem iuſtā digne ſuſcipiē dam idonea deſignantur:eſſe conſequēs poſſit ut ad eos expugnādos iuſſu Dei populus Iſrael mitteretur.Nos tamē,qñ ſemel cœpimus:quorem quam volumus,cōmodius tractare poſſimus:carptim,ſi lubet,ſingula percurramus: ut ne ad comprobandam ſniam noſtram quædā minus apte,minus'q; cōcinne protuliſſe credamur.Ex uua igiť,malo granatis,&ficis,q̄ mortem,ac duo eius genera,ſupra deſignare oſtēdimus:fluere lacte,ac melle terrā cognoſcimus: cum humana corpora,quæ per terram intelliguntur:ad innocentiam paruulorum,& uirginitatis fructum mortis cogitatione reuocari uidemus.Lac.n.eſt cibus paruulorū. Vnde Apo-

ſtolus Petrus, Sicut modo geniti infantes, inq̃t, rõnabiles, & ſine dolo lac cõcupiſci te: ut in eo creſcatis in ſalutem. Mel uero, quod ab apibus fit: quę, authore quoq; Poeta Gentili, nec cõcubitu indulgent: nec corpora ſegnes In uenerẽ ſoluunt: aut fœtus nixibus edunt: quid niſi uirginitatis eſt fructus? Qui ergo huiuſcemodi terę fructus tuentur: qui humani corporis innocentiam, & uirginitatem ante oculos habent: ii (ut opinor) ex fructibus, q̃q̃ ab utroq; maxime differant: fluere lacte & melle terrẽ cognoſcũt. Qui uero carnaliter ſapiunt: & de alia uita nil cogitant: qui mutuo ſe cohortãtur ad malum: & dicunt: Inſidiemur ſanguini: abſcõdamus tendiculas contra inſontem fruſtra: deglutiamus eum, ſicut infernus uiuentẽ, & integrũ, quaſi deſcendentẽ in lacum: omnẽ pretioſam ſubſtantiam rapiemus: iplebimus domos noſtras ſpoliis: Et (quẽadmodum alio loco ſcriptum eſt) uenite fruamur bonis, quę ſunt: & utamur creatura tanq̃ in iuuentute celeriter: uino pretioſo & unguentis nos impleamus: & non prætereat nos flos temporis: coronemus nos roſis anteq̃ marceſcant: nullum pratum ſit, qd̃ non pertranſeat luxuria noſtra: nemo ueſtrũ exors ſit luxuriæ noſtrę: ubiq; relinquamus ſigna lętitiæ: qm̃ hæc eſt pars noſtra: & hæc eſt ſors noſtra: qui denique, ſicut apud Eſaiam legitur, dicunt: Comedamus & bibamus: cras n. moriemur:

mur: & quod in Iob scriptū est: Ducunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descendunt. Qui inq̄ hæc cogitant, dicunt, & faciunt: hi, cum primū terram huiuscemodi uiderint: cum primum fructus eius aspexerint: deuorare illam habitatores suos existimāt. neq̄ enim ullum arbitrantur ad animas peruenire posse solatiū, nisi per corpora, & ea, quæ corporū sunt: & iccirco ei detrahunt: & dicunt. Populus quem aspeximus procerę staturæ est. Sunt enim proceri, qui in terrā positi, operibus tanq̄ manibus aliquibus cœlū contingunt. Ibi uidimus monstra quædam filiorę Enach. Qui fortes, uel potentes interpretātur. Fortes enim sunt, qui uitiis resistunt: potentes sunt, qui p̄nt cum Apostolo dicere. Castigo corpus meū: & in seruitutem redigo: ne forte cum aliis prędicauerim: ipse reprobus efficiar. Quæ iccirco nominant monstra: quia sic eis uidet. Monstrum enim uidetur innocētia nocenti: Incontinenti continētia: impudico uirginitas. De genere giganteo inquiunt: quia pusillis uirtute: pusillis merito, pusillis rōne, gigantes sunt, qui omnibus istis excellūt. Vnde & de saluatore nostro dicitur per Prophetā. Exultauit ut gigas, ad currendam uiā. Quibus comparati, quasi locustę uidebamur. Non paruitate meritorū solum, uerūetiam rationis inopia. Neq̄ enim pomiliones, aut nanos uideri se præ illis, dicebāt:

quod certe debuissent: si rationis, ut cæteri homines, participes credi uoluissent: sed quasi locustas: quod expers rõnis est animal. Timebant igit: & vel in AEgypto mortui fuisse, uel in solitudine perire cupiebant: ut ne gladio caderent: & uxores, ac liberi eorũ ducerent captiui. Et unde, oro, sciebãt se, si cũ illis prælium cõmisissent: gladio casuros: & vxores, ac liberos suos ductũ iri captiuos? An ex hoc forsitã: quia simile aliquid dici audierant eius, quod in Esaia legit: Percutiet terrã uirga oris sui: & spiritu labiorũ suorũ interficiet impiũ? Et, quoniã se terram esse, impiosq; cognoscebãt: utpote qui terrenis tantum rebus impliciti, oculos ad cœlũ attollerent nunq̃: nec Deum, uti par erat, uenerarentur: non imerito eius gladiũ formidabant: de quo per Prophetã postea dictũ fuit. Accingere gladio tuo super femur tuũ potentissime. Cum enim Apls ad Romanos scribẽs dicat: Principes nõ sunt timori boni operis, sed mali: uis aũt non timere potestatem? Bonũ fac: & habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonũ: si aũt malum feceris: time: non enim sine causa gladiũ portat: Dei enim minister est, uindex in irã ei, qui malum agit: multo erat magis eius gladius formidandus, qui sic principibus terrenis ad malefactorũ uindictam gladium præbet: ut eo seipse nõ priuet. Vxores porro, ac liberos, quomodo nõ quidẽ

interfici, sed captiuos duci metuerent: tũ recte intelligemus: cũ, quæ illis uxores, quinam liberi fuerint, agnouerimus. Equidẽ arbitror: unicuiq; eorũ, qui hæc timebant, concupiscentiam fuisse uxorem: concupiscentiam autem non rei unius, sed multarũ. Nam alii desidiã uxorẽ habebant: atq; ideo contra dñm quasi pro labore dolentes murmurabant. Alii gulã sibi coniunxerant: ob eam'q; rẽ sedẽtes & flentes dicebant. Quis dabit nobis ad uescendũ carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in AEgypto gratis. In mentẽ nobis ueniunt cucumeres & pepones, porri'q; & cepe, & allia. Alii cum libidine inierant cõtubernium: & iccirco (sicut paulopost legit') Fornicatus est populus cum filiabus Moab. Ac rursus. Ecce unus de filiis Israel itrauit corã fratribus suis ad scortum Madianitæ, uidente Mose, & omni turba filiorũ Israel. Alii superbiam uxorẽ duxerãt: ideo'q; ita cõtra Mosem loquebantur. Sufficiat uobis: quia omnis multitudo sanctorũ est: & in ipsis est dominus: cur eleuamini super populum dñi? Alii sibi inuidiam copulauerãt: ac propterea dicebãt. Num per solũ Mosem locutus est dñs? non'ne & nobis similiter est locutus? Alii postremo alias duxerãt. Et hæ, sicut fœminæ, quæ si nomina inspicias, multæ uidẽtur: sin uero sexũ: unũ sunt tñ, uocabulis multæ: sed concupiscentia unum erant solũmodo.

Has ergo uxores,nō interfici, ſed captiuas duci timebāt. Quia cui ſemel aliq̄ huiuſcemodi labes inſederit:is, etiā ſi ad meliorē frugem uertatur:nō extingui,ſed (ut opinor) captiuā duci concupiſcentiā ſuā cognoſcit. quod illis,utpote qui lætarentur,cū malefacerent: & exultarēt in rebus peſſimis: de quibus etiā dici poterat: Quoniam laudat peccator in deſideriis animę ſuæ:& iniquus benedicit:moleſtum erat maiorem īmodum. dimitti quippe ſecundū deſideria cordis ſui,& ire in adinuentionibus ſuis uolebant:non autem cōuerti ad dñm, aut emendare in melius quæ ignoranter geſſiſſent. Vidimus quęnā uxores:nunc iam,qui ſint hi liberi, quos captiuos duci timebāt:pariter uideamus. Et quidem,ut ne longius abeamus:Iacobus in epiſtola ſua de huiuſcemodi,tam uxoribus,q̄ liberis loquit in hunc modū. Vnuſquiſq;,inquit,tentatur a' concupiſcētia ſua,abſtractus, & illectus. Hanc eſſe uxorē docuimus,quę ſuis illecebris uirū(ut ita dicam)ad coitū prouocat. Ex hoc coitu qd ſequatur, auſculta. Deinde concupiſcentia,inquit,cū conceperit:parit peccatum. Ecce unū iam filiū. Peccatum uero,cum conſumatū fuerit:generat mortem. Ecce etiam neptē. Quos ideo liberos uocāt:qa uetus loquēdi mos habet,ut appellatione liberorum nepotes quoq; itelligant. Mortem aūt, non iſtā corporis intellexit,quę bonis malis'q;

cõmunis est: cũ ab eo uidelicet anima separatur: sed mortẽ animæ: quæ ad malos pertinet solum: cum ab animabus eoꝝ separatur Deus. Hos ergo liberos, non quidẽ ne gladio caderent, sed ne in captiuitatẽ ducerentur, timebãt: quia etiam si moribus in melius cõmutatis, in iustitiæ semitam rediissent: etiã si cũ Apostolo dicere possent: Gloria nostra hæc est: testimonium cõscientiæ nostræ: etiã si (quẽadmodum idem apls dicit) nihil sibi cõscii forent: & (sicut Iob ait) non reprehenderet eos cor suũ in uita sua: uidebant, q̃diu de corpore mortis hũius liberati non essent, aliam legẽ in mẽbris suis repugnantem legi mentis, & captiuantem eos in lege peccati. Iuxta quẽ sensum etiã Ioannes in epistola sua. Si dixerimus, inquit, quoniam peccatum nõ habemus: ipsi nos seducimus: & ueritas in nobis non est. Non igitur ne gladio caderent, sed ne in captiuitatẽ ducerent, solicite erant: quia sciebant captiuos duci posse: perimi omnino non posse. Sed tanta erat hominũ improboꝝ malignitas: tanta peccandi delectatio: tãtum bene uiuendi fastidiũ: ut, quẽadmodum illi, qui (sicut Iob ait) dixerunt Deo: Recede a nobis: & scientiã uiarum tuaꝝ nolumus: quis est oĩpotẽs, ut seruiamus ei? & quid nobis prodest, si orauerimus illum? non solũ ne premerentur hi liberi, uerũetiam ne captiui ducerentur, timerent: atq; ob eã rem in AEgyptum

redire melius arbittabantur: In AEgyptum inquam redire, quæ tenebras, uel anguſtiam, ſiue tribulationem coanguſtantem, aut coanguſtationem tribulationis ſignificat. Quia enim omnis, qui male agit, odit lucem: & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius: talium liberorum parentes, tales tenebras conquirere oportebat: & anguſtiam, tribulationem coanguſtantem, coanguſtationem'q; tribulationis, quibus peſſimi cuiuſq; anima ſimul & corpus afficitur: uoluptatis tranſitoriæ deſiderio tollerare. Non illos ignis & nubis columna, non Rubim tranſitus maris, non AEgyptiorum ſummerſio, non aquæ amaræ in dulcem mutatio, non coturnicum per caſtrorum circuitum uis illa tam grandis, non manna deſuper miſſum, nō Amalechitarū mirabilis per orationē uictoria, non ignis ad cœlum uſq; aſcendens, non audita de Syna tanto cum terrore uox Dei, non deniq; tot in AEgypto uiſa mitacula, quominus in AEgyptum redire melius ducerent, adducere potuerūt. Neq; enim a' Deo adiuuari uolebāt: qui cōtra imperium eius die noctu'q; faciebant. Ideo'q; ad extremum tm̄ id ſcelus tanta uiroꝝ a' viginti annis & ſupra punitum eſt ſtrage: ut ex omni ea qui numerati fuerant multitudine, præter Caleph filium Iephone, & Ioſue filium Num, nullus omnino relinqueretur, qui non in ſolitudi-

ne interiret. Quod autem ait: Paruulos ue-
ſtros, de quibus dixiſtis: q̃ prædæ hoſtibus fo-
rent: introducam: ut uideãt terram, quæ uobis
diſplicuit. Quoniam ſecundum ſuperiorem
expoſitionem ad peccata refertur: ac terræ no-
mine humana corpora, quæ de terra ſunt ſum-
pta, ſupra deſignari iam diximus: perinde intel
ligendum puto: ac ſi diceret. Non uos, nõ con-
cupiſcentias ueſtras, quæ tales filios, tales pepe
rere nepotes: ſed paruulos ueſtros, hoc eſt, pec-
cata leuia ea, ſine quibus uita iſta non ducitur:
(Septies quippe in die cadit iuſtus: & reſurget)
uidere faciam corpora: quæ, q̃ nihil haberent
uoluptatis terrenæ, uobis diſplicuerunt. Quæ
quidem peccata leuia dixiſſe illos commemo-
rat: q̃ prædæ hoſtibus forent: ut ſuperiorem
expoſitionem declaret apertius. Hoſtes enim
ſunt, qui cum peccatis bellum gerunt. inter
quos ille præcipuus erat, qui dicebat. Non'-
ne qui oderunt te domine, oderam? & ſuper
inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio o-
deram illos: & inimici facti ſunt mihi. Ho-
ſtes autem quędam interficere ac proiicere ſo-
lent: quædam ſuis uſibus reſeruare. Quæ igi-
tur interficiuntur, & proiiciuntur: uos eſtis,
& concupiſcentię ueſtræ: & peccata ueſtra ea,
quæ grauia ſunt: ſimul'q̃ mors animę illa, quã
ſupra diximus: uelut filii q̃dã ueſtri, atq̃ nepo-
tes. Nullus q̃ppe alicui hoꝝ uſus, nulla eſſe uti-

litas poteſt. Quę autem reſeruant: peccata ſunt leuia: quæ, prædæ hoſtibus fiunt: & ad uarios uſus habentur. Siquidē per illa quidā ſuæ infirmitatis, ne ſe in ſuperbiā erigant, admonentur. Nonnulli diuinæ miſericordiæ quotidie periculum faciunt. Alii deniq; ueniā in ſe delinquētibus dare, ut a Deo ipſi accipere mereant, addi ſcunt. Hi ergo paruuli uidebunt, nō quidē oia corpora, ſed illa tm̄, quæ animas innocentiæ atq; uirginitati deditas habēt: perinde ac lacte & melle terrā fluentē habitatores. Quod ſi crescere paruuli aliquādo uiſi fuerint: ſi peccata leuia ſeſe uel paululū attollere cœperint: Beatus, qui (ſicut ait Propheta) tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram: Petra aūt, erat Chriſtus. Nam aut paruulos eſſe, aut non fluere lacte & melle eam, ubi ſunt, terrā neceſſe eſt. Nunc iam difficillimam huius diſputatiōis partem, quando cætera Deo adiutore expoſuimus: aggrediamur oportet: quo pacto, ſi per populum multum & fortem, boni, & qui carnem ſubiecere ſpiritui: rurſus q; per urbes muratas, loca & natura & incolarum ſtudio munitiſſima', eadem' q; ad ſaluatorem, & gētem iuſtam digne ſuſcipiendam idonea deſignantur: eſſe conſequens poſſit: ut ad eos expugnādos, iuſſu Dei populus Iſrael mitteretur. Et quidem (fateor) ſupra noſtras eſt uires, tam profunda figurarum̄ myſteria, uel ſolum quærere, nedum in-

uenire. Si tamen aperire dignetur labia nostra ille,q populo suo dixit:Dilata os tuum : & ad implebo illud:aggrediemur &istud intrepide: si forte ultro se nobis offerat expositio:& dilatatum ad annunciãdam Dei laudem os nostrũ adimpleat. Scimus aũt(ni fallor)Israelis nomine,uirum,qui uideat Deum:uel principẽ cũ Deo,significari:& sub eorũ,qui in terram lacte ac melle fluentem intraturi erant figura,innocentes,& uirginitatis studiosos intelligi,q certe & nunc Deum uidẽt per speculũ in ęnigmate: postea uero facie ad faciem uisuri sunt: sicut in Euangelio dominus ait: Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum uidebunt:& principes cũ Deo sunt:quẽadmodũ in psalmo quadragesimo quarto dicit Prophęta:Constitues eos principes sup omnem terram:& rursus psalmo centesimo trigesimooctauo. Nimis honorificati sunt amici tui,Deus:nimis confortatus est principatus eorũ.Si ergo bonos,& eos,qui carnem subiecere spiritui: tunc expugnant: loca'q; ad Saluatorem,& gentẽ iustã digne suscipiẽdam idonea occupant:cum populũ alias quidem & præceptis maiorum,& bene uiuendi consuetudine diuturna optime institutum,sed tñ gentilem,prædicationibus,exemplis,atq; miraculis, unius ueri Dei cultui subdunt.Subdunt autem illis armis,de quibus in secũda epistola ad Corinthios Paulus ait. Arma militię nostrę nõ

carnalia sunt: sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnē intellectum in obsequium Christi. Qui rursus de sermone Dei, quē prædicatoris lingua denuntiat: in epistola ad Hebreos ait. Vnus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usq; ad diuisionē animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarū, & discretor cogitationū & intentionū cordis. Ascēdamus igitur & nos per meridianā plagā: luce, humilitate, & charitate conspicuā: populi nobis cōmissi mores uirtutem'q; pensemus: Bonos, uti meliores fiant, spe cœlestiū præmiorū accendamus: malis, ut in se aliquādo redeant, inferni supplicia exponamus: diuitibus huius seculi non sperare in incerto diuitiarum præcipiamus: Pauperibus cōtra, regnum cœlorum paratum esse, domini pollicitatione testemur: Peccata uelut totidē ferociſſimas bestias, aut perimamus, aut uiua capiamus, aut procul migrare cogamus: Probos, improbos'q; supremæ horæ memoria ad innocentiæ studiū prouocemus: Doceamus: nulla esse tanta uitæ præsentis oblectamenta, ut cum pœnarum uitæ alterius minima digne compensari queant. Concupiscentias, nequis in matrimonium ducat: neue ex eis liberos gignat: una cum ipso mun

do perituras esse doceamus: Deũ, quem aliquã do per speculũ in ęnigmate ipsi uidemus: eis quẽadmodum possumus, ostendamus: ut prin cipes cum deo esse nos sentiant, qui per nos ad Deum uocentur: & expugnatos Christianę mi litiæ armis se gaudeant, qui in captiuitatem in tellectus redacti, destructis Gentilitatis munitio nibus, & altitudine, quæ se aduersus Dei scien tiam extollebat, solo æquata, exemplo Ioseph, de captiuitate & carcere ad libertatem & regnũ ducantur. Per dominum nostrum Iesum Chri stum; qui cum patre & spiritu sancto uiuit & re gnat Deus per oia secura seculorũ. Amen.

EIVSDEM PETRI BARROCII Episcopi Patauini ad Ioánem Michaelem S. Ro. Ecclesiæ Presbyterũ Cardinalẽ Epm Ve ronensem, in Victoris Michaelis fratris patrue lis mortem CONSOLATIONVM LIBER PRIMVS

Easdem sibi, quas ei, quem consolari uult mœroris causas, uerũ, q; crebris suorum fune ribus induruerit, non eundẽ doloré fuisse: Nol le aũt ut unũ quẽlibet ex uulgo hoiem, sed ut sacerdotẽ, ut epm, ut Cardinalẽ ꝓsolari. Cap. I.

u ICTORIS fratris patruelis tui, niri optimi, & rerũ tuarũ studiosissi mi, quem (ut cętera prętermittã, qui bus eum & suo quidẽ merito dilige

bas)tu alueras: tu educaueras: tu in eum ſtatũ perduxeras: ut ſũma de illo oĩa ſperari iam poſſent: mortem acerbam mihi æque ac tibi fuiſſe, multa ſunt, quæ perſuadere poſſint. Erat mihi amiciſſimus, & (quod alterum amicitiæ genus eſt) in iis ſtudiis apprime eruditus, quibus ego maxime oblectari ſoleo: ætate, qua ego ſum fere mẽ: moribus, quales non multos Romę inuenias: comitate, quam quotidianis cõgreſſibus biẽnio toto expertus ſum, maxima: grauitate, ut ętatem facile ſuperaret. Quem ego nõ noſtri ſolum, ſed ueſtri quoq; ordinis, ſi quãtum per ætatẽ debebat, uixiſſet: futurũ ſperabã: mihiq;, ac meis non tua modo, ſed mea quoq; cauſa, p futurũ. Amabat. n. me (ſcio) non minus, q̃ quos plurimũ. His, & aliis multis de cauſis uiri mortem acerbam mihi ęque ac tibi fuiſſe, perſuaderi facile poteſt: & propterea conſolationis perinde indigere me atq; tu indiges. ſed cum ipſe crebris meorũ funeribus, uelut incurſantiũ undiq; uẽtorum flatibus agitatus obduruerim: & hoc ſaltem ex amiſſione illorũ bonũ conſecutus iam ſim: ut, quæ alius magis ſentiret mala, ego ſentiam minus: morte quidem hois percuſſus ſum æque ac tu: ſed cum ictum ſenſerim minus: tantũ abeſt ut conſolationis perinde indigeam, atq; tu indiges: ut conſolari etiã te poſſe me ſperem. quod niſi ſperaſſem: e' re noſtra non erat, de ipſo ad te aliquid ſcribere: ne hui⁹

ueluti contagione mœroris confrictis attactu mutuo animis,& ipse tibi nihil prodessem, & mihi multũ nocerem. Experiar itaq; quod spero: utrum mihi ex snia cedat: & quæ pro tua in me beneuolentia, mea q; erga te pietate succurrunt, remedia proferam: ut ægram mẽtem, si nõ unũ aut aliud, aliqd mouet: moueãt multa: & in pristinum suæ ualetudinis statum reducant. Et quoniam mihi nõ cũ uno quolibet ex uulgo homine, sed cũ sacerdote, sed cum episcopo, sed cum Cardinali sermo est: omittã ea, quę cuilibet in hoc dicendi genere dici consueuerunt: legem esse eã naturæ: ut quę semel sunt nata, intereant: Et, aut non ingressum in hãc uitam, aut egredi, cũ uult qui fecit ingredi, oportere: Et, sene mori, quisquis morit: mori enim ultimo eius temporis spatio, qd natus accepit ut uiueret: Et, isse ad suos: quos ibi plures inuenit, q hic reliquerit: &, nõ esse amissum, sed pręmissum: Et, multis ereptũ malis quæ illi undiq; corporis & fortunæ bonis instabãt: Et, magnũ esse Naturæ beneficium, tum maxime de uita exire, cum maxime in uita esse delectat: Et, ubi dolore proficere nihil possis, stultum esse ut doleas: Et, hunc ipsum dolorem ab eo, cuius gratia obuenit, aut non sentiri, aut moleste ferri, si sentitur: Et, hoc modo posse nos ad illum ire: illum uero ad nos reuocari non posse: Et consanguineis affinibus, amicis, qui de nobis pen

deant,seruari nos q̃diutissime debere incolumes: &, nisi hoc fiat, molestè illos laturos, q̃ pluris a' nobis factus sit unus,q̃ ipsi oẽs:Hæc,& huiuscemodi multa,quę cuilibet ex uulgo homini dici solent omittã:eaq; tantũ dicam:quæ cũ me dicere,tũ te in primis audire oportet. Et, qm̃ duplicẽ tibi doloris esse causam scio:alteram,quæ ad illum,alteram, quæ ad te attinet: de ea primũ uerba facere aggrediar,quæ ad illum attinet:mox de illa,quæ ad te pertinet, scribam. Tu uelim aduertas animũ:& homini rem tuam agenti non minus benignas semel aures prębeas,q̃ semper non meam tantum, sed alienam quoq; cum agerem,prębuisti.

Diuitiis,uoluptatibus,honoribus,magnorũ uirorũ amicitiis, inesse nihil, quod hominem beatum efficiat:eos tantum beatos esse,qui motiuntur in domino. Cap.II.

NON nos latet: Victorem nr̃m cũ uita multa pariter amisisse:diuitias,uoluptates,honores, & quos habebat, & quos fuerat habiturus:ad hæc & studium in suis rebus tuum: quod nec facile quilibet adipiscitur:& quisquis fuerit adeptus, inops esse non potest: deniq; non Episcoporũ modo,qui Romæ decẽnio proximo obseruati sunt aliquãdo:sed Cardinalium quoq;,ac Sũmi Pontificis amicitias. Neq; arbitor defuisse,

qui pro te,cum efferendum iam funus esset: di cerent illa Aeneę in Pallantem Virgilianũ uer ba. Te'ne,inquit,miserãde puer,cum lęta ue niret:Inuidit fortuna mihi, ne regna uideres? Nostra neq; ad sedes uictor ueherere paternas!

Hæc si miserum faciunt:iustus est, quem de eius morte suscepisti,dolor: & consolatio cru delis:utpote quæ filii, & eius quidem optimi damno moueri parentem prohibeat: lugen dum'q; est non tibi solum,sed mihi quoq;,& cęteris amicis familiaribus, necessariis tuis. Si uero quicquid diuiti: um,uoluptatum,hono rum, in hac uita possideri potest, terrenum ac temporarium est: & nostra:qui in Apostolorũ locum successimus,conuersatio in cœlis est: ac bona,quibus uita beata efficitur,sempiterna eẽ oportet:alioquin nec bona uideri debent: ne dum ut uitam beatam faciant: si hæc inquam ita se habent: neq; iustus est dolor tuus, neq; consolatio nostra crudelis. Propterea erigen da in cœlum intentio est: sensus'q; in sublime tollendi: ut, quanto cogitatione altius ascen deri mus, tanto nobis minora uideantur quæ putabamus bona. Ascendamus itaq; pauliſ per: & de ualle lachrymarum ad tabernacu la domini uirtutum scandentes dicamus cum Propheta. Beatus uir: cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit: in ual le lachrymarum,in loco,quem posuit. Inde

licebit inſpicere: quantũ a' uero aberrauimus, qui in diuitiis, aut uoluptatibus, aut honorib⁹, eſſe alicui, qđ beatum eũ faciat, iudicauerimus: Cum, ſi quid in diuitiis boni eſt: non poſſeſſio, ſed uſus ipſe illarum ſit bonus: & hic ipſe uſus poſſeſſorem, ſi imoderatus eſt, lædat: ſi uero moderatus: aut non eſſe neceſſarias eas oſtendat: aut cuſtodiendi ſolicitudinẽ, & diſpenſandi laborem inducat. Cum uoluptates (de honeſtis ſemp uoluptatibus loquor) & raræ ſint: &, q̃to maiores extiterint, tanto faſtidium maius relinquant: cum honores multis cõparati, multis ſeruati atq; aucti curis euaneſcant, ut fumus: & nihil homini tandem niſi leue quoddã nomen nõ multo poſt obliuione delendum dimittant: Inde licebit inſpicere: q̃ incertæ ſint quorũcũq; uel amicitię, uel clientelę potentiũ: q̃ inſtabiles, q̃ periculoſæ: cum & eorũ morte ſemper & detractionibus inuidorũ plerũq;, & mutatione rerũ quandoq; in ſũmum homines diſcrimen adducant. Exibit, inquit Dauid, ſpiritus eius: & reuertetur in terram ſuã: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et rurſus. Sedens aduerſus fratrem tuũ loquebaris: & aduerſus filiũ matris tuę ponebas ſcãdalum. Et alio loco. Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cũ multiplicata fuerit gloria domus eius: Quoniã cum interierit non ſumet oĩa: neq; deſcendet cum eo gloria

eius:

eius: & relinquet alienis diuitias suas. Quod si altius adhuc aliq̃tulum conscenderimus: audiemus & nos uocem, quam Ioannes in Apocalypsi de cœlo audiuisse se memorat: Beati mortui, qui in dño moriuntur: A modo enim iam dicit spiritus: ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos: sta tim'q̃, quoniam & beatos esse, qui in domino moriunt: & quare beati sint intelligimus: (Diuina quippe uox est, quę hoc dicit) id primum indagare curabimus: utrum in domino mortuus sit frater patruelis tuus: ut beatus existat: deinde ut quantum eius causa doluisti, tantum contra lęteris: duas has beatitudinis causas intuebimur: quietis, & lucri: quarũ alteram ostendit, cum dicit: Vt requiescant a laboribus: alteram, uero cum dicit. Opera enim illorũ sequuntur illos. Neq; uero eremum incoluisse patruelem tuum, dicere in animo est: aut ieiuniis, & orationibus totos impendisse dies: aut facultates suas omnes in cibos pauperũ distribuisse: aut futura more Prophetarũ prędixisse: aut alia eiusmodi fecisse, quæ perpaucorum, & eorum quidem perfectorum hominum sunt: non hęc inquam dicere in animo est: ut esse in domino mortuum cõfirmemus. Sunt oratorum nostri temporis ista: qui, quoties laudãdi alicuius officium suscepere: uera pariter, & falsa miscẽtes, ita impudenter mentiri solent: ut ludibrio au-

ditoribus, laudato, dedecori sint, non minus, q̃ si nocte cuiuspiam fœminæ faciem fucis infectam talem esse contendere audeant, qualis foris uidet. Nostrum est: ēt si nullus id sciat: nullo pacto mentiri: & non assentationibus gratiam quærere: sed ueris ubiq; rationibus niti.

Qui pestilentia moriuntur: quoniã omnino morituros se credunt: ex omnibus hoium generibus maxime in domino mori solere: nec mortuos modo, verum eo etiam tempore, quo moriuntur, beatos esse. Cap. III.

PROPTEREA, ut in dño mortuum ostẽdamus patruelem tuum: ad anteactam uitam, cuius tu optimus testis es: (Neq; enim de illa nobis in pręsentia dicere cõsilium est) mortis genus addamus. Id pestilentia est. Quid ex hac argumẽti eliciam, ausculta. Scis hoc esse ingenio homines ferme omnes: ut, quocũq; alio morbo laborent: q̃q̃ pessime habeant: q̃q̃ ad grauissimam ualetudinem senectus quoq; ipsa, quæ alius est morbus, accedat: spe tamen uana decepti, melius habituros se putent. Id, seu quod supra q̃ iustum est, uiuere appetant: & quę miseri cupiunt, hæc facile credant: siue q̃ amicorũ bene sperantium aut iacentes erigere cupientium uocibus excitẽtur: siue quod aliud quid uis eo tpe meditari malint, q̃ in quo sunt: siue quod dæmonum occultis circũueniantur insidiis: ut

tantisper de futura uita nil cogitent: dũ de prę-
senti aliquid sperãt: siue q̃ aliud quippiã, quod
eos distrahat, interueniat: uiderint ipsi: nos cer-
tam afferre rõnem nescimus. Hac spe fit: ut eo-
rum multi, atq; adeo plurimi morte improuisa
præuenti, dum sese diutius uicturos confidunt:
nec præsenti gaudeant uita: & futurã amittant.
Quod & sibi formidãs Dauid, & nobis formi-
dandum proponens, Locutus sum, inquit, in
lingua mea: notũ fac mihi dñe finem meum,
& numerũ dierum meorũ, quis est: ut sciã quid
desit mihi. At vero qui hoc genus morbo la
borant, quã pestilentiã uocant: contraria pror-
sus ratione, etiã si minus male habeant, q̃ ut re-
cuperare ualetudinem possint: etiã si in ipso iu-
uentutis flore existant: quoniã paucissimi sunt,
ne dicam nulli, qui ex ea euadant: præsentis ui-
tæ spem nec minimã habent: multo q̃ minorẽ
iuuenes: q̃ in eam ætatẽ morbi uiolentiã ma-
gis grassari solere intelligunt. Hinc fit, ut neq;
improuisa unq̃ morte intereant: & præsentem,
quasi quæ ad eos nihil pertineat: uitã non ap-
petant: sed (quẽadmodum Ezechias Rex Iuda,
cum ad eũ Esaias propheta intrasset: dixisset q̃:
Dispone domui tuæ: quia morieris tu, & nõ ui
ues) conuertant faciem suã ad parietem: & fle-
tu magno peccata sua fleant. Hoc modo fit ut
& præteritorum peccatorũ ueniam consequant:
Sicut in Ezechiele scriptum est: Impietas impii

non nocebit ei, in quacũq; die conuersus fuerit ab impietate sua: & in futurum memoria mortis nõ peccent. Quemadmodum alibi dicitur. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua: & in ęternum nõ peccabis. Qui vero & præteritorum peccatorũ ueniam cõsecuti sunt: & in futurũ non peccant: alteram præcepti partem impleuerunt, quod uolenti uitã, & dies uidere bonos cupiẽti iubetur. Declinant enim a malo. Cum autẽ uiuere uelle, unicuiq; sit proprium: & raro fiat, ut uelimus, quod nullo pacto consecuturos esse nos credimus: quãdo in præsenti uita nullo pacto futuros esse se credũt: necesse est, eos citra illi⁹ omissa ad futuræ amorem accendi. Qui uero futuram diligunt: nõ diuitias modo, uoluptates, & honores præsentis uitæ non amant: sed suam quoq; ipsorũ animã odiunt: memores illius dominicę sententiæ, dicentis. Siquis uenit ad me: & non odit patrem suum, & matrem suã, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc aũt & animam suã: non potest meus esse discipulus. At uero, qui terrena cuncta despiciunt: qui suam ipsorũ animam odiunt: qui Christi discipuli facti iam sunt: cœlestia magnificiãt oportet: Deum super oĩa diligant: magistrum q; suũ ubi esse illũ sciunt, sequãtur: ipsum cogitent: ipsum imitent: humilitatem custodiant: Humiliauit.n. se Christus formam serui accipiens in similitudinem ho-

minum factus, & habitu inuentus ut homo: patientiã ſeruent: ſeruauit enim & Chriſtus: Qui (ſicut in Petri epĩa legimus) cũ malediceretur, non maledicebat: cũ pateretur, non cõminabatur: Charitatem diligant: dilexit enim & Chriſtus: qui aĩam ſuam non pro amicis tm̃, ſed pro inimicis etiã expoſuit: ſolertiã ament: amauit enim & Chriſtus: qui diem prędicationi, noctẽ orationi dabat: Liberalitatem amplectant̃: amplexus eſt enim & Chriſtus: qui, omnia hominibus cum dediſſet: ſeipſum inſuper dedit: Sobrietatis habeant curam: habuit enim & Chriſtus: qui totos quadraginta dies cũ ieiunaret: nihil aut comedit, aut bibit: Pudicitiam eligãt: elegit enim & Chriſtus: qui uirginem matrem inuenit: ipſe uirgo fuit: & Ioãnem apoſtolum ꝙ uirgo erat, præ cæteris honorauit. Sic alterã etiam præcepti partem implentes faciũt bonũ: operibus, ſi poſſunt: uerbis, aut cogitationibus, ſi non poſſunt. Quis ergo in dubium reuocet: eos, qui peſte cõfecti moriunt̃: in domino mori? Quis nõ uideat: unũ hoc morbi genus quo formidoloſius eſt: hoc eſſe morituris utiliꝰ? Quis non intelligat: Victorem noſtrum peſtis uiolentia ſuperatũ cũ uictoria ſui nominis exceſſiſſe e' uiuis? &, (Quãdo in domino mortuus eſt) beatũ eſſe? Beatum inq̃. Neq; enim mẽtita eſt uox illa, cũ dixit Beatos mortuos qui in domino moriuntur. At quonam pacto beatos?

cum mors ipsa sit malum: & malo beatus effici nemo possit? An beatus est homo mortuus, non cum moritur: si in domino moriatur? Nam & Apostolus, qui dicebat: dissolui, & esse cum Christo, multo melius est: cum sciret beatum esse nullum, dum moritur: Qui sumus, inquit, in hoc tabernaculo: ingemiscimus grauati, eo quod nolumus expoliari, sed super uestiri: ut absorbeatur quod mortale est, a' uita. Quanq; & illud a' uero alienum non est: si Petrum audiamus dicentem: Siquid patimini propter iustitiam: beati: & rursum Lucam. Illi quidem ibant gaudentes a' conspectu concilii: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Si enim beatus est, qui aliquid propter iustitiam patitur: & qui mortem propter iustitiam patitur: aliquid propter iustitiam patitur: beatus est profecto', qui mortem propter iustitiam patitur, etiam eoipso momento; quo patitur. Spe nanq; saluus iam factus, præ illius, quod præstolatur magnitudine boni, quæcunq; patiatur incõmoda, minora esse cognoscit, q̃ ut beatitudinem suam imminuant. Quãobrem, si Victoris tui causa doles; q̃ multa simul cum uita amiserit: cogites necesse est: eum, cum in domino mortuus sit, plura multo & pretiosiora lucratum: & eam, propter quam omnia illa, quæ amisit, bona quæri solent, beatitudinem consecutum: pro

paruis magna: pro terrenis cœlestia: pro temporalibus sempiterna possidere.

Omnes in præsenti uita quietis gratia laborare: sed eam non nisi in domino mortuos inuenire.

Cap. IIII.

SED uideamus iam istas beatitudinis eorum causas. Requiescēt, inquit, a laboribus suis. opera enim illorum sequuntur illos. Scis (puto) ex quo tempore factus est homo in animam uiuentem: etiam prius q̄ Dei mandatum prætetiisset, operi eum destinatū fuisse. Posuit eum, inquit, in Genesi Moses, in paradisum uoluptatis: ut operaretur, & custodiret illum: Postq̄ uero præterit: multo magis: quippe cui est dictum. Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea. Et paulopost. In sudore uultus tui uescēris pane tuo. Vnde nō ab re in Iob Elipaz Homo, inquit, nascitur ad laborem: & auis ad uolatum. Huic si quies nulla unquam daretur: quis non miserrimam diceret conditionem nostram? quos (ut non dicam labores eorum, qui Romæ Episcoporum, Cardinalium, Summi pontificis domos inhabitant: qui utiq; tanto maiores existunt, quanto & ille, in cuius domo sunt, maior est) ex quo nati sumus tempore, laborare, sudare, fatigari usq; in extremū uitæ diem sine ulla cessatione oportet? Et quidem, sicut omnibus commune

est laborare: ita nullus est (ut opinor) qui laborem, & si ultro eum susciat: non ut quiescere aliquando possit, susciat: sed dum in procelloso huius uitæ mari iactantur: dum cupiditatis, aut timoris, gaudii ue, aut doloris, uelut qui busdam uentorum flatibus impelluntur: ubi quiescant non habent: nisi forte (quod paucis optimis & his quidem munere Dei contingit interdum) in excessu mentis constituti, Creatoris pulchritudinē ueluti trāseūtem. (neq; enim diutius in ea morari licet) aspiciant. Cum igitur non alia ex causa laborem suscipiant homines, q̄ ut quiescant aliquando: & quiescere in hac uita plane non possint: cupiditatis quippe unius finis, alterius principium est) &, quibus plurima ex sentētia obuene're: ii plura sibi multo, quotum gratia dies nostes'q; laborandum sit: deesse existimēt: & parta, seu seruare, siue dispensare uelint, labor non minimus sit: Labor etiam grandis, amissa recuperare. cum hæc inquam ita se habeant: optime cū illo actum uidetur: qui eam, quā hic multis quæsitā laboribus inuenire non potuit, quietē tandē adeptus est. Adeptus est autem, qui in dño mortuus, requiescere iá a laboribus suis meruit: & uidere, quod oculus nō uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascēdit: & satiari diuinę præsentia maiestatis: sicut ait Propheta. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: Satiabor, cum

apparuerit gloria tua. Optime itaq; cũ Victore tuo actum uidetur: qui, in domino mortuus cũ sit: laborum suorum quietem adeptus, migrauit a' sudoribus ad refrigerium, a' laboribus ad quietem, ab operis præsentis uitæ ad mercedẽ futurę. Iustus quippe (sicut scriptum est) si morte pręoccupatus fuerit: in refrigerio erit: in refrigerio aũt non quolibet, sed de quo ait Prophe ta. Transiuimus per ignem, & aquam: & eduxisti nos in refrigerium. Qui. n. a' cupiditatũ ęstibus ad timoris aquas, ueluti ab Austro in Septẽtrionẽ impulsi sunt (neq; n. in illis quiescere, neq; ab hoc esse possunt imunes, donec in dño tandẽ moriãtur) quid aliud, q̃ per ignẽ, & aquã transeũtes in refrigeriũ educunt? Hoc aũt refrigeriũ quale sit: ipse demonstrat: sequitur enim: Introibo in domum tuam: Ostendens, non aliter educi nos in refrigerium posse, q̃ si domum Dei introeamus. Quod si intraturo domum Dei, etiã priusq̃ ingrediatur, refrigerium est: quid illi erit, qui iam introiuit?

Quietẽ, quã ii, qui in dño mortui sunt, cõsequunt: bonis oĩbus abundare: ea'q; multo plura uideri, q̃ in pñti uita unq̃ fuerint uisa. Ca. V.

SED age, quies hęc sola'ne, ac nuda quies futura sit? uideamus: an ẽt aliquid ultra? Nam si præter quietem nihil est amplius habitura: & hæc ipsa q es futura est nuda: non deerunt fortassis, qui dicant:

torporem potius,& inopiam appellari debere: qđ abſit ut de tantę beatitudinis domo,in quã nullus niſi probatus & operum bonorum plenus admittitur:quiſpiam ſuſpicet. Audiamus igitur de cœlo uox miſſa quid dicat. Opera,inquit,illorũ ſequuntur illos. Propheta cum de auaris,& ambitioſis in quadrageſimooctauo pſalmo loqueretur:ad eorũ,qui in cibos paupertum omnes facultates ſuas diſtribuũt:& eligũt abiecti eſſe in domo Dei ſui, magis q̃ habitare in tabernaculis peccatorum:ſubiecuãdam ſpẽ, Ne timueris,inquit, cum diues factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam, cum interierit,non ſumet omnia:neq; deſcendet cũ eo gloria eius. Hic autem,opera,inquit,illorum ſequuntur illos. Vide quãtum inter hos,& illos interſit. De illis dicitur. Beati mortui,qui in domino moriũtur. De iſtis autem in eodem pſalmo. Sicut oues inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos. Et rurſus. Vſq; in æternum non videbit lumen. De illis. Requieſcent a laboribus ſuis. De his autem:Laborabit in æternum. De illis. Opera illorum ſequuntur illos. De iſtis. Non ſumet omnia: neq; deſcendet cum eo gloria eius. Quod ſi eum plurimi arbitrarẽtur beatum: qui quod ſibi & honoris & diuitiarum in hac uita quæſiſſet,id ſecum moriens poſſet in alia habiturus auferre:quãquã & auferre laborioſum

foret,& habere:non ibi magis beatum efficeret,q̃ hic fecit:ubi(quẽadmodũ supradiximus) parandi,seruandi,dispensandi,recuperandi, miseriæ multæ sunt:quanto æquius est: eum iudicari beatum:qui glorioſum operum bonorum fructum,quem in prima ad Corinthios epistola Paulus Apostolus,aurum,argentum, lapides pretioſos appellat:ueluti certam laborum, suorum mercedem,sponte sua sequentem habebit:Dicente in eadem epistola Paulo: si cuius opus manserit,quod superædificauit: mercedem accipiet: & Propheta in psalmo centesimouigesimosexto: Cum dederit dilectis suis somnum:ecce hereditas domini, filii merces, fructus uentris: Neq; enim sine causa, cum de alicuius probati hominis morte scriptura sacra mentionem facit:eum plenum dierum,aut operũ bonorum affirmat:sicut in actibus Apostolorum Tabitam: de qua Lucas Euangelista cum loqueretur:priusquam mortuam diceret:Hęc erat,inquit,plena opibus bonis, & eleemosinis,quas faciebat. Et in Genesi de Abraã: quẽ prouectę ætatis cum dixisset:plenum dieꝝ adiunxit. Et in suo ipsius libro de Iob:qui mortuus scribitur senex,& plenus dierũ. Per dies(ut opinor)opera bona,quę coram hominibus, ut glorificẽt Patrem nostrũ,qui in cœlis est, fũt, significantibus ubiq; scriptoribus:ut siquẽ de illorũ,quos mortuos narrant, morte dolorem

fuscepimus: eum, q̄ plenos bonorum operum obiisse intelligimus, deponamus: imo in gaudium conuertamus: quoniā pretiosa sit in conspectu domini mors sanctorū eius. Cum.n. teste in epistola ad Hebreos Paulo, non habeamus hic manentem ciuitatem: sed futuram inquiramus: & (sicut author est Petrus) aduenę simus & peregrini: qd' & propheta in psalmo trigesimooctauo cōfirmat, dicens: Aduena ego sum apud te, & peregrinus, sicut oēs pres mei: & ex procelloso huius uitę mari, ubi (sicut in eodem propheta legimus) inter secunda & aduersa fluctuantes, modo ascēdimus usq; ad cœlos, modo descendimus usq; ad abyssos: onustam bonis operibus nauem in cœlestis patriæ portum ducere contendamus: tam ex illorum causa, qui in domino pleni operib⁹ bonis obierunt, dolēdā: q̄ mercatorū, cum de longa nauigatione onustas pretiosis mercibus naues, sani atq; incolumes deduxere in portum. Quinimmo tanto illorū causa gaudendum est magis: quāto terrenis cœlestia, transeuntibus permāsura, corporalibus spiritualia, magis pretiosa & uidentur, & re uera existunt Nā illis ēt male uti quis potest: & qui non male utit: nonnū q̄ pp illa male perit: his uero neq; male uti quispiam potest, nec pp hæc male perire: cum a cœlesti patria non minus extoris sit ois pœna, q̄ culpa. Statuit, inquit Propheta, procellam eius

in autam: & siluerunt fluctus eius: & lætati sũt, qa siluerunt: & deduxit eos in portum uolũtatis eorũ. Mortuo quippe in domino homine, procella eius in auram uertitur: unde nõ rigor, sed refrigerium sentiatur. Silent fluctus: nec est q uel secũda erigant: uel aduersa deiiciant. Lætantur: quia siluerunt. Non. n. erit amplius neq luctus, neq clamor: sed nec ullus dolor: q̃ prima abierunt: & deducunt in portum uoluntatis eorũ: portum quietũ, portum tranquillum, portum securum, portum placidũ, portũ optatum, portum, ad quem remis uelisq contendebant. Portum, inquit, uoluntatis eorũ. & quęnã est eorũ uoluntas: nisi ea, quæ & cæterorũ hominum: ut bonũ, & hoc ip̃m sũmum ac sempiternum inueniãt: qd iis proculdubio euenit: q in domino mortui deducti iam sunt in portum uoluntatis suę. Nam cæteris ne bonũ quidem dici meretur, qd habent: nedum sũmum aut sempiternũ bonũ est. Et qñ de portu sermo est: attẽdamus quid in hoc portu amplius uideatur: q̃ in mari uiderimus. Solẽt mercibus onustæ naues magis in portu onustæ uideri, q̃ in alto sunt uisæ. Vbi enim minus est aquæ: cum repellere ac sustinere minus possit: oneri cedat oportet: demergiq amplius sinat. contra uero ubi plus: quod utiq in mari est: cum uis ea sit aquæ: ut sursum uersus compellat: repellat necesse est onus, atq sustineat: nec de-

mergi idẽtidem sinat. Hoc iis euenit, qui in do mino moriuntur. quandiu enim in huius uitæ mari, uelut onusta quædam operibus bonis nauigia fuerunt: minus pleni usi sunt: septies qppe in die cadit iustus: &: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seduci mus: & ueritas in nobis nõ est; hæc sursum uersus compellunt: nec demergi identidem sinũt. At uero cum in portum deducti iam sunt: ubi, quod sursum uersus compellat, Superbiæ profundum non est: bonis pleni operibus, onusti magis & esse uidentur, & re uera sunt. nec est qꝑ timeant articuli in pariete scribentis interpretationem illam, de qua apud Danielẽ legitur: ut dicatur alicui eorum. Appensus es in statera: & inuentus es minus habens. Si enim appendantur in ea: inuenientur plus habere, & præ humilitatis magnitudine demergi profundius: utpote cum humilitatis gloria comes exiſtat: (Qui enim se humiliat, exaltabitur) & gloriæ, quæ solida & plena gloria est, insit pondus. Dicente in secunda ad Corinthios Paulo. Id, quod in præsenti est momentaneum & leue, tribulationes nostrę, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Quamobrem cum eorum, qui in domino moriuntur, opera suos sequantur authores: & pleni dierum, atq; operum bonorum de peregrinatione in patriam, de mari

in portum perueniant: onusti'q; pretiosis mercibus magis & uideantur, & reuera sint: Victoris tui gratia lęteris oportet: quando in domino mortuus ea consecutus est omnia, quæ uix optare uiuus auderet.

Quietem, quam ii, qui in domino moriuntur, consecuturi sunt: assiduis Dei laudibus occupari: eas'q; delectationem afferre, qualem in præsenti uita expertus est nemo. Cap. VI.

IDIMVS: non nudos, aut inanes abire, qui in domino moriuntur: uideamus iam: sola'ne quies futura sit hęc? an operis etiam aliquid habitura? Nam si operis est aliquid habitura: falsum esse uidebitur, quod ait. Requiescent a' laboribus suis. Operis enim comes esse consueuit labor, quieti utiq; contrarius. Contra, si sola futura est quies: uidebitur itidem illud falsum, quod ait. Opera illorum sequuntur illos. Nisi forte opera quispiam ita intelligere uelit, ut ædificium, uel huiusc: modi aliud: in quo & extruendo laboratur: & extructo quiescitur. Sed nos, esse aliquid in operibus istis intelligimus, quod torporem ita excludat: ut quietem non turbet. Torporem quippe non culpam modo, sed pœnam esse, certum est: & in eo regno tam pœnam nullam esse, q̃ nullam culpam. Vtrũq; au

tem hic dicit: Et requiescent a' laboribus suis, & opera illorū sequunt illos. Quæ igit, aut qualia sint opera hæc, quę & torporē excludant, & quietem nō turbent, Propheta declarat, dicens.

Beati qui habitant in domo tua domine: in secula seculorū laudabunt te. Et in Esaia dominus. Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis. Sed est qd' huic in Apocalypsi cōtrarium uideat: ubi de quatuor animalibus, quæ in circuitu throni erāt, mentionē faciens. Et requiem, inquit, non habebant die ac nocte dicentia. Sanctus, Sanctus, Sanctus, dñs deus omnipotens: qui erat: & qui est: & qui uēturus est.

Si. n. requiem non habebant: quomodo uerum uidetur: ut requiescāt a' laboribus suis? An & requiem non habebunt dicendi: Sanctus Sānctus Sanctus, dominus deus omnipotens: & requiescent nihilominus a' laboribus suis? Hic. n. etiā si mente promptissima laudemus Deū: debilitat fames: sitis inualidat: occupat sōnus: latera dolent: rauce scit uox. ibi aūt non esurient: neq; sitient. Satiabor enim, inquit, cum apparuerit gloria tua. Et rursus. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: & torrente uoluptatis tuę potabis eos. Non dormient. qui enim dormiunt: (sicut in prima ad Thesalonicenses epistola scribit Apostolus) nocte dormiunt. Ibi aūt (quemadmodum in Apocalypsi legimus) non erit nox. Porte, inquit, eius non claudent

per

per diem: nox enim non erit illic. Non dole-
bunt. scriptũ est enim. Iam non erit amplius
neq; luctus, neq; clamor: sed nec ullus dolor.
Non rauceſcent. Qui enim rauceſcũt: ideo rau-
ceſcunt: quia laborant clamãdo: teſte Prophe-
ta, qui ait. Laboraui clamãs, raucæ factę ſunt
fauces meæ. Ibi autem requieſcent a' laboribus
ſuis. Erit igitur quod operentur, quod fatiget:
non erit. Requieſcent a' laboribus ſuis: & lau-
dandi Deum, requiem non habebũt. Quod ſi
etiam iis, qui ea tantũ, quę carnis & huius mun
di ſunt, ſapiunt: muſicæ oblectatio tanta eſt: ut,
cum ſtudioſius paulo, & attentius alicuius for-
taſſe etiam meretricis laudes cecinerunt: ſuaui-
tas eis ex eo concentu atq; harmonia quædam
mirifica in animis relinquatur: maior aũt mul-
to exiſtat: dum canunt: q̃q̃ ad famen, ſitim, ſo-
mnũ, laterum & uocis fatigationem, quam di-
ximus, accedant: plerunq; & incõmoda alia, ut
noctis, imbrium, frigoris, aut caloris, & obſtre-
pentium: & aduigilũ qui ciuitatem cuſtodiũt,
uel riualis, interdum etiam & domeſticoꝝ im-
prouiſum impetum propulſandũ, armatos cir-
ca ſe habere, ipſi itidem armati cogantur: quan
ta per immortalem Deum, habitãtibus in domo
domini, ac ea, q̃ ſpiritus & cœleſtis regni ſunt,
tantum ſapientibus debet eſſe ſuauitas: qui ſtu-
dioſiſſime atq; attentiſſime non cuiuſcũq;, ſed
Dei, regis ac domini ſui, eiuſdemq; ſummi ac

ueri boni laudes concinentibus sibi angelorum & sanctorum choris, nihil in se, nihil extra se incõmodi aut perturbationis sentientes, in secula seculorum decantant? An tibi hoc parum uidetur, quod ait Propheta: Beati, qui habitant in domo tua domine: in secula seculorũ laudabũt te? Et cui beatius lingua nostra inseruiat, q̃ ei, qui fecit eam? Sicut in Exodo ipse ait. Quis fecit os hominis? aut qs fabricatus est mutum, & surdum, uidẽtem, & cæcum? Nonne ego? Cui rursus suauius cantet, q̃ ei, de quo ait Propheta: Gustate, & uidete, quoniam suauis est dominus? Cui postremo perseuerantius seruiat, q̃ ei, a quo & pseuerandi uires, & in perseueratione dulcedinem, & in dulcedine præmium accipit? Laudauit Victor tuus, cũ adhuc nobiscum degeret, dominum, canẽs & psallẽs (sicut ait Apostolus) in corde suo domino: sed non continue: Alia quippe interuenerũt negocia: quę, cum sine peccato tractari possent: absq; ingenti uel periculo, uel incõmodo prętermitti non poterant. Id ipsum etiam tempus, quod laudando tribuebat Deo: irrũpentibus ex improuiso persæpe (ut occupatissimo cuiq; ferme accidit:) aut etiam surrepentibus (ut minus occupato euenit) curis, non totum tribuebat: sed cogitatione aliud longe diuersum agente, lingua sola laudabat. quemadmodum scriptum est. Populus hic labiis me honorat: cor autem

eorum longe est a' me. Hæc opera eius erant: sed imperfecta, & quæ ne ipsi quidem authori plane' satisfacerent. Cum enim aliquando raptum se cerneret, quo' non uolebat: dicebat intra se (puto) cum Apostolo ad Romanos. Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? Laudat nunc eũ tandem & continue & attentissime: quippe cui nullum sit negocium aliud, quod, si prætermittatur, uel periculum afferre cuiquã, uel incõmodum possit: & diuinæ præsentia maiestatis nullas alias aut irrumpere, aut surrepere cogitationes permittat. Hæc opera eius sunt: sed perfecta: & quæ non Deo minus, q̃ authori suo sint grata. Secuta sunt autem illum: sed ita: ut quanto nobilior est domus domini, de qua dicit Propheta: Elegi abiectus esse in domo Dei mei magis q̃ habitare in tabernaculis peccatorum: diuersorio serui, de quo scriptum est: Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam: & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem: tanto nobiliora sint ea ipsa nunc q̃ antea fuerint.

Pacem carnis cum seipsa, & cum spiritu, item' q̃ spiritus cum seipso & cum carne, similiter' q̃ a' dæmonum & malorum hominum impugnatione Victorẽ, quia in domino mortuus est, consecutum iam esse.

CAP. VII.

VID autem de pace dicam: quam cum apud nos assequi nunq̃ potuerit: nũc tandem assecutus intelligit, quid sit pax Dei, quæ exuperat oẽm sensum? sicut in epistola ad Philippenses scribit Apostolus. Nam hic decertatur assidue bellis, non manifestis tantum, atq; extrinsecis, sed domesticis, & occultis. Struuntur aduersus nos quaquauorsum insidiæ: capiuntur incauti. Impetus contra cautos fit. Caro (sicut ad Galatas scribit Apostolus) aduersus spiritum concupiscit: spiritus aduersus carnem. Hæc sibi inuicem aduersantur: ut non quæcunq; uolumus, illa faciamus. Quod & in epistola ad Romanos ostẽdit dicens. Non quod uolo bonum hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. Et rursus. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati: quæ est in membris meis. Sed & aduersus seipsam caro contendit: & humidi ac sicci, calidi'q; ac frigidi pugna continua fit: donec mors eam superueniens dirimat. Spiritus itidem contra se diuisus descendit in campum: &, dum animæ inferior pars uideri uult superior: aliud bellum intra nos plusq̃ ciuile, plusq̃ domesticum geritur. Accedit ad hęc, malorum spirituum numerosus exercitus: qui cum impetum in nos per infortunia & calamitates ferociſſimum fecerint: quotquot eo modo uin-

cere non potuerunt: secundis rebus & prospe-
ris adoriunt: sæpe'q; a' miseriis extorquent ho-
minibus: ut qui uincere & regnare potuerant:
uinci ac seruire malint. Cõtra quos Apostolus
in magnifica illa, quam ad Ephesios scribit, epi
stola, armari nos admonet, dicens. Induite
uos armatura Dei: ut possitis stare aduersus in-
sidias diaboli: quoniã non est uobis colluctа-
tio aduersus carnem, & sanguinem: sed aduer-
sus principes & potestates: aduersus mundi re-
ctores tenebrarũ harũ, contra spiritualia ne-
quitiæ in cœlestibus. Quid uero de eo belli
genere loquar, quod peruersi hominũ impro-
borum mores inferunt malis exemplis quoti-
die, iniuriis autem & contumeliis frequenter:
Aduersum quos, dũ uel secreto detrahunt no-
bis: uel aperte maledicunt: & dictis interdũ fa-
cta addentes uel bona nostra inuadunt: uel in
nos ipsos impetum faciunt: iugiter decertan-
dum est: Et, si decertandum non est: quod au-
ferenti a' nobis tunicã, præbere uelimus & pa-
lium: ac percutienti in vnã maxillam, porrige-
re nõ recusemus & aliam: (q̃q̃ quis est, qui hoc
faciat:) pacem tamen habere non possumus: q;
eos dolemus non quales nos sumus, existere.
In his tãtis tam'q; periculosis bellorũ ex omni
parte incursantium tumultibus die noctu'q; pu
gnare difficile est: difficilius non uinci. At uero
pace frui posse, omnino impossibile. q; si absq;

pace ne uita quidem esse potest iucũda: & quæ pacem habet, iucundissima est: non est cur Victoris nostri gratia doleamus: qui uitam eam amisit, quæ plena erat tumultus: cũ eam inuenisse illum sciamus, quæ ad rerum oĩum abundantiam etiam pacis multitudinẽ habet: sicut scriptum est per Prophetã. Mansueti autem hæreditabunt terram: & delectabimur in multitudine pacis. Terram aũt non hanc nostram: sed eam, de qua per eundem Prophetam dicit. credo uidere bona domini in terra uiuentium.

Victorem beatorum omnium & Christi secundum humanitatem, postremo ẽt ipsius Dei uisione atq; assistentia esse beatum. Visionẽ aũt & q̃p pulcherrimatũ, & q̃ mirifice delectarum sit rerum, delectabilissimam esse. Cap. VIII.

AM uero illud quãtæ beatitudinis est? q̃p Deum, in quem desiderant angeli prospicere: quocũq; uertatur uidet? non ultra per speculum in ænigmate, ut olim: sed facie ad faciem: Et, cum de angelis, qui etiam Angeli nostri uocantur, propterea q̃p nostri curam gerunt: Saluator dicat: Angeli eorum semper uident faciem patris: in eam, quæ angelorum quondam solorũ fuit, beatitudinem accersitus multo nunc felicius delectetur, q̃ unquã antea in terrenarum apparatu pomparum delectatus sit. Nam si ad ea, quæ istic fiunt, terrenarum rerum spectacula ex

tota urbe, interdū etiam ex finitimis locis ideo conuenitur, quia spectare, delectatio quædam est: & tanto studio cōuenitur: ut se mutuo cōculcent in turba: nonnunq; etiam opprimant: quanto est ad illud studio cōcurrēdum: quod in cœlo cum fiat: & omnium, quæ ingenio humano excogitari possunt, maximū sit: immo etiam maius, q; ut humano excogitari possit ingenio: delectationem talem, tantam'q; affert: ut merito beatus dicatur, qui eo' semel peruenire meruerit? Ad hoc autē cum ueluti de longinquis regionibus Victor noster ascenderit: quis eius gratia doleat: qui illud modo Saluatoris nostri legerit dictum, ubi ait: Beati mundo corde: quoniā ipsi Deum uidebunt? Pulchrum est, ascendisse in cœlum: Pulchrum, inter hominum atq; angelorum choros uersari: Pulchrum, uirginem matrem Mariam reginā cœli, angelorum dominam, seculi aduocatā, uirtutum monilibus ornatam, formosam, ut Luna, electam, ut Sol, terribilem, ut castrorum acies ordinata, iuxta filium suum, Deum ac dominum nostrum, assistentibus undiq; cœlestis regni proceribus, in throno gloriæ residentē, mētis oculis intueri: Pulchrum est, Christum, de quo legimus Prophetam dicentem: Speciosus forma præ filiis hominum: Deum uerum, & hominē uerum, secundū humanitatē similem nobis, secundū diuinitatē Patri æqua-

lem,in ſplendoribus ſanctorum ad Dei Patris dexteram in carne,quam pro nobis aſſumpſit, ſedentem,ſuoſq; inimicos ſcabelli more pedibus conculcantem,aſpicere:Sed pulcherrimū: & quod omnia, quæ ubiq; ſunt, pulchra facile ſuperet:Deum creatorem omnium,uiſibilium atq; inuiſibilium,reuelata facie contemplari:& (ſicut in epiſtola ſua prima Ioannes ait)uidere ſicuti eſt:nec ſolum uidere:ſed ſimilem ei eſſe. Nunc enim ait filii Dei ſumus:& nondum apparuit,quid erimus.Scimus autē: quoniā,cum apparuerit:ſimiles ei erimus:quoniam uidebimus eū ſicuti eſt. Quod ſi inter uos aliqui ſunt (ne omnes dicam)qui,cum Summo Pontifici, ſacris decorati ueſtibus, mitrisq; coronati in populi Romani,& aduenarum ex omni Chriſtiani orbis parte iſtuc confluentium conſpectu aſſiſtitis: mira neſcio qua gloriæ humanæ dulcedine pertentamini: maximeq;,ſi ab illorum uos aliquo uidendos intelligatis,quibus, cum adhuc eo in ſtatu non eſſetis: noti eratis: cum tamen & morte omnino terminandam eſſe huiuſmodi gloriam non ignoretis: & ex aliorum caſibus etiam ante mortem terminari poſſe ſciatis: & ille ipſe,cui aſſiſtitis:ſimilis ueſtrum ſit : homo, quantum ad corpus attinet, corruptibilis,& mortalis: q̄tū vero ad animā pertinet:neq; Petro ſanctior,neq; Paulo ſapiētior: ſi inquam inter uos aliqui ſunt, qui, cum

ei assistitis, mira nescio qua glorię humanæ dul
cedine pertentamini: quid Victori nostro puta
mus esse dulcedinis: qui sancto sanctorũ Deo
incorruptibili & immortali, a' quo ois sapien-
tia est: uestę immortalitatis indutus, & mitra in
nocentiæ coronatus, in angelorũ atq; sanctorũ
ex omni populo, lingua, & natione, congrega-
torum oculis assistit: & uideri se, non ab uno ali
quo, aut duobus, sed a' compluribus, quibus an
tea notus erat, intelligit? cum ptæsertim neq;
morte, neq; alia quauis ratione terminandam
esse gloriam eam intelligat: utpote quam neq;
error induxit: sicut in Ecclesiaste scriptum est:
Malum quasi per errorẽ egrediens a' facie prin
cipis, positum stultũ in dignitate sublimi: neq;
adulatio decipit: quẽadmodũ eodem in libro
legitur: Melius est a' sapiente corrigi: q̃ stulto q̃
adulatione decipi: neq; oppugnat inuidia: sicut
idẽ ait: Contẽplatus sum oẽs labores hominũ,
& industrias: & animaduerti patere inuidiæ p̃-
ximi? Adde uero & hoc, si lubet: (aliud est. n. ui
dere quæ nouitate, aut pulchritudine, aut uarie
tate, aut magnitudine sua delectent: & aliud ui
dere, quę, quia mirifice diligis, uidere cõtinuo
uelis) q̃, cum ad eas nuptias admittatur nemo,
qui uestem nuptialem non habeat: & per uestẽ
nuptialem recte charitas intelligatur: quę tanq̃
uestis quædam longa & lata peccatorũ operit
multitudinem: ĩgressus illuc Victor noster, frui

tur:iam aſpectu Dei:quem nō ſuper cætera corporea &incorporea ſolum,ſed ſuper ſuā quoq; ipſius animā diligit. In cuius cōtemplatiōe ita quilibet ſatiatur:ut non faſtidiū,ſicut in cęteris uoluptatibus,ſed deſiderium ſatietas pariat. Et enim cū bonū ſinguli natura duce diligamus: qđ ſūme bonum eſt:id ſūme diligamus oportet. Cum aūt ſummo bono melius inueniri nil poſſit:id ipſum ſūmum bonum & ſatiet neceſſe eſt,& accēdat:quia ſūmum eſt. Neq; n. prius accendi ceſſant deſideria noſtra,q̄ qđ expetunt bonū aſſecuta ſint totum:Totum aūt aſſequi ſūmū bonū,non niſi qui ſummus eſt,ualet. Neq; rurſus in eo,quod aſſecuta ſunt, non ſatiantur: quoniā quantulū quātulum aſſecuta ſint:plena atq; abſoluta beatitudine perfruūtur. Qđ ſi rerum corruptibilium & fortaſſis etiā iam corruptarū amatoribus tanta delectatio eſt, frui uel ad horam eo poſſe,qđ amant:ut hac de cauſa non incōmodis modo &dānis,ſed ignominię quoq; & morti ſe offerant:cum tamē idem ipſi cognoſcant ſeſe & infelices eſſe, cū non fruuntur:& infeliciores multo, cum fruūtur: Quāta, obſecro te,nunc Victoris noſtri uoluptas eſt: Deo,quē ſūme diligit:a quo aliena eſt omnis corruptio:poſſe in ſempiternū frui:cum & ſine ullo incōmodo,aut periculo iſtud poſſit:& felicem ſe tātiſper fore cognoſcat,dum fruitur. Exclamat in Eunucho Terentii iuuenis ipudicus.

O populares ecquis uiuit hodie me fortunatior? Nemo hercle quisq̃. Nam in me plane\ dii potestatem suã oẽm ostendere: cui tam subito tot contigere bona. Mox lætitiæ causas explicans, O Parmeno mi, inquit: o meatũ uoluptatũ omniũ inuentor, inceptor, perfector: Scin me in quibus sim gaudiis? Scis Pamphilã meã inuentam ciuem? Scis sponsam mihi? Quid putas fecisset: si cœlestium amore succensus, Deũ, qui ipse ẽt totus est amans: sicut Ioãnes in epistola sua scribit: Deus charitas est: scisset inuentum ciuẽ? At fortasse ciuis inueniri non potest? Et quid oro, sibi uolũt illa eiusdem Ioãnis uerba, quibus ait: Verbum caro factum est: & habitauit in nobis? Et illa Pauli Apostoli in epistola ad Philippẽses: In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo? Quid fecisset: si suam illi animã sponsam audisset: quẽad modũ in secunda ad Corinthios Paulus dicit: Despondi. n. uos uni uiro uirginẽ castam exhibere Christo? ut ubi nuptiarũ tempus instaret, iam iam'q̃ expectaret audire: Ecce sponsus uenit: exite obuiam ei? Quã se melius fortunatũ existimasset: in quẽ non dii, qui nihil sunt: sed Deus unus & uerus potestatẽ suã omnẽ ostendisset? quã parcẽdo maxime & miserando manifestat: (uincit. n. se ipsum, dum parcit) cui tot subito & tam grandia obtigissent bona: ut ea plane\ neq̃ oculus uiderit: neq̃ auris audiuerit:

neq; in cor hominis ascenderint: quãtas ei gratias & haberet & ageret: quem inuentorem, inceptorem, perfectorem suæ huius sempiternæ uoluptatis habuisset? Nõ temere, neq; ab re (ut opinor) cum de amore nobis est sermo: amantis affectum exposuimus: ut, quoniã intelligi a nobis, quãdiu in hoc corpore degimus, nihil potest, quod non aliquo prius corporis sensu perceptum sit: ex iis, quę notissima sunt: & nullo possunt modo negari: coniecturam facere liceat: quænam aut qualia sint, quę horum similia cum credantur: nullo tamẽ adhuc sensu corporis percepta sunt. Inuisibilia enim Dei (quẽadmodum scribit Apostolus ad Romanos) a creatura mũdi per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur. Neq; par est: minorem esse spiritualis amoris uehementiã, q̃ carnalis: cum eædem utrobiq; amandi qd̃ bonũ est causæ sint: sed in illo ueri ac permanentis boni: in hoc autem falsi, atq; incerti.

Victorem oium, quæ sciri humano ingenio possunt, sciẽtiam & certam & integram sine ullo labore, sumptu, aut incõmodo assecutũ: Ac esse in cœlesti regno ius quoddam ciuile, & Põtificium, & Philosophiam, & Theologiam longe istis nostratibus meliora. Cap. IX.

f EDprosequamur iam (si lubet) & cætera, quæ Victori nostro cum iis, quas supra numerauimus, rebus ob-

tigerunt bona: Scientiam dico, gloriam, amicitias, malorum preteritorum sensum nullum, memoriam periucundam presentiū & futurorū, ne cogitationē quidem, nedum dolorē aut timorē ullum. Quæ sicui uel singula hac euenissent in uita: eum omnes uno ore beatissimū prædicarent. Quantula.n. esse potest nostra hęc diuinarum atq; humanarum rerum seu sapientia siue scientia: quē summis assecuti laboribus nisi assidua meditatione ac studio retineamus: tam cito amittimus: ut citius nihil: cum de hac ipsa is, cui promissione diuina inter omnes, qui ante fuerunt, aut post essent: sapientia atq; intelligentia nullus similis fuit: in Ecclesiaste dicat:

Apposui cor meum, ut scirem sapientiam: & intelligerem dissensionē, quæ uersatur in terra: & intellexi: q̄ omnium operū Dei nullam possit homo inuenire rationem eorū, quæ fiunt sub sole: & quāto plus laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniat? Quantula esse potest: cum illud electionis uas, armarium scripturarum, gentium doctor, Apostolus Paulus, qui & in terra sub Gamaliele plurima didicit: & in cœlo audiuit arcana, quæ non licet homini loqui: in pria ad Corinthios epistola dicat:

Ex parte cognoscimus: & ex parte propheta mus? & rursus. Videmns nunc per speculum in ænigmate? Et iterum. Nunc cognosco ex parte? Quantula inquam esse potest sciētia nostra

hæc: cùm de ipsa Propheta Dauid in psalmo septuagesimo secũdo dicat: Existimabam ut cognoscerem: hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuariũ Dei? Quod si aut nulla est, aut minima: (nullã enim illorum, quæ sub sole fiunt, inueniri posse rationem dictum est: & ex parte prophetare: ac per speculũ in ęnigmate uidere: atq; ex parte cognoscere: aut potiùs existimare cognoscere) falsum sapiunt, atq; incertum omnes: & hoc ipsum falsum, atq; incertum, difficile atq; laboriosum existit: atq; inter nos rari sunt: qui unam aliquam disciplinarũ absolute assecuti putentur: cõtra uero plurimi, qui ne summis quidem labiis (ut uulgo aiunt) attigisse uideantur: & non scire aliquid modo, uerumetiam putare scire quod nescias, intellectum, quæ pars est rationalis animæ, una mirifice oblectat: usq; adeo: ut, cum quid pro uiribus nostris aut intelleximus, aut intellexisse nos arbitramur: felices nos esse putemus: si hęc inquam ita se habent: quid Victori nostro beatitudinis esse dicemus: qui in Christo Iesu domino nostro, de quo per Prophetã dicitur: Magnus dominus noster: & magna uirtus eius: & sapientiæ eius non est numerus: & per Apostolum Paulum in epistola ad Corinthios prima scribitur: Nos autem prædicamus Christũ crucifixum: Iudæis quidem scandalire: gentibus autem stultitiam: ipsis autem uocatis Iudæis,

atq; Græcis, Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam: quia quod stultum est Dei: sapiētius est hominibus: in Christo inquā, Iesu domino nostro, de quo hæc, & alia huiusmodi scripta sunt plurima: quicquid sciri humano ingenio potest, intuetur, cum facie ad faciem, tum uero ex toto? Ait enim Apostolus: Cum uenerit quod perfectum est: euacuabitur, quod ex parte est: & hoc ipsum, quod intuetur, uerum scit esse, ac certum: ut nulla ei tandē uel erroris falsitas, uel dubitationis trepidatio relinquatur. Et, cum alii studiis operam daturi, Patauium, alii Bononiam, Perusium alii, quidam superāt Alpes: nonnulli mare traiiciunt: multos q; ibi annos cum ingenti sumptu, & magnis degunt incōmodis: & ut iuris ciuilis, aut pontificii, uel philosophiæ, aut certe theologiæ aliquid discant: uoluntariam relegationem suscipiunt: & tamen amicorum, aut consanguineorū nullus est, qui non illis etiam male esse malint: dum quod se dignū est, discant: q; bene, si nihil sciāt: & nos Victoris nostri causa lamētabimur: quē sine labore, sine sumptu, sine incōmodo, ab exilio præsentis uitæ, in patriam cœlestem ascendisse, ac bene habere, & omnia iam, quæ scire intellectus noster potest: suis ex causis didicisse cognoscimus? Omnia inquam: (neq; enim si nulla ibi est lis, continuo ius ciuile, aut pontificium, nullum est: neq; si nulla disputandi ma-

teria:continuo philosophia,aut theologia nul la)sed tanto præstantiora hæc ibi omnia sunt: q̃to & excellentior ciuitas:de qua in Apocaly/ psi Ioannes, Sustulit me,inquit,in spiritu in montem magnum,& altum: & ostendit mihi ciuitatem sanctam Hierusalem,nouam,descen dentem de cœlo, habentẽ claritatẽ Dei, cuius ex iaspide murum magnũ & altum, custodes angelos,mensuram quadram & amplam,pla/ tęam ex auro,portas ex margaritis, fundamen ta ex omni lapide pretioso, tẽplum Deum,lu/ cernam,Lunam, & Solem claritatem Dei esse describit. De qua etiam ad Esdram angelus, Ciuitas, inquit,est, ædificata & posita in lo/ co campestri. est autem plena omniũ bonorũ. Introitus eius angustus,& in præcipiti positus: Et quæ sequuntur. Quod si talis, tanta'q̃ est ciuitas: & ciues habet,quales quantos'q̃ habe/ re meretur: sicut in epistola ad Ephesios Pau/ lus scribit: Ciues sanctorum,& domestici Dei: (alioquin enim nec ciuitas esset)ius inter eos ci uile esse oportet: nõ quale nostrum hoc,quod pro morum ac tẽporum uarietate mutatur: si/ bi'q̃ subinde contrarium inuenitur:sed unum, atq̃ immutabile:in quo eam primam esse legẽ existimo: ut qui ante Adæ peccatũ potuissent non peccare:post peccatum uero non poterãt non peccare: nunc iam peccare ultra non pos/ sint. Eam secundam: ut omnia cõmunia, quin

potius

potius omnia singulorũ, & singula omnium sint: omnes autem Dei. Eam tertiam: ut q̃q̃ gradus ibi sunt multi: & Angelos, Archangeli, Archangelos autem principatus, Principatus uero potestates, Potestates autem uirtutes, Virtutes uero dominationes, Dominationes autem throni, porrò Thronos Cherubin: & Cherubin, Seraphin meritis ac dignitate, excedãt: eadem'q̃ sanctorũ utriusq̃ sexus, qui in domino mortui sunt, coniugatorũ, continentium, uirginum, seu confessores illi sint, seu martyres, seu apostoli, siue prophetæ: existat conditio: Nullus tamẽ magis, aut esse uelit, quod non est: aut æquali, uel superiori alicui inuideat: q̃ humano in corpore, uel pedes esse cupiunt, quod manus sunt: uel oculis inuident manus. alias'q̃ itẽ huiuscemodi plurimas, quas & scire, & seruare, eius urbis ciues oporteat. Cum autem & Pontificem habeat, de quo in epistola ad Hebreos Paulus dicit: Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius, & perfectius tabernaculum non manufactũ, ideſt, huius creationis, neq̃ per sanguinem hircorum, aut uitulorum, sed per proprium sanguinem, introiuit semel in sancta, æterna redẽptione inuenta: & ipse Pontifex sacerdotes, de quibus in Apocalypsi scriptum est. Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secũda mors non habet potestatem: sed erunt sacer

dotes Dei,& Christi. Ius quoq; (ni fallor) Pontificium suum habet: sed tanto hoc nostro sanctius: q̃to & Pontifex melior. In eo eam primã esse legem existimo: ut non quotidianum modo singuli Deo laudis holocaustum offerant, sed continuum: sicut per Prophetam dicitur.

Beati, qui habitant in domo tua domine: in secula seculorum laudabunt te. Et rursus. Sacrificiũ laudis honorificabit me: & illic iter, quo' ostendam illi salutare Dei. Eam secundam: ut miseriarum, quas Dei beneficio euaserunt, memores, misericordias domini multas decãtẽt: quemadmodum apud eundem Prophetam legitur. *Misericordias domini in æternum cantabo.* Et iterum. Misericordiã, & iudicium cantabo tibi domine. Eam tertiam: ut tanta se mutuo beneuolẽtia prosequantur: q̃tum in hac uita exprimere nullus possit: & (quod ex hac beneuolentia oriri certum est) singulorũ cõmoda, uoluptates, honores, uniuersi propria iudicent: item'q; uniuersorũ bonis ita singuli perfruãtur, ut suis: Alias'q; item huiuscemodi multas leges: quas (uti supra diximus) scire, atq; seruare, Dei & Christi sacerdotes oporteat. Cum autem philosophi nihil aliud sint, q̃ sapientiæ amatores: & Christum Dei sapiẽtiam esse, non solum Apostolus, sed etiam Propheta testatur: qui ait: Quàm magnificata sunt opera tua domine: oĩa in sapientia fecisti: feciſſe utiq; Deũ

Patrem,in Filio,qui & sapiẽtia eius est: his uerbis uniuersa significans. Vnde & alibi scriptũ est. Omnis sapiẽtia a' domino Deo est: & cum illo fuit semper: & erat ante æuum. Ii (mea quidem sententia) uere philosophi sunt: qui Christum amant. Amant quippe sapiẽtiam ueram: non hãc, de qua scriptũ est. Stultam fecit Deus sapientiam huius mundi. Cum autem Philosophiæ huius nostræ tres (ut ita dicã) sint partes: moralis, naturalis, & inspectiua: illius etiã, quæ, sursum est, totidem uelut partes quasdam esse consentaneum est. Moralem, quæ uitiis exclusis, uirtutes inducat. Excluduntur autem uitia: dum fit quod in Apocalypsi dicitur. Foris canes, & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruiẽtes, & omnis, qui amat, & facit mẽdacium. Inducuntur uirtutes: dum fit, quod in psalmo octogesimotertio dicitur. Etenim benedictionem dabit legislator: ibunt de uirtute in uirtutem. Naturalem, quæ uniuscuiusq; rei conditione discussa, nihil omnino contra naturã gerat inuita: sed in quos producta sunt usus, eis singula quæq; accõmodent. Et quid obsecro magis secundũ naturã est, q̃ Creatori creaturã adhærere? sicut Dauid noster ait. Mihi autem adhærere Deo bonum est: ponere in domino deo spem meam? & cætera quidẽ, propter Deum, Deum autẽ propter eum ipsum colere: cum ea conditione creata sint, quæ ratio-

nem habent,uniuersa:ut summum bonum intelligerent:intelligẽdo amarent:amando possiderent:possidendo fruerentur? Id autẽ ipsum summum bonum(q̃q̃ & hoc fieri nequeat melius)diffundi tamen eo amplius uelit: quo cæteris,quæ per similitudinẽ quandam bona dicuntur:melius,quinimmo omniũ longe optimum est.Porro inspectiuã, quæ superatis uisibilibus,cœlestia & diuina maiora,q̃ ut corporeo cõprehendi possint aspectu,contempletur? Et quid oro cœlestius, quid diuinius,quid, qđ corporeo minus cõprehendi possit aspectu: q̃ Deum terræ ac cœli creatorem uideret? scitéq; quo nam pacto Spiritus sanctus, a' Patre procedat,& Filio:Filius ex Patre solo sit natus? Cum tamen neq; Spiritum sanctum Pater, & Filius, neq; Filium Pater puncto temporis anteceſſerit. Deniq; cum Theologiæ scientia omnis circa Dei contẽplationẽ uersetur:& Deum in hac uita,neq; corporeis oculis ullo modo, sicut in Exodo dominus ait: Non uidebit me homo, & uiuet:neq; oculis mẽtis,nisi ex parte,& perspeculum in ænigmate (uti supra ostendimus) uidere quispiam possit:illa uero theologia est: quæ ex toto,& facie ad faciem,diuinam substãtiã contẽplatur:uidet'q; quod ante crediderat: unum esse Deum essentia, personis trinum : & ita singulam quãq; personã Deum esse, ac dominum:ut tamen non tres, sed unus tãtum sit

Deus, ac dominus. Quæ si nobis prout possumus in hac uita scire iucundum est: multo certe nunc Victori nostro iucundius est, perfecte scire. Quamobrem, si eum amas: (amas autem: scio) gaude: q; Iuris Ciuilis, & Pontificii, Philosophiæ, atq; Theologiæ discendæ gratia cum in cœlum profectus sit: absq; uel tuo sumptu, uel incõmodo suo (quod nunq; in hac uita positus assequi potuisset:) summus euasit: didicit'q; sine labore ullo, eas disciplinas, & meliores, & melius, q; hic usq; gentiũ discere potuisset. Equidem arbitror: eum nunc meam, atq; similium, qui in literarum studiis, nõ nihil profeciſſe putamur: ridere scientiam: multo'q; amplius studium: q; dies noctes'q; laborantes, ne minimã quidem scientię illius partem attigerimus: quã ipse nullo labore, quãtum & q; cito uoluit, assecutus est: & si digni essemus, cum quibus loqueretur, fortasse dicturũ. Quid iam cæci, & in tenebris cõmorantes ex libris, aut præceptoribus quæritis, quæ in libris, & apud præceptores inueniri non possunt? Scientia uestra ignorantia est. Nos uere scimus: nos in Dei sapiẽtia mentis oculos dirigentes, & cum eo beatorum spirituum genere, quos Cherubin, ideſt sciẽtiæ plenitudinem uocant: familiariter colloquentes, quę sciri possunt uniuersa, percipimus. Nos intellectus, quæ una est animæ nostræ pars: felicitatem eam cõsequimur, quam consequi in-

tellectus potest: dum uerũ, uere scimus, & hoc ipsum scire nos insuper intelligimus. Quin potius quæratis, quo pacto huc ascendatis: & nobis, q̃ misericordia Dei iam ascẽderimus, gratulamini. Flere, aut dolere, q̃ in omni scientiarum genere summus euaserim, amicus, aut cõsanguineus uester, nec amici boni est, nec consanguinei.

Victorem honores & summos assecutũ esse & ueros: quos in hac uita assequi potest nemo: eos q̃ permansuros: cum honor terrenus sit fumi similis: & facile pereat. CAP X

QVID autem de gloria dicam, quã cõsecutum esse Victorem nostrum certo certius arbitrari licet? In hac enim uita, honoribus affici, multi possunt: sed his nec summis, nec ueris. Sunt.n. multa, quæ impediant: nec esse omni ex parte glorioſos permittant. Et qui apud omnes honoratissimi haberi possent: eos plerunq; uel anteactæ uitæ infamia dehonestat: uel præsentis fastus, aut deiectio importuna odibiles, aut contẽptibiles reddit. Quosdã etiam, quod palam est omnibus, nihil, aut uirtutis, aut bonorum morũ habere: onerat ipse honor: facit q̃, ut omnia, quæ ad summam gloriam pertinere uidentur, assecuti putentur, præterq̃ ea, propter quæ sola, honorari debuerant. Quoties enim (ut cætera prætermittam) euenit, & fortasse in

urbe hac uestra, illud, quod uidisse se sub Sole Ecclesiastes ait: malum quasi per errorem egrediens a facie principis, positum stultum in dignitate sublimi: & diuites sedere deorsum: seruos in equis: & principes ambulantes super terram: quasi seruos? Quoties magno præeuntium, ac subsequentium comitatu, per mediam incedere urbem cõspicimus homines, quibus si uestes, & reliquum corporis ornatum detraxeris: nihilo magis sapere uideantur iis, quos equitãt, equis, aut mulis: de quibus ait ꝓpheta.

Nolite fieri, sicut equus & mulus: quibus nõ est intellectus? Quoties adiri, ac honorificentissimis salutari uerbis uidemus, & hoc ab honestissimis quoq; & optimis uiris, aliquem, cui facies quidem sola est hominis: cætera omnia iumenti? Hi, quis esse sibi glorioſi uideantur: tantum abest, ut summã eam ac ueram, de qua in præsentia loquimur, consecuti sint gloriam: ut & ignominioſos eos, atq; infames, dicere ausim. At uero qui uirtute, ac moribus eiuscemodi sunt: ut quem habent honorem, eo consentientibus ita omnibus digni existimentur: neq; summũ eum habẽt, neq; uerum: & hunc ipsum neq; seruare sine ingenti cura possunt: & interdum, dum augere conantur, amittunt. Nam si honos, & gloria, qui finis fere ciuilis est uitæ: in his potius, qui afficiũt, q̃ in his, qui afficiũtur honoribus, esse uidetur: ut Aristoteli philoso-

pho placet: is profecto erit summus honor, ea gloria summa, quæ ab summo aliquo proficiscitur. Cum autem summus in terra sit nemo, si cum iis, qui in cœlo agunt, conferatur: multo q magis, si creatori omniũ Deo cõparetur: quod illa Abraæ, ad dominum uerba demonstrãt: quibus ait: Loquar ad dominum meum, cum sim puluis, & cinis: manifestũ est, neq honorem, neq gloriam esse in terra cuiq summã posse: nisi eo fortassis modo, quo Iob fuit: de quo, cum adhuc in terris ageret, dixisse dominus legitur: q nõ esset ei similis in terra, uir simplex, & rectus, ac timẽs Deum, & recedẽs a malo, & adhuc retinens innocentiam: Aut eo, quo Paulus: de quo ad Ananiam dixit. Vade, quoniam uas electionis est mihi iste: ut portet nomen meum coram gẽtibus, & regibus, & filiis Israel. Sed nos de hoc honore non loquimur. Verus autem quo pacto esse potest: qui simulationibus, aut dissimulationibus cõparatur: quorum alterum arrogantis, hippocritæ alterum, utrũq uero sine controuersia mẽdacis exstitit? Qui tamen, etsi ab eo, qui honoratur, nullis corrumperetur mendaciis: ab iis, certe qui honorant, & uehementer quidem corrumpitur. multa enim dicunt, quæ uel ipsi, cũ dicunt, non credunt: uel iidẽ isti, de quibus dicũt: cum ad cõscientiam redeunt: falsa esse, certo sciunt. Et parum interest: ipse mendaciũ dicas: an de te mẽ-

tiẽtes,quod laudari appetas,patiẽrer auſcultes. Ille uerus eſt honor, quem ueritas introducit: ueritas autem non cuiuſcũq;, ſed honeſtæ rei. Cum autem Propheta in pſalmo ſexageſimo primo dicat: Vani filii hominum: mendaces filii hominum: Et pſalmo centeſimoquintodecimo: Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax: & non niſi per ſapientiam (Sapientiã autem Dei Filiũ dico) honeſtas haberi poſſit: ſicut ſcriptum eſt: Venerũt autem mihi omnia bona pariter cum illa: & innumerabilis honeſtas per manus illius: uerum eſſe nulli honorẽ in terra,tam certum eſt,q̃ quod certiſſimũ: hũc autem,qualẽ qualẽ ſine ingenti cura ſeruari nõ poſſe,infelicius,an turpius ſit, necdũ ſtatui. Eſt enim, cp uel maiores adeant: uel aditi ſe a' minoribus ęquo animo patiantur,multis auxilio ſint: multos offendant: inuidos metuãt: loquaces,ne de ſe perperam aliquid dicant, perinde atq; amiciſſimos tractent: totas perſæpe noctes ducant inſomnes: omnium ora atq; oculos intueãtur: rumores, fabulã falſam,fictam'ue perhorreſcant: & cum reliquam ciuitatem, tum in primis uicinos,atq; domeſticos, delatores exiſtiment: omnium deniq; ſerui ſint ſemper: ut in aliquos aliquãdo exercere imperiũ queant. Hæc ſiquis paulo attentius cogitat: & minutatim ſecum ipſe recenſet: onuſtum ſe potius arbitrabit,immo(ut ſimplicius,& uerius loquar)

oneratum, q̄ honoris aliquid cōsecutum. Fumus est enim, quam famam uocant: & fumus talis: ut oculis lachrymas perſæpe excutiat: uideri autem, quæ ante oculos sunt, uel omnino non sinat, uel minus cōmode sinat. Quod recte (ut cætera omnia) in psalmo trigesimosexto Propheta expressit: cum ait. Inimici uero domini, mox vt honorificati fuerint, & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient. Et quos nam domini inimicos uocaret, alio loco ostendit, dicens. Quoniam Deus dissipauit ossa eorum, qui hoīibus placent: confusi sunt: quoniam Deus spreuit eos. Iuxta quod & Apostolus noster ait. Si hominibus placerem: Christi seruus non essem. Adde uero, q̄ hunc interdū, dū minus iustis artibus augere conatur: amittet. Neq; enim fieri potest, ut homo terrenis cupiditatibus inhians, aut eo, quod habet, contentus existat: aut quod nō habet, si iuste nequeat, iniuste quærere, piaculum ducat. Memini: ante hos ferme annos quatuor quēdam, qui lenociniis, ac ueneficiis (ita enim ferebatur) deceptis iis, ad quos ea res pertinebat: utpote qui oēs de suo ingenio bonos existimant: magnam in Ecclesia dignitatem, fuerat assecutus: cum proditione patriæ assequi maiorem appeteret: suspēdio interisse. Succurrit hoc loco illud, quod Satyricus quidam ait. Aude aliquid breuibus gyaris, & carcere dignum: Si uis esse aliquid:

probitas laudatur, & alget. Sed huiusmodi, quo pacto, res ex sententia ueniant, Propheta declarat dicens. Vidi impium superexaltatũ, & eleuatum, sicut cedros Libani: & transiui: & ecce non erat: quæsiui eum: & non est inuẽtus locus eius. Atq; ob eam rem ueluti cõmonens, non esse his artibus honorem quærendũ: sequitur, & ait. Custodi innocentiam: & uide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ, homini pacifico. Verte iam (si lubet) hæc omnia: & gloriæ, quam assecutus est Victor noster, cõditionem intuere. Nunquid nõ summa est? Et quid obsecro creatore omnium Deo, a' quo prodit, excelsius? de quo dicit Propheta. Quoniã excelsus dominus, & rex magnus super omnẽ terrã. Nunquid non uera? & quomodo falsa esse potest, quæ ab eo proficiscitur: qui ipse est ueritas? De quo ait idem Propheta. Scrutans corda, & renes Deus. cui tam impossibile est falli, q̃ fallere. Nunqd aliquod, quo minus, omni ex parte perfecta sit, impedimẽtum sentit? At quo pacto sentire impedimentum possit: quæ ab illo datur, de quo Paulus in epistola ad Romanos, Voluntati, inquit, eius quis resistit? Et rursus. Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus, qui iustificat: quis est, qui cõdẽnet? Nunquid anteactæ uitæ infamia dehonestatur? & qua ratione dehonestetur: cum infamia uel non fuerit, uel tecta iam sit? sicut scriptum est: Beati, quorum

remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata: Et rursus: Charitas operit multitudinẽ peccatorum? An forte præsentis uitæ uitio ullo odibilis, aut contẽptibilis redditur? Et quomodo fit odibilis, quę charitatis est plena? quomodo contẽptibilis: quæ summam, ac ueram gloriam consecuta iam est? Sed seruari forte curis efflagitat: aut augeri supra q̃ meref, desiderat? Et quanam de causa solicita sit: quæ sempiterna sibi esse quæ habet, intelligit: & tum sua sorte contẽta est: tum uero iustitiam super omnia diligit? Deniq, cum nulli negetur digno: nulli concedatur indigno: indignus item ad eã ambiat nullus: quippe cum ne ibi sit quidem: summa est: uera est: perfecta est: honesta est: secura est. Quam si cum quantacũq; mũdi huius gloria, comparare posse mus: uideremus profecto tantum eminere: q̃tum summi pontificis cum omni suo apparatu prodeuntis gloria puerorũ (ut fieri aliquando uidemus) pontificem imitantium gloriam supereminet.

Victorem innumerabiles in cœlesti regno inuenisse amicos, optimos, & permansuros: ob quam ca usam mirifice oblectatur. CAP XI

GE uero, & amicitias uideamus.

a Est enim natura quidẽ hominibus insitũ: ut amicos habere q̃plurimos uelint. Sed dum alia re alius delectatur magis: & eadem sæpe cupiunt plures: cum

ipsa fortassis pluribus facere satis nō queat: cō-
suetudo præterea, sine qua non est amicitia: cū
multis haberi non potest, impediētibus uel ne-
gociis, uel interuallis locorum: accidit, ut qui
unum aut alterum inuenire amicum optimum
potuit: is, etiā si reliquis fortunæ bonis, omni-
bus careat: beatissimus iudicetur. Nostrum igi
tur fuerit, ut ne Victoris tui gratia doleas: de-
monstrare: eum ad cætera, quę aut enumerauī-
mus, aut enumerare adhuc non potuimus, bo-
na, non unum, aut alterum, sed innumerabiles
inuenisse amicos optimos ac sempiternos: ut
perq̄ beatissimum esse intelligas. Cum autem,
qui se mutuo amare uidentur, non cōtinuo &
amici sint: siquidem & ob suam ipsorum uel
utilitatem, uel uoluptatē amare possunt: & qui
sic amant: q̄q̄ ipsi fortasse aliter credi uelint: nō
amicos amant: sed quæ ex eis cōsequuntur bo
na: unde & mutatis, aut e medio sublatis illis,
amare desistūt: sicut uulgo usurpari solet: Nul-
lus amor durat, nisi fructus seruet amorē: eam
demum intelligi amicitiā uolo, quæ inter bo-
nos est: & eiusmodi bonos: ut prę terq̄ ꝙ uirtus
ipsa res per se permanens, est: etiam gratia diui
na formati, mutari nō possint. His, & si amicos
non propter suam aliquam uel utilitatem, uel
uoluptatē, sed quia boni sunt, ament: neq; uti-
litas deest: neq; uoluptas. Vtilitas autē, non pe-
cuniæ, aut earum, quæ pecunia æstimantur, re-

rum, neq; auxilii, (quis enim credat, pecuniæ, uel auxilii beatas animas indigere?) sed doctrinæ. Et uoluptas non libidinis, neq; uerborum scurrulium, sed cõsuetudinis mutuæ, castæ atq; iucundæ: quam neq; negocia ulla perturbant: utpote cum requiescant a' laboribus suis: neq; locorum intervalla disiungunt: utpote, cum ea beatarum animarum conditio sit: ut tam cito, & facile sint, ubi uolunt: q̃ cito & facile uolũt. Atq; cum eadem uniuersi re delectẽtur: & hæc ipsa res una omnibus satisfaciat: ut quæ infinita est: nulla neq; uoluntatum dissimilitudine, neq; animorum discordia, interrũpitur. Hanc autem esse cõsecutum Victorem nostrum, non cum uno aliquo, aut duobus, sed cum innumerabili spirituum, atq; animarum beatarum multitudine, quæ cœlestem, ubi & ipse nunc est, patriam incolit: illud ostendit, quod Saluator noster, cum ab eo quidã sciscitaretur: quid boni faciens, uitam æternam acquireret: respondisse legitur. Si uis ad uitam ingredi: serua mãdata. Inter mandata uero illud præcipuum, & quodammodo singulare cõperimus: de quo apud Ioannem dicit. Hoc est præceptum meum: ut diligatis inuicẽ. Quod si ad uitam ingredi nemo potest, qui mandata non seruet: & mandatorum maximũ dilectio est: nec aliis in ea permanetur modis, q̃ intratur: dicente rursum domino: Omne regnum in se diuisum desolabi-

tur: & domus supra domũ cadet: necesse profecto est, ut qui ad uitá ingressi sunt: sese omnes inuicem diligãt. Sunt autem, qui ad uitam ingressi sunt, non plurimi modo, sicut Propheta Daniel scribit, dicẽs: Millia millium ministrabant ei: & decies cẽtena millia assistebãt ei: sed (quemadmodum Ioannes Apostolus in Apocalypsi docet) innumerabiles: qui, cum cẽtum illa quadraginta quatuor millia ex omni tribu filiorum Israel signata posuisset: adiecit. Post hæc uidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat: ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronũ, & in conspectu agni, amicti stolis albis: & palmæ in manibus eorũ. Cũ igitur, qui illic sunt, omnes sese inuicem diligãt: & innumerabiles sint: quis nõ Victori nostro merito gratuletur: q̃ in eorum collegium annumeratus sit? Equidem arbitror, siquis ei nũc Pontificis maximi amicitiam spondeat: quã tantifacere pleroſq; uidemus: ut nihil uel incommodi, uel laboris (modo comparare sibi illam possint) effugiãt: esse dicturum. Habe tibi quod polliceris frater: & beneficentia eius ditatus, Episcopatũ, & Cardinalatum asse'quere: ego pro eo, in quo sum, statu, ne summum quidem Pontificatum acciperem. Moriuntur Episcopi: moriuntur Cardinales: moriuntur Pontifices maximi: & utinã non eorum aliquibus eueniat, quod se scribit

Ecclesiastes uidisse: cum ait. Vidi impios sepul tos: qui etiam, cum adhuc uiuerent: in loco san cto erant: & laudabantur in ciuitate quasi iusto rum operum. Nostra immortalis est amicitia, & quæ, si omniũ simul, qui ubiq; locorũ sunt, terrenorum principum amicitiæ, comparetur: multo melior, multo'q; prętantior inueniatur, q̃ ii ipsi terreni principes, quos dñs in Euangelio, q; potestatem super gentes habeant, benefi cos uocari dicit: cum suæ ditionis hominibus comparati. Et merito quidem. Cum enim bonum, utile, uel iucundum in qualibet amicitia perquiratur: quæ tria hæc habet etiam minus perfecta: multo firmior est, multo'q; melior, q̃ quæ unum aliquod, aut duo tantum: quæ uero & tria hæc habet, & perfectissima: qualia cœlestis illa, & diuina, quã ipse nunc obtinet: nulli postponenda est rei: cum præsertim pro beatorum, qui ibi sunt, hominum aut spirituum numero, magis, magis'q; augeatur: & ipsi innumerabiles sint. Facescant igitur lachrymæ: cõquiescat dolor: mœror, prorsus omnis abscedat: assecutus est, cuius gratia lugebamus: rem rarã: immo, quæ iftic nullo pacto haberi potest: grãdem, bonam, utilem, iucundã, & perpetuo permansuram. Nam Fides, quidem, & Spes, sine quibus homini salus esse non potest: tandiu necessarię sunt: q̃diu hanc incolimus uitã: cum utem perdu cti in patriã sumus: altera in scię-

tiam

tiam uertitur: altera in rem ipsam. At uero charitas & hic necessaria est: sed pfecta haberi nō potest: & illic erit: sed habebitur perfectissima. Propterea & Apostolus Paulus ī prima ad Corinthios epistola, cū multa de charitate dixisset: ut semel quid de illa sentiret, exprimeret: Nunc inquit, manēt Fides, Spes, Charitas: tria hæc: maior autem horum est Charitas.

Victorem malorum neq; præsentium sensu, neq; futurorum metu torqueri: sed præteritorū memoria maxime oblectari. CAP XII

d E memoria uero, & sensu malorū quid dicam: cum ex his quoq; Victoris nostri beatitudo augeat? Nā hic quidem præsentiū semper molestus existit: præteritorum autem nunq̄: sed illa, cum præsentis esse rei non possit: ex præteritis interdū malis mirifice oblectari solet. Vnde & Aeneas ille Virgilianus, cum Scylleā rabiem, & Cyclopeia saxa expertis sociis melius sperare suaderet: Forsan & hæc olim, inquit, meminisse iuuabit. Neq; enim tam ulli molesta sunt præsentium malorum pericula, q̄ memoria præteritorum iucunda. Delectat quippe, euasisse: delectat rei ordinem, narrare posse: delectat præteritorum, atq; præsentium comparatione se quodammodo feliciorem putare, q̄si nihil unquā subiisset periculi. Propterea & Propheta Dauid, uir sanctitatis egregiæ, & qui

Spiritui ſancto maxime familiaris foret: cum neq; ſenſu, neq; metu, neq; cogitatione incommodorum ulla miſeros fore, qui cœleſtem incolerent patriam, certiſſime ſciret: dicebat. Beati, qui habitant in domo tua domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te. In alio deinde pſalmo, Miſericordias, inquit, domini in æternum cantabo. quas proculdubio cantare non poſſet: qui, cum beatus eo tempore foret: miſer aliquando non fuiſſet: aut fuiſſet quidē: ſed obliuioni miſerias tradidiſſet. Quamobrem & hoc ſatis eſſe nobis ſolatii loco poteſt: cum cogitamus Victorem noſtrum neq; ſenſu præſentiū malorum ullo torqueri, neq; futurorum metum aliquem, aut ſuſpicionem habere: Ac de præteritorum, ex quibus ueluti ex periculoſo aliquo naufragio Dei miſericordia ereptus eua ſit, memoria maiorem immodum oblectari: & miſericordias domini per ſingula recordationis ſuæ momenta cum quadam beneuolentia, & grati erga liberatorem Deum animi dulcedine decătare: ac dicere. Impulſus euerſus ſum, ut caderem: & dominus ſuſcepit me: Fortitudo mea: & laus mea, dominus: & factus eſt mihi in ſalutem. Sed de hoc poſtea paulo plura uidebimus. Nunc, quando in diuitiis, uoluptatibus, & honoribus huius mundi nihil eſſe uiderimus, quod aut perſeuerare diutius poſſit, aut beatum hominem facere: & Victorem no-

strum,qui spe uitæ præsentis depositā,in domino mori promeruit: requiescere iam a' laboribus suis,opera sua secum habere intellexi mus: ac eam, quæ omnem sensum exuperat, pacem a' diabolo, a' malis hominibus,a' semetipso, consecutum uidere in cœlo iam, quæ & uisu pulcherrima sunt:& amātibus pulchriora:tum uero bonarum artium scientiam meliorem, ac melius didicisse, q̄ hic positus usq̄ discere potuisset: ad hæc & gloriam adeptum esse summam,ueram,atq; omni ex parte perfectā: quā neq; seruari curis est opus: neq; ulla dehonestat infamia:postremo malorum etiam præteritorum memoria oblectari præsentiū sensum, ac futurorum metum nullum habere: ac proinde,beatum esse:quādo hęc inquam omnia intellexi mus,uidimus,& manibus quoq; ipsis(ut uulgo dici solet)tetigimus:supereſt,ut dolore, quem eius causa susceperas, posito, immo in lætitiam commutato, ad alteram doloris causam transeamus, quam ad te pertinere docuimus: ut,si ne illam quidem iustam esse potuerimus demonstrare: dolorem abs te omnem reiicias: & præstinam animi tui lætitiam, uerba'q; festiuissima, quibus omnes te adeuntes excipere consueuisti,recuperes.

IOANNEM, QVOD NATVRALE sit, ut qui beneficia cõtulerũt, magis eos amẽt, in quos fuere benefici, q̃ ab illis amentur: Ob Victoris mortẽ & dolere, & non dolere oportere: Amicorum omneis, præcipue autem locupletes, atq; in principatibus constitutos egere, quos fortuna adducit amicos nõ eẽ: nouos'q; ueteribus comparari non oportere. CAP I

e

T VNDE potius initium sumam, q̃ ab illa, quã tu maximã, atq; iustissimam doloris tui causam putas? q̃ consanguineũ, tuæ fidei creditum, abs te quodámodo educatum, sacerdotalibus censibus (quod hoc tempore propter insatiabilem quorũdam ambitionem, aut auaritiam, uel etiam ambitionem & auaritiam simul, perdifficile est) per te locupletem, effectum sedis apostolicę protho-notarium, tuarum rerum studiosissimum, morum'q; peritissimũ, de quo summa iam omnia sperari & deberẽt, & possent: amiseris. Est enim hoc naturale quodammodo: ut, qui beneficia contulerunt: magis eos ament, in quos fuere benefici: q̃ ab illis ipsi amẽtur. Vnde & Paulus in secũda ad Corinthios epistola, cum post beneficiorum, quibus eos gratis euangelizans affecerat, multitudinẽ, animum quoq; erga ipsos suum charitatem'q; mirificam demonstraret: ac diceret: Ego autem libentissime impẽdam:

& superimpendat egoipse pro animabus ue-
stris: subiecit statim: Licet plus uos diligens mi
nus diligar. Hoc autem unde fiat, aut quod be-
neficium contulisse, sit ueluti mutuum dedisse:
& de salute debitorum, qui beneficium contu-
lerunt, quasi gratias ipsi accepturi, soliciti sint?
An q̃ memores magis sunt, qui dederũt, q̃ qui
bus est datum? An potius: q̃ quisquis ab alio
accepit beneficiũ: is eius, qui dedit (ut ita dicã)
est opus: & suum quisq; opus, etiam si nulla in
re est, aut futurũ sibi est utile: amat: utpote qui,
cum esse maxime expetat, & uiuendo atq; agẽ-
do esse quicquid est, noscat: opus, per quod re
ipsa qualinam uirtute sit præditus, declaratur:
proprium magnificat? An uero, quod & bene-
ficium dare, honorificum est, & quę sunt hono
rifica, lætitiam afferunt: Lætitiam inquam pre-
sentis, dum operatur: futuri, dum sperat: facti,
dum eius memoria, delectatur? An etiam q̃
quæ cum labore fiunt, diliguntur magis: & be
neficium dare, sine labore non est: hoc inquã,
unde fiat, uiderint, qui curiosiores existũt. Hoc
certe uerissimum est naturale quodammodo
esse: ut qui beneficia contulerunt: magis eos a-
ment, in quos fuere benefici: quam ab illis ipsi
amentur. Vnde duabus (ut ita dicam) sese mu-
tuo collidentibus diuersis atq; cõtrariis ratio-
nibus, & dolere oportere te uidetur, & non do
lere, q̃ è medio sublatus est, qui gratiam tibi

pro beneficiis referre aliquãdo posset. Non do
lere: ꝙ eo in loco nunc est, ubi amplioré oran-
do, gratiam refert, q̃ abs te unq̃ acceperit: Do-
lere: ꝙ qui præter consuetudinem accipiẽtium
beneficia, eorum, quæ abs te accepisset, memor
erat maiorem immodum: interit: Non dole-
re: ꝙ purior nunc multo q̃ prius erat, effectus,
ut cætera animi bona, sic & memoriam habeat
firmiorem: Dolere: ꝙ opus tuum ueluti destru
ctum sit: Non dolere: ꝙ, cum in domino mor
tuus sit: multo nunc illud pulchrius & esse ui-
deatur, & re uera sit, q̃ per te olim est factum:
Dolere: ꝙ, quem honorem, beneficium dan-
do, fueras assecutus: amiseris: Non dolere: ꝙ,
cum apud optimum optime beneficium collo
caueris: ipse quodãmodo tua causa ibi est, ubi
& esse post huius uitæ miserias uelles: Dolere:
ꝙ laborem tuum, quo, ut ei optime faceres, q̃
sępissime fatigatus es: frustra fuisse nũc uideas:
Non dolere: ꝙ, cum in hac uita nulli manen-
dum diutius sit: & propterea quicquid paratur,
ob aliam uitam paretur: non frustra fuit, quod
ad illam ei uitam aditum patefecit. Neꝙ uero
hoc illud loco arbitror inferendum, quod uul
go aiunt: Amicorum diuites non egere: aut, si
egent, parare sibi eos facile posse: ꝙ amicos, &
consanguineos satis unicuiꝙ multos adducat
ipsa fortuna: ut uel sine Victore tuo, esse te pos-
se, uel aliũ tibi pro eo, cui & benefacere ualeas,

cum uoles: & a' quo interdum etiam gratiam acceptutum te speres: non defuturum esse contendam. Scio enim (& hoc ita, ut nulli prorsus ignotum putem) tum omnes homines amicorum indigere, tum illos in primis, qui & locupletissimi sunt: & in principatibus cõstituti: nõ solum quia nihil eis prodest, sublato amicorũ consortio, sua prosperitas: uerũetiam quia quo quis magis abundat, eo magis periculis subiacet, a' quibus custodiri cõseruari'q; nisi per amicos non potest. Scio etiam, (& hoc ita, ut nulli prorsus ignotũ putem) quos adducit fortuna: eos neq; amicos appellari debere: & in quocũq; amicorum genere, nouis ueteres esse meliores. Vt ita q; firmior tibi sit, atq; ualidior cõsolatio nostra: & non leuibus, aut inanibus cõstare argutiolis uideatur, sed plenis, & grauibus argumentis: id nunc tibi ego etiam recusanti, atq; nolenti ultro ingero: amicorum te, & cõsanguineorum, & horum, quos necessarios uocant, plurimorum indigere: siue calamitates inspicias, siue quibus, ne potentissimi quidem hanc uitam ducunt: siue actus uitæ multos: ad quos perficiendos, uel propter corporis imbecillitatem, uel quia minus honesti sunt, uel propter alias occupationes, tu idoneus non es: siue consilia, quæ ab amicis semper fidelissima, sed a' prudentibus amicis, qualis erat Victor tuus: etiam optima dari solẽt. Vnde & Tobias, cum

filio documẽta prẽberet quibus post eius mor
tem uitæ suæ rationes administraret: inter cæ-
tera optimi ac prudentissimi patris documẽta,
Consiliũ quoq;,inquit, semper a' sapiente per-
quirere: per sapientem utiq; amicum atq; pru-
dentẽ uirum intelligẽs. Et Ecclesiastes noster,
Melius est,inquit,duos esse simul, q̃ unum:
habent enim emolumentum societatis suæ. Si
unus ceciderit:ab altero fulcietur. Ve soli:quia
cum ceciderit,non habet subleuantem se. Et si
dormierint duo:fouebũtur mutuo:unus quo-
modo calefiet? Et si quispiam prævaluerit con-
tra unum:duo resistunt ei. In quibus omni-
bus,& aliis, quæ breuitatis causa prætermitto:
satis illud manifestum est: cum omnibus ho-
minibus amicos necessarios esse: tum illis ma-
xime,qui aut diuitiis,aut principatibus antecel
lunt: & propterea amicorum te, ac consangui-
neorũ,& horum,quos necessarios uocant,plu-
rimum indigere. Id etiam addo:non esse ami-
cos, quos adducit fortuna: siquidẽ eos & ipsa
abducit, quoties uultum mutauerit: quemad-
modum in Ecclesiastico legimus: Est ami-
cus secundum tempus suum:& non permane-
bit in die tribulationis: Et nouos amicos ue
teribus nequaq̃ comparandos esse:sicut in eo-
dem libro est scriptum. Ne derelinquas amicũ
antiquum. nouus enim non erit similis illi. Vi
num nouum,amicus nouus ueterascat:& cum

ſuauitate bibes illud. Et tamē ob Victoris mortem, qui & amicus erat, & amicus uetus, & cōſanguineus ac neceſſarius: tibi, cui, quo pluribus fortunæ bonis undiq; uallatus exiſtis: hoc pluribus amicis eſt opus: etiam tua cauſa dolendum non eſſe, immo (quod magis fortaſſe mireris) etiam eſſe lætandum.

Quo ei Victor pluribus debebat de cauſis: quo'q; morū ipſius magis erat gnarus, & quo nunc Deo magis eſt iunctus: hoc illi maiorem referre mortuus gratiam uolet, ſciet, ac poterit. CAP II

h OC autem quemadmodum probē, aduerte. Neq; enim peto, ut mihi quippiam credas, quod non luce (ut aiunt) meridiana clarius fecerim. Et primum quidem, q̄ conſanguineus erat: q̄ tuæ fidei creditus: q̄ abs te quodāmodo educatus: q̄ magnorum cenſuum ſacerdotiis ditatus: q̄ ſedis apoſtolicæ Prothonotarius deſignatus: q̄ tuarum rerum ſtudioſiſſimus, morum'q; per gnarus extiterit: & ſiquid eſt aliud, quo dolor afferri, aut augeri tuus poterit: id ego potius (quicquid eſt) omnem tibi, & minuere & auferre debuiſſe dolorem affirmo. Nam ſi hæc omnia, quo plura ſunt amoris erga illum tui argumenta, hoc eum tibi magis deuinciūt: & eſſe eum ibi iam demonſtratum fuit, ubi gratiā referre q̄cumulatiſſimam poteſt: quid eſt quod

doleas,amoris,& officiorum, erga illum tuorum,uicem tibi,uel non rependi posse,uel non repensam iam esse? Petrus Apostolus, cum ad eos, qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem,a' quibus aut nihil ipse boni acceperat,aut perparum: secundam epistolam scriberet: dicere'q; Certum se esse,uelocem fore tabernaculi sui depositionem: secũdum q̃ dominus noster Iesus Christus sibi antea significasset: Dabo,inquit,operam & frequẽter: habere uos post obitum meum: ut horum omnium memoriam faciatis: interceſſurum se pro eis ad dominũ pollicens. Quanto nunc pro te magis,interpellare dominum debet Victor tuus: a' quo tot & tam grandes interpellãdi dominum causas habet? Naturæ primum: q̃ pro consanguineo cõsanguineus,pro educatore educatus,pro defensore defensus,adueniat: Deinde & gratiæ: q̃ pro diuitem faciente se diues, pro afficiente honoribus,honoratus: ut,etiam si maius aliquid petat,q̃ ut id facere dñs uelit: ipse tamen (quẽadmodum de matre filiorũ Zebedei legitur) excusabilis sit, q̃ petere illi maxima debeat, cui plurimum debet. q̃ uero morum tuorum pergnarus exiſtit: id eo' pertinet: ut cuius potiſſimum rei indigeas,certus eam impetrare contẽdat. Neq; enim una eadem'q; re omnibus opus est: sed huic humilitas,illi patientia,charitas alteri,nonnullis diligentia, liberalitas aliis, qui-

busdam sobrietas, aliquibus castitas necessaria inuenitur magis. Et bene agitur nobiscum: si in quod unusquisq; nostrũ uel natura, uel consuetudine uitiũ procliuiores sumus: ab eo amicorum, qui apud Deũ authoritate aliqua sunt, precibus reuocemur. Neq; hoc ideo dixerim: q; esse te ulli uitio obnoxiũ sciam: quippe quẽ bene atq; honeste uitam ducere, biennio toto conspexerim. Neq; aliter ante uixisse, uerisimile est: cum mores tandiu eosdem simulare aliter institutus homo uix possit: sed qa eius sum memor, quod in epistola sua prima, Ioannes dicit. Si dixerimus: quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus: & ueritas in nobis non est. Et rursus eius, quod in prouerbiis legimus. Quis potest dicere: mũdũ est cor meum: purus sum à peccato? Et septies in die cadit iustus. Et iterũ. Ego dixi in excessu meo: omnis homo mendax. Et in libro Iob. Quid est homo: ut immaculatus sit: & ut iustus appareat natus de muliere? ecce inter sanctos eius nemo immutabilis: & cœli non sunt mundi in cõspectu eius: quanto magis abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam, iniquitatem? Vnde & in psalmo decimooctauo ait. Delicta, quis intelligit? ab occultis meis, munda me: & ab alienis parce seruo tuo. Vbi & multas esse in animis hominũ latebras, in quibus absconduntur peccata, docet: & rursus, pro alienis etiã

peccatis ueniam quãdoq; peti debere oſtẽdit: utpote cum nobis etiam quæ prohibita non ſunt, faciẽtibus, aliqui ſcandalizantur. quod & in prima ad Corinthios epiſtola Paulus monſtrat, dum ait. Si eſca ſcandalizauerit fratrem meum: non manducabo carnem in æternum. Quam utiq; carnem etiam idolis immolatam manducari poſſe, abſq; eius peccato: qui ſciens idolum nihil eſſe, manducaret, prius docuerat. Itaq; in hac paccatorum, quæ iuſti quoq; uitã, q̃diu hic degimus, maculat, multitudine, cum uni, eidem'q; peccato nõ omnes obnoxii ſint: morum noſtrorum habere hominem gnarũ, qui cuius potiſſimum medicamenti noſtra infirmitas egeat, ſciens, id nobis a' Deo, medico noſtro impetret, apprime utile eſt. Neq; enim ſi & ipſe medicus infirmitatem alio etiam non referente, intelligit: ſicut in Euangelio ait: Scit enim Pater ueſter quia his omnibus indigetis: & qui pro nobis ſolicitus eſt, in Dei contẽplatione uidet quæ nos agimus mala: continuo neceſſe eſt nos hominis morum noſtrorũ gnari non indigere: cum & medicus, quos fieri ſaluos prædeſtinauit, non niſi quibuſdam pro eis interpellantibus, tãq; certis aliquibus medicamentis, ſaluos prædeſtinauerit fieri: ut cernere in amicis Iob licet: quibus placari cum uellet: Sumite, inquit, uobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes: & ite ad ſeruum meum Iob: & offerte

holocaustum pro uobis: Iob autē seruus meus orabit pro uobis: faciem eius suscipiam: ut non uobis imputet stultitia. neq; enim locuti estis, coram me rectū, sicut seruus meus Iob. Et qui anteq̄ ad Dei contēplationem peruenisset, mala nostra sciebat: multo nunc ea melius in Dei contemplatione cognoscat: affectum præterea tanto maiorem habeat: q̄to & periculum maius intelligit. Si enim diues ille Euangelicus, qui induebatur purpura, & bisso: & epulabatur quotidie splendide: cum sepultus in inferno fuisset: de fratrū, quos adhuc sciebat esse superstites, uita solicitus, Abraam pro eis interpellat, dicens: Rogo ergo te pater, ut mittas eum (de Lazaro utiq; intelligens) in domū patris mei: (habeo enim quinq; fratres) ut testetur illis: ne & ipsi ueniant in locum hunc tormētorū: quid facere existimas Victorem tuum: qui cum ab angelis, non in Abraę, sed in cœlestis Patris sinum portatus sit: & in se beatitudinem Lazari: & in reprobis, miserias diuitis uideat? Tanto sanè maiori studio: quanto & hæc fugienda, & illa sequenda melius intelligit, q̄ iste, de quo nobis sermo est, diues: Cum præsertim & ille de fratrum salute minus debuerit esse solicitus: si uerum est, quod uulgo aiunt: Solatium esse miseris: ut malorum socios q̄plurimos habeāt: & iste de tua magis: q; tanta sit cōsuetudinis mutuę beatitudo: ut populi iam prouerbium ino-

cuerit. In paradiso solus esse nō uellem. Quod & aliquo modo confirmat dominus: cum in parabolæ centum ouium fine, quarū una perdita, dimissæ sunt in deserto, donec ea inueniretur, nonagintanouem: cōcludat. Dico uobis q̄ ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente: q̄ super nonaginta nouē iustis, qui non indigēt pœnitētia. Quod si tibi pergratum esset: aliquē de tuis intimis, cuius fides, atq; solertia multis, ac magnis in rebus probata foret: in summi Pōtificis domo habere: qui, cum semp illi de te optima quæq; prædicaret: tum uero, ubi ad magnorum censuum uel officia, uel sacerdotia in demortui locum quispiam surrogandus foret: quāto nunc illud esse gratius debet, q̄ intimum tibi hominem, fide atq; solertia singulari, eaq; maiore adeo, q̄ hic unq̄ uiuens habuerit: in Pontificis futurorum bonorum, in Pontificis pōtificum, in Pontificis, qui per amplius & perfectius tabernaculū introiuit semel in sancta domo habere te scias: a quo & semper illi sine intermissione cōmendaris: & magnorū tibi censuum nō sacerdotia, uel officia perquiruntur: sed uirtutes, sed religio, sed ea, ob quam comparādā, & officia, & sacerdotia suscipiuntur, uita æterna? Equidem arbitror: cum hæc ipse tecū paulo accuratius cogitas: multo te amplius gaudere, q̄ si pro terrenorū numero principum cō-

sanguineos habeas, qui apud singulos singuli tantum possint: q̃tum posse apud hominẽ homo alius potest. Neq; iis, qui tuæ illũ fidei crediderunt, si repetere eum uelint: aliter responsurum: q̃, optimo atq; honorificentissimo esse positum loco: ubi & multis afferre auxiliũ possit: & nullius ipse opis indigeat: Neq; moleste ferre: q̃ abs te hominem educatum sibi Deus acceperit: quandoquidem cui eius, qui educatus est, mores placent: ei educatoris quoq; ut placeant, necesse sit. Placent autem (ni fallor) quoniam scriptum est. Placens Deo factus est dilectus: & uiuens inter peccatores, translatus est. raptus est: ne malitia mutaret intellectũ eius: aut ne fictio deciperet animã illius. Consumatus in breui expleuit tpa multa. Placita enim erat Deo anima illius. propter hoc properauit educere eum de medio iniquitatum: quoniam gratia Dei & misericordia est in sanctos eius: & respectus in electos illius. Neq; multum curare: q̃ magnorum censuum sacerdotia, & sedis apostolicæ Prothonotariatum, quæ te authore susceperat, depositurit: cum sempiternum pro illis sacerdotium assecutus sit. Quemadmodũ in Apocalypsi dicitur. Erunt sacerdotes Dei, & Christi: & res gestas martyrum, ob quas conscribendas a' beato Clemente Prothonotarii constituti sunt: illis ipsis, qui gesserunt, referentibus, & cicatrices suas ostẽtãtibus, multo nunc

melius,in tabulis cordis describat:q̃ istic posi-
tus in membranis scripsisset: atq; (quod alterũ
est Prothonotariorum officium)pontifici futu
rorum bonorum Christo assistat: perinde atq;
uicario eius,Põtifici maximo, Prothonotarius
astitisset. Neq; si summa de illo omnia sperari
& debebant,& poterant: minus tibi iucundum
esse debet: q̃ mutata spe tua in melius, qui di-
gnus erat ut in terra,ubi nihil est,nisi infimum:
summa omnia consequer tur: is in cœlo, ubi
contra nihil est nisi summũ:summa sit omnia
cõsecutus. Nam,siue illum,q̃ ei beneficia mul-
ta contuleris,tu magis amas,q̃ ab eo uicissim
ameris: quod esse quodãmodo naturale osten
dimus:necesse est ut bono eius,qđ abs te sum-
psisse initium nosti:perinde læteris ac tuo: siue
ille te,q̃ tãtũ abs te beneficiorũ acceperit, plus
amat:q̃ uitia carnis uniuersa cum carne depo-
nens,sicut maiorem amandi causam habet, ita
& magis amat: necesse est itidem ut læteris: q̃
apud uirum bonum,& gratum,qui referre q̃ cu
mulatissime gratiam possit: beneficium collo-
caueris. Quid enim? cum pro eo tu decies,aut
uicies Pontificem sis allocutus: uicarium qui-
dem Christi sed corruptibilem, atq; mortalẽ:
non maius erit: si pro te ipse quotidie adeat
Christum? immo totam simul Trinitatem? &
pro tẽporalibus sempiterna,pro terrenis cœle-
stia,pro incertis & paruis bonis,certa & magna
exoret?

exoret? Ego certe exiſtimo: tantū inter ea, quæ abs te ipſe uel accepit, uel accipere potuiſſet: & ea, quæ ab illo nūc tu potes accipere, beneficia diſtare: ut ne comparari quidem ualeant ſibi: q̄ infiniti finitū nec minima eſſe portio queat. Et propterea, quoties in mentem uenit: ſublatū eſſe de medio debitorem tuum, a' quo gratiam accepturū te aliquam, ſi uiuus permanſiſſet, ſperabas: ſuccurrat oro & illud: non fuiſſe ſublatū è medio, qui ob hoc ipſum in cœlum ſublatus eſt: ut medius, & ſequeſter quidam inter te, ac Deum foret: ſed beneficiis, quibus tu illum affeciſti: quibus q̄ te ille afficere poteſt, ut melius licet, collatis, exiſtimes: ea te nunc eſſe apud illum conditione: qua pauperrimus quiſq̄ apud hominem eſſe locupletem ſolet: cum ei fortaſſis opulento, aut qui poſtea opulentus effectus eſt: pro ſuæ rei familiaris anguſtia q̄ potuit maximum beneficium contulit: qui & pro fruſto panis, & (ſicut in Euangelio habetur) pro calice aquæ frigidę mercedē non q̄tam res ipſa, quā dedit, meretur: ſed q̄ta eius, cui dedit, quem nō niſi magna reddere deceat: uel liberalitas, uel munificētia poſtulat: recepturū ſe ſperat. Conſueuerunt quippe non pro ea, quæ data eſt, re, ſed pro eius, a' quo data eſt, uel animo, uel inopia, beneficia æſtimari. Vnde & dñs, cum inter eos, qui munera in gazophilatium mittebant, uiduam mulierē pauperculā, mittentē æra mi-

nuta duo uidisset: Vere, inquit, dico uobis: quia uidua hæc pauper plusq̃ omnes misit. Nã omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo, quod deest illi, omnẽ uictum suum, quem habuit, misit. Et Paulus in secũda ad Corinthios epistola, cum eos ad eleemosynam conferendã adhortaretur: Si uolũtas, inquit, prompta est: secundum id, quod habet, accepta est: non secũdũ id, quod nõ habet. Et rursus. Hilarem datorẽ diligit Deus. Itaq; eum Victorẽ tuum eo esse loco intelligas, ubi gratia tibi pro paruis (parua enim sunt, quæ in terris habentur omnia) referre maxima possit: si te illud mouebit: q̃ sublatum esse debitorẽ tuum arbitrabaris: desinat necesse est mouere. Referet enim, aut retulit fortasse in hunc usq; diem tibi gratiam perq̃cumulatissime: & eo in primis modo, quo optimi quiq; ac liberalissimi solent: qui præterq̃ q̃ ne agi quidem, aut haberi sibi gratias quærunt: eum quoq; ipsum, cui sunt emolumento, quid sua causa egerint, nescire affectant.

Memoriam animabus a corpore separatis, siue illæ beatæ sint, siue miseræ: bonorum, & malorum in hac uita habitorum optimam esse: ob eam'q; rem Victorem beneficiorum ab ipso acceptorum gratiam ei maximam relaturum esse. CAP III

ISI eum forte ita omniũ, quæ hic
n gessit, memoriam perdidisse existi-
mas: ut beneficiorũ etiam, quæ abs
te accepit, immemor sit: aut certe mi
nus memor, q̃ tu. Quorum neutrũ mea quidẽ
sententia fieri potest. Nam animabus carne, quę
corrũpitur, aggrauatis, siquid est boni: id pro-
fecto melius atq; præstantius esse consentaneũ
est, ubi terrena inhabitatione relicta, leues iam,
sublimes'q; ad sempiternam beatitudinẽ euo-
lauere. Et memoriam animæ bonum esse, ma-
gis manifestum est, q̃ ut probationis indigeat.
Animi etiã erga eos, qui nobis aliquando fue-
re usui, gratitudinem inter uirtutes annumera-
mus: quas eo demum loco, quisq; præstantissi-
mas habet: quo' non nisi per uirtutes ascẽditur.
Nã quod in Esaia legitur: Quia obliuioni tra-
ditæ sunt angustiæ priores: & quia absconditę
sunt ab oculis nostris: Ecce enim ego creo cœ
los nouos, & terram nouã: & non erunt in me-
moria priora: & non ascẽdet super cor: sed gau
debitis, & exultabitis, usq; in sempiternũ in iis,
quæ ego creo: hoc inquam, quod in Esaia le-
gitur, nihil obstat, quo minus memoriã habere
beatas animas, & quidem optimã arbitremur:
primum, quia de bonorum, quæ hic aliquãdo
habuerunt, memoria mentionẽ nullam facit:
& multa sunt, quę cum cęteri, tum uero Victor
noster, abs te hic assecutus est bona: quę si oia

oblioni tradidisset: de beatitudine certe illius, quemadmodum & aliorum, nonnihil immunitum foret: q̃ pars boni quędam sit: bonorũ priorum meminisse: deinde, quia prioris angustiæ sæpe sine anguſtia, immo & cum lętitia habere memoriã possunt: sicut sæpe sani atq; incolumes dolorũ, quos in aduersa ualetudine, tollerauimus, sine dolore meminimus. Tradẽtur ergo obliuioni anguſtię priores: & abscondentur ab oculis noſtris: & non erũt in memoria: & non ascendent super cor: ut angere animũ possint. quod in Esaia promittitur. In memoria tamen erunt: & ante oculos constituentur: & ascendent super cor: ut excitare ad gratitudinem ualeant: unde & Deo magis accepti, atq; ideo magis beati sint. Quod per prophetã Dauid (sicut in superiori parte docuimus) affirmatur: qui ait: Misericordias domini, in ętternum cantabo. Eadem ista sententia & miseriæ sibi memoriam fore ostendens. & moleſtiam omnino non fore: cum neq; misericordias cantare possit, qui miserię memor non sit: neq; rursus cantandi animum habere, cui miseriæ memoria molesta sit. Cãtare quippe, & moleſtiã pati eodem tempore, aliquem tam facile est, q̃ lætum simul esse, & triſtem. Et quidẽ si beatis malorum priorũ memoria nulla esset: nec damnatis bonorũ foret. Sed bonorum priorum memoriam damnatis esse, Abraæ ad diuitem

illum,qui induebatur purpura & biſſo: & epulabatur quotidie ſplendide: reſponſio docet: cum ait. Fili,recordare: qa recepiſti bona in uita tua: & Lazarus ſimiliter mala. Quod utiq; facere nō potuiſſet,cui memoriæ uſus nō eſſet. Ergo & beatis malorū eſt: ſed ita: ut,ſicut dāna tis bonorum priorum memoria nihil prodeſt, quo minus miſeri ſint: immo etiam uehementer nocet: (nulla quippe maior miſeria eſt,q̄ aliquando fuiſſe felicem) ita beatis malorū priorum memoria noceat nihil, quo minus beati ſint. Cum enim comparatione potiſſimum res dignoſcatur: qui nihil eſt paſſus aduerſi: ne boni quidem aliquid habuiſſe uidetur: quod cuiuſmodi ſit,malorum cōparatione non nouit: ſicut ſcriptū eſt. Qui non eſt tentatus: quid ſcit? Atq; iccirco nulla fortaſſis inter homines,beatitudo eſt maior, q̄ miſerum aliquando fuiſſe. Neq; enim ſatis alicui ad beatitudinem eſſe uidetur, bene habere, niſi & bene habere ſe ſciat: & hoc ipſum bene habere,q̄ grande ſit noſcat. Quod utiq; præteritorū malorum memoria, & bonorum præſentiū experientia ſibi mutuo comparatis,manifeſte oſtenditur. Ideoq; etiam ex omnium beatorū martyrū numero eos beatiſſimos iudicamus: qui,cū adhuc uiuerent,grauiſſime laniati ſunt: nō ſolū quia pro pœnarū, quas ob Chriſti nomen perpeſſi ſunt,magnitudine magnitudinem quoq; glorię ampliorem

ut habeant neceſſe eſt: uerũetiam quia melius multo noſcunt beatitudinem,in qua ſunt, ex illis,in quibus antea fuere,tormentis. Cum autẽ etiam alienarum rerum memoriã habere dãnatos,illa patris Abraæ uerba demonſtrent, quibus ait:Et Lazarus ſimiliter mala:& rurſus illa diuitis uox:Rogo ergo te pater,ut mittas eum in domũ patris mei: (habeo enim qnq; fratres) ut teſtetur illis:ne & ipſi ueniant in locum hũc tormẽtorũ:quid cauſæ eſt,ut beatis etiam ſuorum memoriam ſubtrahamus? & cum Petrus, Dabo operam,dicat,& frequenter: habere uos poſt obitum meum:ut horum omniũ memoriam faciatis:alienarũ ſimiliter rerum,ſeſe memoriam habiturum ſignificãs: cur non eandẽ eſſe beatis omnibus, ſuarum rerum memoriã fateamur,quæ Petro alienarũ erat futura? Clamant in Apocalypſi interfectorũ propter uerbum Dei animæ. Vſq;quo domine ſanctus & uerus non indicas:& non uindicas ſanguinem noſtrum de iis,qui habitant in terra? & dantur illis ſingulę ſtolę albæ:ac dicitur:ut requieſcãt tempus adhuc modicum:donec compleantur conſerui eorũ,& fratres eorum,qui interficiendi ſunt: ſicut & illi. Et nos malorũ priorũ memoriam beatos non habere dicemus? Obſtupeſcunt in libro,quem Sapientiæ uocamus:impii ad beatoꝝ inſperatã ſalutẽ:& intra ſe dicũt.

Ii ſunt, quos aliquando habuimus in deri-

sum,& in similitudinē improperii. Et rursus de semetipsis. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid cōtulit nobis? Transierunt omnia illa,tanq̄ umbra. Et adduci poterimus,ut credamus beatis ne malorum quidem suorum memoriam esse,quam & bonorū suorum,& alienorum malorum, damnatos habere,certum est? Quod si malorum, atq̄ bonorū priorum iusti, qui apud Deum sunt, memoriā habent:ut certe habēt: Victorem quoq̄ tuum, bonorum,quæ abs te accepit:& malorū,a' quibus per te liberatus fuit:necesse est habere memoriā. si uero horum memoriā habet: habeat autem tanto meliorem oportet,quanto solutis terreni corporis uinculis conditione meliori nunc est,q̄ fuerat prius:& memor est eorū magis,q̄ tu:& te hoc amplius diligit,q̄ abs te ipse diligit,quo amplius debet. Itaq̄ & bene apud memorem ueteris stat gratia facti: & tibi propterea nihil deperiit: cui optimo loco eum, qui tibi plurimum debeat, habere contigit collocatum.

Ioannem,quoniā amare quilibet eum solet: cui beneficium contulit, perinde atq̄ propriū opus:etiam si nulla sibi in re aut est,aut futurus est utilis: cum Victorem optimo atq̄ honorifi centissimo loco positum sciat: gaudere summopere oportere, Agricolatoris, Machabeæ matris,& Mardochęi exemplo. CAP IIII

ORRO', cum amare quilibet eũ
p soleat,cui beneficium contulit: per-
inde atq; propriũ opus: etiam si nul
la sibi i re aut est, aut futurus est uti-
lis: & Victorem tuum, quem propriũ quodã-
modo tuum opus esse beneficiorũ, quibus abs
te affectus hic fuit,multitudine simul ac magni
tudine nouimus: uel si nulla tibi in re usui aut
nunc foret,aut esset futurus in posterũ:ut ames
necesse sit etiam tu:ea mihi demum conditio-
ne esse uideris,qua præstantissimus quisq; arti-
ficum:ubi optimo atq; honorificentissimo lo-
co suum esse audit opus:aut fortassis etiam ui-
det:qui,uel si nihil ex hac re percepturus est cõ
modi:gaudet tamẽ:q; cuius ipse rei est author,
ea loco eiuscemodi sit: &, quoties eam uidet:
(ut q̃ sæpissime autem uideat,quærit) cuilibet
subinde dicit.Hoc ipse feci:meũ istud est opus:
manibus cœptum est istis : istis perfectum est:
ut,cum omnibus ferè fastidio esse se sciat:dum
eadem iterum atq; iterum dicit: non dicere ta-
men non possit.Tantum est gaudium,tanta uo
luptas:optimo atq; honorificẽtissimo loco ui
dere proprium opus.Intuere ergo & tu Victo-
rem tuum optimo atq; honorificentissimo po
situm loco:in domo Dei,in deliciis paradisi,in
cœlesti regno:& esse te ibi quodámodo puta,
ubi tuum est opus: (pars enim tui quædam est,
opus tuum:per quod,te ipsa, qualinam uirtute

sis præditus,declaratur)&,cum tu(quemadmodum & cætera omnia)esse maxime expetas: & uiuendo,atq; agendo,esse quicquid est,noscas: uiuere cum eo te crede:qui ut in æternum uiueret,abs te institutus fuit:atq; agere etiam nunc illa,quæ,ut ei semp bene esset,egisti iam semel. Neq; illud te moueat:q; alia sunt,quę in Victore tuo operatus es:& alia,quæ nunc obtinet bona.Nam sicut eleganti agricolæ uoluptas quędam est nō mediocris,cum aut poma per Autumnum legit:aut onustam pomis arborē uidet,dicere:hæc ego plātaui:hęc manibus meis inseui:(q̄q̄ secundū Apostolum,neq; qui plantat,est aliquid:neq; qui rigat:sed qui incremētum dat Deus)ita & tibi,cum fructum ex Victoris tui uirtutibus maturū iam & suauem decerpas:aut decerpere cum uolueris,posse te scias: iucúdum esse debet maioremimmodū,dicere posse:hunc ego educaui:hunc docui:hunc tēporalibus,ac spūalibus bonis,q̄tum in me fuit, excolui:& q̄q̄ neq; ipse dulcedinem dederim: neq; ad perfectum redegerim:fui tamen ei utcūq; adiumento,ut hæc assequeretur. Multum enim refert:ad æternam beatitudinē promerēdam,quo quis modo sit institutus:apud quem uixerit: cum quibus habuerit consuetudinem. Contrahuntur quippe ex conuictu,quēadmodum & morbi corporis quidam:uitia,& uirtutes: sicut dici assolet. Cum sancto sanctus eris:

& cum uiro innocente innocens eris: & cũ electo electus eris: & cum peruerſo peruerteris. q̃q̃ alio iſta ſenſu Propheta protulerit. Vide obſecro pauliſper mirabilẽ illam & bonorũ memoria dignam matrẽ, de qua in ſecundo Machabęorum libro: quæ præeuntes ſeptem filios ſub unius diei tempore conſpiciens, bono animo ferebat: immo & ad tolleranda ſupplicia hortabatur: quid dicat. Neſcio qualiter in utero meo apparuiſtis: neq; enim ego ſpiritũ, & animam donaui uobis, & uitam: & ſingulorum membra non egoipſa compegi. ſed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem: qui'q; omnium inuenit originẽ: & ſpiritũ uobis iterũ cum miſericordia, reddet, & uitam: ſicut nũc uoſmetipſos deſpicitis propter leges eius. Sciebat: ſe nulli eorũ, ſpũm, aut animã, donaſſe: nullius mẽbra cõpegiſſe: & tñ ueluti ſuũ quoddã opus eos eſſe, gaudebat: cum cerneret per oĩa in dño confidẽtes obire: futuros aliqñ ſperans, ubi pro ſuppliciis pręmia, & pro morte uitam reciperent. Atq; ideo dicebat. Neſcio qualiter in utero meo apparuiſtis. filios quidẽ meos eſſe uos ſcio: tales autẽ neſcio. matrẽ me ueſtrã agnoſco: qualiter autẽ in utero meo apparueritis, non agnoſco. portaſſe uos me nouẽ menſibus in utero, memini: qũo autem tam præſtantes euaſeritis, necdum intelligo. Et tamen eſſe uos tales, gaudeo: q; ueluti meum eſſe

opus intelligo: dum concepi: dum nouē mensibus in uentre portaui: dū peperi: dum lac triēnio dedi: dum alui: dum in ætatē istā perduxi. Feci ego quod meum erat. Deus extremā manum imposuit: dum spiritū dedit: dum animā donauit: dum singulorum membra compegit: dum constantes cōtra regis uerba simul & uerbera reddidit. Quid enim prohibet: te quoq; Victoris tui gloriam contēplātem dicere: Nescio qualiter in domo mea apparueris: neq; n. ego hanc tibi gloriam dedi: neq; in hunc statū deduxi: uideo tamen, & libenter uideo, eiusmodi esse: q̄ operis in te mei signa agnosco: & esse quodammodo ibi mea causa scio: q̄ in domo tenui: q̄educaui: quod docui: quod locupletē feci: q̄ in hanc ætatem perduxi: q̄ talem feci: ut Deo posses placere: qui te, si nō ei placuisses, in domum suam non uocasset: ad tantam gloriam non euexisset. Nam si Mardochæus, cum metuentem ad Regem ingredi reginā impelleret: ac prope modum obiurgaret: inter cætera (sicut in editione uulgata legitur) Memorare, inquit, dierum humilitatis tuæ: quomodo nutrita sis in manu mea: Exprobrans ei ferme: q̄ sua causa ascendisset ad regnum: quæ suo foret labore nutrita: q̄q̄ certus esset, ea se in re nihil prorsus egisse: quāto iustius tu, de Victore tuo, quem non ad pubertatis annos tantum, ut ille Reginam, sed ad uirum quoq; perfectum rede-

gisti: dicere tecũ potes? Hic certe, qui tanta nũc in gloria est: nutritus olim fuit in manu mea: habitauit in domo mea: panem meum comedit: uino meo sitim sedauit: lignis meis calefactus est: pecunia mea indutus est: cura mea magnorum censuum sacerdotia consecutus est: labore meo ad sedis apostolicæ Prothonotariatum euectus est: ut eum nunc in cœlestis regni partem uocatum aspicio, agnoscóq; libens: &, q̃q̃ non hoc fecerim ipse: opus tamẽ meũ esse, lętus recordor. Maneat, maneat: sine me potius ibi, q̃ i ualle hac lachrymarũ, metuũq; expectet parentem suum tantisper, dum peregrinationis huius cõpleto spatio ipse quoq;, ad eum ascendam. Cupio ego quidẽ dissolui: & esse cũ ipso: ut simul etiam cum Christo sim: sed manere in carne necessarium est propter alios. ueniet autẽ dies meus: sicut & eius uenit: & habitabimus simul. Oret pro me interim Deum: ut mentis, & corporis incõmodis omnibus aut non susceptis, aut uictis, cum fuerit ex hac uita migrãdũ: migrem securus: & sic semper cum dño sim.

Ioannem, q̃ & nominis, & familię, & titulorum nomine Angelotũ ueluti peculiarẽ quãdam societatem consecutus est: & fortassis ille futurus, quem pastorem angelicum nominãt: uerbis erga Deũ, propterea q̃ optimo atq; honorificentissimo loco Victorem positum sciat: uti gratissimis oportere.

q VEM enim talibus uti uerbis magis decet,q̃ te,qui angelorum,ueluti peculiarem quandam ſocietatem diuino munere cõſecutus,uitã quoq; debes in terris angelicã ducere? Memini quo tempore Venetiis Grãmaticæ operam dabam: uidiſſe me librum(authoris nomen in præſentia non ſuccurrit) in quo pictis quibuſdã ſummorum Pontificũ ſimulachris ſubſcripta erãt: quæ cuiq; uſq; ad Antichriſti aduentum futura eſſent in pontificatu uel proſpera,uel aduerſa: ſed ea obſcure: & quæ uix ab ullo mortalium intelligi poſſent,anteq̃ fierent:facta uero (nam & multorum tranſactum erat iam tempus) ita clare:ut clarius non potuiſſe,quiſquis tẽporum notitiam habuiſſet,facile affirmaret.In hoc cuiuſdam ex illis,qui poſtea futuri ſunt: ſimulachrum uidi ab angelis coronari:eius'q; tẽporibus,ex iis,quæ ſubſcripta erant, proſpera Eccleſiæ uniuerſa promitti: quem ab harum rerum ſtudioſis,paſtorem Angelicum uocari audiui. Et tum quidem, cum eſſem paruulus: loquebar ut paruulus:ſapiebam ut paruulus:cogitabam ut paruulus:(neq; enim profundius aliqd intelligere,eiuſcemodi ætas poteſt)fore quem angeli ea forma,quæ a' pictoribus,quibus cum poetis quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas:depingi ſolet:coronarent:ætatem'q; ſub illo mihi auream,qualem apud poetas legerã,

pollicebar. Quando autem factus sum uir: euacuatis iam, quæ paruuli erant: cœpi mecum ista paulo altius perscrutari: & cum fore aliquando hunc pastorem angelicum, mihi facile persuaderem ex ea, quæ omnium fermè animos inuasit, opinione, quam frustra esse uix possibile sit: quærere per ocium aggressus sum: si in diebus nostris futurus est: quisnã, ex omniũ, quos ipse nossem, uiuentiũ numero is foret? Hic cũ multorũ mihi mores, & omni prorsus labe carentẽ uitam proposuissem: atq; cum illo istũ, rursus'q; cum alio illum, atq; illum (ut curiosi assolent) contuliſſem: nec ullus esset, in quo oĩa mihi, quæ huic nomini conuenirent, reperiri posse uiderentur: Et quid inquã, si mecum est, quem foris quæro? En Ioannes Michael, prius sanctæ Luciæ, ac sancti Angeli in piscibus, Diaconus, nunc uero sancti Marcelli, presbyter Cardinalis: cuius ego opera factus sum de oue pastor: de discipulo magister: de milite imperator, Is est. Nam & nomen, & familia, & tituli officiorum, angelicum nescio quid resonant. Nomen quidem: q; siue interpretemur: domini gratiam, latine sonat: & Gabrielis angeli recordari nos facit: qui Mariæ primo statim sermonis ingressu dixit: Aue gratia plena: siue domini testimonium aduertamus: Angelum nihilominus demonstrat: sicut ipse de Ioanne in Euangelio dicit. Hic est enim de quo scriptum

est. Ecce ego mitto angelum meũ ante faciem tuam: qui præparabit uiam tuam ante te. Familia uero: ꝙ Angeli fortita est nomen: atq; adeo eius Angeli: qui (sicut in Apocalysi legit) inito cũ dracone certamine uictor euasit. unde & latine, quis ut Deus, uel quis est, sicut iste dominator, significat. & apud Danielẽ unus de principibus primis nominat. Tituli autem officiorum: quia & Lucia Angeli simul ac lucis reminisci nos facit: de quibus in Actibus Apostolorum. Ecce angelus domini astitit: & lumen refulsit in habitaculo. Et Angelus ĩ piscibus: prẽterq; ꝙ angeli mentionẽ facit: Raphaelis mihi angeli factum cõmemorat: qui Tobiæ filio datus comes, accedentis ad eum deuorandum piscis branchiã apprehendi, & attractum in siccũ exenterari, cor, fel, & iecur eius reponi, cętera in cibos partim assari, partim uero saliri iussit: quẽ medicinã Dei latine dicere possumus. Et Marcellus hoc ipso, ꝙ fuit sacerdos: (sacerdotẽ autem fuisse nullus ignorat) etiam angelus fuit. quemadmodum apud Malachiam legitur. Labia sacerdotis custodiunt scientiam: & legẽ requirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Quibus diligenter cõsideratis, atq; in unũ collatis, si in diebus nostris futurus est hic pastor angelicus: ex omnium, quos ipse norim, uiuẽtium numero tu ille es, in quo, cum & nomẽ & familia, & officiorum tituli, nihil nisi

angelicum sonent: merito & pastoris angelici futurum est decus. Sed,ut ad illud redeamus, unde sumus digressi:(neq; enim hęc ideo dixi: q̄ uates haberi uelim: qui nullam in me penitus uitæ sanctitatem talē esse cognosco:ut efficiuates possim: aut assentari tibi nunc constituerim:ut me cum illud euenerit,magnum facias:quemadmodum non assentatione,sed cat ceris egrediēdi studio & uitæ beatioris desiderio,feciſſe legimus Ioseph:& latronem eū, qui ad dexteram domini crucifixus fuit: quorū alter pincernæ Pharaonis, cum somnium interpretatus esset:dixit:Tantum memēto mei,cum tibi bene fuerit:& facies mecum misericordiā: ut suggeras Pharaoni:ut educat me de isto carcere:quia furtim sublatus sum de terra Hebreorum: & hic innocens in lacū missus sum. Alter uero, cum criminis sociū obiurgasset: Domine,inquit,memento mei,cum ueneris in regnū tuum) Non inquam hęc ideo dixi:ut me,cum illud euenerit,magnifacias (neq; enim scio,tā diu uicturum esse me:&,seu honores,siue diuitias intuear:plus habeo,q̄ mihi necesse sit: plus etiam, q̄ merear: homo inutilis: & nulli bonæ rei,nedum Episcopatui gerendo idoneus) sed ut ostenderem Angelorū te ueluti peculiarem quandam societatem diuino munere consecutum: uitam quoq; debere in terris, angelicam ducere:& iis uti uerbis,quibus optimus,& sanctissimus

sanctissimus quisq; si alicuius è suis desiderio teneretur, uti salua innocentia posset.

Ioannẽ, cũ optimo loco, suũ esse opus agnoscat: tũ ex eo emolumẽti plurimũ cõsecuturus sit, cũ apud eũ, qui nũc est maximus, beneficiũ collocauerit: cũ p ea re gratiã accepit: accipiat, & accepturũ se speret, lętari debere. CAP VI

Tu ad illud igit redeamus, unde sumus digressi: uides operi tuo bene esse: &, cũ ea uniuscuiusq; conditio sit: ut suũ opus, & si nulla sibi in re, usui aut tũc est, aut postea futurũ est: amet: gaudere te ob hoc ipsum oportere, etiã si nihil ab eo aut nunc cõsequereris, aut postea cõsecuturus esses boni: cum uero (sicut pauloante monstrauimus) ex eo & nunc assequaris: & assecuturus sis postea emolumẽtũ pgrãde: multo magis. duplicatis. n. lętitiæ causis, duplicari quoq; lætitiã necesse est. Gaude igitur, & quod operi tuo bene est, & q p ipsum tibi est optime. Atq; cum beneficiũ dare, honorificũ sit: & quæ sunt honorifica, lætitiã afferãt: lętare: q ei beneficiũ dederis, cui in pñtia qdẽ ultra dare non possis: ne laborioſum nimis existat: si semp alicui sit dandũ: accipere autẽ possis: ne te forte, si nihil unq̃ accipiẽdũ sit, dedisse pœniteat: & quotidie accipis: ne immemorẽ iudices, aut ingratũ, cui dedisti: & facti qdẽ memoriã piucũdã habes: quod summopere delectabile est: futuri uero

ſpem,cuius & præterita, & pñtia, ut certo certior ſit,ueluti cautionẽ prębẽt. Si enim magno alicui & potẽti uiro beneficiũ dediſſe honorificũ eſt: q̃ magnis dare niſi maiores nõ poſſũt: & maiorẽ eſſe,utiq; contẽnẽdũ nõ eſt: maiores autẽ ea ſaltẽ in reii ſunt,qui aliqd poſſunt, qđ magnus ille non põt: q̃to illud honorificẽtius eſt: illi dediſſe,quẽ ſcias maximũ eſſe? Et ſi quo maior eſt,cui beneficiũ dedimus: hoc maiora nos recepturos ſperamus: q̃tũ eſſe tibi nũc ſpei debet: qui maximo dediſſe te beneficiũ noueris? Laborem,ut ei benefaceres, olim tu multũ ſubiſti: atq; ideo,illũ *diligis magis. Quæ enim* cũ *labore fiunt: diliguntur magis.* Laborẽ ipſe olim,ut tibi q̃tã q̃tã poſſet gratiã referret, ſubiuit. Sed cũ nec earũ tu rerũ indigeres,quas poterat ipſe pręſtare: nec quarũ tu indigebas rerũ, eas poſſet ipſe præſtare: habere,atq; agere gras poterat: referre autẽ prorſus nõ poterat. Nunc iã mutatis in melius oibus, & referre tibi gratiã põt, & põt ſine labore. Reqeſcit enim a laboribus ſuis: ut,cũ tu perinde indigeas,atq; tũc indigebas,cũ apud te foret: ipſe uero plus poſſit,q̃ eo tpe poterat: & gratiã beneficiis tuis referat,quia põt: & cumulatiſſimã referat: qa põt ſine labore: & obligatus adhuc, ſemper remaneat: quia quantãcũq; tibi referat gratiã: etſi ea tuis in illũ beneficiis facile maior ſit: par tñ iis, quæ abs te profecta ſunt, in hoc eſſe nõ poteſt:

quod tibi ipſe ſine labore uſui eſt: tu illi cũ labore fuiſti. Eas nunc, ſi lubet: ac uideas: utrũ talis tibi cũ ullo mortaliũ conditio eſſe poſſit: qa tuã dolere uicẽ non deſinis: quaſi magnã aliquã iacturã feceris: qui lucrũ potius ingens feciſti. Cæteri, in quos benefici ſumus: aut referre gratiã nobis non poſſunt: aut minorẽ referũt: aut, ſi parẽ retulerint: obligati ultra non ſunt: ſin maiorẽ: nos inſup obligatos tenent: quod ſubtriſte eſt. Seruitutẽ enim ſapit: ſicut ſcriptũ eſt. Qui mutuũ accipit: ſeruus eſt fœnerantis. qđ recte intelligi, etiã cum reſtitutũ eſt mutuũ, poteſt. Vnde Apl̃s in epiſtola ad Romanos,

Nemini, inquit, quicq̃ debeatis: niſi ut inuicẽ diligatis. Vult quippe, liberos eſſe: ut Deo ſeruire ſecurius queant: & ideo ait. Reddite oĩbus debita: cui tributũ, tributũ: cui uectigal, uectigal: cui timorẽ, timorẽ: cui honorẽ, honorem. Tibi autẽ cũ Victore tuo alia prorſus conditio eſt. Referre enim gratiã poteſt: & maiorem poteſt: & diſſoluere debitum tamen nõ poteſt: etiam ſi ſuper retulerit.

Quapropter, cum & debitorẽ ſaluũ uideas: & acceptorũ beneficiorũ eſſe memorẽ ſcias: & opus tuum optimo atq; honorificentiſſimo loco poſitum cernas: & facti memoriã, futuri autem ſpem certiſſimã habeas: præſentis uero laborem habiturus ultra non ſis: & quem cum labore extollens, diligebas magis, ab eo te nũc

magis diligi credas: alterā doloris tui cauſam, quam ad te pertinere docuimus: cū ne ipſam quidem iuſtam eſſe intelligas: deponas licet: atq; in lætitiam uertas. Nihil enim tibi Victoris tui mors non optimū attulit: ſiue illum ſpectes, ſiue te. Iuit, quò ut & nos ire aliquādo poſſimus, in tota uita nobis laborandum eſt. Requieſcit a' laboribus ſuis: & tibi, ut laborem, in quo nunc es, leuius feras, auxilio eſt. Opera ſua ſecum habet: & illis te apud Deum deorum & dominorū dominum adiuuat. Pace fruitur: & tibi, ut ex hoſtibus tuis uictor euadas, auxiliares precum copias mittit. Videt quæ uiſu pulcherrima, ſed amantibus pulchriora exiſtunt: & tibi, ut aſcendere ad uidendum poſſis, porrigit manum. Bonarum artium ſcientiam aſſecutus eſt: & te, ut aſſequaris, inuitat. Gloriā ſummam & ueram adeptus eſt: & eam (ſi aliud nō poſſit) tecum partiri uult. Præteritorum etiam malorum memoria oblectatur: & tibi, ut præſentia q̄ minime ſentias, comprecatur. Beatus eſt: & eſſe te identidē cupit: cui ſemper omnes homines debere ſe nouit.

FINIS

EIVSDEM PETRI BARROCII AD Petrum Fuscarũ Patritiũ Venetum S. Ro. Ecclesiæ presbyterũ Cardinalẽ sancti Nicolai inter imagines libellus in morte Ludouici Fuscari fris cõsolatorius.

QVANTO mihi, bonisq; oĩbus mœrori fuerit, Ludouici fratris, quẽ pauloante, sanũ atq; incolumem cũ dimisissem, febre uitã finisse audiuimus: mors insperata, dictu facile nõ est. Etenim ea erat probitate atq; prudẽtia: ea in te, ac patriã pietate: ut (quæ duo apud me, summo in pretio sunt) te, urbẽq; nostrã, tantã ob eius mortẽ molestiã accepisse existimẽ: quãtã ob alterius, qui supioribus annis obierit, senatoris ferme nullius. Prætermitto domesticas causas, luctumq; familiarem: ut suos, ac fratris, q ante mortuus est, filios orphanos: ut uxorẽ, fœminã pudicissimã, uiduam: ut gentẽ Fuscarã uiro præstãtissimo orbatã relinquerit. Sunt ista quidẽ ingẽtia, & quæ tollerari uix possint: sed nõ cõia. Illud me, oibus cõmune cõturbat: q patriã nostrã, cuius unicuiq; nostrũ prima, post Deũ, cura eẽ debet: ciue omniũ iudicio facile summo, & te, quẽ ob singulares uirtutes nõ ei tãtũ, sed orbi quoq; uniuerso natũ uidemus: fratre charissimo, ac rerũ tuarũ studiosissimo, priuatũ intelligo. Quod si nõ cæteros quoq; oẽs conturbat: fateantur necesse est,

quicũq; illi sunt: se aut ictũ non sentire, ut lapides: aut bonũ cõmune nõ curare, ut bestias. Nã eius, qui diẽ obiit, causa tãtũ abest ut ulli bono dolẽdũ esse putẽ: ut lætãdũ, gratulãdum'q; esse cõfirmem. Alioqn fruſtra didiciſſemus: pretio ſam eſſe in cõſpectu dñi mortẽ ſcõrũ eius. Sine cauſa legiſſemus: Beatos mortuos, qui in dño moriuntur. Incaſſum audiſſemus: Non habere hic nos manentẽ ciuitatẽ: ſed futurã inquirere. Itaq; qd mihi potiſſime agẽdũ ſit, prſus ignoro. Cõſoler'ne: q uirũ præſtãſtiſſimũ, ſenatorẽ clariſſimũ, fratrẽ chariſſimũ amiſiſti? An gratuler: q', cũ tu quoq; coarcteris, e' duobus deſideriũ habẽs: ac diſſolui quidẽ, & eſſe cũ Chriſto, multo melius iudices: pmanere autẽ in carne neceſſariũ uideas, pp nos: quẽ uirũ, cũ domo egredereris, præ te aliqñ mittere conſueueras: eũ nũc in cœlũ, ubi tua cũ Apoſtolo cõuerſatio eſt, ſecuturus præmiſeris? Et qdẽ cõſolari (ſi tibi modo qui rebus aduerſis induratus, alios ẽt cõſolari potes, cõſolatione ulla eſt opus) temerariũ, aut certe ſupuacaneũ, mihi uideor eẽ: utpote qui nihil afferre poſſim, quod ipſe non antea millies audiueris. Nõ cõſolari aũt, æmea in te pietate, atq; obſeruãtia, qua te inter oẽs, & ſupra oẽs hoies colo: alienũ eſſe intelligo. Gratulari uero, q fratrem amiſeris, uereor: ne mihi aliqñ dicatur. Muſica in luctu, importuna natratio: Non gratulari autẽ, q uir optimus opti-

me a' Deo sit consecutus, timeo: ne inuidi, aut maleuoli crimen incurrã. Vincit tũ hãc impel lentiũ, ac retrahẽtiũ rationũ pugnã pia impudentia, & officiosa pietatis erga te meæ temeritas: mauult'q; arrogantiæ, ac loquacitatis q̃ negligentiæ, aut obliuionis, culpam subire.

Consolabor igitur te, si potero: hõ, hoiem: filius patrẽ: eps Cardinalẽ. Et cũ multa mihi se ingerant, quæ dici hac in re operepretiũ est: ab iis initiũ sumã, quæ tẽporum nostrorũ magis propria sunt, aduersæ ualetudinis, bellorũ, uitiorũq; turbinibus. Vides totã morbis abũdare Italiã: & urbẽ in primis nostrã eo pestilẽtiæ terrore triẽnio ante, cõcussam: ut nõ plebei tãtũ hoies, qbus aliquis fugiẽdi modus fuit: sed optimi quiq; senatorũ in sũmo reip. discrimine, uelut insequẽtẽ hostẽ fugiẽtes, nõ nisi edicto, atq; a' Deo mulctæ indictione, reuocari potuerint. Brixiẽses autẽ morbo acerrimo, & medicis necdũ cognito, totã penè ciuitatẽ exhausisse. Florẽtinos, præter ciuiles discordias, peste quoq; fermè ad internitionẽ cõsumptos. Romã morbo cõtinuo agitatã, uix unq̃ fuisse incolumẽ. Quid febres referã: Quid capitis: & totius corporis, dolores: Quid fluxus uentris, & periculosissimas dyssenterias: Quid quos ego paucis ante mẽsibus expertus sum, æstus acerrimos: Qui ne media qdẽ hyeme aquæ frigidissimę, cõtinuo potu, & cucumerũ, quos angu

rias uocant, frequētissimo usu, & straguli abiectione, & longissima inedia, & uini abstinētia, poterant coherceri: & (nisi ꝙ dñs adiuuit me) paulo minus ad interitū pduxissent. Tu quoq;, qui summa semp omniū noxiarū rerū abstinētia fuisti: cum a' me primū Patauii salutatus es: sub mento ulcus habuisti: & inuolutū multis diebus uitta collum gessisti. Et hic, cuius nunc mortē dolemus, frater tuus, cū tecū pariter equitantes dimidiatos fere' urbis muros circuissemus: atq; in amphitheatrū, p posticū deueniss emus: in porticus pauimento sanus atq; incolumis cecidit: & aliquantisper præ dolore sedere coactus est: quē cū abs te interrogaretur: nunquid male haberet? uidimus multi, dolorē dissimulare: ne tibi, quē ꝓpter se dolere uidebat: mœrori foret. Hác rē circūstātiū qdā futuri mali præsagiū arbitrati sunt: ego, fraternæ charitatis experimētū: ꝙ esset in dolore suo, qui mœrorē potius alienū curaret: & ne alteri mœrori foret, nō dolere se affirmaret. Nō multis mihi rationibus utendū est, ut ægrotationū plena eē tpa nostra cōfirmem: te ipsum testē adhibeo: qui in amphitheatrū proficiscens, cū pro tua in oēs hoies humanitate, te, ꝙ nobiscum esse non posses, (q̄q̄ id minime, ab nostrū quoq; poscerētur) excusares: dicebas ueniss e illuc pudicissimas fœminas, sorores tuas, oēs uiduas, cū quibus (nam postridie discessuræ erāt) prandere te

oporteret: quibus uerbis & maritorũ, qui uita defuncti essent, infirmitatẽ cõfessus es: & Apostolici p̃cepti, quo uiduas, quæ uere uiduę sunt, honorádas monet, obseruationẽ ꝓfessus. Itaq;, qui ualetudinis aduersæ tũ præteritę memoriã, tũ futuræ periculũ deuitauit: hũc nõ tá mortuũ dici oportere existimo, q̃ bene beate'q; uiuẽtẽ. Bellorũ autẽ qualis per Deũ immortalẽ, in toto orbe tumultus fuit? Quæ Gallorũ, ac Germanorũ cædes? Quãtus Florẽtinæ seditionis metus? q̃ grauis Rhodiorũ oppugnatio? Expugnatio Hydrũti? Agrorũ ad Gargani usq; mõtis radices fertilissimorũ depopulatio? tẽplorũ euersio? captiuorũ cũ uẽditio, tũ etiã trucidatio? Venie're (ut ex Angeli fratris, q unius in classe nostra triremis præfectus est, literis accepi) quaterna adolescentiũ ingenuorũ capita quinq; & uiginti aureis nũmis: quãti ne singulę qdẽ eius regionis mulæ prius distrahebantur: & ne sic quidẽ inueniebantur emptores. Accidit, quod Aeneas Syluius Senensis Cardinalis, acerrimo ingenio uir, in dialogo, quẽ Ioãni sancti angeli Diacono Cardinali inscripsit: Bernardinũ uirũ sanctissimũ cõtertaneũ suũ metuẽtẽ introducit: ut, quia, pp iniustitiã regna atq; imperia de gẽte in gentẽ trãsferuntur: Maumethẽ, Turcarũ ducẽ, uelut alterũ Nabuchodonosor, Italia pateretur. Accidit, ut eo quidẽ ordine, quẽ idẽ in Mantuano cõuẽtu, seu residēs Christianorũ

animos excitans, siue (quod magis credo) cum esset summus Pōtifex, & Pius: ut noie, sic re putaretur: Prophetās, cōtestatus est: Per Carnos, inquit, & forū Iulii, terrestribus copiis facilis in Italiā Turcis patebit transitus. Hoc nos, cū Forū Iulii depopulati sunt: nō aliis modo referēti bus audiuimus: sed oculis ēt nr̄is pspeximus. Quo tēpore, Deus immortalis, quātus in urbe nostra, terror fuit, q̄ta trepidatio, quātus senatorū, plebis q̄ totius metus? Nō est, qui aut sciat, aut meminerit, plus aliq̄n ab uniuersis fuisse ordinibus formidatū. Seqtur & dicit. Nauales exercitus ex Vallona, quam Turcæ possident: unius noctis nauigatione Brūdusiū petet. Hoc Apuli & sensere, & sentiūt: cū Hydruntū urbē uicinā Brundusio, primo impetu oppugnatā, expugnatāq̄ uideāt: & ne magna quidē nauiū multitudine intercluso Turcis mari, magnis militū copiis obsessa oppugnata q̄ urbe, cōmotis etiā ob Maumethis mortē, & fratrū inter se de summa Imperii cōtendētiū bellū totius regni fundamētis, uel expugnare, uel in deditionē accipere, uel certe, ut Italia excedāt, cōpellere, toto anno potuerint. Vtinā, inquit, mēdaces & falsi prophetę simus in hac parte: sed credite nos foliū recitare sibyllæ. Venient, ueniēt Turcæ: nisi obuiā imus: & auferent nobis locū, & gētē. Quid potuit uel ab illo manifestius dici, uel a nobis probari uerius, & ex iis, quæ fa-

cta iã ſunt,in futurũ certius formidari? Tu fratrẽ mortuũ que'reris:& ruinæ cũ pñti,tũ in primis futuræ ſubtractus fuit: ut iã iſta nõ timere ei liberũ ſit. Non eſt ulterius cur clamet: ut optimus ille diuinæ legis propugnator Matathias in Machabæorũ libris clamaſſe legitur. Ve mihi: ut quid natus ſum uidere cõtritionẽ populi mei,& cõtritionẽ ciuitatis ſanctæ,& ſedere illic,cũ datur in manibus inimicorũ: ſancta in manu extraneorũ facta ſunt. Tẽplum eius,ſicut homo ignobilis: uaſa gloriæ eius captiua abducta ſunt: trucidati ſunt ſenes eius in platẽis: & iuuenes eius ceciderũt in gladio inimicorũ. oĩs cõpoſitio eius ablata eſt: quæ erat libera,facta eſt ancilla: & ecce ſancta noſtra,& pulchritudo noſtra, & claritas noſtra, deſolata eſt: & coinquinauerũt eã gẽtes. Quo ergo nobis adhuc uiuere? Nõ eſt cur laudet magis mortuos, q̃ uiuẽtes. Non,cur montibus dicat: Cadite ſup nos: & collibus operite nos. Omnibus iã ſuperatis,& uictis,liber,atq; ſecurus,etiã ſi mundus ruat, nihil timet: tutus eſt: & ad nullius (ſicut ſcriptum eſt) pauebit occurſum. Adde,q̃ uitiis undequaq;, uelut diabolo de abyſſi profundo ad nos uenire pmiſſo,ſcaturiẽtibus,& in ſublime erectis,ſubtractus fuit: quę & ſi bene moratũ peruertere ingeniũ nõ ualebant: cõturbabãt tũ (ni fallor) animum innocentẽ,& audire talia nõ cõſuetũ. perpetrabãtur,atq; utinã etiã nunc

non perpetrentur, scelera multa, grãdia, inaudita: quæ ne audiret, persæpe surdus esse uoluisset: cæcus: ne uideret: ne aliquo alio modo sentiret: etiã mortuus. qñ enim maior aut delinquẽtiũ numerus, aut delictorũ multitudo fuit? Quando numerosior nõ impunitas modo, sed merces quoq; peccãtiũ extitit? Erãt prius, quos grauis ignominiæ, aut pœnæ metus peccare prohiberet. Succesſere, quibus ignominia quidẽ sed leuis, ac deliramento similis, pœna autẽ nulla, quo minus quicqd libitũ foret, efficerẽt, uetuit. Hos qui securi sunt: gloriã sibi ex delictis, atq; mercedẽ exposcunt. sicut scriptũ est. *In rebus pessimis gloriantur.* Et *rursus.* Laudatur peccator in desideriis animæ suæ. quippe, cum in profundũ malorũ uenerint peccatores: oẽs cõtẽnunt: Nec curare putant Superũ mortalia quẽq;. Existimantes (ut inquit ille) eũ, qui semel uerecundiæ fines egressus est: bene ac gnauiter impudentẽ esse oportere. Sic uendi cepta sunt omnia: & summis criminibus præmia summa proponi. Non gulæ, non libidini modus ullus esse: Auaritia crescere: & pecunia uirtutibus anteponi: Pessundari leges: Vẽdi quæ pretio ẽsti mari nõ possunt. Superbia eorũ, qui Deũ oderũt, ascẽdere: Ira atq; inuidia charitatẽ, & patiẽtiã profligare: Desidia assentationibus, & adulationibus, delectari: Fides parua, Spes omnino nulla existere. Plus esse tẽporaliũ bonorũ,

scurris,& histrionibus, q̃ optimis quibusq; sacerdotũ,aut episcoporũ: &, hoc,quod pessimũ omniũ duco:ab religiosis,& nostri ordinis hominibus coqui, & stabularii, qui ne orare quidẽ pro Ecclesiæ instituto sciãt,ecclesiarũ fructibus,qui ob diuinũ officiũ tribui deberẽt, abundare:egere antistites: & uicatim prædia mendicare:neq; id in reliqua Italia solum,sed in urbe quoq; Roma:ubi nummulariis publice fœnus exercẽtibus,tum pœna nulla,tum fauor est maximus:ubi quotidianarũ,aut certe frequẽtium uenationũ usqueadeo nostri ordinis quidã stultiosi sunt:ut inueniatur qui ducenas quotidie panis libras,quibus centeni pasci pauperes possent:canibus pascẽdis appendat: &,cum dñs in Euãgelio moneat: Nõ esse bonũ sumere panẽ filiorũ: & mittere canibus: iá peruersis uerbis, qñ & peruersa sentẽtia est: dicat. Non est bonum sumere panẽ canũ: & mittere filiis. Fastus uero & omnis generis pompas non dico: ambitiosas, & assentationum plenas salutationes, atq; in his uerba minime ad legem dñi,in qua die ac nocte meditari debemus:ptinẽtia ꝑtermitto. Diuinæ legis,cum studiũ nullũ:tũ ignorationẽ incredibilẽ taceo:cum tñ scriptum sit. Labia sacerdotis,custodiũt scientiã: & legẽ requirent ex ore eius. Angelus enim dñi exercituũ est. Negociorũ seculariũ,quibus(si Apostolo credimus) nemo Deo militãs implicari de-

bet: diligẽtiã prætereo. Omnia uno hoc cõclu di modo possunt. Omnes declinasse: inutiles factos esse: Non esse, qui faciat bonũ: non esse usq; ad unũ. ut iã parũ detrimẽti sit, si iuris Põtificii libri una oẽs litura deleãtur. sic parua est legũ reuerẽtia: sic exiguus Dei timor: sic prona & facilis in omne malũ cõsuetudo. Fecere iam pessimi multi, ut optimi cẽseantur qui mediocriter mali sunt. Voluit his rebus pro sua probitate atq; sapiẽtia Sixtus Põtifex maximus modum imponi: & ex oĩ Cardinaliũ cœtu summos aliquot omniũ iudicio uiros delegit: quibus negociũ demandauit. fecere illi quod iussum fuerat: Sed nihil profecere. Vicit enim (ut sæpe antea) maior pars meliorem. Vrbs tota, si ædificia, & uias inspicias: multo nũc pulchrior ẽ q̃ m̃tis iã annis fuerit. Sin mores & uitia: turpior. Memini quo primũ die Turcarũ in Italiã trãsitus Romæ nunciatus est: me inter equitandũ. (Nam a\ Pontifice accersiti eratis) a\ Ioãne sancti Marcelli presbytero Cardinali, cui partim ob consanguinitatẽ, partim ob summa in me domũq; meã, beneficia plurimũ debeo: interrogatũ, quid nã ea mihi de re uideretur: rñdisse: Recte: cũq; ille, uel leuitatẽ, uel malignitatẽ in me arguere iã inciperet: quasi de Christianorũ & Romanę in primis Ecclesię ruina, gauderem: addidisse: Eos ad perficiẽda ea uenisse, quæ etiã iubẽte Põtifice ab iis, quos ante dixi,

Cardinalibus perfici non potuerãt. Neq; enim aliter intelligere possum illud quod in Deuteronomio protestatur Deus. Ipsi me prouocauerũt in eo, qui non erat Deus: & iritauerunt in uanitatibus suis: & ego prouocabo eos in eo, qui non est populus: & in gente stulta irritabo illos. Aut illud, quod in psalmo testificatur, dicẽs. Si populus meus audisset me: Israel si in uiis meis ambulasset: pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulãtes eos misissem manum meã. Ac melius, & utilius eẽ existimo, perire cum uitiis, q̃ cum eis uiuere, ac bene habere. Hæc igitur, & quę prætermisi, plura multo atq; maiora, si quãtum fratri tuo uiro optimo molesta fuerint, aliunde scire non potes: ad te redi: & q̃tum tibi molesta sint, cogita: scies q̃, quo malo fuerit liberatus: qui nequid tale uideret: Procubuit moriens: & humum semel ore momordit: Et tunc desines plorare, ut mortuum: cui, si tẽporum ratio habeatur: non ereptã uitam, sed mortẽ donatã esse intelliges: desines putare amissum, qui præmissus est: desines lugere ut perditum, qui non pœnæ aliqd subiit: sed naturæ debitum soluit: & qua cõditione in uitam intrauit: ea & exiuit: qui quod præcario semel acceperat, reddidit: qui post lõgam peregrinationẽ in patriã sospes peruenit q̃ nec primus fuit, nec futurus est ultimus: qui non mortuus est: sed dormit. Dormit, inquã,

quomodo amicus Christi Lazarus dormiebat. Vigilauerat enim diu partim patriæ, partim tibi, partim etiã filiis. Nunciã æquum est ut aliis uigilãtibus ipse uicissim dormiat: in supremo iudicii die tuba Dei cum bonis oĩbus excitandus. Si fratrẽ te aliqñ memineris: memento & uirum: nec uirum modo, sed bonũ uirũ. Aegrotationes, & bella, a' quibus liberatus fuit, fugere omniũ hoĩum est: uitia uero tãtum hoĩum bonorum. Itaq; qui (sicut fratrẽ tuum decebat) nõ homo tantum, sed bonus, & homo fuit: uel ob hæc sola morti occurrere debuit: nedum ueniẽtem æquo animo præstolari. Cõsolatus hactenus sum, homo hoiem, & primum quidẽ, q̃ distuli consolari: de industria feci: ut ne prius uulnus cõfricarẽ, q̃ super ductum ulcus uiderẽ: exẽplo eorum, quos ad Iob consolãdum cum uenissent: sedisse cum eo in terra septẽ diebus, & septẽ noctibus legimus: & nihil ei interim locutos. uidebãt enim dolorẽ esse uehementẽ. q̃ uero deinde, ad nostri tpis ęgrotationes, bella, & uitia animũ applicare coegi: feci: ut homini homo mederer: quẽ sæpe & alienæ mortis cõspecta atrocitas, & uicinum incẽdium, & cernici, iã iam'q; periculũ imminẽs, sui luctus oblituisci facit. Indignatio autẽ, qualis te aduersum scelera, & scelerũ authores accẽdit? Sicut & ille, qui ait: Non'ne, qui oderũt te dñe, oderã: & sup inimicos tuos, tabescebã? in aliũ prorsus

affectum

affectum deducit. Nunciam quid filius patri dicã, aduerte. Si nõ fratris uita defuncti causam doles: q̃p periculis subtractũ, quiete uitã agere credas: supereſt ut filiorũ, aut familiæ, aut tuam ipsius, aut poſtremo etiã patrię, cauſam doleas. His ſi luctu profici quicq̃ põt: non nego quin oẽs pariter lugeamus: & q̃cq̃d ubiq; lachrymarum eſt, unum effundamus in locum. Lugeant illi: quia patre optimo orbati ſunt: Fleat familia: quia præſtãtiſſimũ uirum amiſit: Plores tu: quia fratrẽ chariſſimũ, & rerum tuarũ ſtudioſiſſimum perdidiſti: Lachrymetur ciuitas uniuerſa: quia ſenatorẽ totius orbis cõſenſu nobiliſſimum extulit. Mœreã ego: quia tuã, & patrię iacturam magnã feci. Triſtetur totus orbis: cui tu natus cum ſis: ob fratris mortẽ, uacare non potes. q̃p ſi lachrymis & nihil proficitur: & his prętera oĩbus uehemẽter nocetur: quid cauſæ eſt ut mœrore cõfectus, malum malo malis adiicere: q̃ cõſolatione recepta, lachrymis tẽperare: & iis te oĩbus ſeruare incolumem: quorũ uiciſſitudinẽ doles? Filii primũ omniũ patrimonio amplo ſunt: ualetudine integra: ætate, quæ nec gerulæ, nec nutricis indigeat: indole præſtanti: doctrina, q̃tum ætas patitur, ſupra q̃ mediocri. qui cum te intuentur: (intuentur autẽ & oculis ſæpe, & cogitatione ſæpiſſime) parẽtum puto deſiderio non mouentur. Quibus tu ut uiuis parẽtibus, ſic etiã mortuis, oĩa es: tutor, cu-

rator,procurator,præceptor,pater. Nihil eis,te uiuo atq; incolumi,põt deesse. Hos quoties intueris:orare te credas uti ualetudinis tãdẽ tuæ, ex qua salus quoq; sua dependet: curã habeas: nec molestę feras:q; pro duobus parẽtibus,ambobus mortalibus,alterũ iam habeãt immortalem,gaudentẽ in cœlo,& suorũ,quos haud dubium,ibi plures inuenit,q̃ hic perdidit,consanguineorũ aspectu,alloquio,cõsuetudine pfruẽtem. At uero familia,quæ sex & triginta annis in urbe nostra,patruo tuo Frãcisco Fuscaro uiro oĩ laudis genere cumulatissimo, Duce cum magno reip. incremento,& gloria maiore,primatũ tenuit:ac multo tpe, Marco patre templi diui Marci,cuius tu primicerius eras,procuratore,proximum primo magistratũ gessit:& sequenti seculo in fratribus,& patruelis filio Nicolao decẽ uiratũ, & cõplures alios magistratus,honorifice administrauit: ab aliis uero sese honorificẽtius abdicauit:nunc'q; in te pontificem Patauinũ,ac eum,qui apud nostri ordinis uiros supremo proximus magistratus habet: Cardinalẽ gerit:Familia inquã tua,quæ oibus his,& multo pluribus ornamentis insignis est: nihil sibi ad summã gloriã putat deesse:nisi ut, qũo pater tuus supremo proximũ, patruus supremũ,in urbe nostra magistratũ gessit:sic patris,& patrui in te unum dignitate collecta, & aucta, Tu, qui supremo proximũ in põtia ma-

giſtratum gerens: patrē imitaris, & ſuperas: ſupremum etiā totius orbis cōſenſu magiſtratū adeptus, patrui uirtutē referas, & excellas. Id uero quoniā nullo pacto niſi a' uiuo, atq; incolumi, effici poteſt: orat: ut quē ſua cauſa ſuſcepiſti dolorē: abs te prorſus amoueas: & uitæ primū, deinde etiā bonæ ualetudini ſtudeas: quorum alterum dolore minui certū eſt: alterum uero etiā perdi. Quamobrē ſiqua tibi familię tuę cura eſt: ut certe ſumma eſt: tui curā ne in ultimis habeas: & tantiſper ei bene fore credas, dum uiues, atq; incolumis fueris. Hoc enim ſi caruerit: labare incipiet: ſin etiam illo: protinus corruet.

Porro, ſi tuā ipſius cauſam doles: q̄ amantiſſimū, & rerum tuarum ſtudioſiorē multo, q̄ tu, fratrē amiſeris: eum inquā fratrē, qui in ſeruanda, atq; augenda dignitate tua, neq; labori, neq; ſumptui ullo pepercerit: qui Cremenſem, & Brixienſem, ampliſſimas præfecturas, quas ſummo totius ſenatus conſenſu fuerat aſſecutus: ut ne abs tuis negociis diſtraheretur, dimiſerit: qui quo ea, quæ ad te pertinēt, melius intelligeret: totum etiā feruentiſſimo ſole Patauinum territoriū perambulauerit: bono ſis animo uelim. perfectum eſt, cui inſiſtebatur, opus: uoticompos obiit: & uoticōpotem te reliquit: quæ ab aliis aut nullo pacto, aut non ita bene geri poterāt, cœpit ipſe, atq; perfecit: Quæ autē per multos, ſi non fidelius, certe uel honeſtius

miniſtrari poterant: (neq; enim minimis quibuſq; rebus talem tantum'q; uirum immiſceri oportebat) aliis, ut ne omnino ocioſi forent, perficiẽda dimiſit: quibus & ſtudio tuo, & neceſſariorũ, qui tibi plurimi ſunt, diligentia ſingulari facile prouidebitur. Es enim (quod ſæpe cũ ſumma admiratione annotaui) domui tuæ (ſicut oẽs eſſe epiſcopos oporteret) bene præpoſitus: & qui ex rei familiaris cura qualem, quãtáq; Eccleſię Dei curã habiturus eſſes, facile oĩbus patefeceris. Deniq; ſi patriæ cauſa doles: memento: plus illi in te ſpei eſſe: q̃ aut in illo nunc erat: aut ullo poſtea tpe putabatur fore. per te enim cum ſæpe antea, tum ſuperiore in ptimis anno ſenatus nr̃i maieſtas defenſa eſt, adiuta eſt, aucta eſt: uſqueadeo: ut quod potentiſſimi reges, principes nobiliſſimi, reſp. opulẽtiſſimæ, apud ſummũ Pontificẽ per legatos impetrare nõ potuerunt: ſolus ipſe impetraueris: & cum eo Senatus noĩe pacem prius firmaueris, q̃ tractari eã quiſq̃ alius ſciret: Pacem dico: an firmiſſimã beneuolentiã? certe firmiſſimam beneuolentiã. Neq; enim ſenatui noſtro quis ita unq̃ fuit infeſtus: quin ſummo Põtifici per te nos multo cariores nunc ſimus: ut ubi abundauit iniquitas: ibi ſuperabundaſſe gratiã experiamur. O mutatio dexteræ excelſi: O incõprehenſibile iudiciũ Dei. Quod in Thuſcia aduerſus Florẽtinos gerebatur bellum: Pontifice de

iis, qui in Christos dñi sacrilegas iniecerãt ma nus, supplicium sumere cupiente, aliis, & quidẽ potentissimis, ꝙ iuste necatos diceret illos, de fendentibus, cõfectum erat. Parere iam, uellent nolent, uicta pertinacia impii cogebantur: qui uictis aliqñ auxilio fuissent: suis rebus timere incipiebãt. Et ecce partim eorum, qui secundã fortunã suã ferre nõ possent nimia cõfidentia: partim tua, qui semp tpis perꝙ optimã ratio nẽ habes, solertia singulari, uersa in reip. nostrę cõmodum, atꝙ ornamentum sunt omnia. qui amicissimi erãt: inimici effecti sunt: qui contra inimici, aut certe non amici: amicissimi, & cõ iunctissimi. Qua ex re non ego tantum, sed alii quoꝙ plurimi coniecturã facimus: quid per te urbi nostræ emolumẽti foret: si in eius locum subrogareris, quem ita nobis amicum fecisti. Hoc autem ut cupiunt ferme' oẽs: ita & aliqñ fututũ cõfidunt. Propterea summis te precibus obnixe orãt: uti patriæ tuæ causa, quam semper cõseruare, adiuuare, augere cupisti: luctum de ponas: desꝙ operã: ut ꝙdiutissime ualeas: ne, cum amiserimus ciuem: patrem quoꝙ patriæ, pariter amittamus: & dolorem supra dolorem habeamus. Patrię causa dolere, & suo plus scię tem dolore obesse, ꝙ illud obfuit, ꝓpter quod dolebamus: plane' patriã odisse est. Quod si de te suspicari sanæ mentis nemo potest: reliquũ est: ut, qñ tuo dolore, patriã dolere intelligis:

hac ipsa ratione dolorem deponas, qua dolendum tibi esse, censebas. Audisti quid patri filius cõsolationis attulerit. Audi nunc iã: quid Cardinali dicat episcopus, immo quid episcopus episcopo proferat. Alia enim mihi nunc, & quidẽ longe diuersa ratione, curãda hæc infirmitas est: palpãdaq; sunt durius uulnera: ne latente intrinsecus sanie, cutem iterũ incidendã superduci permittã: aut plagã (quod misericordes aiunt medicos facere) sinam putrescere. Et primũ quidẽ scire ex te cupio: hunc, quem tantopere luges, fratrem quis tibi dedit, ut dicere tuum possis? Non'ne Deus? Qua cõditione dedit? Non'ne p̃cario? Quis rursus abstulit? Non'ne qui & dedit? Cur igitur potius quereris ablatam tibi rem, non tuã, sed cõcessam pręcario ab eo, cuius erat: quod ingrati factitant, atq; iniusti: q̃ gratias agis: q̃ tantisper eius tibi usum p̃miserit, dum fuit necesse: quod gratorũ est, atq; iustorũ? Præterea uelim mihi respõdeas: qui diuino quotidie studiosissime inseruis officio: uolũtate Dei factum putas, ut diem obierit? an nõ? Non'ne uoluntate Dei? legisti certe dicẽtẽ. Ego occidã: & ego uiuere faciã. Et iterũ. Dñs mortificat: & uiuificat: deducit ad inferos: & reducit. Non'ne rursus inter orandum quotidie uerbis his uteris, quibus in Euangelio, nos uti debere, Dñs docet: Fiat uolũtas tua, sicut in cœlo & in terra? Certe uteris: aliter enim Deũ pro

Ecclesiæ instituto laudare non potes. Cum igitur uoluntate Dei, factum hoc putes: & abs te ut ita fieret, tandiu oratum sit, donec exoratum est: cur impetrasse te doles: qđ ut impetrares, orabas? Apostolus in prima ad Thessalonicenses epistola de resurrectione mortuorum scripturus, Nolumus, inquit, uos ignorare fratres de dormientibus: ut non contristemini, sicut & cæteri, qui spem non habent. Quibus uerbis, quo æquiore animo eorum, qui naturæ debitum persoluissent, tolleraremus absentiã: primum omnium dormientes appellat, non mortuos: quippe quos, in supremi die iudicii excitaturus est Angelus: deinde qui spem habent: eos non debere cõtristari, affirmat. Et tu, qui quotidie cum Propheta decantas: Mihi autem adhærere Deo, bonum est: ponere in domino Deo spem meam: qui cum eodem propheta populum adhortaris, & dicis: Sperate in eo omnis congregatio populi: effundite coram illo corda uestra: Deus adiutor noster in æternum: qui cum eoipso Propheta ad eum te uertis: & ais: In umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas: contristaberis, sicut & cæteri, qui spem non habent? Nunquid iam oblitus es, quod in Leuitico tam frequenter, tam studiose legisti: Vbi per Mosem dominus ait: Pontifex, ideſt sacerdos, Maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est

unctionis oleum: & cuius manus in sacerdotio consecratę sunt: uestitus'q; est sanctis uestibus: caput suum non discoperiet: uestimenta non scindet: & ad omnem mortuum non ingredietur omnino: super patre quoq; suo, & matre non cōtaminabitur: nec egredietur de sanctis: ne polluat sanctuarium domini: quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est? Aut, quod in eodem Leuitico Aaron, cum Mosi, q; hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, reperisset exustum, irascenti, sese, ac superstites ab incendio filios excusaret: respōdit: Oblata est, inquit, hodie uictima pro peccato, & holocaustum corā domino: mihi autem accidit, quod uides: quomodo potui comedere eum: aut placere domino in cerimoniis mente lugubri? Quod si neq; oblitus es: (ut certe oblitus non es) & mente lugubri, etiam si patrem, aut matrem, extulisses, placere domino in cerimoniis non posse te, nosti: aut lugubrem hanc mentem deponas oportet: aut domino in cerimoniis placere non cures. Si uero quicquid agis, loqueris, cogitas: ad id ueluti signum aliquod refers: ut domino cerimoniis placeas: supereſt: ut lugubrem hanc mentem deponas: & uoluntati Dei tuam quoq; uoluntatem accōmodes. Subiectus Deo esse non uult, qui quod Deus fecit, mallet infectum: nec cum Propheta dicere. Deo subiecta erit anima mea: ab ipso enim

salutare meum. nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: Susceptor meus: non mouebor amplius. Mouetur quippe: & locum suum dimittit: contra q̃ in Ecclesiaste scriptum est.

Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te: locum tuum ne dimiseris: quia curatio facit cessare peccata maxima. Solent homines rebus interdum secundis multo magis inebriari, q̃ gulæ dediti plurimo ac meraciſſimo uino. Vnde in prouerbiis Salomon, Duo, inquit, rogaui te, ne deneges mihi anteq̃ moriar. Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum uictui meo necessaria: ne forte satiatus illiciar ad negandum: & dicam. Quis est dominus? aut egestate compulsus furer: & periurem nomen Dei mei. Hunc interim esse spiritum potestatem habentis arbitremur. Assecutus es summo Pontificis maximi, & omnium Cardinalium studio, nec minori Senatus consensu Patauinæ urbis pontificatum amplissimum, ditissimum, honoratissimum. Conuenerunt illuc, ex finitimis urbibus episcopi: te q̃ (uti par erat) officiosissime salutauerũt. Tum ciuitatis, sacerdotum, theologorum, iuris consultorum, Philosophorum tam docentium q̃ discentium conuentus habiti: qui elegantissimis orationibus laudarent, gratularentur: se suaq̃ studia commendarent. Hoc esse dixerim: ascenderit super te. Eo tempore: si locum tuum non

dimisisti: certe uel ægre retinuisti. Non passus autem diutius periclitari te Deus, quod tibi in rebus humanis charissimum esse sciebat: de medio sustulit: & hāc, quo tutius locum tuum seruares, huius uelut aquam calamitatis rerum secundarum uino immiscuit: ut bibi iam absq; periculo posset. Fidelis enim est (ut inquit Apostolus) & non permittit nos tentari super id, quod possumus. Ita curatione cessare fecit peccata maxima, quæ aut iam erant, aut esse festinabant. Curantur quippe, & qui ægrotant: & qui ut ægrotent, in periculo sunt: & cessant nō ea solum, quæ cœperant: sed ea etiam, quæ aduentabāt. Quid autem maius, q̄ extolli: & quasi aliquid ipse habeas, quod non acceperis, gloriari? Potes igitur cum Propheta dicere. Pauper ego sum: & in laboribus a iuuentute mea. Exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus. Exaltatus: ut humiliareris: Humiliatus: ut exaltareris: sed eo modo exaltareris, quo Deus, qui deposuit potentes de sede: (ut apud Lucam legitur) humiles exaltauit. Quemadmodum enim maximis quibusq; uoluptatibus fastidiū finitimum est: & (sicut in Prouerbiis legitur) Extrema gaudii luctus occupat: quod & in iis, qui uehementer rident, perspici potest: lachrymas enim uel ridentes excutiunt: ita maximis quibusq; mœroribus consolatio finitima est: & luctus extrema, gaudium occupabit. Cuius

rei (ni fallor) in sanctissimo uiro Iob exemplũ uidere licet. Nam ei post armentorum abactionem, incendium gregum, repentinũ filiorum interitum, ægrotationem deterrimam, greges, armenta'q; duplicata, liberi totidem quidem, sed pulchriores, ualetudo melior, uita longissima, obtigit. Neq; alius aut Ioseph, aut Tobiæ patris, euentus fuit: quorum alter à fratribus ut uile mancipium uenditus, à Madiannitis iterum Phutiphari Eunucho distractus, à domina falsi adulterii accusatus, à Phutiphare iniuste damnatus, tandem Aegypti susceptit imperium: Alter uero post multas atq; frequentes eleemosynas, mortuorum sepulturam, cæcitatem oculorum, inopiam intollerabilem, uxoris iurgia, recuperato demum uisu, filium, multis onustũ bonis, nurum'q;, cum ampla, utriusq; sexus familia, & pecorum armentorum atq; pecuniæ non spernenda multitudine recepit incolumes. Idem tibi (siquis mihi, ut aliis quoq; multis præteriti consideratione, futurorum sensus est) obuenturũ expecta: & multo quidem cumulatius, q̃ eorum, quos pauloante commemoraui, alicui. Cum enim nihil tibi in rebus humanis morte fratris molestius accidere potuisset: consequens est: ut quod superueniet bonum, tale tantum'q; sit: ut nihil eo in rebus humanis iucundius assequi potuisse te fatearis: dicas'q; cum Propheta. Secũdum multitudinem

dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Itaq; cõsolemur inuicem in uerbis istis: & dolorem a nobis omnem pariter abiiciamus: Tuq; in primis: qui cum tuis uirtutibus, tum hominum consensu, magnam suscepisti: & cura ut qui te die noctuq; circunstant, consolatores officiosissimi: oculosq; in te unum intentos tenent: dicant: scire te non minus aduersam fortunam constanti animo ferre, q̃ secundam. Sic cæteris, qui ex te pendent: & de tuo uultu suos formãt affectus: patientiæ præbebis exemplum. Sic populi tibi crediti, ac in eo multorum, qui iniuste uexantur: & uel propter inopiam, uel propter aduersam ualetudinem lachrymantur: curam habebis. Sic Deo, cui uelut alius Samuel cum primum ablactatus es, dicatus fuisti: ut aduersum te consurgat, causam nullam dabis. Nam laudare, & gratias agere, cum quid ex sententia uenerit: sciunt omnes: neq; illis plane, q̃ ita agant, gratia magna habetur: agunt enim ita, etiam mali: sed in aduersis rebus, in iis, quę contra q̃ uolebamus, eueniunt: in rebus, quas accidisse nollemus, hoc agere, cum probitatis, tum in primis charitatis egregiæ argumentum est. Quippe qui ita instituti sunt: quæ perdidere, propter Deum: non autem propter ea, quæ perdidere, Deum coluisse se monstrant. Hæc est (ni fallor) charitas Dei: quam Apostolus diffusam

dicit in cordibus nostris per Spiritum sanctũ, qui datus est nobis. Hæc est illa charitas, quam in epistola ad Corinthios, Patientem esse, & omnia sufferre, idem Apostolus memorat: Illa, quæ operit multitudinem peccatorum: illa, in qua plenitudo legis consistit: illa, sine qua neq; linguis loqui, neq; prophetare, neq; mysteriorum habere scientiam, neq; miracula facere, neq; eleemosynas dare, neq; tormenta subire, quicq̃ prodest: Illa, quæ est uinculum perfectionis: quæ fide melior, nobilior spe, utraq; diuturnior est: quam qui habuerit: nõ esse Deo amicus non poterit. Hæc te ut fratris mortem, æquo animo feras, precatur: & (nisi exaudieris) discessuram se ex tuo diuersorio comminatur. Noli obsecro, noli te illi ultra præbere difficilem. Si homo es: memento conditionis humanæ: & eum, quem uti amissum doles, præmissum cogita: neq; solum præmissum: sed aduersis nostrorum temporum, ualetudinibus, bellis, uitiisq; subtractum. Si pater es: filio, uti ne diutius maceres, oranti ausculta: & filiorum, qui tibi ex fratribus nepotes sunt, familiæ, quæ ex te omnis dependet: patriæ, cuius primo post Deum, loco omnis in te sita spes est: causa, bono animo es, si tua esse non uis. Si Episcopus es, & Cardinalis: cum neq; tuum esse intelligas, quem extulisti fratrem, & uoluntate Dei, quam fieri quotidie, oras, elatum scias: & aliquando

resurrecturum speres: & lugubri in cerimoniis mente placere domino Pontificem non posse, cognoscas: & periclitantem in te hoc pacto humilitatem adiutam cernas: & obuenturum tibi, a' Deo supremum bonum expectes: & suscepte de te semel hominum opinioni satisfacere compellaris: & charitatis consuetudine priuari nolles: gratias age: & uiri merito imitandi uerbis (si accommodatiora ipse non inuenis) utere, dicens. Dominus dedit: dominus abstulit: sicut domino placuit: ita factum est. Sit nomen domini benedictum.

Hactenus homo hominem, filius patrem, Episcopus Cardinalem consolatus sum. Nunc, ut alia etiam ratione tuo succurratur dolori: (nam & cantu nonnunq; leniri consueuit) quos Patauii, Belluni, Romæ uersuum, atq; hymnorum cecini libros tres: tuo iandudum nomini destinatos tibi dono do. Tu, ea uelim mente accipias, qua dantur: & interdum, ubi ocium fuerit, legas. spero enim fore: ut uel omnem abs te illum expellant: uel certe maioremimmodum minuant: si non elegantia: saltem, q; animum interim occupatum, tenebunt, ut ne sui doloris memor sit. Vale. Datum Belluni idibus Sextilibus. M.CCCC.LXXXI.

FINIS

Biblioteca Universitații Iași

B C U IAȘI
Central University Library Iasi

B C U I A S I
Central University Library Iasi

8000 lei
B C U IASI
Central University Library Iasi

BCU IAȘI
Central University Library Iași